

Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med
inriktning på barn och ungdomar

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-87541-94-0
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2017

Förord

Kulturutskottets uppföljning av statens stöd till idrotten utgår från riksdagens beslut 2009 om mål och inriktning för den statliga idrottspolitiken. Mål och syfte med statsbidraget är bl.a. att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa samt att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Riksdagen beslutade också att statsbidraget till barn- och ungdomsidrott ska lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, vilket var ett tillägg till tidigare ställningstaganden.

Utskotten har till uppgift att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut. Av regeringsformen framgår att varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde. Kulturutskottet beslutade den 27 januari 2015 att följa upp den statliga idrottspolitiken med inriktning på barn och unga.

Uppföljningen har genomförts av kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Slutligt underlag till uppföljningen har tagits fram av utvärderaren Lena Sandström vid utskottsavdelningens utvärderings- och forskningssektariatschefen Christer Åström, tidigare följande personer deltagit: dåvarande sektariatschefen Christer Åström, forskningssekreteraren Anna Wagman Kåring och dåvarande utvärderaren Cecilia Mobach. Arbetet har bedrivits i samarbete med kanslichefen Ann Aurén och föredragande Maria Lindh Sjöström vid kulturutskottets kansli.

Uppföljnings- och utvärderingsgruppen överlämnar härmed sin rapport där resultaten av uppföljningen redovisas.

Stockholm i april 2017

Saila Quicklund (M), ordförande

Peter Johnsson (S)

Sara-Lena Bjälkö (SD)

Emma Hult (MP)

Per Lodenius (C)

Bengt Eliasson (L)

Roland Utbult (KD)

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	7
1 Inledning	12
1.1 Utskottens uppföljning	12
1.2 Svenskar uppger att de idrottar ofta	12
1.3 Motiv och omfattning av statens stöd till idrotten	13
1.4 Syfte och avgränsning	15
1.5 Genomförande	15
2 Idrottsrörelsen – en översikt	17
2.1 Sveriges Riksidrottsförbund (RF) och dess medlemsorganisationer	17
2.1.1 RF:s finansiering och antal anställda	19
2.1.2 Specialidrottsförbund (SF) och specialdistriktsidrottsförbund (SDF)	19
2.1.3 Distriktsidrottsförbund (DF)	20
2.1.4 De lokala idrottsföreningarna	20
2.2 Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna	21
2.3 Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)	21
2.4 Riksorganisationer utanför RF	22
2.5 Idrottsrörelsens finansiering	22
3 Den statliga idrottspolitiken – en översikt	25
3.1 Utgångspunkter och mål	25
3.2 Ansvarsfördelningen och organisation	27
3.3 Barnrättsperspektivet	28
3.4 Uppföljning av statens stöd till idrotten	30
3.4.1 Uppföljningen genom indikatorer	31
3.4.2 Fördjupad uppföljning	31
3.4.3 Centrum för idrottsforskning (CIF)	32
4 Den statliga finansieringen av idrotten	33
4.1 Statligt stöd – ett historiskt perspektiv	33
4.2 Riksdagens beslut om finansiering och statligt stöd 1999 och 2009	34
4.3 Lagstöd för RF:s och Sibus uppgifter att fördela statsbidrag	36
4.4 Statens riktlinjer för RF:s fördelning av bidrag	37
4.5 Statens riktlinjer för Sibus fördelning av bidrag	38
4.6 Statligt projektstöd till idrottsrörelsen	39
4.6.1 Projektstödet genombrott 1998	39
4.6.2 Handslaget 2004–2007	40
4.6.3 Idrottslyftet 2007–	40
4.6.4 Läsförbättrings insats för idrottande flickor och pojkar	41
4.7 Utvecklingen av statens stöd till idrotten	42
4.7.1 Statens bidrag till RF och Sisu	43
4.8 Anslag för stöd till idrotten	44
5 Fördelningen av statsbidragen	47
5.1 RF:s myndighetsuppdrag att fördela statsbidraget	48
5.2 RF:s visioner och riktlinjer för idrottsrörelsen	48
5.2.1 Det första idéprogrammet, Idrotten vill 1995	48

5.2.2	Det nuvarande idéprogrammet Idrotten vill 2009	48
5.2.3	Anvisningar för barn- och ungdomsidrotten	49
5.2.4	Verksamhetsinriktning för 2016–2017 m.m.	50
5.2.5	Behov av förändring i bidragssystemen	51
5.3	Det statliga LOK-stödet	52
5.3.1	Bakgrund	52
5.3.2	RF:s föreskrifter om det statliga LOK-stödet	52
5.4	Organisationsstöd	53
5.5	Idrottslyftet	54
5.6	Utveckling av bidragen	55
5.7	LOK-stödsaktiviteter – deltagare och fördelning	56
5.7.1	Antalet aktiviteter	56
5.7.2	Fördelning mellan flickor och pojkar	58
5.7.3	LOK-stöd för personer med funktionsnedsättning	59
5.7.4	Spridning av det statliga stödet	59
5.8	Satsningar inom Idrottslyftet	62
5.9	Sisu	63
5.9.1	Fördelning av bidrag	63
5.9.2	Verksamhet	63
6.	Erfarenheter av stödet till barn och ungdomar	65
6.1	Utgångspunkter	65
6.1.1	Skillnader mellan könen	66
6.1.2	Socioekonomiska skillnader	68
6.1.3	Demografiska skillnader	69
6.1.4	Utländsk bakgrund	69
6.1.5	Funktionsnedsättningar	71
6.2	LOK-stödet – ett stimulansbidrag	72
6.3	Handslaget och Idrottslyftet	74
6.3.1	Uppdragsformuleringar och utvärderingar	74
6.3.2	Resultat från utvärderingar	76
6.3.3	Exempel från fallstudierna	78
6.3.4	Kontroll, uppföljning och rapportering	79
6.4	Kommunalt LOK-stöd till idrotten	80
7	Barnrättsperspektivets tillämpning i idrotten	82
7.1	Barnkonventionens huvudprinciper	83
7.2	Barnkonventionens ställning i Sverige	83
7.3	Genomförandet av barnkonventionen	84
7.4	Statsbidrag till barnidrott med barnrättsperspektiv	85
7.5	Analys av tillämpningen av barnkonventionen i idrotten	86
7.6	Barnrättsperspektivet i idrotten	87
7.7	Barnens rättigheter i idrotten	89
7.7.1	Barnens rätt att delta och skyldighet att träna	89
7.7.2	Rättigheten att vara delaktig	90
7.7.3	Rättigheten till hälsa	91
7.7.4	Rättigheten att utvecklas	92
7.7.5	Idrott för barnets bästa – eller för det bästa barnet?	92
7.8	Idrottsrörelsens arbete med barnrättsperspektivet	94
7.8.1	RF:s arbete	94
7.8.2	SF:s arbete	95
7.8.3	Den regionala organisationens arbete	97
7.8.4	Föreningarnas arbete	99

8 Kränkningar av barn och ungdomar inom idrotten	102
8.1 Hur vanligt är kränkningar inom idrotten?	103
8.2 Regler och åtgärder för att motverka kränkningar	104
8.2.1 Lagen om registerkontroll och preskriptionstiden för brott	104
8.2.2 Bestraffningsärenden inom idrottsrörelsen	105
8.2.3 RF:s arbete för att motverka kränkningar	106
8.2.4 Exempel från fallstudierna	107
8.2.5 Förslag till åtgärder för att förhindra kränkningar	109
8.3 Frivilligorganisationernas stöd till idrotten	110
9 Regeringens rapportering till riksdagen	113
9.1 Utgångspunkter	114
9.2 Regeringens rapportering	114
9.2.1 Minskad aktivitetsnivå	115
9.2.2 Fördelning av stödet	116
9.2.3 Barnrättsperspektivet	118
9.3 Regeringens bedömning av resultaten av statens stöd	118
10 Uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar	121
10.1 Utgångspunkter	122
10.2 Statens bidrag till idrotten	123
10.3 Erfarenheter av det statliga stödet	125
10.4 Förändringsarbete inom idrottsrörelsen	126
10.5 Barnrättsperspektivet	128
10.6 Kränkningar inom idrotten	129
10.7 Uppföljning, utvärdering och granskning	130
10.8 Regeringens rapportering till riksdagen	132
10.9 Övergripande slutsats	133
Referenser	134
 <i>Bilagor</i>	
RF:s medlemsförbund	143
Fotboll	144
Gymnastik	167
Ishockey	183
Längdskidåkning	203

Sammanfattning

Utgångspunkter

Kulturutskottet (KrU) beslutade den 27 januari 2015 att följa upp den statliga idrottspolitiken med inriktning på barn och unga. Utskotten har enligt regeringsformen till uppgift att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom sina respektive ämnesområden. Denna uppföljning har genomförts av KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp.

Inledningsvis vill KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp lyfta fram idrottsrörelsens stora betydelse när det gäller att bl.a. främja en god folkhälsa och skapa gemenskap och engagemang, inte minst hos barn och unga. Det finns runt om i landet ca 20 000 idrottsföreningar som sammanlagt har ca 3,2 miljoner medlemmar och ca 650 000 ideella ledare. Gruppen vill understryka att idrottsrörelsen bedriver ett mycket betydelsefullt arbete, inte minst genom det ideella arbetet som utförs framför allt i de lokala föreningarna, som gör det möjligt för barn och ungdomar att idrotta. Det finns också exempel på att idrotten kan vara en viktig integrationsmotor, vilket enligt gruppens mening är glädjande.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp noterar att det pågår ett utvecklingsarbete inom idrottsrörelsen som ligger i linje med de mål och syften som finns med den statliga bidragsgivningen. Gruppen konstaterar att det inte har funnits eller finns någon avgörande skillnad mellan Riksidrottsförbundets (RF) visioner och mål för idrottsrörelsen i förhållande till statens mål och syften med bidragsgivningen. Idrottsstödsutredningen konstaterade dock 2008 att det fanns en tydlig skillnad mellan idrottsrörelsens vision om den goda barn- och ungdomsidrotten och forskarnas bild av idrottens praktik. Det var således en skillnad mellan vad idrotten vill, dvs. RF:s idédokument, och vad den faktiskt gör. Det förefaller som om dessa skillnader alltjämt kvarstår. Kulturutskottets uppföljning kan ses som ett kunskapsunderlag för såväl idrottsrörelsens utvecklingsarbete som regeringens förutsedda arbete med den statliga idrottspolitiken. Samtidigt vill gruppen understryka att idrottsrörelsen i dag bedriver ett betydelsefullt arbete. I uppföljningen uppmärksammas dock framför allt den utvecklingspotential som finns när det gäller statsbidragets funktion som styrmedel för att säkerställa att användningen av medlen ligger i linje med de mål och syften som har fastställts för bidragsgivningen.

Statens idrottspolitik

Denna uppföljning utgår från riksdagens beslut 2009 om mål och inriktning för den statliga idrottspolitiken. Mål och syfte med statsbidraget är bl.a. att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa samt att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Statsbidraget för barn och ungdomar ska vidare enligt riksdagens beslut

lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Centrum för idrottsforskning (CIF) ska följa upp statens stöd till idrotten.

Staten har överlåtit myndighetsutövningen att fördela statsbidrag till idrottsrörelsen till Riksidrottsförbundet (RF), som är idrottsrörelsens huvudorganisation, och Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna, som ger bidrag för främst utbildning inom idrottsrörelsen. RF och Sisu är ideella föreningar. I normala fall fördelar statliga myndigheter statsbidrag till olika verksamheter enligt principer som beslutats av regeringen och, ibland, riksdagen. Den statliga bidragsgivningen till idrotten grundas på bl.a. förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet (idrottsstödsförordningen). Statsbidrag till idrottens utbildningsverksamhet m.m. baseras på förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Staten ger 2017 över 2 miljarder kronor i bidrag till idrotten. Anslagen har ökat kraftigt över tid. Staten anger de mål och syften som man har med sin bidragsgivning till idrotten. Idrotten lägger själv fast målen för sin verksamhet men ska fördela de statliga bidragen i enlighet med riksdagens mål och vad regeringen bestämmer.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser att det behövs en bättre överblick över statens bidrag till idrotten. Statens bidrag till idrottsrörelsen fördelas främst via två anslag, och två departement är ansvariga för dessa anslag. Det finns ingen särskild anslagspost för barn- och ungdomsidrott eller bredd- och elitidrott. Bidrag till verksamhet för barn och ungdomar (LOK-stöd) ingår i en anslagspost som uppgår till drygt 1,2 miljarder kronor 2017. Där ingår även finansiering av övrig verksamhet. Det finns vidare en särskild anslagspost för Idrottslyftet, som är en särskild satsning på idrott och motion. I denna anslagspost ingår även stöd till segregerade områden. Anslagsvillkoren är knapphändiga, vilket gör att det är svårt att följa upp resultat och effekter av de statliga bidragen, och de skulle därför behöva bli tydligare.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser att det är viktigt att regeringens anslagsförslag till riksdagen kompletteras så att det finns en samlad redovisning av samtliga bidrag till idrotten. Detta är ett viktigt underlag för utskottets beredning av regeringens anslagsförslag när det gäller bidragen till idrottsrörelsen.

Erfarenheter av det statliga stödet

Aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Det är färre flickor än pojkar som får del av såväl LOK-stöd som särskilda medel inom Idrottslyftet i verksamheten. Idrotten är tillgänglig i varierande utsträckning för barn och unga i olika samhällsgrupper. Ungas idrottsvanor styrs i hög grad av socioekonomiska faktorer, och aktivitetsnivåerna är lägre hos resurssvaga grupper och ungdomar med funktionsnedsättning. Flickor med utländsk bakgrund idrottar i betydligt mindre utsträckning än pojkar med utländsk bakgrund. Resultaten har inte förbättrats trots betydande anslagsförstärkningar över tid.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser att statsbidragets funktion som styrmedel behöver utvecklas eftersom det är oklart vilka resultat som uppnås med de statliga bidragen. Enligt gruppens mening är det önskvärt att regeringen närmare preciserar vad man förväntar sig av idrottsrörelsen, och att detta sedan bör ligga till grund för uppföljningen av resultatet. Ett skäl till att aktivitetsnivån minskar kan vara att barn och ungdomar söker sig till andra alternativ som tillhandahålls av privata utförare inom motion och idrott.

Barnrättsperspektivet

Statens mål och syften med idrottsstödet utökades 2009 genom riksdagens beslut om att statsbidraget till barn- och ungdomsidrott ska lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. RF kompletterade samma år idéprogrammet Idrotten vill med ett tillägg om barnrättsperspektivet, och det finns riktlinjer där det framgår att verksamheten ska bedrivas utifrån barnkonventionens stadganden. Såväl specialidrottsförbund (SF) som många föreningar har egna idéprogram med samma andemening som Idrotten vill där man tar fasta på barnrättsperspektivet. Det finns också exempel på förbund som hanterar frågan ingående. Gymnastikförbundet är ett sådant exempel. Man har där genomfört ett omfattande arbete för att föra in barnrättsperspektivet i sina riktlinjer. Man har infört en hanteringsordning och en särskild organisation med en gymnastikombudsman, vilket sammantaget syftar till att främja efterlevnaden.

I såväl forskning som inom denna uppföljning har det framkommit att kunskapen om Idrotten vill eller motsvarande program varierar i föreningarna. I uppföljningen finns samtidigt exempel på föreningar som har bedrivit ett aktivt värdegrundsarbete som har fört med sig många positiva effekter och en samsyn inom föreningen på hur verksamheten ska bedrivas. I några fall har detta arbete bedrivits utan kunskap om det aktuella idéprogrammet. Det saknas en systematisk uppföljning av barnrättsperspektivet.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser att staten behöver klargöra hur barnkonventionen ska tillämpas inom idrotten. I detta ingår att ta ställning till hur man ska säkerställa att idrottsverksamhet bedrivs i enlighet med såväl riksdagens som regeringens beslut, dvs. att verksamheter som får stöd bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Om regeringens intentioner om att göra barnkonventionen till lag genomförs förstärks behovet av att staten ser till att de mål man har med bidragen till idrotten uppnås.

Kränkningar inom idrotten

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att när det gäller barns rättigheter inom idrott finns det studier som visar att organisationer och idrottsledare inte alltid följer barnkonventionens principer. Av forskning framgår att det förekommer överträdelser och kränkningar tillfälligt eller regelbundet och att dessa sker både direkt och indirekt. Det behövs dock mer kunskap

för att klargöra i vilken utsträckning barn och ungdomar blir kränkta inom idrotten.

Det finns också exempel på att SF i motioner till Riksidrottsmötet (RIM) 2017 uppmärksammar att idrottsrörelsen inte är befriad från händelser som står helt i strid med idrottens gemensamma värdegrund. Sexuella övergrepp och kränkningar av barns rättigheter är exempel på sådana händelser som nämns.

RF har regler som gäller handlingar inom idrottsrörelsen som kan leda till bestraffning. Dessa regler omfattar inte uttryckligen kränkningar eller liknande då den enskilda utövaren skadas. Det finns vidare en preskriptionstid för anmälningar som kan bli föremål för bestraffning. Denna är endast två månader. Det innebär att en anmälan måste göras senast inom två månader från det att förseelsen begicks eller blev känd. Bestraffningsreglerna inklusive preskriptionstiden är bindande för alla SF, föreningar, enskilda medlemmar och Idrottsaktiebolag.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp kan inte nog understryka vikten av att förebygga och motverka alla former av kränkningar av barn och unga inom idrotten. Gruppen anser att det är utomordentligt angeläget att kränkningar inte ska kunna ske obemärkt inom idrottsrörelsen och att förövare i förekommande fall ska kunna bestraffas. Alla kränkningar måste medföra att åtgärder vidtas. Om en ledare, tränare eller annan vuxen har befunnits skyldig till allvarliga kränkningar eller övergrepp behöver också den skyldiga personens framtida kontakter med barn och ungdomar kunna förhindras eller försvåras. Det kan uppstå ett beroendeförhållande mellan idrottsutövaren och ledaren eller tränaren, vilket innebär att barnet eller ungdomen är särskilt sårbar samtidigt som kränkningar och övergrepp kan vara svåra att upptäcka. Enligt gruppens mening är det väsentligt att det finns rutiner och en tydlig hanteringsordning som främjar att kränkningar och övergrepp uppdagas och åtgärdas oavsett när händelsen har inträffat.

Regeringens rapportering till riksdagen

Regeringen ska enligt budgetlagen (2011:203) i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om. Såväl den nuvarande regeringen som tidigare regeringar har i budgetpropositioner under en följd av år redovisat bl.a. att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Samtidigt har de olika regeringarna förklarat sig nöjda med RF:s arbete. Det saknas i stor utsträckning en analys av skälen till detta.

Varken den nuvarande regeringen eller tidigare regeringar har säkerställt att bidragen till idrotten har fördelats med utgångspunkt från de mål och syften som är fastställda för bidragsgivningen. Det är därför inte möjligt att följa användningen av de statliga bidragen och bedöma i vilken mån syftena med statsbidraget uppfylls.

Riksrevisionen uppmärksammade detta i en granskning 2004. Riksdagen beslutade efter förslag från kulturutskottet om ett tillkännagivande om att regeringen tydligare skulle redovisa för riksdagen bl.a. hur idrottsrörelsen utnyttjar de bidrag som staten varje år beviljar. De brister som låg till grund för riksdagens tillkännagivande 2005 kvarstår i stor utsträckning 2017. KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser därför att regeringens rapportering till riksdagen behöver förbättras.

Det behövs en översyn av statens stöd till idrottsrörelsen

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att det behövs en översyn av statens stöd till idrottsrörelsen. Å ena sidan syftar statens idrottspolitik till att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Å andra sidan ska statens bidragsgivning till idrotten grundas på idrottsstödsförordningen.

Gruppen konstaterar att staten har överlåtit ansvaret för att fördela bidrag till idrotten till idrottsrörelsen som ska fördela statliga bidrag i enlighet med riksdagens mål och vad regeringen bestämmer. Varken den nuvarande regeringen eller tidigare regeringar har dock säkerställt att detta genomförs med utgångspunkt från de mål och syften som är fastställda för bidragsgivningen. Enligt gruppens mening aktualiserar detta frågor om såväl statens styrning av stödet till idrottsrörelsen som anslagsposternas utformning och villkor för statsbidraget. Gruppen konstaterar att idrotten är fri och självständig, men detta hindrar inte att staten ska ställa villkor för de statliga medlens användning. Staten ska vidare följa upp resultatet och vidta åtgärder när villkoren inte uppfylls. Enligt gruppens mening är det viktigt att säkerställa att endast barn- och ungdomsidrott som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv får bidrag. Inom ramen för stödet till barn- och ungdomsidrotten behöver bl.a. följande områden uppmärksammas: socioekonomiska förhållanden, jämställdhet, jämlikhet och möjligheterna för barn och ungdomar med funktionsnedsättning att ingå i den idrottsliga gemenskapen. Vidare behöver frågan om att motverka och hantera kränkningar inom idrottsrörelsen behandlas.

1 Inledning

1.1 Utskottens uppföljning

Utskotten har till uppgift att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut. Av regeringsformen framgår att ”varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde”.¹ Riksdagen har även beslutat om riktlinjer för utskottens uppföljning och utvärdering.² Kulturutskottet beslutade den 27 januari 2015 att följa upp och utvärdera målen för den statliga idrottspolitiken med inriktning på barn och unga.

Utgångspunkten för denna uppföljning är riksdagens beslut våren 2009 om mål och inriktning för den statliga idrottspolitiken.³ Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning. Kulturutskottet har i olika sammanhang lyft fram idrottsrörelsens stora betydelse när det gäller bl.a. att främja en god folkhälsa och att skapa gemenskap och engagemang, inte minst hos barn och unga.⁴ Utskottet har också förutsatt att arbetet med att uppnå en jämställd idrott prioriteras och intensifieras inom idrottsrörelsen.⁵

1.2 Svenskar uppger att de idrottar ofta

I en undersökning som gjordes inom EU 2014 är svenskarna de som uppger att de idrottar mest. Enligt undersökningen uppger 72 procent av svenskarna att de tränar minst en gång i veckan, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet som ligger på 40 procent.⁶ Det finns dock resultat från bl.a. den svenska s.k. Scapisstudien som visar att det finns skillnader mellan den självskattade och den faktiska rörelsen. De första resultaten visar att få medelålders är tillräckligt aktiva. Inom Scapisstudien har man använt rörelsemätare, och resultaten från mätningarna visar på en stor skillnad mellan hur mycket deltagarna faktiskt rört sig och hur mycket deltagare i tidigare rapporter, som byggt på självskattning, själva angett. Rörelsemätarna ger mer verklighetsnära resultat.⁷

Aktivitetsgraden inom idrott är hög i de nordiska länderna och ett skäl till detta kan enligt en forskningsrapport vara idrottens organisering. Aktivitetsgraden är generellt högre i de länder där idrotten baseras på frivilligt arbete. Länder med lägst andel frivilligarbete inom idrotten har också lägst idrottsaktivitet (Polen, Grekland, Portugal och Italien). En generell välfärdsmodell,

¹ 4 kap. 8 § regeringsformen.

² Förs. 2000/01:RS1, bet. 2000/01:KU23; framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21.

³ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8.

⁴ Bet. 2014/15:KrU6.

⁵ Bet. 2008/09:KrU8.

⁶ Eurobarometer, Sport and physical activity, 2014.

⁷ Scapis, Swedish cardiopulmonary bioimage study.

breddidrottsideologi och hög grad av jämställdhet kan vara andra förklaringar.⁸

Ett utmärkande drag för idrotten i Sverige är den stora och breda barn- och ungdomsidrotten. En kartläggning av ungas fritidsvanor visar att nästan alla, nio av tio, har varit medlem i åtminstone en idrottsförening före 20 års ålder. Utvecklingen av barn- och ungdomsidrotten i Norge, Danmark och Finland är likartad den i Sverige.⁹ I Danmark finns det beräkningar som pekar på att över 80 procent av alla barn och unga idrottare och att över 70 procent gör det inom ramen för idrottsrörelsen. Man har även här samma problem som i Sverige, nämligen att tonåringar slutar idrotta.

Enligt Riksidrottsförbundet (RF) hade idrottsrörelsen 2015 ca 3,2 miljoner medlemmar.¹⁰ Enligt RF är den vanligaste idrottaren i föreningarna 11 år. Högre upp i åldrarna minskar antalet utövare.¹¹

1.3 Motiv och omfattning av statens stöd till idrotten

Staten har lämnat stöd till idrottsrörelsen under drygt hundra år.¹² Statens skäl till att stödja idrotten har varit två. Det ena har varit att uppmuntra och tillvarata de positiva effekter som idrott leder till i form av exempelvis en god hälsa. Det andra har varit att staten vill stödja en fri och självständig folkrörelse, idrottsrörelsen, vilket också är ett erkännande av de ideella krafter som gör idrottandet möjligt och ett stöd till de ideal och värderingar som folkrörelserna står för.¹³

Statens stöd till idrotten uppgår i dag till drygt 2 miljarder kronor. Stödets utformning har varierat över tid. Det fördelas huvudsakligen av RF, som är idrottsrörelsens huvudorganisation, och Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna, som lämnar bidrag till utbildning för de behov som finns i idrottsrörelsen. Staten har således överlåtit myndighetsutövningen att fördela statsbidrag till idrottsrörelsen till RF och Sisu, som är ideella föreningar. I normala fall fördelar statliga myndigheter statsbidrag till olika verksamheter enligt principer som beslutats av regeringen och, ibland, riksdagen.

Riksrevisionen kommenterade detta förhållande i en granskning 2004. Att regeringen delegerat uppgiften att fördela bidrag till en ideell förening innebär alltså att ett privaträttsligt subjekt ges ansvar för en uppgift som vanligen sköts av myndigheter som lyder under regeringen. Detta är av stor betydelse eftersom RF är en i förhållande till regeringen och staten fri och självständig organisation, vilket innebär att regeringens möjlighet att styra hur de statliga medlen fördelas begränsas.¹⁴

⁸ Susanna Hedenborg, På jakt efter den goda idrotten – Lärdomar från Norden och Australien i Spela vidare – En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta, 2013.

⁹ Ibid.

¹⁰ RF, verksamhetsberättelse 2015.

¹¹ RF, remiss Svensk idrott – strategi 2025.

¹² SOU 2008:59.

¹³ Ibid.

¹⁴ Riksrevisionen, Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen, RiR 2004:15.

Frågan om statens styrning av idrotten har under åren prövats genom olika översyner. Den senaste översynen gjordes 2008 av Idrottsstödsutredningen.¹⁵ Som en följd av utredningen tog riksdagen 2009 ställning till ett förslag till en revidering av statens mål för idrottsstödet. Den principiella ansvarsfördelningen mellan staten och idrottsrörelsen förändrades emellertid inte. Den innebär att staten anger de mål och syften som man har med sin bidragsgivning och att idrotten lägger fast målen för sin verksamhet och ska fördela statliga bidrag i enlighet med vad regeringen bestämmer.¹⁶

Centrum för idrottsforskning vid Gymnastik- och idrottshögskolan (CIF) fick 2009 ansvaret att följa upp statens stöd till idrotten. Uppföljningen skulle göras i form av en regelbunden och långsiktig uppföljning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett antal indikatorer, fördjupade analyser och kompletterande forskning.

I regeringens senaste resultatredovisning av idrottspolitiken till riksdagen i budgetpropositionen för 2017 konstaterar regeringen att idrottsrörelsen alltfjämt är Sveriges största folkrörelse. Den engagerar många barn, ungdomar och vuxna, både som aktiva och ledare. Det ideella arbetet är omfattande och skapar goda förutsättningar för ett aktivt idrottande runt om i hela landet. Men regeringen konstaterar också att det finns brister när det gäller att uppfylla statens mål med det idrottspolitiska stödet. Utifrån det statistiska underlag som LOK-stödet ger konstateras att antalet deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–20 år har minskat över tid och att det främst är flickors deltagande som har minskat.

Regeringen uppger vidare att en av utgångspunkterna för statens stöd till idrotten är att idrotten, såväl i verksamheten som i beslutande församlingar, ska vara öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning samt social, etnisk och kulturell bakgrund och eventuell funktionsnedsättning. Trots detta är det många grupper som är underrepresenterade och som i liten utsträckning deltar i verksamheten eller i beslutande församlingar inom föreningsidrotten.

Mot bakgrund av det minskande deltagandet samt den fortsatta ojämställdheten och ojämlikheten inom föreningsidrotten bedömer regeringen att genomförandet av det strategiska arbetet som riksidrottsstämman beslutat om 2015 är synnerligen angeläget. Regeringen uppger att idrottsrörelsen i detta arbete vill utveckla verksamheten så att barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta under hela livet i framtidens ideella och demokratiskt uppbyggda idrottsrörelse.¹⁷

Kulturutskottets uppföljning kan ses som ett kunskapsunderlag i denna process när det gäller de statliga bidragen till barn- och ungdomsidrotten i förhållande till resultaten.

¹⁵ SOU 2008:59.

¹⁶ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8.

¹⁷ Prop. 2016/17:1 utg.omr.17.

1.4 Syfte och avgränsning

Syftet med uppföljningen är att redovisa och analysera resultatet av statens stöd till idrotten i förhållande till riksdagens idrottspolitiska mål. Uppföljningen inriktas särskilt på barns och ungdomars idrottsverksamhet i enlighet med utskottets beslut. När det gäller enskilda målformuleringar i idrottspolitiken inriktas uppföljningen på de aspekter som framför allt berör barn- och ungdomsidrotten, exempelvis genomförandet av barnrättsperspektivet. Uppföljningen omfattar den RF-ledda idrottsrörelsen.

I uppföljningen ingår en genomgång av hur olika aktörer på central, regional och lokal nivå bedömer att de statliga insatserna har fungerat hittills, vilka resultat de har gett, betydelsen för idrottsrörelsen, regelverket kring bidragen, bidragsfördelningsmodeller och olika genomförda satsningar.

Frågor om idrott som underhållning eller den internationella konkurrenskraften ingår därmed inte i uppföljningen. Stödet till elitidrotten ingår inte heller i uppföljningen.

1.5 Genomförande

Uppföljningsarbetet har genomförts av kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Underlagen till gruppen har tagits fram av utvärderings- och forskningssektariatet inom utskottsavdelningen i samarbete med kulturutskottets kansli.

Uppföljningen omfattar en genomgång av publicerat material i form av t.ex. riksdagstryck, utvärderingar, utredningar och rapporter samt intervjuer. Intervjuer har genomförts med aktörer på central, regional och lokal nivå i landet.

Underlaget har i relevanta delar faktagranskats av uppgiftslämnarna. Professor Johan R Norberg har bistått projektet med extern kvalitetssäkring av underlaget.

Uppföljningen omfattar fallstudier över fyra idrotter. De fyra idrotter som har valts ut för uppföljningen är fotboll, gymnastik, ishockey och längdskidåkning (se bilagorna 2–5). I urvalet av idrotter har flera kriterier beaktats. De utvalda idrotterna representerar både pojkar och flickor, både sommar- och vinteridrott och både lagidrott och individuell idrott.

De aktörer som har intervjuats på central nivå är t.ex. Socialdepartementet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), RF, specialidrottsförbunden för de fyra nämnda idrotterna, Parasportförbundet, Attention, Friends och Rädda Barnen (se bilaga). På regional och lokal nivå har man intervjuat ett urval av distriktsidrottsförbund, specialidrottsdistriktsförbund, föreningar och kommuner. Barnombudsmannen (BO) har lämnat ett skriftligt svar på frågor som avser barnrättsperspektivets tillämpning inom idrotten.

I urvalet av distrikt och kommuner har man tagit hänsyn till geografisk spridning, storleken på kommun samt distrikt med inriktning på både vinter- och sommaridrott. De tre utvalda distrikten är Jämtland/Härjedalen, Väst-

svenska och Södermanland. Kommunerna är Berg, Östersund, Eskilstuna, Södertälje, Göteborg och Åmål. Inom dessa kommuner har bl.a. företrädare och ledare i några föreningar intervjuats. Vidare har kompletterande intervjuer genomförts med föreningar i Sollefteå och Örnsköldsvik. Syftet med intervjuerna har bl.a. varit att fånga uppfattningar inom idrottsrörelsen på olika nivåer när det gäller det statliga stödet samt möjligheter och hinder för att utveckla verksamheten i enlighet med målen för statens bidrag.

2 Idrottsrörelsen – en översikt

Sammanfattande iakttagelser

- Sveriges Riksidrottsförbund (RF) är en ideell förening och paraplyorganisation för större delen av den frivilligt organiserade idrottsrörelsen i Sverige.
- RF har 71 specialidrottsförbund (SF) som medlemmar.
- Både RF och SF har en regional organisation (distriktsidrottsförbund, DF, respektive specialidrottsdistriktsförbund, SDF) som i stor utsträckning svarar för kontakterna med föreningarna.
- De lokala föreningarna bedriver idrottsverksamhet. Det finns totalt ca 20 000 idrottsföreningar runt om i landet som sammanlagt har ca 3,2 miljoner medlemmar och ca 650 000 ideella ledare.
- RF finansieras i huvudsak genom anslag. SF och föreningarna finansieras genom egenavgifter (medlemsavgifter och träningsavgifter), reklam, sponsring, arrangemang, försäljning, lotterier och statliga bidrag. Föreningarna får kommunala bidrag och de regionala organisationerna kan få bidrag från landstingen.
- Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna är idrottsrörelsens utbildningsorganisation.
- RF och Sisu fördelar de statliga bidragen till idrottsverksamheten.

2.1 Sveriges Riksidrottsförbund (RF) och dess medlemsorganisationer

Sveriges Riksidrottsförbund (RF) är en ideell förening och paraplyorganisation för merparten av den frivilligt organiserade idrottsrörelsen i Sverige. Förbundets primära uppgift är att stödja sina medlemsförbund och företräda idrottsrörelsen i dess kontakter med samhället. Därtill ansvarar RF för den strategiska ledningen av idrottsrörelsen i frågor kopplade till bl.a. ekonomi, organisationsform och kommunikation.

RF har 71 specialidrottsförbund (SF) som medlemmar. Sammantaget har dessa förbund ca 3,2 miljoner medlemmar, ca 650 000 ideella ledare och ca 20 000 föreningar.¹⁸

RF:s medlemsförbund framgår av bilaga 1 (mars 2017).

RF-stämman är RF:s högsta beslutande organ. Stämman hålls vartannat år. RF-stämman består av 200 ombud med var sin röst. Vid RF-stämman har varje SF som uppfyller kraven för medlemskap enligt RF:s stadgar¹⁹ en grundröst. Antalet röster kan dock vara större.

Fleridrottsförbund erhåller tilläggsröster enligt följande:

¹⁸ www.rf.se/Undermeny/RFochsvenskidrott? hämtad 2017-01-18.

¹⁹ 10 kap. § 2.

- En tilläggsröst: 101–150 föreningar (alt. 50 000–250 000 medlemmar)
- Två tilläggsröster: 151–500 föreningar (alt. 250 000–500 000 medlemmar)
- Tre tilläggsröster: 501 eller fler föreningar (alt. mer än 500 000 medlemmar)

Återstående röster fördelas mellan övriga SF med rösträtt i proportion till dessa SF:s föreningsantal den 1 januari det år stämman hålls.

RF-stämman fattar beslut om grundläggande policyfrågor och idrottsrörelsens gemensamma verksamhetsinriktning. Vidare beslutar stämman om vilka idrottsförbund som söker medlemskap i RF som ska godkännas.

Stämman utser även ledamöter till Riksidrottsstyrelsen (RS), som består av ordförande och ytterligare tio ledamöter. Antalet ledamöter, ordföranden undantagen, ska vara lika fördelat mellan könen.

Styrelsens primära uppgift är att verka för att idrottsrörelsens verksamhetsidé, vision och värdegrund efterlevs, verkställa RF-stämmans beslut samt ansvara för och förvalta RF:s medel.²⁰

Styrelsen beslutar om fördelning av det statliga idrottsstödet på grundval av riksdagens anslagsbeslut och de villkor som anges i regleringsbrevet (se kap. 4).

RS har ett kansli som ansvarar för det operativa arbetet med att genomföra RF-stämmans och RS:s beslut. Därutöver ger kansliet olika former av stöd och service till medlemsförbunden, bedriver utvecklingsprojekt samt ansvarar för opinionsbildning och kontakter med det omgivande samhället.²¹

²⁰ RF:s stadgar i lydelse efter RF-stämman 2015.

²¹ www.rf.se, hämtad 2016-09-01.

2.1.1 RF:s finansiering och antal anställda

Av tabell 2.1 framgår RF:s finansiering, utbetalning av stöd och antalet anställda under perioden 2011–2015.

Tabell 2.1 RF:s finansiering m.m. (tkr)

	2011	2012	2013	2014	2015
Anslag	1 453 651	1 703 751	1 704 241	1 704 351	1 704 551
Projektmedel folkhälsa				500	2 500
Etableringsstöd nyanlända					32 000
Särskilt etableringsstöd för asylsökande					20 000
Antidopning					3 000
Uppdragsersättningar	2 988	3 567	4 183	9 574	9 746
Utförda tjänster	41 393	39 635	40 917	36 600	33 461
Sponsorsmedel	21 113	3 000	5 500	3 437	4 169
Summa	1 519 145	1 749 953	1 754 841	1 754 462	1 809 427
Av RF lämnade stöd/uppdra- gsgersättningar	1 331 942	1 557 103	1 635 802	1 594 598	1 593 939
Antal anställda	98	115*	112*	104*	101*

* Inklusive nio distriktsidrottschefer.

Källa: RF verksamhetsberättelse för 2015 samt RF:s återrapportering till regeringen 2012 och 2013.

Av tabell 2.1 framgår att RF huvudsakligen finansieras genom anslag. Den näst största intäkten kommer från utförda tjänster och består framför allt av hyresintäkter för lokaler som man hyr ut till SF. Sponsorsmedel och uppdragsersättningar består i huvudsak av intäkter från Svenska Spel AB. RF fördelar huvuddelen av anslaget till de olika verksamheterna inom idrotten, t.ex. LOK-stöd, Idrottslyftet, olika elitstöd och Riksidrottsgymnasier.

Antalet anställda har minskat något efter 2012.

2.1.2 Specialidrottsförbund (SF) och specialdistriktsidrottsförbund (SDF)

RF:s 71 specialidrottsförbund (SF) är rikstäckande, självständiga organisationer med ansvar för respektive idrott. SF:s primära uppgift är att utveckla och administrera sin idrott, samordna nationell tävlingsverksamhet och representera förbundet i internationella sammanhang. SF organiserar fler än 250 olika idrotter. Förbunden organiserar även idrottsutövare med funktionsnedsättning men ett par förbund bedriver verksamhet som är särskilt inriktad på denna grupp.

Svenska Dövidrottsförbundet (SDI) ansvarar för ett 20-tal idrotter i ca 40 medlemsföreningar och för svenskt deltagande i internationella tävlingar.²²

²² www.svenskdovidrott.se/Forbundet/OmDovidrott hämtad 2017-02-18.

Svenska Parasportförbundet ansvarar för verksamheten inom ca 530 medlemsföreningar. Dessa är ofta också medlemmar i andra SF. Man fungerar som ett ”riksidrottsförbund” som organiserar idrott för personer med funktionsnedsättning integrerad i det egna förbundets verksamhet inom 19 olika idrotter. I Parasportförbundets uppgift ingår att svara för Sveriges Paralympiska Kommitté som ansvarar för den paralympiska idrotten. Vidare ansvarar förbundet för och leder den svenska Special Olympics-verksamheten. Special Olympics är en internationell organisation som bedriver och utvecklar idrottsverksamhet för personer med utvecklingsstörning.²³

Några förbund, s.k. kategoriförbund, riktar sig till särskilda grupper. Sådana exempel är Svenska Skolidrottsförbundet, Sveriges Akademiska Idrottsförbund och Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet.²⁴

För medlemskap i RF krävs att det sökande förbundet

- är en ideell förening
- bedriver idrott i samklang med idrottsrörelsens ideologi
- inte bedriver verksamhet besläktad med redan befintligt förbund i RF
- har minst 25 medlemsföreningar och
- har minst 1 500 individuella medlemmar.²⁵

Specialdistriktsidrottsförbunden (SDF) är de enskilda specialidrottsförbundens kontaktyta gentemot föreningarna. Totalt finns ca 840 SDF i landet. Deras främsta uppgifter är att främja och administrera sina respektive idrotter i distriktet.

2.1.3 Distriktsidrottsförbund (DF)

RF:s regionala organisation består sedan den 1 januari 2017 av 20 distriktsidrottsförbund (DF). DF:s centrala uppgifter är att företräda den regionala idrotten gentemot kommuner och landsting, ge operativt stöd till specialdistriktsidrottsförbund och föreningar samt bedriva idrottspolitisk opinionsbildning inom den egna regionen. Vissa distrikt samverkar även med landstingen i olika folkhälsoprojekt. DF har ett nära samarbete med de regionala Sisudistrikten (se avsnitt 2.2).

2.1.4 De lokala idrottsföreningarna

I RF:s medlemsorganisationer ingick ca 20 000 föreningar 2015.²⁶ Vissa föreningar är starkt elitinriktade medan andra uteslutande är inriktade på bredd och motion. Många föreningar har såväl elit- som breddverksamhet. Föreningarna kan ha många medlemmar och bedriva verksamhet i flera olika idrotter eller ha få medlemmar som endast utövar en enskild idrott.

²³ www.parasport.nu/Forbundsinfo/omparasportforbundet hämtad 2016-09-29 och uppgifter från en intervju 2016-03-17.

²⁴ www.rf.se/Undermeny/RFochsvenskidrott/ hämtad 2017-01-19.

²⁵ www.rf.se/Undermeny/RFochsvenskidrott/RF-stamman hämtad 2017-01-19.

²⁶ RF, verksamhetsberättelse 2015.

En studie som genomfördes av Centrum för idrottsforskning (CIF) 2013 visade att 31 procent av föreningarna – vanligtvis större föreningar – hade anställd personal.²⁷ Detta är en liten ökning sedan 2003 enligt en föreningsstudie som genomfördes på initiativ av RF och som visade att ca 25 procent då hade anställd personal.

Förutsättningen för att få del av statens stöd är att föreningen bedriver sådan idrottslig verksamhet att medlemskap kan fås i något av RF:s specialidrottsförbund. Vidare måste föreningen förbinda sig att i sin idrottsliga verksamhet följa RF:s och SF:s stadgar, tävlingsbestämmelser, övriga bestämmelser och beslut fattade av överordnat idrottsorgan.

Alla lokala idrottsföreningar är självständiga juridiska personer. Sedan 2013 ingår endast föreningar med organisationsnummer.

2.2 Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna

Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna är den svenska idrottsrörelsens utbildningsorganisation med det övergripande målet att utveckla människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt. Förbundets medlemmar är specialidrottsförbund anslutna till RF samt ytterligare fem organisationer. Högsta beslutande organ är Sisustämman som hålls vartannat år i anslutning till RF-stämman. För sin regionala och lokala verksamhet har Sisu Idrottsutbildarna 19 distriktsförbund med lokala enheter (lokalkontor). Sisu är en egen juridisk person även om det är vanligt att DF har en personalunion med Sisu på distriktsnivå.

Sisu fördelar statsbidrag och stöder den folkbildningsverksamhet som bedrivs i distriktsförbunden i form av bl.a. statsbidragsberättigade lärgrupper, kurser, utvecklingsarbete, föreläsningar och kulturprogram. Därtill bedrivs utbildningsverksamhet på uppdrag av RF och dess medlemsorganisationer. I Sisu Idrottsutbildarna ingår Bosön Idrottsfolkhögskola samt bokförlaget Sisu Idrottsböcker AB.

2.3 Sveriges Olympiska Kommitté (SOK)

Sveriges Olympiska Kommitté (SOK) är den högsta instansen för olympiska frågor inom den svenska idrottsrörelsen. Kommittén består av de 36 svenska s.k. olympiska specialförbunden (OSF), vars idrotter ingår i det olympiska programmet, och ytterligare 14 s.k. erkända specialidrottsförbund, vars idrotter inte ingår i de olympiska spelen men som fått officiellt erkännande av den Internationella Olympiska Kommittén (IOK). RF har ett myndighetsansvar för att fördela statsbidraget till SOK, men SOK är dock en egen juridisk person.

²⁷ CIF, Etik och ekonomi i idrottsföreningar, rapport 2014:3.

2.4 Riksorganisationer utanför RF

Den ideella föreningen Friskis & Sveltis har utvecklat tävlingsfria gymnastik- och träningsformer. Friskis & Sveltis Riksorganisation är inte medlem i RF. Man ansökte om medlemskap i RF 1997 men nekades inträde med motiveringen att liknande verksamhet redan bedrevs i Svenska Gymnastikförbundets regi. Friskis & Sveltis har återigen ansökt om medlemskap till RF-stämman i maj 2017.

Merparten av de lokala föreningarna inom Friskis & Sveltis är i dag medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet. Friskis & Sveltis har över 500 000 medlemmar, vilket är en ökning sedan 2007 då antalet medlemmar var 417 000. I Sverige finns det 108 lokala föreningar, och det finns 44 föreningar utanför Sveriges gränser. Friskis & Sveltis centralt finansierar sin verksamhet nästan uteslutande via medlemsavgifter, kurser och konvent. En förutsättning för lokala (svenska) föreningars medlemskap i Friskis & Sveltis är att de samtidigt tillhör ett förbund som är medlem i RF.²⁸

RF rekommenderar nya idrotter att gå med i ett närbesläktat SF som är medlem i RF. Exempelvis ingår Svensk armsport i Svenska brottningsförbundet.

Det finns även exempel på andra organisationer som sökt men inte beviljats medlemskap i RF. Under 2000-talet har följande organisationer ansökt om medlemskap i RF men nekats inträde: Sveriges Bridgeförbund, Svenska Frisksportförbundet, Svenska Kickboxningsförbundet, Svenska Armorstunionen, Svenska Armsportförbundet, Svenska Cheerleaderförbundet, Svenska Islandshästförbundet, Svenska Kroppskulturförbundet, Svenska Paintballförbundet och Western Riders Association of Sweden.²⁹

RF:s avlagsmotiveringar har varierat. I några fall har den sökande organisationen bedrivit en verksamhet som ansetts likna en verksamhet som bedrivs av ett medlemsförbund. I andra fall hänvisade man till att verksamheten i fråga inte anses vara en idrott. I flertalet fall har verksamheten varit alltför begränsad. Därutöver finns organisationer som arbetar för att få statligt stöd i egenkap av att vara en idrottsorganisation utan att vara medlem i RF, exempelvis Samernas Svenska Idrottsförbund.

2.5 Idrottsrörelsens finansiering

Enligt RF uppgår idrottens egenfinansiering (medlemsavgifter m.m.) till över 3,7 miljarder kronor varje år, vilket motsvarar drygt 30 procent av de totala intäkterna. Därutöver tillkommer den tid som ideella ledare lägger på sina uppdrag (se nedan).

Sponsorer ger också ett stöd till idrotten på alla nivåer, från den lokala företagaren till det stora företag som har samarbetsavtal med ett större förbund. RF uppger att det är svårt att säga hur mycket pengar det handlar om totalt,

²⁸ web.friskissveltis.se/om-friskis-sveltis/historia hämtad 2016-10-11.

²⁹ www.wras.se. Förbundet bedriver ridsport som bygger på westerntraditionen.

men man menar att det finns beräkningar som visar att det rör sig om minst 2,5 miljarder kronor per år.

Vidare ger kommunerna på olika sätt stöd till idrottsföreningarna. De kommunala stöden avser bl.a. att tillhandahålla den infrastruktur som gör det möjligt att idrotta. De samlade kommunala driftskostnaderna för de egna idrotts- och fritidsanläggningarna var 10,5 miljarder kronor 2014. I detta belopp ingår förutom idrottsanläggningar även andra fritidsanläggningar, t.ex. småbåts- hamnar och bad. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) svarar dock idrottsanläggningar för den största delen. Driftskostnaderna har ökat med mer än 30 procent i fasta kostnader sedan början av 2000-talet. Därutöver tillkommer driftsbidrag för de anläggningar där idrottsrörelsen bedriver sina aktiviteter men som inte drivs av kommunen. Uppgifter om dessa bidrag saknas.³⁰

Kommunerna har vidare ökat sina investeringar i kultur- och fritidsanläggningar under senare år, från 2,6 miljarder kronor 2012 till 4,37 miljarder kronor 2014. I dessa investeringar ingår alltså kulturanläggningar, men en stor del torde vara investeringar i idrottsanläggningar enligt uppgifter från SKL.

Därutöver ger kommunerna olika former av organisations- och aktivitetsbidrag till föreningslivet på drygt 2 miljarder kronor.³¹

Statens bidrag till idrotten uppgår till totalt drygt 2 miljarder kronor 2017. (Se vidare kap. 4.)

Vid sidan av statens bidrag till idrotten ger staten även stöd till idrotten genom nedsatt mervärdesskatt. Statens inkomster minskar till en följd av denna s.k. skatteutgift. För den kommersiella idrotten är mervärdesskatten nedsatt till 6 procent.³² Likaså räknas inte omsättning av en vara eller tjänst i en ideell verksamhet som ekonomisk verksamhet, om föreningen är befriad från inkomstskatt för omsättningen.³³

Enligt prognosen för 2017 uppgår skatteutgifterna för den kommersiella idrotten till drygt 1,9 miljarder kronor och för ideella föreningar till 290 miljoner kronor. I skatteutgifterna för ideella föreningar ingår även andra föreningar än idrottsföreningar.³⁴

³⁰ SCB, Räkenskapssammandraget 2001-2014, och SKL, Anläggningar för kultur, idrott och fritid 2014, och SKL, e-brev 2017-02-07.

³¹ Ibid.

³² 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML.

³³ 4 kap. 8 § ML.

³⁴ Prop. 2016/17:1 utg.omr. 17.

I tabell 2.2 finns uppgifter om inkomster hos en genomsnittlig förening fördelat på inkomstslag.

Tabell 2.2 Genomsnittliga inkomster hos en idrottsförening uppdelat mellan inkomstkällor

LOK-stöd	8 %
Idrottslyftet	4 %
Kommunala bidrag	12 %
Medlemsavgifter	19 %
Träningsavgifter	16 %
Egna arrangemang	12 %
Reklam/sponsring	8 %
Bingo/lotter	4 %
Försäljning	7 %
Övrigt	10 %
Summa	100 %

Källa RF, 2014.

Av tabellen framgår att de statliga bidragen till en idrottsförening i genomsnitt uppgår till 12 procent av inkomsterna, vilket fördelas på LOK-stöd och Idrottslyftet. Kommunala bidrag svarar för lika mycket, 12 procent. Medlems- och träningsavgifter svarar tillsammans för 35 procent av inkomsterna. Egna arrangemang står för 12 procent av inkomsterna och sponsring för 8 procent. Övriga inkomster, som bingo, lotter och försäljning, svarar för 21 procent av inkomsterna.

Kommunerna stöd till idrotten genom att tillhandahålla anläggningar framgår dock inte av RF:s sammanställning.

Även landstingen ger stöd till idrottsrörelsen, främst genom stöd till RF:s distriktsidrottsförbund. Informationen om landstingens bidrag är dock begränsad.

Förutom stödet från RF och landstingens stöd mottar DF i vissa fall även EU-bidrag och kommunalt stöd.³⁵ Enskilda föreningar kan också få EU-bidrag till t.ex. anläggningskostnader.

Den svenska idrotten är till stor del egenfinansierad, inte minst genom den tid som över 650 000 ideella ledare lägger på sina föreningsuppdrag. Enligt en studie från 2005 lade de ned sammanlagt 176 miljoner timmar på arbete inom idrottsföreningar, vilket omräknat i pengar uppskattades till ca 30 miljarder kronor.³⁶

³⁵ SOU 2008:59.

³⁶ Beräkningarna har utförts i samarbete med Julia Grosse på Ersta Sköndal Högskola. Se även SOU 2008:59.

3 Den statliga idrottspolitiken – en översikt

Sammanfattande iakttagelser

- Den nuvarande idrottspolitiken grundas på riksdagens beslut om mål för den statliga idrottspolitiken 2009. Idrottspolitiken ska sträva efter att uppmuntra och ge möjligheter till barns, ungdomars och vuxnas motion och idrott i syfte att främja en god folkhälsa.
- En viktig utgångspunkt för politiken är att alla – oavsett ålder, kön, sexuell läggning samt social, etnisk och kulturell bakgrund och eventuell funktionsnedsättning – ska vara lika välkomna i den idrottsliga gemenskapen.
- Statsbidraget till barn- och ungdomsidrotten ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.
- Staten anger de mål och syften som staten har med sin bidragsgivning medan RF fördelar statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer. Idrottsrörelsen formulerar själv målen för sin verksamhet.
- Centrum för idrottsforskning (CIF) har ett myndighetsansvar för att följa upp statens stöd till idrotten.

3.1 Utgångspunkter och mål

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken. Det är framför allt två riksdagsbeslut 1999 och 2009 som ligger till grund för mål och inriktning för den nuvarande idrottspolitiken. Riksdagsbeslutet från 1999 innefattade mål och syften med statens stöd till idrotten.³⁷ Tio år senare beslutade riksdagen att dessa mål och syften skulle gälla även i fortsättningen, men de utökades med bl.a. tillägget att statens stöd till idrotten skulle grundas på barnrättsperspektivet.³⁸

I samband med dessa beslut fastställdes att statens idrottspolitik skulle bygga på tre grundstenar.

Den första grundstenen är att idrottspolitiken ska sträva efter att uppmuntra och ge möjligheter till barns, ungdomars och vuxnas motion och idrott i syfte att främja en god folkhälsa. Utgångspunkten är att folkhälsa i sig är en viktig del av det svenska välfärdssamhället. Det ligger i hela samhällets intresse att främja människors möjlighet att utöva idrott och motion utifrån sina egna intressen och förutsättningar. Det är särskilt angeläget att tidigt ge barn och ungdomar goda motionsvanor för framtiden.

En viktig utgångspunkt för idrottspolitikens s.k. folkhälsomål är att idrott och motion inte enbart avgränsas till den verksamhet som idrottsrörelsen organiserar. Även spontana och oorganiserade motionsaktiviteter, friluftsliv och

³⁷ Prop. 1998/99:107, bet. 1999/2000:KrU3.

³⁸ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243.

skolans utbildning i idrott och hälsa är enligt beslutet exempel på verksamheter som kan stärka den svenska befolkningens allmänna hälsotillstånd. Idrottspolitikens folkhälsomål har en stor räckvidd och omfattar alltifrån den övergripande samhällsplaneringen till skolans verksamhet och stöd till frivilliga organisationer. Ansvaret för att förverkliga folkhälsopolitiken är delat mellan staten, kommunerna, idrottsrörelsen och de organisationer som bedriver friluft- och främjandeverksamhet. Alla parter bör var för sig och i samverkan skapa goda förutsättningar för motionsaktiviteter för befolkningen.

Den andra grundstenen i idrottspolitikens att ge stöd till idrottsrörelsens egen verksamhet. Staten ska aktivt stödja en fri och självständig idrottsrörelse byggd på ideellt engagemang, som bedriver en bred verksamhet, som värnar om god etik, som ger lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor och män, som arbetar aktivt för integration samt värnar om demokratisk utveckling och delaktighet.

De etiska aspekterna konkretiseras genom att idrottens tävlingsregler bygger på ärlighet och rent spel och ansvar för att motverka dopning och olika former av drogmissbruk hos sina utövare. På motsvarande sätt preciseras de demokratiska aspekterna till medlemmarnas faktiska möjlighet till inflytande. Idrottsrörelsen bör fortsätta att kontinuerligt utveckla och förbättra sin verksamhet efter de aktivas behov och önskemål. Det är en viktig del av idrottsrörelsens demokratiska utveckling att varje människa kan påverka verksamheten såväl genom en demokratiskt organiserad mötesverksamhet som i den vardagliga träningen och tävlingen.

En utgångspunkt ska vara att alla – oavsett ålder, kön, sexuell läggning samt social, etnisk och kulturell bakgrund och funktionsnedsättning – ska vara lika välkomna i den idrottsliga gemenskapen. Idrottsrörelsens jämställdhetsarbete kan inte enbart bedömas utifrån den könsrättsliga fördelningen i styrelser och på andra ledande befattningar, utan måste även innefatta kvinnors och mäns lika tillgång till lokaler, utrustning och ekonomiskt stöd för att utöva sin idrott.

Idrottspolitikens tredje grundsten handlar om statens relation till den kommersiella underhållningsidrotten, en idrott som skapar förströelse och glädje för många idrottsintresserade människor. Kommersiellt bedriven elitidrott ska inte subventioneras med offentliga medel.³⁹

Som tidigare framgått utökade staten sina mål och syften med idrottsstödet 2009. Genom beslutet slog riksdagen fast att statsbidraget till barn- och ungdomsidrotten ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv och att målen och syftena med statens stöd även kan lämnas till verksamheter som stärker idrottsutövarens internationella konkurrenskraft. Statsanslaget utformades som ett förhöjt anslag i stället för att som tidigare vara kopplat till överskottet från det statliga spelbolaget Svenska Spel.

Centrum för idrottsforskning (CIF) fick samtidigt ansvaret för att följa upp statens stöd till idrotten.

³⁹ Prop. 2008/09:126.

3.2 Ansvarsfördelningen och organisation

I såväl riksdagsbeslutet 1999 som riksdagsbeslutet 2009 fastställdes den principiella ansvarsfördelningen mellan staten och idrottsrörelsen som innebär att staten anger de mål och syften som staten har med sin bidragsgivning medan RF fördelar statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer. Idrottsrörelsen formulerar själv målen för sin verksamhet.⁴⁰

Av en analys av den statliga idrottspolitiken framgår att statens avsikt inte har varit att styra, förändra eller förstärka den frivilligt organiserade idrottsverksamheten. Målet har i stället varit att hjälpa idrottsrörelsen att vara och förbli en frivilligt organiserad rörelse inom den ideella sektorn.⁴¹

Hur ansvarsfördelningen mellan staten och idrottsrörelsen när det gäller de statliga bidragen påverkar idrottsrörelsens självständighet är omdiskutera. När idrottsstödsutredningen 2008 utvärderade det statliga stödet till idrotten pekade man på att det statliga stödet ska ses som ett erkännande av idrottsrörelsens ideella strävanden, men att det samtidigt har lett till ett frihetsproblem.

Som en röd tråd i svensk idrottspolitik löper frågan huruvida förekomsten av offentligt stöd även medför en rätt för staten att ställa krav på idrottsrörelsen. Eller omvänt: i vilken utsträckning har idrottsrörelsens acceptans av statens stöd kunnat förenas med en position som fri och självständig folkrörelse?⁴²

Spänningsförhållandet mellan statlig styrning och idrottsrörelsens autonomi kunde enligt utredningen ses som en konflikt mellan två demokratiska ideal: å ena sidan föreningsfriheten och å andra sidan riksdagens och regeringens ansvar för att säkerställa att offentliga medel utnyttjas effektivt och i enlighet med politiskt fattade beslut. Utredningen menade att statens stöd till idrottsrörelsen inrymmer ett demokratiskt dilemma, eftersom styrning av den statliga bidragsgivningen endast kan ske på bekostnad av idrottsrörelsens oberoende samtidigt som frånvaron av styrning kan få till följd att statens politik inte ligger i linje med de mål som riksdag och regering beslutat om.⁴³

Trots detta dilemma har förhållandet mellan staten och idrottsrörelsen inte kännetecknats av motsättningar. Idrottsstödsutredningen pekade på flera förklaringar till detta. En konsensusanda har varit kännetecknande för den svenska välfärdspolitiken under stora delar av 1900-talet. Idrottsfrågor har inte skapat tydliga partipolitiska skiljelinjer. Statens mål har inte heller varit att styra idrottsrörelsen utan båda parter har varit överens om strävan efter en självständig idrottsrörelse. Dessutom har det över tid utmejslats ett partnerskap mellan staten och idrottsrörelsen som inneburit såväl rättigheter som skyldigheter för båda parter.⁴⁴

⁴⁰ Prop. 1998/99:107, bet. 1999/2000:KrU3.

⁴¹ Johan R Norberg, *Idrottens väg till folkhemmet*, 2004.

⁴² SOU 2008:59.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*

Riksrevisionen granskade 2004 statens stöd till idrottsrörelsen och folkbildningen.⁴⁵ Riksrevisionens granskning omfattade regeringens styrning, kontroll, uppföljning och återrapportering till riksdagen om statsbidragen till idrottsrörelsen.

Enligt Riksrevisionens bedömning var regeringens styrning av statsbidraget till idrotten – åtminstone formellt – preciserad. Som exempel påpekades att regeringen formulerat syften och förutsättningar för att bidrag ska beviljas och att anslaget specificerats i olika anslagsposter. Därtill framhölls att regeringen ställt upp mål för idrottsrörelsens verksamhetsgrenar och begärt att RF:s resultatredovisning ska vara målrelaterad. Regeringens förutsättningar att styra statsbidraget till idrotten bedömdes således som goda. Trots detta menade Riksrevisionen att det är svårt att avgöra i vilken utsträckning som regeringen i praktiken kan styra över bidraget. Förklaringen är att regeringens olika styrningsåtgärder står i strid med den idrottspolitiska grundprincipen att staten inte ska ställa upp mål för idrottsrörelsens verksamhet. Just idrottspolitikens inneboende dilemma mellan statlig kontroll och föreningsfrihet skapar således motsägelsefulla inslag vilka, enligt Riksrevisionen, gjorde det svårt att bedöma den reella graden av statlig styrning i idrottspolitiken. Samtidigt menade man att om staten och RF är överens om inriktningen för idrottsrörelsens verksamhet har en latent konflikt mellan parternas skilda intressen i praktiken kunnat biläggas. Revisionen pekade på att så länge RF:s egen målsättning inte strider mot regeringens styr signaler uppstår inte den underliggande konflikt som kan finnas mellan RF:s fria roll och statens styrning.⁴⁶

3.3 Barnrättsperspektivet

Sverige ratificerade 1990 FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), vilket innebär att Sverige har juridiskt förbundit sig att förverkliga den.

Statens mål och syften med idrottsstödet utökades 2009. Det innebar att statsbidraget till barn- och ungdomsidrott sedan dess ska lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. I propositionen om statens stöd till idrotten redovisade regeringen de grundläggande principerna om barnets rättigheter i barnkonventionen och ställningstaganden som kopplades till statens bidrag till idrotten. Regeringen utvecklade frågan om barnkonventionens tillämpning när det gällde statens stöd till idrotten enligt följande:

All verksamhet inom barn- och ungdomsidrotten som får statliga bidrag bör vara förenlig med FN:s konvention om barnets rättigheter. Ett barnrättsperspektiv bör därför ligga till grund för statens stöd till idrotten. Idrotten är en betydelsefull arena för ett stort antal barn och ungdomar i Sverige. När idrotten fungerar som bäst bidrar den till att barns lika värde stärks och utvecklas. Ordet barnrättsperspektiv ska tolkas med utgångs-

⁴⁵ Riksrevisionen, Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen, RIR 2004:15.

⁴⁶ Ibid.

punkt i barnkonventionen som utgår från respekten för den enskilda flickans eller pojkens fulla människovärde och att barndomen har ett egenvärde. Barnkonventionen förmedlar synen på barnet som en självständig individ med egna rättigheter och rätt att uttrycka sina synpunkter samtidigt som barnet har rätt till stöd och skydd. Att ha ett barnrättsperspektiv i sitt arbete innebär att idrottsföreningars styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn.

För att förstå vad ett barnrättsperspektiv innebär för den egna verksamheten och de egna beslutsprocesserna måste de ansvariga inom idrotten på olika nivåer ha kunskap om barnkonventionens innehåll och förståelse för dess tillämpning så att de kan omsätta barnrättsperspektivet i sina egna verksamheter.⁴⁷

I propositionen redogjorde regeringen vidare för FN:s internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Riksdagen beslutade i november 2008 att Sverige skulle tillträda FN:s internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen hade antagits av FN:s generalförsamling i december 2006.

För att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på samma villkor som andra delta i rekreations- och fritidsverksamhet och idrott ska konventionsstaterna vidta ändamålsenliga åtgärder för att

- uppmuntra och främja deltagande i största möjliga utsträckning av personer med funktionsnedsättning i allmänt tillgänglig idrottslig verksamhet på alla nivåer
- säkerställa att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att organisera, utveckla och delta i idrott och rekreation som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning och i detta syfte uppmuntra erbjudande av ändamålsenlig instruktion, utbildning och resurser på samma villkor som andra
- säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till idrottsanläggningar, rekreationsanläggningar och turistanläggningar
- säkerställa att barn med funktionsnedsättning har lika möjligheter som andra barn att delta i lek, rekreation, fritidsverksamhet och idrott, däribland inom utbildningssystemet
- säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till service av personer och organ som ägnar sig åt att organisera rekreationsverksamhet, turism, fritidsverksamhet och idrott.⁴⁸

När det gällde idrottens tillgänglighet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning uppgav regeringen att en viktig men ofta förbisedd fråga inom idrotten var vilka förutsättningar personer med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar har att ingå i den idrottsliga gemenskapen.

Frågan belystes ur två perspektiv, dels i vilken utsträckning idrotten i praktiken var tillgänglig för personer med funktionsnedsättning, dels om idrotten

⁴⁷ Prop. 2008/09:126.

⁴⁸ Ibid.

kunde utgöra en miljö där personer med funktionsnedsättning får möjlighet att integreras med personer utan funktionsnedsättning:

Tävlings- och motionsidrott måste vidare utformas så att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar är och känner sig inkluderade. Det innebär att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar som kan tävla med barn och ungdomar utan funktionsnedsättningar bör uppmuntras och få stöd för att göra så. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är angeläget att bidraget till barn- och ungdomsverksamheten används som stöd för verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv och att endast de idrottsföreningar som bedriver en verksamhet som är förenlig med barnkonventionen bör få ta del av det statliga stödet.

Insatser behöver göras för att precisera och informera om barnkonventionens närmare tillämpning på idrottens barn- och ungdomsverksamhet. Det bör ankomma på Sveriges Riksidrottsförbund (RF) att initiera sådana insatser.⁴⁹

I en intervju med Socialdepartementet uppmärksammandes att målen är tydliga – stöd ska enbart utgå till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.⁵⁰

I kapitel 7 finns en beskrivning av barnkonventionen och dess tillämpning inom idrotten.

3.4. Uppföljning av statens stöd till idrotten

Fram till 2009 svarade främst RF för den uppföljning av idrottspolitiken som genomfördes. Denna ordning förändrades genom att riksdagen ställde sig bakom regeringens proposition 2009 om ett förändrat stöd till idrotten, vilket också innebar att Centrum för idrottsforskning (CIF) fick ansvar för att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens idrottsstöd.⁵¹

Bakgrunden till förslaget var enligt regeringen att en regelbunden och långsiktig uppföljning av stödets betydelse är ett viktigt inslag i all statlig bidragsgivning som gör det möjligt att bedöma om verksamhetens resultat och effekter är i enlighet med stödets mål och syften. Enligt regeringen skulle det dåvarande systemet där RF försåg regeringen med kvantitativa uppgifter om stödets fördelning och effekter utvecklas så att en tydlig ansvars- och arbetsfördelning mellan idrottsrörelsen och staten skapades. RF skulle ansvara för att återrapportera till regeringen hur statsbidraget till idrotten fördelats och använts. Utgångspunkten för återrapporteringen skulle enligt regeringen vara olika bidragsformers mål eller syften och huvudsakligen baseras på kvantitativa mått. Staten skulle själv ansvara för att följa upp och analysera om idrottspolitikens mål och syften uppnåts. Utgångspunkten för analysen skulle vara målen för statens stöd till idrotten, och den skulle innehålla kvalitativa bedömningar av stödets resultat och betydelse. Regeringen ansåg att en förutsättning för att staten skulle kunna ge idrottsrörelsen stor självständighet i fördelningen

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Socialdepartementet intervju 2016-03-07.

⁵¹ Prop. 2008/09:126.

av statens idrottsstöd var att detta skulle balanseras av att staten själv åtar sig att bedöma bidragets betydelse för idrottspolitiken.

3.4.1 Uppföljningen genom indikatorer

Uppföljningen skulle enligt regeringen göras i form av en fortlöpande bevakning av det statliga idrottsstödet betydelse utifrån ett antal indikatorer, fördjupade analyser och kompletterande forskning samt genom en bevakning av forskningsresultat med relevans för statens stöd till idrotten.

Regeringen ansåg att ett uppföljningssystem skulle tas fram av CIF baserat på en uppsättning indikatorer. Indikatorerna skulle utgöras av kvantifierbara och mätbara variabler, vilka skulle spegla tillstånd och förändringsprocesser. Indikatorsystemet borde ha följande övergripande kännetecken enligt regeringen:

- Indikatorerna skulle vara direkt relaterade till syftena med statens stöd till idrotten.
- Uppföljning av indikatorer borde göras fortlöpande och sammanställas minst en gång om året.
- Indikatorerna skulle tillgodose olika intressenters perspektiv och behov.
- Såväl utformningen som analysen av indikatorerna skulle integrera ett funktionsnedsättnings-, jämställdhets-, integrations- och barnrättsperspektiv.
- Data som utgör grunden för indikatorerna borde i första hand hämtas från befintlig statistik och redan existerande rapporteringsrutiner.

Regeringen ansåg att följande målområden skulle anges för indikatorerna för uppföljning av statens stöd till idrotten:

- idrotten som folkrörelse
- idrottens betydelse för folkhälsan
- alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande
- skolning i demokrati, ansvarstagande och etik
- idrotters internationella konkurrenskraft.

Ett fortsatt arbete borde enligt regeringen vidare inriktas mot att fastställa en uppsättning balanserade indikatorer som täcker idrottspolitikens fem målområden.

3.4.2 Fördjupad uppföljning

Utöver en årlig rapportering baserad på indikatorer borde uppföljningssystemet enligt regeringen innefatta förutsättningar för fördjupad analys och forskning om de förhållanden som belystes. Detta skulle kunna ske genom forskningsuppdrag inom olika teman eller i form av periodiskt återkommande för-

djupade rapporter. Vidare borde uppföljningssystemet kompletteras med information om övrig aktuell forskning och statistik av betydelse för statens stöd till idrotten.

3.4.3 Centrum för idrottsforskning (CIF)

Regeringen skrev i propositionen att uppföljningen av statens stöd till idrotten borde hanteras av en och samma organisation, från bearbetning och analys av data till kompletterande forskningsinsatser och rapportering. Därför upp gav regeringen att man avsåg att lägga ansvaret för att regelbundet och långsiktigt följa upp statens stöd till idrotten på Centrum för idrottsforskning (CIF). CIF är statens sektorsorgan för forskning på idrottens område. CIF har till uppgift att initiera, samordna, stödja och informera om forskning inom idrottens område. Ett vetenskapligt råd med tolv ledamöter är knutet till CIF.⁵²

Sedan 2010 har CIF i uppdrag att årligen följa upp statens stöd till idrotten. I sin rapport för 2015 använder CIF ett antal indikatorer som fördelas på målen för statens idrottspolitik i syfte att belysa utvecklingen. CIF:s rapport för 2015 baseras på statistik från 2014.⁵³

I rapporten finns bedömningar som baseras bl.a. på uppgifter om

- medlemskap och det ideella engagemanget i idrottsrörelsen
- aktivitetsnivån och könsfördelningen bland barn och unga inom idrottsrörelsen
- barns och ungas förutsättningar för deltagande inom idrottsrörelsen
- svenska folkets relation till motion och idrott
- könsfördelningen i idrottsförbundens styrelser
- ideella ledares utbildning
- insatser mot dopning
- RF:s strategiska arbete
- etiken inom idrottsrörelsen.

Utöver den årliga uppföljningen som genomförs med stöd av indikatorsystemet gör man fördjupade analyser i enlighet med regeringens uppdrag. Exempel på sådana är en analys av jämställdheten inom idrotten som ska genomföras under 2017⁵⁴ och en pågående analys som rör barn och ungdomar som inte är aktiva inom idrottsrörelsen, och den ska avrapporteras senast den 15 maj 2017.⁵⁵ Exempel på ett genomfört uppdrag är hur idrottsrörelsen bidrar till demokratisk fostran och delaktighet bland befolkningen.⁵⁶

⁵² Förordningen (2002:787) om Centrum för idrottsforskning.

⁵³ CIF, Statens stöd till idrotten uppföljning 2015.

⁵⁴ Socialdepartementet, Regeringsbeslut 2016-12-14 S2016/07732/FS (delvis).

⁵⁵ Socialdepartementet, Regeringsbeslut 2015-12-17 S2015/08201/FS (delvis).

⁵⁶ CIF, Vem håller i klubban? – Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar och antologin Föreningen, laget och jaget – 7 perspektiv på idrottens demokratiska effekter, 2015.

4 Den statliga finansieringen av idrotten

Sammanfattande iakttagelser

- RF och Sisu fördelar de statliga bidragen till idrotten.
- RF:s uppgift att fördela statsbidrag anges i lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund. Uppgiften preciseras i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Statsbidragets syfte är att stödja verksamheter som bl.a. bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott. Verksamheten ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv. Statsbidrag får ges för att utveckla intresse för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning. Möjligheterna till allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar ska främjas. Statsbidrag får vidare ges för att utveckla kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet utifrån ett barnrättsperspektiv och i idrottsverksamheten så att en god etik, ökat deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration främjas.
- Sibus uppgift att fördela statsbidrag framgår av lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen omfattar Sibus myndighetsuppgift att fördela bidrag till idrotten. Statens stöd till idrotten ingår i det syfte som anges för stödet till folkbildningen. Exempelvis ska statens bidrag stödja verksamheter som bidrar till att stärka demokratin. Sisu ska enligt förordningen kontinuerligt följa upp och utvärdera verksamheten i förhållande till de syften som regeringen har angett.
- Fram till 2010 bestod den statliga finansieringen av idrotten främst av statens intäkter från AB Svenska Spel. Numera anslagsfinansieras idrotten. Anslagen har ökat betydligt. Totalt uppgår statens bidrag till idrotten till drygt 2 miljarder kronor 2017. Det är svårt att få en samlad bild över dessa bidrag. Det finns ingen särskild anslagspost för barn- och ungdomsidrott eller bredd- och elitidrott. Anslagsvillkoren som är kopplade till anslagen är knapphändiga.
- Under perioden 2004–2017 har idrottsrörelsen, via RF som i sin tur har fördelat medel till projekt, tillförts drygt 6,6 miljarder kronor för särskilda satsningar som Handslaget och Idrottslyftet.

4.1 Statligt stöd – ett historiskt perspektiv

Statens stöd till idrotten har gamla anor. Inom den frivilliga idrotten väcktes tidigt tanken på statligt stöd. Ett första bidrag av engångskaraktär beviljades av regeringen redan 1877 i form av förlusttäckning för en resa till Belgien som Stockholms gymnastikförening hade gjort. Ytterligare ett steg togs 1900 då

Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande (SCIF)⁵⁷ för första gången ansökte om ett generellt statsbidrag för allmän idrottsverksamhet. Förslaget möttes välvilligt av regeringen men föll på riksdagens motstånd. Det var framför allt landsbygdens representanter som motsatte sig tanken på ett statligt idrottsstöd. Bidragande orsaker var enligt Idrottsstödsutredningen okunskap om idrott som kulturellt fenomen och misstanken att anslaget framför allt skulle komma de större städernas befolkning till godo.⁵⁸

SCIF återkom med nya ansökningar under de följande åren. Med början 1905 stod även RF⁵⁹ med som bidragssökande. Men trots stöd från regeringen avslög riksdagen tre propositioner om statsbidrag till idrottsrörelsen under åren 1902–1906. Detta ledde till att SCIF och RF prövade nya metoder. En sådan var ett statligt lotteri. Lotterier kunde beviljas genom regeringsbeslut, och detta var en finansieringslösning där riksdagens motstånd kunde kringgås. I februari 1908 beviljades ett särskilt idrottslotteri och idrottsrörelsen fick för första gången statliga medel för allmän idrottsverksamhet.

Hösten 1912 förnyade SCIF och RF sina försök att få ett generellt statsbidrag. Tidpunkten var väl vald. Sommarens olympiska spel i Stockholm hade blivit en succé och organisatoriskt hade arrangemanget förlöpt väl. Därtill hade Sverige lyckats bli bästa idrottsnation i den samlade poängberäkningen. Detta bidrog till att riksdagen i mars 1913 – med endast elva rösters övervikt – biföll att idrottsrörelsen skulle tilldelas ett statsbidrag på 100 000 kronor.

Beslutet om att införa ett generellt statsbidrag hade stor betydelse för idrottsrörelsen. Det innebar ett viktigt ekonomiskt tillskott som dels främjade att fler anläggningar byggdes, dels förbättrade de organisatoriska villkoren. Statsanslaget var även en viktig politisk markering av att idrottsrörelsen utförde en samhällslyftande gärning. Anslaget tillkom vidare i en tid när offentligt stöd till frivilliga organisationer var sällsynta. Liknande, men mer blygsamma, bidrag utgick endast till skarpskytterörelsen och vissa nykterhetsfrämjande ungdomsorganisationer.⁶⁰

4.2 Riksdagens beslut om finansiering och statligt stöd 1999 och 2009

Som tidigare framgått beslutade riksdagen om mål och riktlinjer för statens bidragsgivning 1999 och 2009. Enligt riksdagsbeslutet från 1999 skulle staten ange de syften som man har med bidragsgivning.⁶¹ Statsbidraget skulle stödja verksamhet som

⁵⁷ Sveriges Centralförening för Idrottens Främjande (SCIF) bildades 1897 och är landets första centrala idrottsorganisation. SCIF låg bakom ansökan om att genomföra de olympiska spelen i Stockholm 1912 samt byggandet av Stockholms stadion. I dag arbetar SCIF med att främja idrotten. Det sker bl.a. genom att på olika sätt redovisa idrottens historia.

⁵⁸ SOU 2008:59 och Johan R Norberg, *Idrottens väg till folkhemmet – Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970*, 2004.

⁵⁹ Riksidrottsförbundet (RF) bildades 1903.

⁶⁰ SOU 2008:59.

⁶¹ Prop. 1998/99:107, bet. 1999/2000:KrU3, rskr. 1999/2000:52.

- bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott samt deras möjligheter att utöva inflytande över och ta ansvar för sitt idrottande
- gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion
- syftar till att ge kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet
- främjar integration och god etik
- bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främja en god hälsa hos alla människor.

Regeringen ansåg dock att staten som bidragsgivare inte till någon del skulle ställa upp mål för idrottsrörelsens egen verksamhet. Detta skulle enligt propositionen göras av idrottsrörelsen själv. Staten skulle däremot ställa upp mål och riktlinjer för sin bidragsgivning.

Detta innebar enligt propositionen att staten angav vad man förväntade sig att bidraget främst skulle leda till. Det var statens ansvar att, gentemot såväl idrottsrörelsen som samhället i övrigt, vara tydlig i fråga om vad staten vill uppnå med statsbidraget.

I propositionen föreslogs att RF även i fortsättningen skulle pröva frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer. Offentlighetsprincipen skulle vidare vara tillämplig på RF:s fördelning av statsbidrag.

Från 1990-talet och fram till och med 2010 bestod dock merparten av den statliga finansieringen av idrotten av statens intäkter från spelmarknaden. Idrottsrörelsen tilldelades statligt stöd via AB Svenska Spel i tre former. Det första bidraget var ett generellt spelbidrag som delades ut sedan början av 1990-talet. Det andra bidraget var ett vinstdelningssystem där idrottsrörelsen fick bidrag som beräknades utifrån hur mycket AB Svenska Spel gick med vinst, vilket beslutades av riksdagen 1996.⁶² Det tredje bidraget bestod av ytterligare medel som hämtades från statens andel av vinstdelningssystemet. Detta bidrag reserverades i huvudsak för olika former av utvecklingsprojekt. En sådan satsning var det s.k. Handslaget som tillförde idrottsrörelsen en miljard kronor under perioden 2003–2007 samt det s.k. Idrottslyftet som med början 2007 tillför idrottsrörelsen 500 miljoner kronor årligen.⁶³

I propositionen från 2009 föreslog regeringen att modellen med att idrottsrörelsens bidrag skulle baseras på överskottet från AB Svenska Spel skulle upphöra. Bidraget skulle ersättas av ett stabilt och förutsägbart bidrag inom ramen för ett förhöjt statsbidrag. Bidraget skulle fortfarande finansieras av spelmarknaden och beräknas utifrån vinstandelar från AB Svenska Spel, men det skulle vara öronmärkt och inkluderas i det ordinarie statsanslaget. Riksdagen följde regeringens förslag.⁶⁴

⁶² Prop. 1995/96:169.

⁶³ SOU 2008:59.

⁶⁴ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8.

Bakgrunden till att finansieringen av det statliga bidraget ändrades var enligt Idrottsstödsutredningen att idrottsrörelsen blev beroende av utvecklingen av den svenska spelmarknaden. Vinstdelningssystemets utformning var enligt utredningen en viktig förklaring till statens kraftigt ökade stöd till idrottsrörelsen sedan millennieskiftet. Samtidigt hade bidragsformen varit både omdebatterad och kritiserad.

Enligt Riksrevisionens granskning var bidraget ett avsteg från den statliga budgetprocessens krav på fullständighet, bruttoredovisning och transparens. Idrottsrörelsen hade även anmärkt på den osäkerhet som följde av bidragets nära koppling till spelmarknaden och efterlyst åtgärder för att minska det statliga idrottsstödet ”spelberoende”.

Båda dessa synpunkter motiverade enligt Idrottsstödsutredningen att det dåvarande vinstdelningssystemet med AB Svenska Spel reformerades. Det fanns dock ytterligare skäl. Framför allt menade man att det var principiellt anmärkningsvärt att det enskilt största stödet till idrottsrörelsen helt och hållet frikopplats från diskussioner om idrottens faktiska behov. Enligt den rådande ordningen var bidraget synnerligen känsligt för förändringar i AB Svenska Spels vinstnivåer – men det påverkades inte alls av eventuella förändringar i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Detta ansågs inte vara förenligt med en ansvarsfull statlig idrottspolitik.⁶⁵

I efterföljande budgetpropositioner, t.ex. 2011 och 2012, har regeringen kommenterat statens styrning i förhållande till den statliga bidragsgivningen enligt följande:

Idrotten tar ett betydande ansvar för användning och prioritering av det stöd som kommer från staten vilket innebär att den statliga styrningen av stödet till idrotten har kunnat minskas. Från och med 2011 får svensk idrott sitt statliga stöd över statsbudgeten och är inte längre beroende av storleken på överskottet från AB Svenska Spel.⁶⁶

4.3 Lagstöd för RF:s och Sibus uppgifter att fördela statsbidrag

Enligt lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund ska RF pröva frågor om fördelning av statsbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer. Denna uppgift innebär myndighetsutövning fast RF i egenskap av ideell förening är ett privaträttsligt subjekt. Eftersom förvaltningslagen (1986:223) inte är direkt tillämplig på RF har riksdagen beslutat att delar av förvaltningslagen ska gälla för RF:s verksamhet. För att säkerställa en rättssäker handläggning är därför förvaltningslagens 11 och 12 §§ om jäv, 16 och 17 §§ om en parts rätt att få ta

⁶⁵ SOU 2008:59.

⁶⁶ Prop. 2010/11:1 utg.omr. 17.

del av uppgifter, 20 § om motiveringen av beslut och 21 § om underrättelse om beslut tillämpliga på RF:s verksamhet.⁶⁷

Det finns också lagstöd för Sibus uppgift att fördela statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet. En ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde trädde i kraft den 1 juni 2014. Den innebär att Sisu prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet.

4.4 Statens riktlinjer för RF:s fördelning av bidrag

Regeringen har angett hur bidragen ska användas i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet, den s.k. idrottsstödsförordningen.⁶⁸

Förordningen har ändrats vid ett par tillfällen sedan den utfärdades 1999. Den 21 december 2009 tillfördes att den barn- och ungdomsverksamhet som får bidrag ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv.⁶⁹ Med barn och ungdomar avses i förordningen personer mellan 7 och 25 år. Statsbidragets syfte ska enligt förordningen vara att stödja verksamhet som

1. bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse och benägenhet för motion och idrott
2. bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bl.a. genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande
3. gör det möjligt för alla människor att utöva idrott och motion
4. bidrar till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främjar en god hälsa hos alla människor
5. syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet
6. utvecklar samverkan mellan organisationer som arbetar med idrottsverksamhet, skolan och andra som bedriver arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor
7. främjar integration och god etik
8. aktivt motverkar dopning inom idrotten.

Statsbidrag får även stödja verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft. Vid prövning av om statsbidrag i detta syfte ska beviljas ska i relevanta delar de syften som anges ovan beaktas. I enlighet med de syften som anges i förordningen får statsbidrag lämnas för att

1. utveckla intresse för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning och främja möjligheterna till allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar

⁶⁷ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU:8.

⁶⁸ Förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

⁶⁹ SFS 2009:1589.

2. utveckla kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet utifrån ett barnrättsperspektiv och i idrottsverksamhet i övrigt så att verksamheten främjar en god etik, ökat deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration
3. möjliggöra förberedelser inför och deltagande i internationell tävlingsverksamhet
4. skapa bättre möjligheter för elitsatsande ungdomar att kombinera sin idrottsutövning med utbildning vid riksiddrottsgymnasier
5. aktivt motverka dopning inom idrotten.

Statsbidrag får beviljas organisationer på central, regional eller lokal nivå som arbetar med idrottsverksamhet, SOK, för förberedelser inför och deltagande i internationell tävlingsverksamhet, och huvudmän som är ansvariga för utbildning vid riksiddrottsgymnasier. Med organisation avses föreningar och förbund som är anknutna till RF.

Av förordningen framgår vidare att frågor om statsbidrag prövas av RF. Den som har tagit emot bidrag ska lämna RF de uppgifter som förbundet bestämmer och som CIF behöver för att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten. RF ska i sin årsredovisning lämna en samlad redovisning av vilka som har fått bidrag, med vilka belopp och för vilka ändamål. RF ska dessutom till regeringen senast den 15 maj varje år lämna en sammanfattande redogörelse för vad bidragen har använts till och en bedömning av statsbidragets effekter i förhållande till syftet med bidraget.

Mottagaren av ett statsbidrag är återbetalningsskyldig om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter har förorsakat att bidraget har lämnats felaktigt, om bidraget inte används för det ändamål det har beviljats för eller om mottagaren inte lämnar handlingar och andra uppgifter.

4.5 Statens riktlinjer för Sibus fördelning av bidrag

Som framgår av avsnitt 4.3 prövar Sisu frågor om fördelning av statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet.⁷⁰

Sibus fördelning av det statliga stödet regleras i förordningen om statsbidrag till folkbildningen.⁷¹ Av denna framgår att syftet med statens stöd till folkbildningen är att

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

⁷⁰ Lag (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

⁷¹ Förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Av förordningen framgår att Sisu ska fördela statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet. Sisu beslutar om vilka som ska få statsbidrag och fördelar tillgängliga medel.

Vidare ska Sisu varje år lämna årsredovisning och budgetunderlag till regeringen enligt de riktlinjer som regeringen meddelar.

Sisu ska även kontinuerligt följa upp och utvärdera verksamheten i förhållande till de syften som regeringen har angett och de villkor som föreskrivits för att statsbidrag ska lämnas. Sisu ska också i enlighet med de riktlinjer som regeringen meddelar lämna regeringen sådana sakuppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering.

Som framgått ovan uppgick 2016 verksamhetsstödet till Sisu till 166 miljoner kronor.

Utöver grunduppdraget ska Sisu arbeta med värderingsfrågor och ha en särskild inriktning mot idrottsledare.⁷²

4.6 Statligt projektstöd till idrottsrörelsen

Stöd till idrottsrörelsen har också innefattat projektstöd, dvs. medel till specifika och tidsmässigt avgränsade aktiviteter. Projektstöd till olika satsningar har avlöst varandra.

4.6.1 Projektstödet genom brott 1998

Enligt Idrottsstödsutredningen skedde genombrottet för senare års projektstöd till idrotten 1998 genom regeringens beslut om att under en treårsperiod avsätta sammanlagt 60 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden. Stödet skulle användas till att stimulera utvecklingen och förnyelsen av idrottsverksamhet för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. I satsningen – som tillkom kort efter att 1996 års statliga idrottsutredning hade lämnat sitt slutbetänkande – underströks att de nya projektmedlen främst skulle riktas till föreningslivets idrottsverksamhet för barn och ungdomar på lokal nivå. Som särskilt prioriterade områden framhölls jämställdhet och integration, verksamhet och metoder för barn- och ungdomsidrotten, samspelet mellan idrott och lek, fritid och hälsa, att öka barns, ungdomars och funktionshindrades delaktighet för att stärka en levande demokrati i föreningslivet samt att uppmuntra till samarbete mellan olika idrottsföreningar, mellan idrottsföreningar och övriga föreningslivet och mellan idrottsföreningar och skolan.

I februari 1999 tillsattes även den s.k. Idrottsarbetsgruppen inom Regeringskansliet under riksdagsledamoten Eva Johanssons (S) ledning. Arbetsgruppens uppgift var att hjälpa Arvsfondsdelegationen att bereda ärenden och genomföra satsningen.

⁷² www.sisuidrottsutbildarna.se.

I en slutrapport från Idrottsarbetsgruppen 2002 konstaterades att satsningen hade fått ett stort genomslag inom idrottsrörelsen. Möjligheter hade skapats för förbund och föreningar att pröva och förverkliga nya idéer och verksamheter. Därtill visade satsningen på behovet av fortsatta insatser inom flera områden. De som bedömdes vara mest väsentliga var ledarutveckling, samarbete mellan idrottsföreningar och skolan, idrott för personer med funktionshinder samt delaktighet och mångfald. Mot denna bakgrund föreslogs bl.a. att regeringen skulle vidta ytterligare åtgärder för att stimulera ledarutbildning och ledarrekrutering inom idrotten, ett utvecklat samarbete mellan skolan och idrottsföreningar samt att insatser skulle göras, såväl inom det offentliga som inom idrottsrörelsen, för att stärka en idrottsutveckling som byggde på mångfald och alla människors delaktighet.

4.6.2 Handslaget 2004–2007

I budgetpropositionen för 2003 tog regeringen initiativ till en satsning som formulerades som ”ett handslag för Sveriges barn och ungdomar”. Intentionen var att under den kommande mandatperioden tillföra idrottsrörelsen sammanlagt en miljard kronor ur AB Svenska Spels överskott under förutsättning att idrottsrörelsen tog på sig att

- öppna dörrarna för fler
- hålla tillbaka avgifterna
- satsa mer på flickidrotten
- delta i kampen mot droger
- intensifiera samarbetet med skolorna.

I december samma år godkändes satsningen av riksdagen. Samtidigt bemyndigades regeringen att på AB Svenska Spels kommande bolagsstämma avsätta 100 miljoner kronor för finansiering av Handslagets första år.⁷³

Handslaget påbörjades i januari 2004 och slutfördes i juni 2007. Det första verksamhetsåret uppgick stödet till 100 miljoner kronor, det andra till 200 miljoner kronor, det tredje till 300 miljoner kronor för att uppgå till 400 miljoner kronor under det fjärde verksamhetsåret. Sammanlagt en miljard kronor tillfördes idrotten under mandatperioden i enlighet med intentionerna.

4.6.3 Idrottslyftet 2007–

I budgetpropositionen för 2007 föreslog regeringen att den tidigare Handslagsatsningen skulle följas av en ny utökad satsning på svensk idrott. Mot denna bakgrund föreslog regeringen att riksdagen skulle godkänna att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma bl.a. verkade för att bolagsstämman skulle besluta om ett bidrag på 500 miljoner kronor som en ny utvidgad särskild satsning på svensk idrott. Denna satsning skulle fördelas till idrottsrörelsen enligt

⁷³ Prop. 2002/03:1 utg.omr. 17, bet. 2002/03:KrU1.

de närmare anvisningar för bidraget som skulle kunna beslutas av regeringen. Enligt regeringen borde en fri och självständig idrottsrörelse även i fortsättningen ges ett aktivt stöd för att bedriva verksamhet som gav flickor och pojkar möjligheter att idrotta, främjade bredd- och motionsidrott, värnade om god etik och gav lika möjligheter för kvinnor och män med olika social bakgrund och ekonomiska förutsättningar att motionera och idrotta. Flickor måste enligt regeringen ges lika möjligheter som pojkar att delta utifrån sina intressen och förutsättningar.⁷⁴

Regeringens satsning gavs namnet Idrottslyftet, och under perioden 2007–2011 tillfördes den svenska idrottsrörelsen 2 miljarder kronor för att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar och utveckla verksamheten så att de skulle välja att idrotta längre upp i åldrarna. Arbetet skulle utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.

I budgetpropositionen för 2011 förordade regeringen att satsningen på Idrottslyftet skulle fortsätta. För detta föreslog regeringen att 500 miljoner kronor skulle avsättas årligen fr.o.m. 2011 inom ramen för idrottsanslaget och att anslaget skulle tillföras motsvarande belopp. Vidare framgick att medel för satsningen fortsättningsvis inte skulle betalas ut från AB Svenska Spel.

Folkhälsomålen skulle enligt regeringen vara det centrala i fördelningen av Idrottslyftets medel. Den fortsatta satsningen borde ha en ännu närmare koppling till skolans arbete för att främja fysisk aktivitet och goda motionsvanor. Satsningen borde vidare breddas till att även stödja andra typer av motionsaktiviteter än idrott, t.ex. genom samverkan med friluftorganisationer, och syfta till att nå fler barn och ungdomar, särskilt flickor samt barn med invandrarbakgrund. Regeringen uppgav att man avsåg att återkomma med närmare uppgifter om satsningens fortsatta utformning och hur resultaten skulle följas upp.⁷⁵

Sedan 2007 har staten satsat 500 miljoner kronor årligen på Idrottslyftet. För budgetåret 2016 ökades satsningen till 550 miljoner kronor.⁷⁶ Totalt sett har satsningen inneburit att idrottsrörelsen har fått ett tillskott på 5,6 miljarder kronor under perioden 2007–2017.

Både Handslaget och Idrottslyftet har varit föremål för uppföljningar. Resultatet av uppföljningarna redovisas i avsnitt 6.3.

I budgetpropositionen för 2017 konstaterade regeringen att kritik har riktats mot idrottens måluppfyllelse och man redovisade att RF har för avsikt att anta nya riktlinjer för Idrottslyftet fr.o.m. 2016 (se vidare avsnitt 5.5).

4.6.4 Läsfrämjande insats för idrottande flickor och pojkar

I juni 2013 fick Kulturrådet i uppdrag att genomföra en läsfrämjande satsning där idrottsföreningar skulle samverka med bibliotek för att tillgängliggöra litteratur för idrottande pojkar och flickor. Uppdraget innebar att i samråd med RF genomföra en läsfrämjandesatsning där idrottsföreningar samverkade med

⁷⁴ Prop. 2006/07:1 utg.omr. 17.

⁷⁵ Prop. 2010/11:1 utg.omr. 17.

⁷⁶ Regleringsbrev för Kammarkollegiet respektive år 2007–2016.

region-, läns- och folkbibliotek. Totalt fördelas 4,9 miljoner kronor under 2013 och 2014. Satsningen har följts upp.⁷⁷ Av uppföljningen framgår att sammanlagt 30 projekt har tilldelats projektmedel. Av de organisationer/institutioner som sökt medel för att driva projekten är ca 70 procent kommuner, stads- och länsbibliotek. Kommunbiblioteken är i klar majoritet. Två länsbibliotek återfinns bland de sökande. Resterande 30 procent består av ungefär lika delar sökande från enskilda idrottsföreningar och Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna. Projekttiden har uppgått till maximalt tre år.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) aviserade regeringen en omfattande läsfrämjande insats som innebär att berörda aktörer – skola, kultur-, idrotts- och föreningsliv – och de läsfrämjande insatserna samlas under paraplyet Hela Sverige läser med barnen.

4.7 Utvecklingen av statens stöd till idrotten

Av tabell 4.1 framgår utvecklingen av statens stöd till idrotten under perioden 2000–2015.

Tabell 4.1 Utveckling av idrottsstödet 2000–2015 till RF och Sisu och samt bidrag via AB Svenska Spel (mnkr)

År	Anslag till RF	Anslag till Sisu	Bidrag via AB Svenska Spel	Summa
2000	468	66	153	687
2001	457	63	260	780
2002	455	64	423	942
2003	455	64	767	1 286
2004	448	67	868	1 383
2005	448	68	1 015	1 531
2006	456	70	1 020	1 546
2007	446	140	1 216	1 802
2008	446	142	1 394	1 982
2009	446	146	1 338	1 930
2010	1 205	150	500	1 855
2011	1 705	156	0	1 861
2012	1 705	158	0	1 863
2013	1 705	161	0	1 866
2014	1 705	161	0	1 866
2015	1 738	164	0	1 902

Källa: CIF 2015.

Tabell 4.1 visar att under perioden 2000–2015 har statens stöd till RF och Sisu ökat kraftigt. Sammantaget uppgår ökningen till drygt 1,2 miljarder kronor, vilket i stort sett är en tredubbling av stödet under 2000-talet. Statens bidrag

⁷⁷ Kulturrådet, Slutredovisning av uppdraget att genomföra läsfrämjande verksamhet för pojkar och flickor i samarbete med idrottsrörelsen (KU2013/1293/KO).

inklusive bidraget från det statliga spelbolaget AB Svenska Spel var störst 2008. Fram till 2010 tilldelades idrotten bidrag från AB Svenska Spels överskott. Sedan 2011 sker den statliga finansieringen av idrotten helt och hållet med anslag. Det totala stödet från staten är ändå kvar på samma nivå som när bidrag tilldelades från spelbolagets överskott.

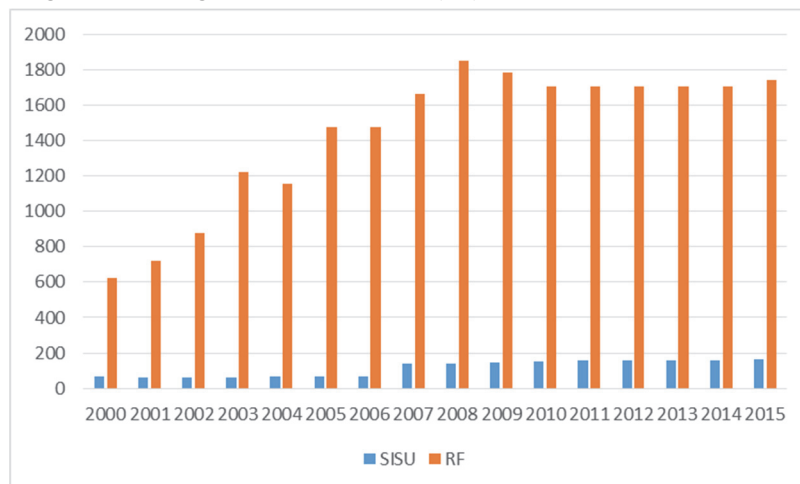
Sisu får statsbidrag för den verksamhet man bedriver för att bl.a. utbilda ledare för idrottens behov. Staten har också ändrat sin finansiering av anslaget till Sisu. Fram till 2007 fick Sisu bidrag från anslaget till folkbildningen via Folkbildningsrådet. I budgetpropositionen för 2007 föreslog regeringen att denna ordning skulle ändras eftersom man menade att modellen hade haft vissa negativa effekter. Bland annat hade det varit svårt att skilja mellan å ena sidan folkbildningsverksamhet och å andra sidan idrottens traditionella ledar- och utbildningsverksamhet.⁷⁸

Sisu fick för första gången ett riktat statsbidrag direkt från staten 2007. Anslaget fördubblades från 70 miljoner kronor 2006 till 140 miljoner kronor 2007.

4.7.1 Statens bidrag till RF och Sisu

I diagram 4.1 nedan redovisas utvecklingen av idrottsstödet inklusive bidragen från AB Svenska Spel fördelat på statens bidrag till RF och Sisu 2000–2015.

Diagram 4.1 Statligt stöd till RF och Sisu (tkr)

Källa: CIF 2015.

Diagram 4.1 illustrerar den kraftiga tillväxten av de statliga bidragen till idrottsrörelsen fördelat på RF och Sisu under perioden 2000–2015. Det är i synnerhet bidraget till RF som har ökat kraftigt. Bidraget till RF svarar för den

⁷⁸ Prop. 2006/07:1, utg.omr. 17.

allra största delen av idrottsstödet. Bidraget till Sisu fördubblades 2007, men detta skedde från en låg nivå i förhållande till bidraget till RF.

4.8 Anslag för stöd till idrotten

I tabell 4.2 redovisas hur statens bidrag till idrotten har fördelats på anslag och anslagsposter 2016 och 2017.

Tabell 4.2 Anslag och anslagsposter för stöd till idrotten 2016 och 2017 (belopp angivna i tkr)

13:1 Stöd till idrotten: Ramanslag	2016	2017	Förändring
ap.1 Etablering*	84 000	64 000	-20 000
ap. 3 Bidrag till internationellt samarbete m.m.	2 900	9 100	+6 200
ap. 4 Insatser mot dopning	30 000	32 000	+2 000
ap. 5 Bidrag till idrottsforskning	18 000	19 000	+1 000
a. 6 Bidrag till specialidrott inom gymnasieskolan	41 900	43 000	+1 100
ap. 7 Särskild satsning på idrott och motion (Idrottslyftet)	550 000	564 000	+14 000
ap. 9 Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet	1 196 011	1 204 211	+8 200
13:1 Stöd till idrotten med finansiering från 1:8 Bidrag till psykiatri**	0	7 500	+7 500
14:1 Bidrag till folkbildningen			
ap. 4 Särskilt verksamhetsstöd Sisu	166 003	167 973	+1 970
Summa	2 088 814	2 110 784	+21 970

* Inklusive ändringsbeslut av regleringsbrev för 2016.

** Anslaget 13:1 Stöd till idrotten utökades med 7,5 miljoner kronor 2017 för insatser för att öka sysselsättningen. Finansiering sker från anslag 1:8 Bidrag till psykiatri.

Källa: Socialdepartementet (anslag 13:1) och Utbildningsdepartementet (anslag 14:1), regleringsbrev för Kammarkollegiet för 2016 och 2017 och budgetproposition för 2017 utgiftsområde 9 och 17.

Av tabell 4.2 framgår att de statliga anslagen till idrotten 2017 uppgår till drygt 2 miljarder kronor, vilket är en ökning med ca 22 miljoner kronor jämfört med 2016.

Det är två departement inom Regeringskansliet, Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet, som svarar för bidragen till idrottsrörelsen.

Det statliga stödet till idrottsrörelsen finansieras med två anslag som disponeras av Kammarkollegiet. Anslaget 13:1 utbetalas till RF efter rekvisition i förskott varje kvartal. Även anslaget till Sisu, anslaget 14:1, utbetalas med en fjärdedel varje kvartal.

Regeringen anger följande villkor för anslaget 13:1.

Anslagspost 1 ska användas för den särskilda satsningen på nyanländas etablering. I vårändringsbudgeten för 2015 tillfördes idrottsstödet 32 miljoner kronor för att bättre utnyttja idrottsrörelsens möjligheter att spela en roll i nyanländas etablering. Från och med 2016 uppgår satsningen till 64 miljoner kronor per år.

Enligt ändringsbeslut av regleringsbrevet för 2016 till Kammarkollegiet om anslaget 13:1 framgår att Kammarkollegiet ska utbetala 20 000 000 kronor engångsvis till Sveriges Riksidrottsförbund utan rekvisition.⁷⁹

Av regleringsbrevet framgår att anslagsposten har beräknats för den särskilda satsningen på nyanländas etablering samt särskilda insatser för asylsökande. Av RF:s webbplats framgår att RF har fått stöd för att skapa meningsfull väntan för nyanlända flyktingar.⁸⁰

När det gäller anslagspost 3 framgår att bidrag till internationellt samarbete m.m. utbetalas i enlighet med särskilda regeringsbeslut. Enligt en uppgift vid en intervju täcker anslagsposten utgifter för samarbete om dopning inom Världsantidopningsbyrån (World Anti-Doping Agency, Wada).⁸¹

I anslagspost 4 ingår bl.a. medfinansiering av Dopninglaboratoriet vid Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge.

Bidraget till specialidrott inom gymnasieskolan (anslagspost 6) ger ungdomar möjligheter att kombinera studier med idrott på elitnivå vid riksrekryterande riksidrottsgymnasier.⁸²

Anslagspost 7 avser den särskilda satsningen på Idrottslyftet. För 2017 beräknas 550 miljoner kronor för Idrottslyftet och ytterligare 14 miljoner kronor för särskilda insatser för idrott i segregerade områden. Enligt en uppgift vid en intervju är satsningen på särskilda insatser i segregerade områden ett initiativ från RF som har resulterat i särskilda medel.⁸³

Anslagspost 9 omfattar verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet.

I anslagsposten har medel beräknats för barn- och ungdomsverksamhet, verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft, ett kompetenscentrum för internationella idrottsevenemang samt administration, förberedelser och deltagande i olympiska spel och Paralympics. RF ska avsätta behövliga medel för förbundets egna förvaltningskostnader från anslagsposten.

För anslaget 14:2 anges att anslagspost 4 finansierar de bidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet som Sisu beslutar om. Sisu får även använda medel för egna förvaltningskostnader.

När det gäller förändringen mellan 2016 och 2017 framgår att anslagsposterna som avser insatser mot dopning svarar för den procentuellt största ökningen. Utgifterna för det internationella arbetet mot dopning har ökat med 6,2 miljoner kronor, vilket är en ökning med 214 procent i förhållande till året innan. Särskilda insatser för idrott i segregerade områden har tillkommit och ingår i anslagspost 7 som omfattar Idrottslyftet. Anslagsposten har tillförts 14 miljoner kronor, vilket samtidigt är den till beloppet största ökningen av alla anslagsposter i förhållande till beslutet för 2016.

⁷⁹ Regeringsbeslut, 2016-12-01 S2016/07332/RS.

⁸⁰ www.rf.se/Idrottfornyanlanda hämtad 2017-02-20.

⁸¹ RF, intervju 2016-12-22.

⁸² SOU 2008:59 och www.svenskidrott.se, hämtad 2016-04-04.

⁸³ RF, intervju 2016-12-22.

Av redovisningen ovan framgår att statens bidrag till idrottsrörelsen inte är uppdelad mellan bredd- och elitidrott. Det saknas i stor utsträckning villkor för anslagens användning som riktas till barn- och ungdomsidrott. I anslaget 13:1 anslagspost 9 ingår bidragen till lokal barn- och ungdomsverksamhet tillsammans med andra delar som avser bl.a. elitidrott.

5 Fördelningen av statsbidragen

Sammanfattande iakttagelser

- RF:s idéprogram Idrotten vill har funnits sedan 1995. Till en följd av riksdagsbeslutet 2009 om att statligt stöd ska utgå enbart till de föreningar som bedriver verksamheten ur ett barnrättsperspektiv gjordes 2009 ett tillägg i programmet om detta.
- RS beslutade om anvisningar om barns och ungdomars idrottande 2014. Där framgår att i barnidrotten leker man, och barnen ges tillfälle att pröva på olika idrotter. Att ge barnen möjlighet till allsidig idrottsutveckling är normgivande för verksamheten. Tävling är en del av leken och ska alltid ske på barnens villkor. I ungdomsidrotten skiljer man på breddidrott och elitinriktad idrott. Anvisningarna bygger på att all idrottsverksamhet ska bedrivas utifrån ett barnrättsperspektiv och följa FN:s barnkonvention.
- RF och Sisu har antagit en ny verksamhetsinriktning för 2016–2017 som innebär att man vill att barn, unga, vuxna och äldre ska ha möjlighet att idrotta i en förening under hela livet. Vidare bedrivs ett strategiskt arbete, och det finns förslag om att ta fram underlag för ett nytt ekonomiskt stödssystem (februari 2017).
- LOK-stöd till föreningar svarar för den största delen av de bidrag som RF fördelar. LOK-stödet har ökat fram till 2009. Därefter har det minskat beroende på att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten minskar. Mellan 2004 och 2015 har antalet deltagartillfällen minskat med 6,8 miljoner i åldern 7–20 år, vilket motsvarar 12 procent. Minskningen är störst bland flickor i åldern 13–20 år. Deltagartillfällen för pojkar i åldern 7–12 år har däremot ökat. Även LOK-stöd till föreningar med verksamhet för personer med funktionsnedsättning har minskat. Reglerna för LOK-stödet förändrades 2015 och man höjde åldern för bidraget från 20 till 25 år, men trots detta har aktivitetsnivån fortsatt att sjunka.
- De särskilda satsningarna Idrottslyftet och Handslaget uppgick till 100 miljoner kronor 2003 och har sedan 2007 ökat till 500 miljoner kronor årligen.
- Inom Idrottslyftet har drygt 143 000 satsningar genomförts under perioden 2007/2008–2015.
- SF-stödet har ökat från 200 miljoner kronor 2000 till 300 miljoner kronor 2015.

5.1 RF:s myndighetsupp gift att fördela statsbidraget

På grundval av regeringens förordning fördelar RF statsbidrag till idrottsverksamheten.⁸⁴ Barn- och ungdomsverksamheten får statligt stöd genom det lokala aktivitetsstödet (LOK-stöd). Därutöver fördelar RF via respektive SF stöd till den särskilda satsningen Idrottslyftet.

Riksdagen har efter förslag från regeringen fastställt bidragets storlek för Idrottslyftet medan LOK-stödet ingår i anslagsposten Verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen samt bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet. Det innebär att RF avgör hur mycket medel som fördelas till LOK och till den gemensamma verksamheten inom idrottsrörelsen. Den gemensamma verksamheten består bl.a. av organisationsstöd till RF:s och DF:s förvaltningsorganisationer samt SF-stöd.

Användningen av de övriga anslagsposterna som avser t.ex. nyanländas etablering, bidrag till gymnasieskola och insatser fördelas av RF enligt de anslagsvillkor som regeringen har angett i regleringsbrevet (se avsnitt 4.8).

5.2 RF:s visioner och riktlinjer för idrottsrörelsen

5.2.1 Det första idéprogrammet, Idrotten vill 1995

RF antog vid sin stämma 1995 idéprogrammet Idrotten vill där RF presenterade idrottsrörelsens verksamhetsidé. Man beskrev också föreningsidrottens samhällsnytta och samhällsuppgift. I programmet redovisade RF hur barn och ungdomars idrottande borde utformas. Det framgick att SF ansvarar för verksamhetsutformningen inom varje idrott. Samtidigt slog man fast att det är i föreningarna som idrottsverksamheten utformas och genomförs.⁸⁵

Programmet har sedan dess enligt RF legat till grund för en omfattande utvecklings- och utbildningsverksamhet på alla nivåer inom idrottsrörelsen. Många förbund har antagit egna idrottsanpassade program. Lokala föreningar över hela landet har tagit Idrotten vill som utgångspunkt för sina policyskrivningar, och därmed för sin verksamhet. Enligt RF har dokumentet legat till grund för lokala idrottspolitiska program.⁸⁶

5.2.2 Det nuvarande idéprogrammet Idrotten vill 2009

Idrotten vill är fortfarande idrottsrörelsens idéprogram. Det nuvarande programmet är från 2009, men i stort sett har det kvar samma andemening som det första programmet som fastställdes 1995. RF gjorde ett tillägg 2009 i programmet till följd av riksdagsbeslutet om att statligt stöd ska utgå enbart till de föreningar som bedriver verksamheten ur ett barnrättsperspektiv. I tillägget står det att i barnrättsperspektivet ingår det att följa FN:s deklaration om de

⁸⁴ Förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

⁸⁵ RF, Idrotten vill, Svensk idrotts idé, mål och innehåll i sammandrag 1995.

⁸⁶ RF, Idrotten vill – Idrottsrörelsens idéprogram, 2009.

mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Barnkonventionen omfattar barn och ungdomar upp till 18 år. I kapitel 7 redovisas erfarenhet av hur barnkonventionen tillämpas inom idrotten.

I programmet finns inledningsvis en läsanvisning till förtroendevalda och ledare inom idrotten där det står att man bör läsa igenom Idrotten vill så att man bildar sig en uppfattning om vad svensk idrott gemensamt strävar mot.

I dokumentet redovisas vidare idrottens verksamhetsidé, vision och värdegrund.

RF:s nuvarande verksamhetsidé som antogs 2015 lyder:

Vi bedriver idrott i föreningar för att ha roligt, må bra och utvecklas under hela livet.

Den vision som har fastställts för verksamheten är att svensk idrott ska vara världens bästa för alla på alla nivåer.

Idrottens värdegrund består av ledord som glädje och gemenskap, demokrati och delaktighet, allas rätt att vara med samt rent spel.

I programmet beskrivs idrott som en fysisk aktivitet som utförs för att man ska ha roligt, må bra och prestera mera. Idrotten består av träning och lek, tävling och uppvisning. Idrotten är organiserad i självständiga föreningar som tillsammans utgör en fri och frivillig folkrörelse förenad i RF. Vidare framgår att idrottsrörelsen värnar om sin självständighet och rätten att själv bestämma över mål, inriktning och verksamhetsformer.

RF delar in idrotten efter ålder och ambitionsnivå. Idrott för barn avser idrott upp till 12 års ålder. Av riktlinjerna framgår bl.a. att

Idrott för barn ska vara lekfull, allsidig och bygga på barnens egna behov och förutsättningar samt ta hänsyn till variationer i utvecklingstakt. Idrott för barn ska utformas så att de kan lära sig idrotten och få ett livslångt intresse för den. Idrott för barn ska i första hand bedrivas i enkla former i närområdet. Även tävlingsverksamheten ska huvudsakligen ske lokalt och resultaten ska ges liten uppmärksamhet. Idrottsföreningarna ska erbjuda alla barn en kamratlig och trygg social miljö, där de kan utvecklas och bli delaktiga i utformningen av verksamheten⁸⁷

Idrott för ungdom avser åldern 13–20 år⁸⁸ och man skiljer på breddidrott för ungdom och elitinriktad idrott för ungdom. Samma uppdelning mellan bredd och elit gäller för vuxna.

5.2.3 Anvisningar för barn- och ungdomsidrotten

RS beslutade om anvisningar om barns och ungdomars idrottande 2014.⁸⁹ Detta är samtidigt första gången som RS ger tydliga anvisningar om hur barn- och ungdomsidrotten ska bedrivas. Av anvisningarna framgår att

⁸⁷ RF, Idrotten vill – Idrottsrörelsens idéprogram, 2009.

⁸⁸ RF beslutade vid sin stämma i maj 2015 om en ny åldersindelning där man är ungdom upp till 25 år.

⁸⁹ RF, Anvisningar för barn och ungdomars idrott, beslutade av RS 2014-05-23.

I barnidrotten leker vi och ger barnen tillfälle att pröva på olika idrotter. Att ge barnen möjlighet till allsidig idrottsutveckling är normgivande för verksamheten. Tävlning är en del av leken och ska alltid ske på barnens villkor. I ungdomsidrotten och vuxenidrotten skiljer vi på breddidrott och elitinriktad idrott.

Inledningsvis uppges att anvisningarna ska ses som RS vägledning vid tillämpning av stadgarnas riktlinjer för barn- och ungdomsidrotten. Ambitionen är enligt RS att anvisningarna ska hjälpa förbunden och föreningarna att öka medvetenheten om vad man håller på med och varför. Anvisningarna bygger på att all idrottsverksamhet ska bedrivas utifrån ett barnrättsperspektiv och följa FN:s barnkonvention.

Anvisningarna innehåller 38 punkter som omfattar såväl träning som tävling med inriktning på både bredd och elit. Avslutningsvis finns ett avsnitt som omfattar verksamhet som uppenbart strider mot riktlinjerna (se vidare avsnitt 8.2.2).

5.2.4 Verksamhetsinriktning för 2016–2017 m.m.

RF och Sisu antog en ny verksamhetsinriktning för 2016–2017 vid RF-stämman i maj 2015.⁹⁰ Denna omfattade också en ny verksamhetsidé för idrottsrörelsen:

Vi bedriver idrott i föreningar för att ha roligt, må bra och utvecklas under hela livet. Verksamhetsidén är idrottsrörelsens uppdrag.

Underlaget innehåller ett antal strategiska områden med övergripande mål som idrottsrörelsen strävar efter att uppnå till 2025. Dessa är:

Livslångt idrottande d.v.s. att svensk idrott ska

- a) vidareutveckla verksamheten så att barn, unga, vuxna och äldre väljer att idrotta i förening under hela livet.
- b) nå fler idrottsliga framgångar internationellt.

Idrottens värdegrund vår styrka d.v.s. att alla lever och leder enligt svensk idrotts värdegrund.

Idrott i förening d.v.s. att svensk idrott ska vidareutvecklas, samverka med andra aktörer och ge goda möjligheter att idrotta i förening.

Idrotten gör Sverige starkare d.v.s. att idrottsrörelsen är en ännu starkare samhällsaktör.⁹¹

I den nya strategin från 2015 illustrerar RF idrotten i form av en rektangel. Traditionellt har man ofta liknat idrottsrörelsen vid en pyramid med en bred bas av barn och ungdomar och en spetsig topp som utgör elitidrotten. I den nya strategin vill man i stället se idrottsrörelsen som en rektangel där såväl barn, unga, vuxna och äldre ska ha möjlighet att idrotta i en förening under hela livet. Pyramiden finns enligt det nya synsättet inuti rektangeln. Ambitionen är

⁹⁰ www.rf.se/Strategi2025 hämtad 2017-01-22.

⁹¹ Strategirådet, Utvärdering av Sisu Idrottsutbildarna 2015.

att få fler av dem som i dag motionsidrottar på egen hand att i framtiden göra det inom idrottsrörelsen.

5.2.5 Behov av förändring i bidragssystemen

Vid RF-stämman 2015 fick RF i uppdrag att till Riksidrottsmötet (RIM) 2017 ta fram en strategisk plan för att arbeta mot målen 2025. Planen ska bl.a. innehålla förslag på förändrade arbetssätt och stödsystem. Man har mot denna bakgrund tagit fram ett förslag till strategisk plan för svensk idrott 2018–2021 som remissbehandlas inom idrottsrörelsen (februari 2017). Förslaget kommer att behandlas vid RIM 2017.

I remissunderlaget ingår en omvärldsanalys där det bl.a. framgår att det finns en tendens i politiken att se idrottsrörelsen och föreningslivet som en leverantör av tjänster. Man bedömer att det därför finns risk för att de offentliga bidrag som idrottsrörelsen får

kommer att styras mot projektorienterade bidrag där de positiva (bi)effekterna av idrottandet är det viktigaste. Då kommer även bidragsgivaren att ställa större krav på dokumenterade resultat.⁹²

Man menar att en effektiv styrning mot målen 2025 är nära sammankopplad med ekonomisk styrning:

– som vi belönas tenderar vi att bete oss.⁹³

Samtidigt påpekas att svensk idrott även är en värderingsstyrd organisation, i och med den gemensamt beslutade värdegrunden. När det gäller statens bidragsgivning uppges att

Stora delar av fördelningen av statens stöd till idrotten styrs av nyckeltal, framtagna för att just indikera hur tillståndet är i särskilt viktiga delar av verksamheten. Dessa nyckeltal har dock en väldigt tydlig historisk koppling och speglar vad som har varit snarare än vad som komma skall. De tenderar också att mäta kvantitet snarare än kvalitet och effekt. I framtiden vill svensk idrott:

- A. Att en större andel av fördelningen av statens stöd till idrotten baseras på kvalitativa mått kopplade till de övergripande målen.
- B. Att nya principer utarbetas för RF:s fördelning av statens stöd till idrotten.
- C. Att ett indicatorsystem för att bedöma SF:s bidrag till de övergripande målen tas fram.⁹⁴

I underlaget föreslås att följande beslut fattas på RIM 2017:

- att RF-stämman beslutar att ge Riksidrottsstyrelsen i uppdrag att ta fram principer och kriterier för ett ekonomiskt stöd som bidrar till att styra svensk idrott mot målen 2025.

⁹² Remiss Svensk idrott – strategi 2025, remissunderlag Strategisk plan för svensk idrott 2018–2021 inför Riksidrottsmötet 2017.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

- att en utredning tillsätts som behandlar samtliga bidrag och genomförs i nära samverkan med SF.
- att principerna för ett nytt ekonomiskt stödsystem för svensk idrott beslutas på RIM 2019.

Detta kan innebära att bidragen till barn- och ungdomsidrotten kan komma att behandlas i den föreslagna utredningen.

5.3 Det statliga LOK-stödet

5.3.1 Bakgrund

Det statliga lokala aktivitetsstödet, LOK-stödet, stöder föreningar som bedriver verksamhet med barn- och ungdomsidrott. LOK-stödet infördes 1971 efter förslag från en arbetsgrupp inom Statens ungdomsråd. De motiv som framfördes för detta var allmängiltiga för alla ungdomsorganisationer, inte bara för stödet till idrotten. De rörde medborgarnas aktiva medverkan i debatten om samhällsfrågorna och organisationernas uppgift att ge medborgarna möjlighet till en sådan medverkan. Det gällde inte minst ungdomsorganisationerna, som ger unga människor möjligheter att medverka i samhällets utformning. Man menade att föreningsarbete också innebär en träning i att använda de arbetsformer som tillämpas i demokratiska sammanhang.⁹⁵

RF blev huvudman för idrottsföreningars LOK-stöd 1971, vilket omfattade administrationen och kontrollen av stödet.

När det gäller LOK-stödet till idrotten har regeringen framhållit att RF torde vara bäst lämpat att utforma de regler som ska ligga till grund för fördelningen av idrottens del av det statliga lokala aktivitetsstödet och att RF därför skulle ansvara för att utforma dessa.⁹⁶

5.3.2 RF:s föreskrifter om det statliga LOK-stödet

Idrottsrörelsen bestämmer själva om reglerna för det statliga LOK-stödet men RF informerar regeringen om vilka regelförändringar man avser att göra när det gäller LOK-stödet.⁹⁷

RS har fastställt föreskrifter om statligt LOK-stöd som riktas mot idrottsföreningar med stöd av förordningen (1999:1177) om statsbidrag.⁹⁸ Av föreskrifterna framgår bl.a. att en ideell förening som är medlem i ett specialidrottsförbund (SF) anslutet till RF har rätt att erhålla LOK-stöd. Samma rätt har också föreningar som tillhör ett idrottsförbund som har ett av RS godkänt samarbetsavtal med SF.

⁹⁵ Statens ungdomsråd, rapport: Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet.

⁹⁶ Prop. 1989/90:100, bil. 13.

⁹⁷ RF, intervju 2016-12-22.

⁹⁸ Riksidrottsförbundet, Föreskrifter om statligt lokalt aktivitetsstöd, senast fastställda av RS 2016-01-24-25.

LOK-stöd utgår för idrottslig verksamhet som föreningen ansvarar för och bedriver med utgångspunkt i idrottsrörelsens verksamhetsidé, vision och värdegrund. Med idrottslig verksamhet avses prestationsinriktad tävlingsidrott samt hälsoinriktad bredd- och motionsidrott i vilken det ingår ett centralt moment av fysisk aktivitet. Stödberättigad verksamhet ska utveckla intresset för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning och främja möjligheterna till en allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar. Verksamheten ska vidare utveckla kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet utifrån ett barnrättsperspektiv och i idrottsverksamhet i övrigt så att verksamheten främjar en god etik, ökat deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration.

Av föreskrifterna framgår att föreningen är skyldig att löpande upprätta redovisning av föreningens gruppaktiviteter med uppgift om föreningens namn, SF-idrott, aktivitet, plats, datum, tid samt deltagarnas och ledarnas namn, personnummer, kön, eventuell funktionsnedsättning och närvaro. Redovisningen ska undertecknas eller signeras digitalt av ansvarig ledare. Redovisningen ska på begäran av RF kunna uppvisas i sin helhet.

RF har rätt att kontrollera innehållet i en ansökan. Enligt RF genomför man 700 kontroller varje år för att följa upp att LOK-stöd ges för rätt verksamhet och till rätt mottagare.⁹⁹

RF:s beslut enligt föreskrifterna får överklagas hos LOK-stödsnämnden av den förening som beslutet angår.

De nuvarande LOK-stödsreglerna beslutades av RF-stämman 2013 och trädde i kraft 2014. De innebar bl.a. att den övre åldersgränsen höjdes från 20 till 25 år, att bidraget per sammankomst slopades och ersattes med ett ledarbidrag samt att det krävdes personnummer på deltagarna för att få bidrag.¹⁰⁰ Förändringarna var ett resultat av att man ville stimulera fler föreningar att bedriva aktiviteter för äldre ungdomar. Ledarbidraget och möjligheten att få bidrag för fler ledare per grupp infördes för att stimulera till att fler vuxna skulle delta i träning för att motverka att barn och ungdomar skulle utsättas för kränkningar. Enligt en uppgift vid en intervju var detta en effekt av Patrik Sjöbergs bok om de sexuella övergreppen som han utsattes för av sin tränare.

De nuvarande reglerna innebär att LOK-stöd ges för varje deltagare mellan 7 och 25 år (8 kronor per deltagare). Deltagare får endast ingå i en gruppaktivitet per SF-idrott och dag. Föreningen får ledarstöd om 24 kronor per gruppaktivitet. När aktiviteten leds av två eller fler ledare får föreningen ytterligare ett ledarstöd på 6 kronor per gruppaktivitet.

5.4 Organisationsstöd

Organisationsstödet finansierar RF:s och DF:s förvaltningskostnader samt stöd till SF.

⁹⁹ RF, e-brev 2016-12-28.

¹⁰⁰ Det går att söka LOK-stöd för nyanlända barn och ungdomar som saknar personnummer. I dessa fall är det tillräckligt att ange födelsedatum.

SF-stödet, bl.a. ett basstöd på 15 procent av det totala stödet som är lika för alla SF. Därutöver beräknas tillägg utifrån storlek och verksamhet (antalet föreningar och aktiva medlemmar), barn- och ungdomsverksamhet (deltagare 7–25 år), genomförda utbildningsinsatser och antalet aktiva på elitnivå. Slutligen finns ett stimulansstöd som utgör 10 procent av SF-stödet och som fördelas utifrån kvalitativa aspekter. Varje SF får redovisa hur man avser att använda detta stöd. Modellen har ett bidragstak så att inget SF får mer än 10 procent av det totala SF-stödet efter avsättningen av stimulansstödet.¹⁰¹

5.5 Idrottslyftet

Satsningarna Idrottslyftet och dess föregångare Handslaget är bidrag som RF har fördelat till idrottsrörelsen sedan 2004. Idrottslyftet har förändrats under olika programperioder. Satsningarna har utvärderats och det finns även årliga rapporter om resultatet av satsningen. Resultat från utvärderingar m.m. redovisas i avsnitt 6.3.

Under den nuvarande programperioden 2016–2019 syftar Idrottslyftet till att utveckla verksamheten så att barn och unga i åldern 7–25 år väljer att idrotta i förening och stimuleras till ett livslångt idrottande i föreningsidrotten. Målet är att samtliga SF, utifrån sina unika behov, vid programperiodens slut har utvecklat sin verksamhet för barn och unga i åldern 7–25 år. Utvecklingsinsatserna ska vara i linje med RF:s anvisningar för barn- och ungdomsidrott och leda till att svensk idrott utvecklas, samverkar med andra aktörer och ger goda möjligheter att idrotta i förening.

Idrottslyftets syfte och mål ska enligt detta upplägg vara tydligt kopplat till idrottens pågående strategiarbete, vilket innebär att Idrottslyftet inte ska vara en egen verksamhet utan ett medel för att utveckla föreningsidrotten i linje med den av svensk idrott beslutade strategiska inriktningen.¹⁰²

Fördelningen till SF och DF utgår från en fördelningsnyckel. För att få del av medlen tar SF med stöd av RF fram en utvecklingsplan där man beskriver vilka områden man prioriterar, vilken strategi man tänker välja för att uppnå önskade effekter och hur uppföljningen ska göras. En kartläggning och analys av verksamheten är utgångspunkten för arbetet med planen och alla förbund har följt en gemensam mall. Även DF har genomfört motsvarande process som SF för att komma fram till hur de bäst ska nyttja sina Idrottslyftsresurser. För att dessa medel ska tillfalla förbunden krävs dock att utvecklingsplanen godkänns.

I processen med att ta fram SF:s planer har elva personer från RF och Sisu varit ett stöd. Ett konsultbolag har engagerats för att göra en s.k. processutvärdering av Idrottslyftet under hela perioden 2016–2019.¹⁰³

¹⁰¹ www.svenskidrott.se/ekonomisktstod/sf-stodinkl.stimulansstod hämtad 2017-01-04 och RF, intervju 2016-12-22.

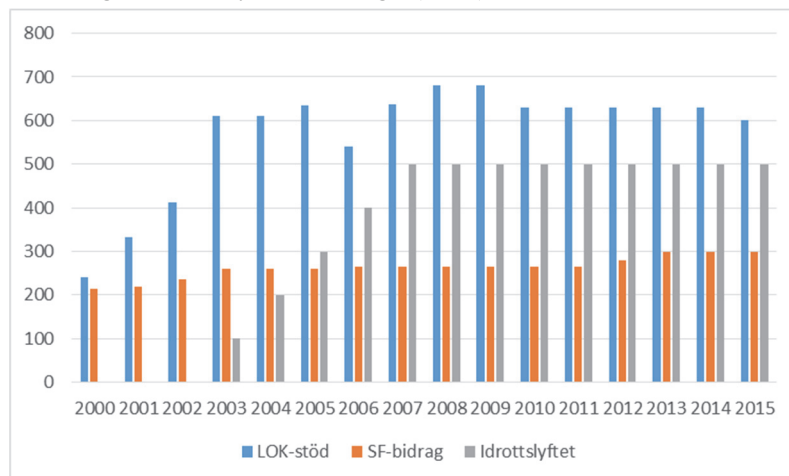
¹⁰² www.svenskidrott.se/Ekonomisktstod/Idrottslyftet hämtad 2017-01-04.

¹⁰³ RF, e-brev 2017-02-15.

5.6 Utveckling av bidragen

Av diagram 5.1 framgår fördelningen av statens bidrag på SF-stöd, LOK-stöd och Idrottslyftet.

Diagram 5.1 Fördelning av statens bidrag till idrotten fördelat på LOK-stöd, SF-bidrag och Idrottslyftet/Handslaget (mkr)

Källa: RF.

Diagrammet visar att LOK-stöd svarar för den största delen av bidragen till idrottsrörelsen. Särskilda projektmedel i form av Idrottslyftet och Handslaget är fr.o.m. 2005 det näst största bidraget. Detta bidrag har också ökat kraftigt. År 2003 uppgick det till 100 miljoner kronor och ökade sedan till 500 miljoner kronor varje år 2007–2015.

LOK-stödet har ökat kontinuerligt under perioden 2000–2009 med undantag för 2005. Därefter är trenden att utbetalningarna har minskat. Fram till 2014 avsåg LOK-stödet åldern 7–20 år, men 2014 höjdes åldern till 25 år. Trots detta minskade utbetalningarna till föreningarna.

Minskningen av LOK-stödet beror på att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Stödet utbetalas på grundval av antal deltagare och sammankomster.

SF-bidraget har haft en tillväxt från drygt 200 miljoner kronor 2000 till 300 miljoner kronor 2015. Därutöver fördelas medel för Idrottslyftet till respektive SF som i sin tur ska fördela pengarna vidare till olika projekt i föreningarna.

5.7 LOK-stödsaktiviteter – deltagare och fördelning

5.7.1 Antalet aktiviteter

I tabell 5.1 redovisas antalet deltagare i LOK-stödsaktiviteter.

Tabell 5.1 Utvecklingen av antalet LOK-stödsaktiviteter åren 2004–2015 fördelat på kön och ålder

År	Flickor 7–12 år	Flickor 13–20 år	Flickor totalt	Pojkar 7–12 år	Pojkar 13–20 år	Pojkar totalt	Summa
2004	10 954 008	12 878 621	23 832 629	15 372 702	19 881 402	35 254 104	59 086 733
2005	10 533 211	13 204 003	23 737 214	14 651 883	20 271 843	34 923 726	58 660 940
2006	10 170 008	13 339 089	23 509 097	14 063 195	20 187 960	34 251 155	57 760 252
2007	9 742 208	13 299 505	23 041 713	13 769 571	19 988 793	33 758 364	56 800 077
2008	9 678 457	12 949 321	22 627 778	13 680 370	19 888 576	33 568 946	56 196 724
2009	9 541 758	12 051 725	21 593 483	13 864 741	18 958 093	32 822 834	54 416 317
2010	9 521 586	11 138 414	20 660 000	13 992 211	17 942 758	31 934 969	52 594 969
2011	9 728 184	10 628 352	20 356 536	14 620 167	17 444 833	32 065 000	52 421 536
2012	10 156 324	10 200 500	20 356 824	15 264 166	16 809 865	32 074 031	52 430 855
2013	10 385 783	9 725 836	20 111 619	15 530 994	16 262 260	31 793 254	51 904 873
2014	10 637 122	9 372 225	20 009 347	15 796 793	15 663 689	31 460 482	51 469 829
2015	10 878 950	9 420 382	20 299 332	15 936 610	15 877 368	31 813 978	52 113 310
Förändring	-75 058	-3 458 239	-3 533 297	+563 908	-4 004 034	-3 440 126	-6 973 423
Procentuell förändring	-1 %	-27 %	-15 %	+4 %	-20 %	-10 %	-12 %

Källa: RF e-brev 2016-09-28 och egen bearbetning.

Av tabell 5.1 framgår att antalet barn och ungdomar (7–20 år)¹⁰⁴ som deltar i registrerade LOK-aktiviteter inom den lokala idrottsverksamheten totalt sett har minskat från 2004 till 2015. Minskningen uppgår till ca 7 miljoner registrerade deltagartillfällen, vilket motsvarar en minskning med 12 procent. Minskningen har varit störst bland flickor och den uppgår till drygt 3,5 miljoner tillfällen, vilket motsvarar 15 procent. Totalt sett har även aktivitetsnivån bland pojkar minskat, med undantag för åldersgruppen 7–12 år där en ökning med nästan 600 000 deltagartillfällen redovisas, vilket motsvarar en ökning med 4 procent. Nedgången i aktivitetsnivåer är påtaglig för såväl flickor som pojkar i åldern 13–20 år. För flickorna i denna åldersgrupp har deltagandet minskat med knappt 3,5 miljoner tillfällen, vilket motsvarar 27 procent. Motsvarande minskning för pojkar är ca 4 miljoner, vilket motsvarar 20 procent av antalet deltagartillfällen.

¹⁰⁴ Åldern för LOK-stöd höjdes till 25 år från och med 2014, men för att få ett jämförbart underlag redovisas samma åldersgrupper över tid.

CIF har jämfört aktivitetsnivåerna med befolkningsförändringarna under perioden 2004–2014 och konstaterat att nedgången i aktivitetsnivåer är större än minskningen av befolkningen i dessa åldersgrupper.

Vidare har CIF genomfört en analys av hur deltagandet i olika idrotter har förändrats över tid med hänsyn till variationer i ungdomskullarnas storlek. Som exempel minskade antalet unga i åldern 7–20 år med 3 procent 2009–2014. Analysen av olika idrotter visar att när det gäller fotbollen har det skett en nedgång som ligger i paritet med ungdomsgruppens förändring. Det har dock skett en reell minskning i andra idrotter. Störst relativ nedgång uppvisar idrotterna ridsport, basket och friidrott.¹⁰⁵ Gymnastik går däremot emot strömmen och har kraftigt ökat antalet deltagartillfällen under perioden 2009–2014.¹⁰⁶ Se även bilaga 3 där idrotten gymnastik redovisas.

Som framgått ovan ändrade RF reglerna för LOK-stödet 2014 då bl.a. den övre åldersgränsen höjdes från 20 till 25 år. För personer med funktionsnedsättning har det inte funnits någon åldersgräns för att vara berättigad till LOK-stöd. I tabell 5.2 redovisas deltagartillfällen för åldersgruppen 21 och över åren 2013–2014.

Tabell 5.2 Deltagartillfällen 21 år och över 2013–2014

År	Kvinnor	Män	Totalt
2013*	134 398	244 851	379 252
2014**	1 595 612	3 354 896	4 950 511

* Avser endast personer med funktionsnedsättning.

** Avser både personer med funktionsnedsättning och övriga i åldern 21–25 år.

Källa: RF, Redovisning till regeringen 2015.

Av tabellen framgår att förändringen har lett till att antalet deltagartillfällen för åldersgruppen över 21 år ökat från knappt 400 000 till 4,9 miljoner tillfällen mellan 2013 och 2014. Det är män som svarar för den antalsmässigt största ökningen. Skälet till den kraftiga ökningen är att åldersgränsen ändrats från 20 till 25 år. För 2013 omfattas endast personer med funktionsnedsättning i redovisningen.

¹⁰⁵ Övriga idrotter är innebandy, ishockey, handboll, simning och tennis.

¹⁰⁶ CIF, Statens stöd till idrotten uppföljning 2015.

5.7.2 Fördelning mellan flickor och pojkar

I tabell 5.3 redovisas LOK-stöd fördelat på ålder och kön.

Tabell 5.3 LOK-stödstillfällen 2014 fördelat på ålder och kön (procent).

Ålder	Pojkar/män	Flickor/kvinnor
7–12 år	60	40
13–16 år	61	39
17–20 år	66	34
21–25 år	68	32
>26 år	64	36
Samtliga	62	38

Källa: CIF Statens stöd till idrotten uppföljning 2015.

Tabell 5.3 visar att pojkar i genomsnitt svarade för 62 procent av samtliga tillfällen och att flickor svarade för 38 procent 2014. Av tabellen framgår också att pojkar och män är mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor och kvinnor inom alla åldersgrupper. Skillnaderna tenderar att öka i takt med stigande ålder.

I tabell 5.4 finns uppgifter om de idrotter som hade flest deltagartillfällen, fördelat på flickor och pojkar.

Tabell 5.4 Idrotter med flest deltagartillfällen 2014, fördelat på pojkar och flickor (procent)

	Pojkar	Flickor
Fotboll	72	28
Innebandy	70	30
Ishockey	96	4
Handboll	47	53
Gymnastik	18	82
Ridsport	4	96
Basket	52	48
Simidrott	44	56
Friidrott	35	65
Tennis	64	36

Källa: CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015.

Av tabellen framgår att de idrotter som framför allt utövas av pojkar, fotboll, innebandy och ishockey, har flest deltagartillfällen, och därigenom får dessa idrotter mest LOK-stöd. Skillnaderna avspeglar att flickor och pojkar ägnar sig åt olika idrotter. Den största skillnaden finns inom ishockey där endast 4 procent av aktiviteterna genomförs av flickor. Inom ridsporten är siffrorna de omvända. Det finns dock idrotter som är betydligt mer jämställda, t.ex. basket

och handboll. Detta mönster förefaller gälla över tid enligt analyser som CIF har gjort.¹⁰⁷

5.7.3 LOK-stöd för personer med funktionsnedsättning

Idrott för personer med funktionsnedsättning bedrivs av föreningar inom ett antal olika SF där Parasportförbundet och Dövidrottsförbundet är de SF som enbart arbetar med denna målgrupp. RF:s arbete är i huvudsak inriktat på att fördela medel till både SF och föreningar som bedriver verksamhet för målgruppen.¹⁰⁸ Som tidigare framgått finns det ingen åldersgräns för att vara berättigad till LOK-stöd för personer med funktionsnedsättning.

I tabell 5.5 redovisas RF:s fördelning av LOK-stöd till personer med funktionsnedsättning för de organisationer som har verksamhet för denna målgrupp perioden 2012–2014.

Tabell 5.5 LOK-stöd för idrott för personer med funktionsnedsättning

År	Parasport	Dövidrott	Övriga SF	Summa
2012	259 833	57 270	310 165	627 268
2013	253 209	51 849	249 934	554 992
2014	234 881	44 805	319 522	599 208
Förändring	-24 952	-12 465	+9 357	-28 060
Procentuell förändring	-10 %	-22 %	+3 %	-4 %

Källa: RF, Redovisning till regeringen 2015, dnr 929/14-25.

Av tabell 5.5 framgår att sammantaget har LOK-stödsaktiviteter till personer med funktionsnedsättning minskat under perioden 2012–2014 med ca 28 000 tillfällen, vilket motsvarar 4 procent av det totala antalet. Aktiviteter inom SF som inte är särskilt inriktade på målgruppen har dock ökat med nästan 10 000 tillfällen (3 procent). Parasportförbundets föreningar uppvisar den största minskningen, ca 25 000 tillfällen, vilket motsvarar 10 procent.

Enligt en uppgift vid en intervju med Parasportförbundet pågår ett arbete med att föra över parasportaktiviteterna till respektive idrottsförbund. Detta görs i dialog med de andra idrottsförbunden och med utgångspunkten att parasporten skulle drivas bättre i det aktuella idrottsförbundet än i Parasportförbundet.¹⁰⁹

5.7.4 Spridning av det statliga stödet

CIF har även gjort två aktuella studier som rör idrottens tillgänglighet för olika ungdomsgrupper. Den första är den fördjupade analys av det statliga LOK-stödets spridning på kommunal nivå som CIF genomförde inom ramen för

¹⁰⁷ CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015.

¹⁰⁸ RF, Redovisning till regeringen 2015, dnr 929/14-25.

¹⁰⁹ Parasportförbundet, intervju 2016-03-17.

2014 års uppföljning av statens stöd till idrotten.¹¹⁰ LOK-stödet baseras på antalet deltagare och antalet träningstillfällen i barn- och ungdomsidrotten. Variationer i storleken på det utdelade stödet per bidragsberättigad ungdom och kommun blir enligt CIF en indikator på skilda aktivitetsnivåer i olika kommuner. I tabell 5.6 redovisas hur LOK-stödet fördelas till kommunerna.

Tabell 5.6 Kommuner med högst utbetalning av LOK-stöd i kronor per individ 2013 i förhållande till några parametrar

Kommun	Kommuntyp	Invånarantal	Medianinkomst (kommunens rankning i Sverige)	LOK-stöd per individ (kr)
Solna	Förort	77 740	285 832 (22)	827
Grums	Varuproducerande	8 925	225 315 (225)	615
Vellinge	Förort	33 807	288 642 (20)	599
Umeå	Större stad	118 349	253 297 (64)	541
Lomma	Förort	22 496	310 387 (4)	540
Danderyd	Förort	32 222	336 703 (1)	540
Täby	Förort	66 292	324 554 (2)	532
Höganäs	Pendlingskommun	25 084	254 013 (57)	494
Kungälv	Förort	42 109	276 949 (30)	491
Örnsköldsvik	Större stad	54 986	250 695 (72)	488

Källa: CIF.

Av tabellen framgår att med något undantag fick föreningar i medelstora och socioekonomiskt välmående städer och förortskommuner, särskilt i Stockholms- och Skåne-regionerna, mest stöd 2013. Solna fick 2013 mest LOK-stöd av alla kommuner (827 kronor per LOK-stödsberättigad ungdom). Därefter finns det ett glapp till nästa kommun Grums, där utbetalningen var 615 kronor per stödberättigad. Eftersom LOK-stödet är baserat på antalet genomförda aktiviteter och deltagare går mest stöd till de kommuner där idrottslivet är mest aktivt.

CIF uppger att i en regional granskning av Stockholms och Skåne län uppvisade utbetalningen av LOK-stödet ett liknande mönster. Högst stöd – och därmed högst idrottsaktivitet – återfanns i förortskommuner med hög genomsnittlig förvärvsinkomst medan det omvända gällde för de kommuner som tilldelats lägst stöd.¹¹¹

Enligt CIF saknas i dag kunskap om varför Solna har ett avsevärt högre belopp än övriga kommuner när det gäller utbetalt LOK-stöd.¹¹²

¹¹⁰ CIF, Statens stöd till idrotten uppföljning 2015.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Muntliga uppgifter Johan R Norberg 2017-01-23.

Tabell 5.7 Kommuner med lägst utbetalning av LOK-stöd i kronor per individ 2013 i förhållande till några parametrar

Kommun	Kommuntyp	Invånarantal	Medianinkomst (kommunens rankning i Sverige)	LOK per individ (kr)
Ljusnarsberg	Varuproducerande	4 875	204 552 (284)	51
Lekeberg	Förort	7 289	247 258 (82)	108
Storuman	Turism- och besöksnäring	5 954	220 210 (242)	139
Ragunda	Glesbygd	5 458	213 837 (271)	139
Ydre	Pendlingskommun	3 617	228 819 (198)	145
Svenljunga	Kommun i tätbefolkad region	10 299	233 442 (170)	174
Bräcke	Glesbygd	6 559	216 072 (261)	174
Årjäng	Glesbygd	9 953	197 244 (289)	178
Askersund	Varuproducerande	11 096	237 948 (143)	178
Överkalix	Glesbygd	3 436	218 635 (249)	179

Källa: CIF.

Av tabell 5.7 framgår att lägst stöd tillföll på motsvarande sätt små kommuner huvudsakligen belägna på landsbygden eller i glesbygden. Ljusnarsberg fick minst LOK-stöd (51 kronor per LOK-stödsberättigad ungdom) och därefter följde Lekeberg (108 kronor) samt Storuman och Ragunda (139 kronor vardera).

5.8 Satsningar inom Idrottslyftet

Av tabell 5.8 framgår hur insatser inom Idrottslyftet har fördelats på antal satsningar, föreningar och deltagare upp till 20 år under perioden 2007/2008–2015.

Tabell 5.8 Antal satsningar inom Idrottslyftet fördelat föreningar och deltagare perioden 2007/2008-2015

År	Antal satsningar	Antal föreningar	Antal deltagare upp till 20 år	Andel flickor (%)	Andel pojkar (%)
2007/2008	12 700	8 600	– **	51	49
2008/2009	14 000	9 400	682 000	45	55
2009/2010	16 500	10 076	800 000	44	56
2010/2011	15 617	10 250	900 000	45	55
2011/2012*	27 532	11 683	1 300 000	46	54
2013	17 944	8 631	751 000	45	55
2014	19 560	9 143	802 000	44	56
2015	19 224	9 250	816 000	46	54
Summa	143 077	77 033	6 051 000		

*Verksamhetsåret avser 18 månader. **Ingen uppgift.

Källa: RF, verksamhetsberättelse 2015 och e-brev 2017-02-15.

Av tabellen framgår att inom ramen för Idrottslyftet har över 143 000 satsningar genomförts under perioden 2007/2008–2015. När det gäller uppgifterna om deltagare kan en deltagare vara med i flera projekt. Det finns inte uppgifter om unika deltagare. RF har inte tagit fram statistik på vilka föreningar som deltar. Det är enligt RF många föreningar som återkommer med ansökningar år efter år, men karaktären på ansökningarna kan dock förändras. Även nya föreningar, som inte tidigare ansökt om medel, och föreningar som inte sökt på ett antal år finns med varje år.¹¹³

I tabell 5.9 finns uppgifter om anläggningsobjekt inom Idrottslyftet och antalet idrotter som har tagit del av dessa medel.

¹¹³ RF, e-brev 2017-02-15.

Tabell 5.9 Anläggningsobjekt inom Idrottslyftet och berörda idrotter

År	Antal beviljade anläggningsobjekt	Antal berörda idrotter
2007/2008	177	38
2008/2009	170	29
2009/2010	160	28
2010/2011	181	35
2011/2012 (18 mån)	476	47
2013	338	44
2014	392	53
2015	424	49
Summa	2 318	

Källa: RF, e-brev 2017-02-15.

Av tabell 5.9 framgår att totalt har 2 300 objekt fått stöd under perioden 2007/2008 till 2015. Antalet har ökat för varje år som Idrottslyftet har bedrivits.

5.9 Sisu

5.9.1 Fördelning av bidrag

Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna är idrottens studie-, bildnings- och utbildningsorganisation.

Sisu fördelar statsbidraget till de 19 distrikten utifrån kriterier som fastställts av föreningsstämman. Av dessa medel fördelas 20 procent som ett grundbidrag till distrikten. Av detta grundbidrag är 90 procent lika för alla och 10 procent fördelas utifrån antalet kommuner i distriktet.

Övriga 80 procent fördelas som verksamhetsbidrag. Verksamhetsbidraget är baserat på den genomförda verksamheten de två senaste åren, och den beräknas utifrån kriterier som antalet utbildningstimmar, antalet föreningar som bedriver verksamhet, antalet unika deltagare och glesbygdsstöd. Utifrån de årliga beräkningarna fastställs anslaget till distrikten och betalas ut fyra gånger per år. Distrikten använder anslaget för studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet i sin lokala och regionala verksamhet.¹¹⁴

5.9.2 Verksamhet

Omfattningen av Sisus studieverksamhet, som främst riktar sig till förbund och föreningar inom RF, är ett mått på idrottsrörelsens insatser för att utbilda sina ideella ledare.

I tabell 5.10 redovisas antalet arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i Sisus studieverksamhet under perioden 2006–2014.

¹¹⁴ Prop. 2013/14:117, bet. 2013/14:KrU5.

**Tabell 5.10 Arrangemang, deltagare och utbildningstimmar i Sibus studie-
verksamhet år 2008–2014**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Arrangemang	67 613	83 647	95 234	105 719	112 278	110 943	126 807
Deltagare	547 917	670 870	762 855	824 585	916 269	915 045	1 026 376
Studietimmar	1 196 140	1 388 947	1 543 321	1 696 853	1 777 800	1 617 533	1 676 329
Andel män	55	54	55	59	57	56	57
Andel kvinnor	45	46	45	41	43	44	43

Källa: CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015

Av tabellen framgår att Sibus studieverksamhet har ökat markant och i det närmaste kontinuerligt sedan 2008. Detta gäller för alla delar av verksamheten, arrangemang och studietimmar. Drygt en miljon personer deltog i verksamheten 2014.

CIF har vidare gjort en fördjupad analys av demokratiaspekter inom idrotten 2016. I denna redovisas även deltagare i Sibus verksamhet för 2015 fördelat på ålder. Resultatet visar att drygt 490 000 personer deltog i ett utbildningsarrangemang. Nästan hälften (47 procent) var under 25 år. Av dessa var 86 000 barn upp till 12 år, varav 50 procent flickor och 50 procent pojkar. Antalet ungdomar upp till 25 år var 133 000, varav 45 procent unga kvinnor och 55 procent unga män.¹¹⁵

¹¹⁵ Prop. 2016/17:1 utg.omr. 17.

6. Erfarenheter av stödet till barn och ungdomar

Sammanfattande iakttagelser

- Barnens och ungdomarnas idrottsvanor styrs i hög grad av socioekonomiska faktorer, och aktivitetsnivåerna är lägre hos resurssvaga grupper. Det finns även brister när det gäller utformningen av och organisationen för idrott för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Exempelvis idrottar barn vars föräldrar har högst gymnasial utbildning i mindre utsträckning än de vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Flickor med utländsk bakgrund idrottar i betydligt mindre utsträckning än pojkar med utländsk bakgrund.
- Det statliga LOK-stödet som ges till barn- och ungdomsidrott är ett uppskattat stöd i föreningarna. Bidraget utgår för antal deltagare och sammankomster. Stödet har karaktären av ett basbidrag utan styreffekt. Utformningen av LOK-stödet gynnar idrotter som har många träningsstillfällen, vanligtvis lagidrotter.
- De särskilda satsningarna Handslaget och Idrottslyftet under perioden 2003–2017 syftar till att främja en önskvärd utveckling, t.ex. att öppna dörrarna för fler och behålla ungdomar i föreningarna. Jämställdhet och jämlikhet skulle genomsyra arbetet. Det finns positiva effekter av stödet på såväl förbunds nivå som föreningsnivå. Genomförda utvärderingar visar dock att man generellt inte har lockat nya grupper till föreningsidrotten eller förmått fler att stanna kvar.
- Det finns exempel från det kommunala LOK-stödet som innebär att man försöker utforma ett bidrag som stödjer vad man vill uppnå med stödet. Det innebär t.ex. att ett högre belopp ges till flickor eller till äldre ungdomar, att antalet aktiviteter per vecka och idrott som är bidragsgrundande begränsas och att mer stöd ges till utsatta områden.

6.1 Utgångspunkter

Som tidigare framgått uppgår det statliga stödet till idrotten till över 2 miljarder kronor årligen. I detta ingår stöd till såväl RF som Sisu. Av dessa medel svarade LOK-stöd, som är särskilt inriktat på barn- och ungdomsidrott, för ca 600 miljoner kronor. Den särskilda satsningen Idrottslyftet svarade för ca 550 miljoner kronor. Statliga bidrag svarade 2014 för 12 procent av de genomsnittliga inkomsterna i föreningarna enligt uppgifter från RF (se vidare avsnitt 2.5). Det statliga stödet utgör i genomsnitt en mindre del av föreningens inkomster, men för att få bidrag ska föreningens verksamhet inrymmas inom de mål som riksdagen har fastställt och det syfte som regeringen har angivit i idrottsstödsförordningen. Statsbidraget syftar bl.a. till att utveckla barns och ungdomars

intresse för motion och idrott, göra det möjligt för alla människor att idrotta, bidra till att väcka ett livslångt intresse för motion och därmed främja en god hälsa hos alla människor.¹¹⁶

Detta avsnitt syftar till att ge en bild av eller indikationer på om statens stöd till idrotten bidrar till att uppfylla statens syfte med stödet. Det finns olika uppgifter om ungas tränings- och motionsvanor i Sverige som bl.a. Statistiska centralbyrån (SCB), RF och Folkhälsomyndigheten har samlat in. Undersökningarna innehåller olika frågor och de avser olika åldersgrupper samt tidsperioder, vilket innebär att de inte är jämförbara. Likaså sammanställer och redovisar CIF underlag som redovisas årligen.

SCB:s undersökningar av ungas levnadsförhållanden (Barn-ULF) bygger på telefonintervjuer och omfattar svar från 700–1 000 unga per år. Barn-ULF är alltså en urvalsundersökning, vilket innebär att uppgifterna är skattningar och att det finns en osäkerhet kopplat till detta. Redovisningen från Barn-ULF ska därför tolkas med viss försiktighet.

I Barn-ULF intervjuade man fram till 2014 barn och ungdomar i åldersgruppen 10–18 år. Därefter ändrade man åldersgruppen till 12–18 år, och inte minst av detta skäl saknas jämförbarhet med de senaste åren.

Underlag från fallstudierna används som exempel för att belysa de förhållanden som redovisas.

Riksdagen har vidare fastställt att barn- och ungdomsverksamhet som får statligt stöd ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv. Denna fråga behandlas i kapitel 3.

6.1.1 Skillnader mellan könen

SCB har frågat ungdomar i åldersgruppen 12–18 år om de tränar minst en gång i veckan i föreningar. I tabell 6.1 redovisas hur stor andel av ungdomarna i denna åldersgrupp som svarar att de tränar minst en gång i veckan i föreningar eller klubb. Uppgifterna omfattar även de ungdomar som tränar i andra föreningar än de som ingår i idrottsrörelsen under RF:s paraply.

Tabell 6.1 Ungdomar i åldern 12–18 år som tränar minst en gång i veckan i föreningar/klubb 2014/15

Flickor	65 %
Pojkar	64 %
Totalt	65 %

Källa: SCB, Barn-ULF 2015

Av tabell 6.1 framgår att Barn-ULF visar att det i åldersgruppen 12–18 år inte var någon skillnad mellan pojkars och flickors idrottande i föreningar 2014/15.

¹¹⁶ Förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

Uppgifterna i Barn-ULF är dock inte samstämmiga med den redovisning som finns genom LOK-stödssystemet som visar att pojkar i genomsnitt svarade för drygt 60 procent av samtliga tillfällen medan flickor svarade för ungefär 40 procent 2014. LOK-stödsredovisningen avser deltagartillfälle. Som framgått av avsnitt 5.7.2 tillfaller LOK-stödet i större utsträckning pojkar än flickor. Utformningen av stödet gynnar idrotter som har många träningstillfällen, vanligtvis lagidrotter, eftersom stödet utgår per deltagare och deltagartillfälle. CIF menar att pojkar många gånger har fler träningstillfällen per vecka än flickor, vilket gör att skillnaderna ökar. Pojkar är också redan i unga år något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor.¹¹⁷

Frågan om att flickor missgynnas och att lagidrotter gynnas av reglerna för LOK-stödet har diskuterats i olika sammanhang. Vid exempelvis RF-stämman 1993 beslutades att man skulle tillsätta en utredning om idrottens finansiering och ekonomiska bidragsmodeller som bl.a. skulle omfatta regler för LOK-stödet. Gymnastikförbundet, Konståkningsförbundet och Ridsportförbundet hade föreslagit att den könsmässiga fördelningen av LOK-stödet skulle vara 50–50, och därmed skulle bidragsbeloppet variera för pojkar och flickor.¹¹⁸

Den genomgång av LOK-stödet som redovisades på stämman visade att den könsmässiga fördelningen av medlen var 60 procent–40 procent till pojkarnas fördel. Beslutet på stämman blev att motionärernas förslag skulle ingå i den utredning som tillsattes.¹¹⁹ Detta ledde dock inte till några förändrade regler i detta avseende.

I en senare RF-utredning om LOK-stödet från 2012 skulle man behandla dels frågan om huruvida bidraget gynnade lagidrotter framför individuella idrotter, dels om bidraget var jämställt. LOK-stödsutredningen konstaterade att man tidigare hade ändrat storleken på bidragsgrundande sammankomster från fem till tre deltagare för att tillgodose gruppstorleken för individuella idrotter, t.ex. tennis. Man ansåg vidare att alla idrotter har sina skilda förutsättningar och det finns både lagidrotter som bedrivs i små grupper, t.ex. goalball, och individuella idrotter som bedrivs i stora grupper, t.ex. gång och vandring samt truppgymnastik.¹²⁰

I LOK-stödsutredningen påpekas att det inte är LOK-stödets roll att säkerställa jämställdheten i idrottsrörelsen och att det därmed inte var aktuellt att exempelvis införa differentierade bidrag för flickor och pojkar.

När det gäller satsningen på Idrottslyftet under perioden 2007–2011 har regeringen angivit att arbetet skulle utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.

Vid utvärdering av projektmedlen i Idrottslyftet har det visat sig att könsfördelningen bland de som deltagit var jämnare 2007 än 2014. När projektet började 2007 deltog 51 procent flickor och 49 procent pojkar. Motsvarande siffror för 2015 var 45 och 55 procent.¹²¹

¹¹⁷ CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015.

¹¹⁸ RF-stämman är RF:s högsta beslutande organ, se vidare kap. 2.

¹¹⁹ RF, Streck för miljoner.

¹²⁰ RF, LOK-stödsutredningen, Utredningen om framtida LOK-stöd, dnr RF 2027/12-22.

¹²¹ RF, verksamhetsberättelse 2015 och e-brev 2017-02-15.

Exempel från fallstudierna visar att gymnastiken har en stark medlemstillväxt bland både pojkar och flickor, även om flickor fortfarande är i majoritet. Inom ishockeyn ökar antalet medlemmar inom vissa åldersgrupper främst bland flickor, men detta har skett från en låg nivå. Inom framför allt ishockeyn ser man det som den största utmaningen att rekrytera och behålla flickor. Både inom ishockeyn och fotbollen finns exempel på att det inte finns lag för flickor. Inom ishockeyn saknas i vissa fall även serier. Inom längdskidåkning är det för närvarande en förhållandevis jämn könsfördelning bland utövarna upp till 21 år. Därefter dominerar män som idrottar i föreningar. En tredjedel av medlemmarna inom Skidförbundets längdgren är män 41 år och över.

6.1.2 Socioekonomiska skillnader

Hur olika socioekonomiska faktorer påverkar barns och ungdomars idrottande redovisas också i SCB:s Barn-ULF-undersökningar. I tabell 6.2 finns exempel på några förhållanden som kan påverka idrottandet, t.ex. om föräldrarna lever tillsammans samt deras utbildningsnivå.

Tabell 6.2 Idrottande barns bakgrund (procent)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Barn med ensamstående föräldrar	49	49	61	58	51	53
Barn med sammanboende föräldrar	62	63	65	65	66	70
Högst gymnasial utbildning	54	55	58	57	55	57
Eftergymnasial utbildning	65	66	70	68	68	73

Källa: SCB, Barn-ULF

Av tabell 6.2 framgår att barn med ensamstående föräldrar idrottar i mindre utsträckning än barn till sammanboende föräldrar.

När det gäller föräldrarnas utbildning finner man att barn och ungdomar med föräldrar som har eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn vars föräldrar har högst gymnasial utbildning.

En aspekt på ekonomisk ojämlikhet är skillnader när det gäller hur mycket pengar olika grupper lägger ned på sitt idrottande. RF har de senaste åren inhämtat uppgifter om idrottskostnader i undersökningar om svenska folkets relation till idrott och motion.¹²² Om man studerar vad som årligen läggs ned på avgifter för medlemskap och träning, utrustning samt kläder och skor framkommer att det finns skillnader. Män lägger t.ex. ned 15 procent mer pengar än kvinnor på sådant. Barns och ungdomars kostnader är högre jämfört med vuxna idrottsutövare med ungefär motsvarande andel. Tittar man på ett antal

¹²² RF, Svenska folkets relation till idrott och motion.

socioekonomiska faktorer som disponibel inkomst, utbildningsnivå och födelseland framträder mönstret att ju bättre levnadsvillkor man har, desto större summa pengar lägger man ned på motion och träning. Människor utan funktionsnedsättning lägger ned 50 procent mer resurser på idrott än vad människor med funktionsnedsättning gör.

Fallstudierna visar att både längdskidåkning och ishockey är dyra idrotter att utöva. Det finns exempel på att föreningarna försöker hålla nere kostnaderna för att utöva idrotterna, t.ex. genom inköp av utrustning som man kan låna. Man har även låga medlems- och träningsavgifter m.m. Det finns exempel på att hockeyskolan är gratis. Ett hockeydistrikt har beslutat om en standardklubba för att minska fokuseringen på dyr utrustning. Det finns ett par kommentarer om att det har förekommit problem med att betala medlemsavgifter. I fallstudierna har det gällt gymnastik och fotboll.

När det gäller statens bidrag till idrottsrörelsen syftade Idrottslyftet till att öppna dörrarna till idrotten för fler barn och ungdomar och utveckla verksamheten så att de väljer att idrotta längre upp i åldrarna. Arbetet skulle utgå från ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Erfarenheter av Idrottslyftet redovisas i avsnitt 6.3.

6.1.3 Demografiska skillnader

Barn-ULF visar vidare att det även finns demografiska skillnader när det gäller idrottande barn och ungdomar. Detta gäller främst pojkar. I storstäderna och deras förorter idrottar drygt 70 procent av pojkarna och drygt 60 procent av flickorna i åldern 10–18 år. I mindre städer och på landsbygden är motsvarande siffror för pojkar 54 procent och för flickor 58 procent. I dessa områden idrottar således flickorna i högre grad än pojkarna.

Som framgått tidigare genomförde CIF inom ramen för 2014 års uppföljning av statens stöd till idrotten en fördjupad analys av det statliga LOK-stödets spridning på kommunal nivå. I jämförelsen relaterades kommunernas LOK-stöd till antalet bidragsberättigade barn och ungdomar i respektive kommun.¹²³ Jämförelsen visade att med något undantag tenderade kommuner med god ekonomi att tillgodogöra sig ett högt LOK-stöd per capita medan det motsatta gäller mindre resursstarka kommuner.

6.1.4 Utländsk bakgrund

Idrottsengagemanget hos unga med utländsk bakgrund redovisas också i Barn-ULF. I tabell 6.3 finns uppgifter om ungas idrottande i föreningar relaterat till deras bakgrund.

¹²³ CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2014.

Tabell 6.3 Idrottande en gång i veckan eller mer bland barn och ungdomar 10–18 år med svensk respektive utländsk bakgrund (procent)

		2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Utländsk bakgrund	Pojkar	66	67	59	66	68	-
	Flickor	45	40	45	46	43	41
Svensk bakgrund	Pojkar	59	60	66	66	64	69
	Flickor	61	63	68	64	65	71

Källa: Barn-ULF

Av tabell 6.3 framgår att det är en skillnad mellan idrottande pojkar och flickor med utländsk bakgrund. Flickor med utländsk bakgrund idrottar i betydligt mindre utsträckning än pojkar med utländsk bakgrund. Skillnaden är statistiskt säkerställd, dvs. den ryms inom det 95-procentiga konfidensintervall som SCB redovisar. När det gäller pojkar och flickor med svensk bakgrund är inte skillnaderna statistiskt säkerställda.

Idrottsrörelsen kan ha en viktig funktion när det gäller integrationen av nyanlända invandrare, särskilt när det gäller barns och ungdomars möjligheter att komma in i samhället och lära sig svenska. Regeringen har uppmärksammat denna potential och ger sedan 2015 RF ett särskilt bidrag för nyanländas etablering. Bidraget på 84 miljoner kronor respektive 64 miljoner kronor lämnades 2016 och 2017.

RF uppger att många föreningar och förbund arbetar kontinuerligt med integrationsfrågan, bl.a. inom Idrottslyftet. Det har varit en naturlig del av värdegrunden som betonar allas rätt att vara med. I samband med att RF fick besked om att man skulle få nya medel för att arbeta med nyanländas etablering uppges att frågan har kommit betydligt högre upp på dagordningen, både på central, regional och lokal nivå. Samtliga DF hade under hösten 2015 en anställd koordinator som ska arbeta med frågan. Enligt RF är det för tidigt att dra några slutsatser om effekter av arbetet.¹²⁴

Det pågår också ett projekt med syfte att utveckla en metod för hur idrottsföreningar med framgång kan möta nyanlända. Sport Open är ett samarbete mellan integrations- och idrottsforskare vid Malmö högskola och Skåneidrotten, och projektets målsättning är att verka för ett minskat utanförskap i samhället via frivilligt organiserad idrott. På individnivå handlar det om att främja delaktighet och aktiv fritid för nyanlända. För idrottsföreningar skapas möjlighet till nya möten, breddad verksamhet och nyrekrytering.¹²⁵

I fallstudierna finns exempel på att nyanlända har integrerats i verksamheten. Det är framför allt fotboll som lockar nyanlända pojkar att delta. En förening uppger att man kommer att utöka verksamheten med ett lag tack vare nyanlända pojkar.

¹²⁴ RF, Redovisning till regeringen 2015, dnr 929/14-25.

¹²⁵ www.sportopen.se.

6.1.5 Funktionsnedsättningar

Statens folkhälsoinstitut har visat att elever i årskurs 6 och 9 som har en funktionsnedsättning motiverar mindre än andra elever. Detta tillsammans med sämre kostvanor innebär att elever med funktionsnedsättning löper större risk för framtida ohälsa på grund av sina levnadsvanor.

Institutet har vidare redovisat att unga kvinnor och män (16–24-åringar) med funktionsnedsättning har fetma i högre grad än unga utan funktionsnedsättning och att en stillasittande fritid är vanligare bland unga kvinnor med funktionsnedsättning än bland andra unga kvinnor.¹²⁶

Vid en intervju med Parasportförbundet framkom att ett stort problem med LOK-stödet är att det fördelas mekaniskt utifrån vissa ”nycklar” och att det saknas kvalitativa aspekter vid fördelningen. Den enda skillnaden för parasporten är att det inte finns någon övre åldersgräns för LOK-stöd för personer med funktionsnedsättning. Stöden bidrar därför inte till att skapa några incitament till kvalitativ utveckling – kvantitativa bidrag stödjer inte kvalitativa mål.

Parasportförbundet menar också att man borde se över om Idrottslyftet och övriga delar av statsbidragen skulle kunna förbättras. Steget till att börja idrotta är större för personer med funktionsnedsättning, och det behövs därför andra stöd för målgruppen. Förbundet vill ha såväl kvantitativa som kvalitativa nycklar och anser att det inom båda dessa måste finnas en särskild pott medel för parasporten.

Organiseringen av idrott för barn med funktionsnedsättning har inte varit och är inte bra, menar Parasportförbundet. Det finns för få alternativ för barn med funktionsnedsättning som vill idrotta. Urvalet av föreningar är litet, och de som finns kan vara svåra att finna. En annan svårighet är att assistentlagstiftningen inte alltid rymmer fritidsaktiviteter. Det kan också vara så att barn med funktionsnedsättning har rätt till transporter till skola men däremot inte till fritidsaktiviteter. Vidare är det svårare att rekrytera personer med funktionsnedsättning till idrotten då dessa av integritetsskäl inte finns tillgängliga i register. Skolor och andra institutioner tolkar ibland detta som att de inte får ge riktade erbjudanden om föreningsidrott till personer med funktionsnedsättning.

Enligt Parasportförbundet finns det i dag ett hundratal idrottsföreningar som startats med utgångspunkt i historiska erfarenheter av att personer med funktionsnedsättning inte fått vara med i andra idrottsföreningar.¹²⁷ Ett exempel är parasportföreningen FIFH i Malmö, ett annat är Totalskidskolan i Åre. FIFH i Malmö är en av Europas största parasportföreningar som erbjuder träning i 13 idrotter vid ca 30 träningstillfällen varje vecka.¹²⁸ Föreningen Totalskidskolan har verksamhet i Åre. Föreningen är i dag Europas största skidskola för skidåkare med funktionsnedsättning, och man erbjuder gästerna sitski, biski, skicart och stående åkning. Valet styrs av gästens funktionsnedsättning

¹²⁶ Statens folkhälsoinstitut, Hälsa och välfärd hos barn med funktionsnedsättning, 2012.

¹²⁷ Parasportförbundet, intervju 2016-03-17 och e-brev 2017-02-13.

¹²⁸ www.fifh.com hämtad 2017-02-17.

och önskemål. Grundidén är att det inte ska kosta mer för skidskolans gäster än vad det gör för andra att utöva sin idrott eller hobby.¹²⁹

RF-stämman beslutade 2015 att RF ska stödja Parasportförbundet och berörda SF i arbetet med att ta fram en handlingsplan för idrott för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten för arbetet är att skapa bra förutsättningar för att inkludera idrott för idrottare med funktionsnedsättning i det SF där idrotten i fråga har sin hemvist, att säkerställa att kunskap om de särskilda förutsättningar som personer med funktionsnedsättning har finns tillgänglig och att de ekonomiska förutsättningarna möjliggör fortsatt utveckling. Utöver detta har RF tillsammans med Synskadades riksförbund samt GIH erhållit medel från Allmänna arvsfonden för att genomföra en förstudie kopplad till synskadades rätt till idrott i skolan samt på fritiden.¹³⁰

6.2 LOK-stödet – ett stimulansbidrag

Sedan LOK-stödet infördes 1974 har det varit föremål för ett tiotal uppföljningar och studier utöver RF:s och CIF:s årliga rapporteringar som inleddes 2010.

En av dessa uppföljningar syftade till att undersöka hur föreningarna uppfattade stödet och vilka effekter det hade när det gällde omfattningen av och inriktningen på aktiviteterna. Uppföljningen utgjorde ett underlag till den parlamentariskt sammansatta Idrottsutredningen 1998.¹³¹

När det gäller resultatet framkom i utredningen från 1998 att det var svårt både att belägga om stödet ökade omfattningen av aktiviteterna och om det påverkade inriktningen på dessa. Däremot konstaterades att föreningarna ändå själva upplevde det som betydelsefullt och att det påverkade kvaliteten på verksamheten.

I utredningen påpekades att LOK-stödet var ett aktivitetsbidrag, inget annat, vilket inte kunde leda till något annat än att lagidrotter fick mycket stöd. Dessutom hade staten i praktiken frånhänt sig ansvaret för det mer konkreta målformulerandet, vilket var RF:s uppgift.

Man konstaterade att LOK-stödet, som alla inkomstkällor, hade en betydelse för föreningarnas ekonomi och bidrog med sin andel till föreningsaktiviteterna. Hos vissa föreningar hade stödet en stor betydelse som det skulle vara svårt att ersätta, medan det hos andra föreningar hade en marginell betydelse.¹³²

En annan studie av LOK-stödet genomfördes 2005 av RF. Utredningen visade att bidraget i huvudsak används till lokalhyror, idrottsmateriel, idrottsredskap, tävlingar och turneringar. Fyra av fem föreningar tyckte att stödet var

¹²⁹ www.totalskiskolan.se hämtad 2017-02-17.

¹³⁰ Parasportförbundet, intervju 2016-03-17 och e-brev 2017-02-13.

¹³¹ Rapport till Idrottsutredningen, SOU 1998:33, Historia, ekonomi, forskning – Fem rapporter om idrott.

¹³² SOU 1998:33.

viktigt eller mycket viktigt, trots att en förhållandevis liten del av föreningarnas totala intäkter kom från LOK-stödet. En förklaring kan vara att bidraget till stor del tycktes gå till just barn- och ungdomsverksamheter. Dessutom är stödet särskilt viktigt för föreningar när de bildas eller växer kraftigt. Nio av tio föreningar tyckte att LOK-stödet är utformat på ett rättvist sätt. Procentuellt sett ansåg något fler föreningar från lagidrotter än från individuella idrotter att systemet var rättvist.¹³³

Idrottsstödsutredningen från 2008 gjorde också en utvärdering av LOK-stödet. Man sammanfattade resultatet i tre punkter. För det första är LOK-stödet ett bidrag som ”smakar mer än det kostar”, dvs. stödformen uppfattas som viktig på lokal föreningsnivå även om det i praktiken utgör en förhållandevis liten andel av föreningarnas samlade intäkter. Detta var ett gott betyg enligt utredningen, vilket indikerar att LOK-stödet åtnjuter hög legitimitet som ett viktigt basbidrag till det lokala idrottslivet.

För det andra är LOK-stödet påfallande enkelt till sin konstruktion. Trots en återkommande debatt om att anpassa bidragsnivåer utifrån faktorer som ålder, kön eller bostadsort, baseras bidragstilldelningen uteslutande på antal deltagare och sammankomster. Detta borgar enligt utvärderingen för enkelhet och hanterbarhet i bidragssystemet. Utredningen pekade i likhet med tidigare utredningar på att lagidrotter gynnas framför individuella idrotter. Även pojkar idrottande främjas mer än flickors idrottande. Vidare gynnas idrotter med låga omkostnader och föreningar med stora intäkter från annat håll, eftersom bidraget inte heller tar hänsyn till sådana faktorer.

För det tredje har den kraftiga bidragshöjningen under det senaste decenniet inte satt synbara spår i idrottsrörelsens aktivitetsnivå. Utredningens bedömning var att senare års anslagshöjningar kunde sammanfattas med att staten inte har fått mer aktiviteter för sina pengar – men att idrottsföreningarna däremot har fått mer pengar för sina aktiviteter.¹³⁴

I fallstudierna uppger flera föreningar att om LOK-stödet minskar eller tas bort behöver man höja egenavgifterna och eller uppmana föräldrar att genomföra fler ideella insatser. I vissa fall menar man att stödet är avgörande för verksamheten och att man inte skulle klara sig utan det. En annan förening uppger dock att LOK-stödet inte har någon betydelse för verksamheten eftersom den viktigaste inkomstkällan för denna förening är sponsring.

Av fallstudierna framgår att det finns synpunkter på att LOK-stödet borde vara mer differentierat. Man skulle kunna överväga att lämna ett större aktivitetsbidrag ju äldre barnen blir. I dag lämnar t.ex. Göteborgs stad ut ett högre aktivitetsstöd till flickor än pojkar eftersom man vill stimulera att flickor fortsätter idrotta.

Ett annat förslag är att maximera antalet aktiviteter per vecka och idrott. Bidragssystemet som det ser ut nu bejaktar aktiviteter, men inom en och samma idrott, och bidrar därmed till att förstärka en tidig specialisering. Till exempel

¹³³ RF, Idrottens föreningar – en studie om idrottsföreningarnas situation, 2005.

¹³⁴ SOU 2008:59.

skulle det kunna finnas ett tak på aktivitetsstöd för två träningsstillfällen per vecka inom en och samma idrott. Om barnet deltar i träningar inom en annan idrott skulle däremot ytterligare bidrag kunna delas ut.

Inom Skidförbundets längdgren menar man att man skulle kunna använda bidragssystemet till att styra idrotten i önskvärd riktning, t.ex. till att utöva flera idrotter. Skidföreningar tappar medlemmar under sommaren, och därför har föreningarna sommarträning. Det finns många nya idrotter och det råder därför en konkurrens mellan idrotter, särskilt när det gäller att få utövare att fortsätta med idrotten.

Åldersgränser för att få LOK-stöd var en fråga som uppmärksammades i fallstudierna eftersom allt yngre barn vänder sig till idrottsföreningarna. Föreningar skulle kunna bli motiverade att ta in barn tidigare om åldern för LOK-stödet sänks. Detta skulle kunna stimulera till att skapa en verksamhet med lek och rörelse med 4–5-åringar.

Ishockeyförbundet anser att den nuvarande åldern för att vara berättigad till LOK-stöd, dvs. upp till 25 år, borde sänkas till 20 år. Detta skulle stämma bättre överens med den åldersindelning som ishockeyn har.

6.3 Handslaget och Idrottslyftet

6.3.1 Uppdragsformuleringar och utvärderingar

I satsningen Handslaget hade statsmakterna under mandatperioden 2003–2007 lämnat 1 miljard kronor i bidrag till den lokala föreningsverksamheten i idrottsrörelsen. Regeringen fastställde fem specifika områden som satsningen skulle omfatta. Dessa var att

- öppna dörrarna för fler
- hålla tillbaka avgifterna
- satsa mer på flickidrotten
- delta i kampen mot droger
- intensifiera samarbetet med skolorna.¹³⁵

Uppdraget hade förtydligats i regeringsbeslutet från den 22 maj 2003:

Åtgärder skall bland annat vidtas för att erbjuda barn och ungdomar, som i dag inte deltar i idrottsverksamhet, lustfyllda och hälsofrämjande aktiviteter /.../ Idrottsföreningar skall uppmuntras att i nära samarbete med skolorna utveckla metoder som lockar alla elever till fysisk aktivitet i olika former.¹³⁶

Idrottsrörelsen var enligt flera utvärderingar kritisk till att regeringen hade villkorat den extra satsningen genom att ange vad pengarna skulle användas till. Detta hade skapat en intern diskussion om idrottens självständighet. En annan diskussion gällde förbundens roll som part i utvecklingsarbetet och därmed deras behov av ytterligare stöd, vilket inte medgavs. Likaså var det sista

¹³⁵ RF, Här är Handslaget – fyra år summeras.

¹³⁶ Regeringsbeslut, dnr Ku2007/608/KR.

tillägget enligt regeringsbeslutet omdiskuterat. Innebar denna skrivning att alla, även icke aktiva barn och ungdomarna, skulle nås? Var det ett uppdrag för idrottsrörelsen eller inte? Var det rimligt eller en utopi?

Inför Idrottslyftet arbetade regeringen fram direktivet för satsningen tillsammans med RF, och idrottsrörelsen var därmed delaktig i formuleringen av uppdraget.¹³⁷

I jämförelse med Handslaget fick Idrottslyftet en öppnare karaktär, samtidigt som perspektivet att behålla barnen och ungdomarna längre inom idrottsrörelsen betonades tydligare. Några särskilda områden som skulle täckas in angavs inte, däremot skulle jämställdhet och jämlikhet genomsyra arbetet.¹³⁸

Under perioden den 1 juli 2007–30 juni 2011 utformades regeringens beskrivning av uppdraget på grundval av de fyra utvecklingsområden som RF specificerade inför arbetet med Idrottslyftet:

- utveckla specialidrottsförbund och föreningar
- ökad tillgänglighet till anläggningar och idrottsmiljöer
- ledarförsörjning – för att stärka föreningarna
- samverkan med skolan.

Medlen och ansvaret för Idrottslyftet fördelades så att samverkan med skolorna och tillgängligheten till anläggningar sköttes av de 21 DF, ledarförsörjningen sköttes av Sisu och de 69 SF ansvarade för utvecklingen av sitt respektive förbund och för sina föreningar.¹³⁹

Riksdagen beslutade efter förslag från regeringen att under perioden 2007–2011 fördela 0,5 miljarder kronor årligen till Idrottslyftet. Sammanlagt uppgick satsningen till 2 miljarder kronor.

Både Handslaget och Idrottslyftet har följts upp löpande och många utvärderingar har genomförts. I handslagssatsningen avsattes 5,4 miljoner kronor till totalt 23 forskningsprojekt.

För den första perioden av Idrottslyftet fastställde RS inledningsvis en detaljerad uppföljnings- och utvärderingsplan som omfattade tre delar:

- Statistisk uppföljning utifrån förbundens regelbundna rapporter
- Extern utvärdering där forskare kopplas samman med ett antal förbund för att utifrån förbundens centralt formulerade mål och strategier följa såväl processer som resultat.
- Forskning om barn- och ungdomsidrott där forskare inbjuds att formulera projekt för att fylla identifierade kunskapsluckor.¹⁴⁰

Under perioden 2013–2015 försökte man skapa ett bättre verktyg för utveckling genom de riktlinjer för Idrottslyftet som infördes 2013. Riktlinjerna byggde på förbundens erfarenheter och resultat från utvärderingar av Idrottslyftets första fyra år.

¹³⁷ RF, Idrottslyftets externa utvärdering – Sammanfattande analys och slutsatser, 2012.

¹³⁸ www.svenskidrott.se, hämtad 2016-04-04.

¹³⁹ I februari 2017 är 71 SF medlemmar i RF och antalet DF är 19 stycken.

¹⁴⁰ Samtliga forsknings- och utvärderingsrapporter som togs fram under den första perioden finns listade på www.rf.se/Undermeny/Forskning/Idrottslyftet/.

Idrottslyftet syftade under denna period till att stärka och utveckla världens bästa barn- och ungdomsidrott så att fler flickor och pojkar skulle välja att idrotta i föreningar där verksamheten bedrivs utifrån RF:s idéprogram Idrotten vill.

Fyra områden prioriterades för att uppnå Idrottslyftets syfte och mål:

1. Att behålla ungdomar i föreningsverksamhet (13–25 år).
2. Att rekrytera barn och ungdomar till föreningsverksamhet (7–25 år).
3. Att utveckla verksamheten så att idrotten gör som Idrotten vill.
4. Att öka tillgängligheten till anläggningar och idrottsmiljöer.

Även under perioden 2013–2015 avsatte RF medel för forskning och utvärdering inom följande områden:

- idrottens behållfaktor
- idrottens kostnader
- idrottens mål- och regelstyrning
- idrottens anläggningar
- idrottens ledarkompetens.

6.3.2 Resultat från utvärderingar

I utvärderingar påpekas att det är svårt att utvärdera satsningen eftersom syftesformuleringen är vag. Att öppna dörrarna för fler så att fler väljer att idrotta längre kan innebära att fler barn kommer till idrottsrörelsen som inte annars deltar i verksamheten. Ett annat sätt att se på syftet är att öppna dörren till den egna idrotten, dvs. till sitt SF eller den enskilda föreningen inom den egna idrotten.

När det gäller satsningen på Handslaget åren 2004–2007 involverades enligt RF över 2 miljoner barn i olika Handslagssatsningar.¹⁴¹

I en utvärdering av Handslaget formulerades ett antal utmaningar som utvärderaren menade att idrottsrörelsen stod inför, där medel från det kommande Idrottslyftet skulle kunna användas som en långsiktig strategisk satsning. I rapporten lyfte man frågan om uppdrag och mål för ett kommande Idrottslyft: Är det mer av samma man vill ha eller vill man ha utveckling? Utvärderaren förde också resonemang kring för vilka dörrar som skulle öppnas.¹⁴²

För såväl Handslaget som Idrottslyftet framkom att pengarna främst gick till redan populära idrotter i välbärgade kommuner. En utvärdering beskrev konsekvenserna som att stor hade blivit större och liten inte hade kunnat hänga med.¹⁴³ RF:s fördelningspolitiska principer ledde under Idrottslyftet till samma effekter som under Handslaget.¹⁴⁴

¹⁴¹ SOU 2008:59.

¹⁴² Lars Magnus Engström, Forskning om Handslagets genomförande och resultat, 2008.

¹⁴³ RF, Var hamnade handslagspengarna?, 2007.

¹⁴⁴ Idrottslyftets externa utvärdering, Malmö Högskola, Svenska Klätterförbundet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Ridsportförbundet, Svenska Simförbundet och Svenska Taekwondoförbundet.

I Idrottslyftet skulle arbetet genomsyras av ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. I en utvärdering noterade man att det inte fanns strategier för att öka jämställdheten och jämlikheten i verksamhet inom alla SF. Strategier och metoder för ökad jämställdhet fanns i SF med hårdare styrning, t.ex. i form av ”fasta projekt” framtagna på SF-nivå. Strategier och metoder för jämlikhet saknades nästan helt.

Man konstaterade att en stor andel rekryteringsprojekt hade beviljats medel och att det därför var rimligt att anta att åtminstone en del av dem hade inneburit nya utövare och nya ledare till föreningarna. Det fanns dock mycket lite som tydde på att dessa i någon större omfattning skulle ha rekryterats från grupper som är underrepresenterade i de olika idrotterna, möjligen med undantag för att flera flickor och några pojkar rekryterats till något av de specialidrottsförbund där de utgjorde ett underrepresenterat kön.¹⁴⁵

I en annan utvärdering menade man att Idrottslyftets syfte att öppna dörrarna för fler i stort hade realiserats, dvs. dörrarna har öppnats för fler men inte för några nya kategorier barn och ungdomar. Idrottslyftets syfte att behålla barn och ungdomar längre i verksamheten hade realiserats genom en högre kvalitet i verksamheten, vilken man hade åstadkommit genom bl.a. Idrottslyftet.

Samtidigt menade man att Idrottslyftet i stor utsträckning hade inneburit en satsning på redan befintliga verksamhetsformer. Lite tillspetsat sammanfattade man resultaten: mer av detsamma till desamma.¹⁴⁶

Idrottslyftet hade öppnat dörrarna för fler, men få hade klivit över tröskeln, var ett resultat som framkom i en annan utvärdering. Barn- och ungdomsidrotten hade inte fått fler medlemmar under de åtta åren med Handslaget och Idrottslyftet. Tillgänglig statistik tyder snarare på att aktiviteten och antalet aktiva hade minskat. Å andra sidan tydde tillgänglig empiri på att man har lyckats behålla flera än man skulle ha gjort utan Idrottslyftet.¹⁴⁷

När det gäller synen på Idrottslyftet inom förbunden framkom i bl.a. en utvärdering att de överlag var positiva till att särskilda utvecklingsmedel, utöver ordinarie medel, var öronmärkta för barn- och ungdomsidrott. Likaså var de positiva till att det fanns en större frihet inom Idrottslyftet än inom föregångaren Handslaget när det gällde användningen av medlen. De var vidare mycket positiva till att det inom Idrottslyftet fanns medel som kunde användas på SF-nivå för att stödja och stärka aktiviteter på föreningsnivå.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Idrottslyftets externa utvärdering, Umeå universitet, Budo- och Kampsportsförbundet, Gymnastikförbundet, Handikappidrottsförbundet, Innebandyförbundet och Skidförbundet.

¹⁴⁶ Idrottslyftets externa utvärdering, Linnéuniversitetet, Svenska Danssportförbundet, Svenska Friidrottsförbundet, Svenska Golf förbundet, Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Konstakningsförbundet.

¹⁴⁷ Idrottslyftets externa utvärdering, Malmö Högskola, Svenska Klätterförbundet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Ridsportförbundet, Svenska Simförbundet och Svenska Taekwondoförbundet.

¹⁴⁸ Idrottslyftets externa utvärdering, Umeå universitet, Budo- och Kampsportsförbundet, Gymnastikförbundet, Handikappidrottsförbundet, Innebandyförbundet och Skidförbundet.

Resultat visade också att det överlag var svårt att i detalj säga vilka resultat som var en effekt av Idrottslyftet och vad som var ett resultat av den ordinarie verksamheten.¹⁴⁹

Idrottslyftet har alltmer – via rutinisering, professionalisering och normering – blivit en del av SF:ens ordinarie verksamhet. Ju mer Idrottslyftsverksamheten blir en del av SF:ens ordinarie verksamhet, desto mer blir en utvärdering av Idrottslyftet även en utvärdering av denna verksamhet.¹⁵⁰

En annan aspekt som framkom i en utvärdering var att de resultat som uppnåddes verkade vara relativt oberoende av de målsättningar, utvecklingsplaner och andra direktiv som hade tagits fram.¹⁵¹

En utvärdering av Idrottslyftet 2014 pekade på att programmet bidrog till att mobilisera aktörerna inom idrottsrörelsen och skapa ett fokus på barn- och ungdomsidrotten i föreningarna. Medlen hade nått ut till föreningarna, omsatts i praktisk verksamhet och därmed kommit barn och ungdomar till del. Samtidigt uppmärksammades att Idrottslyftet hade potential att i betydligt större utsträckning möta idrottens utmaningar, men att det då krävdes en något anorlunda konstruktion. Utvärderingen pekade på att det ofta saknas kunskap om vilka idrottens utmaningar är på den lokala nivån. Vissa av de utmaningar som idrotten står inför måste, enligt utvärderingen, lösas på högre nivåer än föreningsnivån. Utvärderarna menade att Idrottslyftet innehöll ”flera program i programmet”, vilket gjorde det svår genomträngligt för enskilda föreningar. Medelstilldelningen till förbund och föreningar skedde inte med hänsyn till behov eller potential och blev därför ofta ytterligare ett generellt verksamhetsstöd i stället för ett utvecklingsstöd.¹⁵²

6.3.3 Exempel från fallstudierna

Inom Gymnastikförbundet framhåller man att det statliga stödet har varit avgörande för det arbete som man har inlett för att utveckla verksamheten. Förbundet har genomfört ett omfattande arbete med ta fram såväl program som åtgärder för att säkerställa att verksamheten ska grundas på barnrättsperspektivet (se bilaga 3).

Resultat från fallstudierna visar att det finns exempel på att Idrottslyftet har varit viktigt för både enskilda föreningar och förbund för att utveckla verksamheten. Utöver Gymnastikförbundet pekar Ishockeyförbundet på att ishockeyn har utvecklats betydligt under de senaste 12 åren. Inriktningen har varit och är att fortsätta att rekrytera och behålla fler i ishockeyn. Man menar att detta arbete inte hade kunnat genomföras utan Handslaget och Idrottslyftet. De områden där medlen har varit särskilt viktiga är utbildningsverksamheten, för

¹⁴⁹ Idrottslyftets externa utvärdering, Umeå universitet, Budo- och Kampsportsförbundet, Gymnastikförbundet, Handikappidrottsförbundet, Innebandyförbundet och Skidförbundet.

¹⁵⁰ Idrottslyftets externa utvärdering, Malmö Högskola, Svenska Klätterförbundet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Ridsportförbundet, Svenska Simförbundet och Svenska Taekwondoförbundet.

¹⁵¹ Idrottslyftets externa utvärdering, Umeå universitet, Budo- och Kampsportsförbundet, Gymnastikförbundet, Handikappidrottsförbundet, Innebandyförbundet och Skidförbundet.

¹⁵² RF, Idrottslyftet 2014 – avtryck och intryck.

såväl ledare som spelare, föreningsutvecklingsarbete och värdegrundsfrågor, låneutrustningar och prova-på-utrustningar.

Andra resultat från fallstudierna visar att Idrottslyftet många gånger spelar en viktig roll i samband med delfinansiering av olika projekt. Det gäller såväl anläggningar som föreningsutveckling. Det finns exempel på projekt som bedrivs för att utveckla föreningslivet genom att anställa en föreningsutvecklare. Därigenom är det möjligt för föreningen att utveckla verksamheten både kvalitativt och kvantitativt samt att ge de ideella ledarna stöd.

6.3.4 Kontroll, uppföljning och rapportering

RF försökte inför Idrottslyftets första period att utforma en modell som skulle kännas relevant och intressant för alla SF och som skulle kunna resultera i en lärande utvärdering snarare än en ren forskningsstudie.

RF valde att knyta kontakt med de lärosäten och den konsultfirma man tidigare samarbetat med inom idrottsforskning. De som valdes ut för att genomföra utvärderingarna av Idrottslyftet var Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) i Stockholm, Göteborgs universitet, Högskolan i Halmstad, Linnéuniversitetet, Malmö högskola, Umeå universitet samt den externa konsultfirman Ramböll Management.

En förfrågan gick ut till alla SF där de frivilligt kunde anmäla sig att delta i utvärderingen, vilket ett antal förbund gjorde (24 av 70). Det vill säga att cirka en tredjedel av dem som fick stöd deltog. De intresserade förbunden klustrades samman utifrån en blandning av storlek, släktskap och möjlighet till utbyte av varandras erfarenheter.

Respektive grupp kopplades sedan till ett lärosäte, och man fick därefter i uppdrag att tillsammans utforma den utvärdering de önskade skulle genomföras. En grundtanke i utvärderingsmodellen var att förbunden inom sin grupp skulle få möjlighet att träffas och utbyta erfarenheter samt som grupp få möta lärosätena och forskarna.¹⁵³

När det gäller RF:s utvärdering framgår att man hade en i grunden optimistisk syn på förbundens och föreningarnas ärlighet och trodde att det endast var i undantagsfall som medel missbrukades. Man föredrog morot framför piska. Om någon ertappades med att fuska var man dock beredd att ta till starka sanktioner. Det verkade också enligt utvärderingen som om det fanns en pragmatisk inställning till kontrollbehovet: en stor och omfattande kontrollapparat kräver större resurser som skulle tära på de medel som skulle delas ut, och därför nöjde man sig med en förhållandevis liten insats.

Man menade att departementets återrapporteringskrav var ganska modest hållna och att detta möjligen kunde ha återspeglats i ambitionsnivån på de rapporter som årligen lämnades in till departementet. Dessa byggde i sin tur till stor del på projektens och SF:s rapporter, och den varierande kvalitet som de hade. Det betonades också att man inte hade vetenskapliga ambitioner med

¹⁵³ Idrottslyftets externa utvärdering, Sammanfattande analys och slutsatser.

rapporterna, utan att de skulle ses som RF:s bild av verksamheten under det gångna året – utifrån den (ibland bristfälliga) dokumentation man har haft till sitt förfogande.¹⁵⁴

6.4 Kommunalt LOK-stöd till idrotten

Många kommuner har egna lokala aktivitetsstöd. Utformningen och omfattningen av dessa bidrag varierar. Kännetecknande för det kommunala aktivitetsstödet är att bidraget ofta är differentierat i syfte att stimulera en viss inriktning i det lokala föreningslivet. Exempel på sådana strategier är att bevilja olika bidragsbelopp för olika målgrupper, såsom högre bidragsnivåer för verksamhet för flickor, personer med funktionsnedsättning eller ungdomar med invandrabakgrund. Det är även vanligt att kommuner särskilt stimulerar ungdomars föreningsdeltagande genom högre bidrag till äldre åldersgrupper.¹⁵⁵

I RF:s LOK-stödsutredning från 2012 finns vissa uppgifter om det kommunala LOK-stödet, bl.a. en sammanställning av LOK-stödet i 100 kommuner. När det gäller skillnader mellan det statliga och de kommunala bidragssystemen menar man att det rör sig om små skillnader och att det inte finns någon klar uppfattning om att dessa skillnader i bidragsbeloppen gett upphov till förändrad verksamhet i föreningarna. I utredningen uppger man att kommunerna menar att det är angeläget att ge signaler till föreningarna om vilka grupper som man anser är särskilt angelägna att satsa på, t.ex. flickor i alla åldrar och ungdomar.¹⁵⁶

Sandvikens kommun har utvecklat en modell, Sandviksmodellen, där kommunen tillsammans med föreningarna identifierar utvecklingsområden som ligger till grund för stöd och uppföljning. Modellen har tillämpats sedan mitten av 1990-talet, och kommunens föreningar är därför väl förtrodda med arbets sättet. Modellen innebär att planering och uppföljning av föreningarnas verksamhet är nära kopplat till nämndorganisationen genom att föreningsutskottet är den aktör som planerar och följer upp arbetet tillsammans med alla större föreningar. Även mindre föreningar har motsvarande planerings- och avstämningsprocess med chefen för föreningsenheten.

Initiativet till ett visst utvecklingsarbete kommer från föreningarna själva, men kommunen har även möjlighet att i dialogen komma med förslag på vad man tycker att föreningen ska utveckla.

Kommunen kan vidare stödja föreningens utvecklingsarbete genom extra ekonomiskt bidrag. Det finns inga entydiga kriterier för det extra bidraget utan det bestäms i dialog mellan kommunen och föreningen. Storleken på bidraget påverkas av vad föreningen vill göra och hur väl föreningen levde upp till den

¹⁵⁴ Idrottslyftets externa utvärdering, Göteborgs universitet, Riksidrottsförbundet, Sveriges Akademiska Idrottsförbund, Svenska Flygsportförbundet och Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet.

¹⁵⁵ SOU 2009:59.

¹⁵⁶ RF, LOK-stödsutredningen, Utredningen om framtida LOK-stöd, 2012.

överenskommelse som gjordes året innan. Detta kan ses som en form av villkorade bidrag, men villkoren formuleras tillsammans med föreningen och det är inte samma villkor för alla föreningar.¹⁵⁷

Exempel från intervjuer med kommuner inom uppföljningen visar att det finns olika exempel på hur det kommunala bidragssystemet har utformats. I Södertälje finns ett tak för det kommunala aktivitetsstödet som höjs i takt med barnens ålder. De högsta beloppen ges till ungdomar i övre tonåren. Avsikten är dels att uppmuntra barnen att pröva flera olika idrotter, dels att hålla kvar de äldre ungdomarna. Lagsporter i de högre åldrarna tappar deltagare. Exempelvis är herrlag i fotboll med 20–25-åringar på väg bort. De tränar hellre individuellt.¹⁵⁸

Även Östersunds kommun har ett aktivitetsstöd som är differentierat i förhållande till åldersgrupper, 7–8 år, 9–13 år och 14–20 år. Kommunen ger mer pengar till de äldre ungdomarna eftersom man vill stimulera dem till att fortsätta idrotta. Stödet har utformats på grundval av en utredning som gjordes 2009/2010. Kommunen har följt upp effekterna av förändringen, och det framkom att förändringen har gynnat idrottsrörelsen. Man inhämtar också kontrolluppgifter för att säkerställa att föreningarna följer reglerna.¹⁵⁹

I Åmåls kommun ger man stöd till aktiviteter för barn och unga i åldern 5–25 år. Man lämnar också projektmedel till Idékick. I Åmål är det 40 procent flickor och 60 procent pojkar som idrottar, och man funderar på att ge 60 procent av stödet till flickorna och 40 procent till pojkarna. En annan tanke är att omfördela medel från yngre åldersgrupper till äldre. Kommunen ger vidare stöd till Fritidskul, som är en eftermiddagsaktivitet där barnen får pröva olika idrotter.¹⁶⁰

Ett annat exempel är Bergs kommun som har ett aktivitetsstöd för åldern 0–25 år. I övrigt tillämpas samma regler som för det statliga LOK-stödet, men summan är högre. Kommunen har fastställt nya bidragsregler fr.o.m. januari 2017. För att få kommunala bidrag till barn- och ungdomsverksamhet behöver föreningen ha en fastställd drog- och alkoholpolicy med åtgärdsplan.¹⁶¹ Kommunen känner till att det finns föreningar som inte söker stöd eftersom de uppfattar det som för krångligt.¹⁶²

I Göteborgs stad får flickor något mer i aktivitetsstöd än pojkar.¹⁶³

Det kommunala aktivitetsstödet i Eskilstuna är i stor utsträckning utformat som det statliga LOK-stödet, men det omfattar åldern 7–20 år. Kommunen är medveten om att aktivitetsstödet konstruktion gynnar pojkar, men idrottsrörelsen var tydlig med att man ville att stödet skulle vara enkelt. Föreningarna kan även söka stimulansbidrag, t.ex. för att arbeta med nyanlända.¹⁶⁴

¹⁵⁷ MUCF, Även i den bästa av föreningar – Om förebyggande arbete mot sexuella kränkningar och övergrepp.

¹⁵⁸ Södertälje kommun, intervju 2016-04-14.

¹⁵⁹ Östersunds kommun, intervju 2016-05-02.

¹⁶⁰ Åmåls kommun, intervju 2016-02-16.

¹⁶¹ [www.berg.se, bidragsfolder+2017-20.pdf](http://www.berg.se/bidragsfolder+2017-20.pdf) hämtad 2017-01-30.

¹⁶² Bergs kommun, intervju 2016-05-02.

¹⁶³ Göteborgs stad, intervju 2016-02-16.

¹⁶⁴ Eskilstuna kommun, intervju 2016-04-12.

7 Barnrättsperspektivets tillämpning i idrotten

Sammanfattande iakttagelser

- All verksamhet inom barn- och ungdomsidrotten som får statliga bidrag ska enligt riksdagens beslut 2009 vara förenlig med FN:s barnkonvention. Barnkonventionen omfattar barn och ungdomar upp till 18 år. Statliga bidrag ges till idrottsverksamhet för barn och unga mellan 7 och 25 år.
- Riksdagens beslut 2009 grundades på regeringens proposition 2008/09:126. Enligt beslutet innebär ett barnrättsperspektiv inom idrotten att styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn. Det behövs därför kunskap hos ansvariga inom idrotten på olika nivåer om barnkonventionens innehåll och förståelse för dess tillämpning så att barnrättsperspektivet kan omsättas i verksamheten.
- Enligt lagen (1993:335) om Barnombudsman (BO) är BO:s uppgift att företräda barns och ungas rättigheter utifrån barnkonventionen. I den statliga myndigheten BO:s uppgift ingår att bevaka hur barnkonventionen efterlevs i samhället och driva på genomförandet i kommuner, landsting/regioner och myndigheter. Myndighetens ansvar när det gäller idrottsverksamhet för barn och ungdomar är inte tydligt reglerat.
- Kännedomen om Idrotten vill eller motsvarande idédokument som utgår från barnrättsperspektivet varierar i föreningarna. Flera föreningar har dock egna idé- och måldokument samt en värdegrund som verksamheten ska baseras på.
- Underlag visar att det finns problem med att genomföra barnrättsperspektivet i idrotten när tävlingsinriktningen får ett alltför stort genomslag i verksamheter som riktas till barn och unga. Likaså innebär en tidig elit-satsning och specialisering risker för barn och ungdomar.
- Man arbetar inom RF och olika SF med att införa barnrättsperspektivet i verksamheten och ändra tävlingssystemen. Inom Gymnastikförbundet har man genomfört ett omfattande arbete med att ta fram bl.a. en värdegrund och en uppförandekod som verksamheten ska grundas på. Både inom fotbollen och ishockeyn har man avskaffat serietabeller för barn. Inom längdskidåkning finns också exempel på att man minskar fokus på prestation i tävlingar för barn.
- Det finns exempel på föreningar som bedriver sin barn- och ungdomsverksamhet på ett systematiskt och genomtänkt sätt men även exempel på osunda idrottsmiljöer för barn.
- Det görs ingen systematisk uppföljning av tillämpningen av barnrättsperspektivet i idrottsverksamheten.

7.1 Barnkonventionens huvudprinciper

All verksamhet inom barn- och ungdomsidrotten som får statliga bidrag ska i enlighet med riksdagens beslut vara förenlig med Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnkonventionen omfattar barn och ungdomar upp till 18 år.

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989. Den innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. FN-organet Unicef (United Nations Children's Fund) ska enligt konventionens artikel 45 arbeta för att bestämmelserna i barnkonventionen följs överallt. FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) i Genève övervakar efterlevnaden av barnkonventionen. Totalt har 196 länder, däribland Sverige, skrivit under och förbundit sig att följa konventionen.

Enligt Unicef och Barnombudsmannen (BO) är fyra av barnkonventionens artiklar vägledande för hur konventionen som helhet ska tolkas. Även regeringen har lyft fram dessa s.k. grundläggande principer och uttalat att dessa bör iakttas i utformandet av all relevant lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd, oavsett sakområde.¹⁶⁵ Dessa grundläggande principer är

- förbudet mot diskriminering av barn (artikel 2)
- kravet på att vid alla beslut som rör barn ta särskild hänsyn till barnets bästa (artikel 3)
- barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6)
- barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör honom eller henne (artikel 12).

7.2 Barnkonventionens ställning i Sverige

Sverige ratificerade barnkonventionen 1990.¹⁶⁶ Genom att ratificera barnkonventionen har Sverige förbundit sig att följa konventionen som är juridiskt bindande för Sverige. Barnkonventionen ska vara vägledande inom alla verksamhetsområden i samhället. Konventionen gäller emellertid inte som svensk lag. I stället har svenska lagar anpassats så att de överensstämmer med barnkonventionens bestämmelser genom en s.k. transformeringsmetod, vilket innebär att svenska lagar ändras och anpassas till konventionens bestämmelser men att barnkonventionen i sig inte kan tillämpas av svenska domstolar eller myndigheter.¹⁶⁷ Några åtgärder har dock vidtagits som är av mer generell karaktär. Exempelvis fattade riksdagen efter förslag från regeringen ett principbeslut 1999 om att barnkonventionens intentioner ska beaktas i allt statligt beslutsfattande som rör barn.¹⁶⁸ BO inrättades 1993 (se vidare nedan).

¹⁶⁵ Prop. 2009/10:232, Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige.

¹⁶⁶ SÖ 1990:20.

¹⁶⁷ unicef.se/fragor/vad-har-barnkonventionen-for-status-i-sverige hämtad 2016-11-18.

¹⁶⁸ Prop. 1997/98:182, bet. 1998/99:SoU6, rskr. 1998/99:171.

Barnrättighetsutredningen tillsattes av regeringen 2013. Utredningens uppdrag var att kartlägga särskilt angelägna områden när det gäller hur tillämpningen av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt barnkonventionen och de tilläggsprotokoll som Sverige har tillträtt. Utredningen skulle också analysera för- och nackdelar med att införliva barnkonventionen i svensk rätt.¹⁶⁹ FN:s barnrättskommitté kritiserade 2015 Sverige för tillämpningen av barnkonventionen.¹⁷⁰ En övergripande synpunkt som kommittén hade var att barnkonventionen borde bli svensk lag. Utredningen lämnade sitt slutbetänkande 2016. Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet (februari 2017).¹⁷¹

Regeringen har aviserat att man avser att lämna en proposition till riksdagen under 2017 där barnkonventionen föreslås bli lag.¹⁷²

7.3 Genomförandet av barnkonventionen

Utgångspunkten för att genomföra arbetet med att införa barnkonventionen inom alla samhällsområden är artikel 4 i barnkonventionen. Den säger att staterna är förpliktade att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder för att genomföra konventionen.

FN:s barnrättskommitté publicerar s.k. allmänna kommentarer om hur olika artiklar och teman i barnkonventionen ska tolkas. När det gäller allmänna åtgärder för genomförandet framgår att konventionen kräver en synlig, tvärsektoriell samordning för att erkänna och förverkliga barnets rättigheter – inom hela statsförvaltningen, mellan olika förvaltningsnivåer, och mellan staten och civilsamhället – inklusive särskilt barn och ungdomar. Man menar att barnens liv, och deras åtnjutande av sina rättigheter, påverkas av en mängd olika statliga myndigheter och andra statliga eller halvstatliga organ. Det är få, om ens några, statliga myndigheter som inte har någon inverkan alls på barns liv, direkt eller indirekt.

Det krävs enligt kommittén tillsyn av genomförandet, som ska byggas in i förvaltningsprocessen på alla nivåer, men även oberoende granskning som görs av nationella institutioner för mänskliga rättigheter, frivilligorganisationer med flera.¹⁷³

BO är den statliga myndighet som har till uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån barnkonventionen. Myndighetens arbete är reglerat i lag där det framgår att BO:s uppgift bl.a. är att bevaka hur barnkonventionen efterlevs i samhället och driva på genomförandet i kommu-

¹⁶⁹ Dir. 2013:35.

¹⁷⁰ Committee on the Rights of the Child: Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden. CRC/C/SWE/CO/5. 6 March 2015.

¹⁷¹ Barnrättighetsutredningen, Barnkonventionen blir svensk lag, SOU 2016:19.

¹⁷² www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/01/propositionsfor-teckningen-varen-2017/ hämtad 2017-02-15.

¹⁷³ www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/allmanna-kommentarer/ak-05-allmanna-atgarder-for-genomforandet-av-konventionen-om-barnets-rattigheter.pdf

ner, landsting/regioner och myndigheter. BO ska inom sitt verksamhetsområde hos regeringen föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som behövs för att barns och ungas rättigheter och intressen ska tillgodoses. BO ska dessutom informera, bilda opinion och ta initiativ till lämpliga åtgärder och i övrigt företräda barns och ungas rättigheter och intressen i den allmänna debatten, samla kunskap och sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor och följa den internationella utvecklingen när det gäller barnkonventionens tolkning och dess tillämpning.¹⁷⁴

Enligt lagen ska förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting på BO:s uppmaning lämna uppgifter till ombudsmannen om vilka åtgärder man vidtagit för att i den egna verksamheten genomföra barns och ungas rättigheter enligt barnkonventionen. De är också skyldiga att på ombudsmannens uppmaning delta i överläggningar med denne.

BO ska systematiskt och återkommande följa upp och utvärdera tillämpningen av barnkonventionen i berörda verksamheter hos förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting. BO ska förmedla och föra en dialog om slutsatser och iakttagelser med de myndigheter och huvudmän som är berörda. Utifrån sådana uppföljningar och utvärderingar ska BO också genomföra insatser som bidrar till att utveckla och sprida kunskap om tillämpningen av barnkonventionen.¹⁷⁵

BO uppger att huvudansvaret för att genomföra barnkonventionen ligger på staten, men att hela det civila samhället måste engageras. Enligt BO:s uppfattning är det rimligt att idrottsrörelsen och dess föreningar innefattas.¹⁷⁶ Att BO har ett ansvar för att exempelvis driva på och följa upp hur barnkonventionen tillämpas inom idrotten framgår dock inte av den gällande regleringen.

7.4 Statsbidrag till barnidrott med barnrättsperspektiv

Som framgått av avsnitt 3.3 beslutade riksdagen 2009 att statens mål och syften med statens stöd till idrotten skulle utökas så att statsbidraget för barn och ungdomar endast ska lämnas till verksamhet som bedrivs med utgångspunkt i ett barnrättsperspektiv.¹⁷⁷

Att ha ett barnrättsperspektiv i arbetet innebar enligt regeringen att idrottsföreningars styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn.

För att förstå vad ett barnrättsperspektiv innebär för den egna verksamheten och de egna beslutsprocesserna måste enligt regeringen de ansvariga på olika nivåer inom idrotten ha kunskap om barnkonventionens innehåll och ha förståelse för dess tillämpning så att de kan omsätta barnrättsperspektivet i verksamheten. Regeringen anförde bl.a. att

¹⁷⁴ 3 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

¹⁷⁵ Förordning (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen.

¹⁷⁶ BO, e-brev 2017-01-20.

¹⁷⁷ Prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8 och rskr. 2008/09:243.

Tävlings- och motionsidrott måste vidare utformas så att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar är och känner sig inkluderade. Det innebär att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar som kan tävla med barn och ungdomar utan funktionsnedsättningar bör uppmuntras och få stöd för att göra så. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är angeläget att bidraget till barn- och ungdomsverksamheten används som stöd för verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv och att endast de idrottsföreningar som bedriver en verksamhet som är förenlig med barnkonventionen bör få ta del av det statliga stödet.¹⁷⁸

Insatser behöver enligt regeringen göras för att precisera och informera om barnkonventionens närmare tillämpning på idrottens barn- och ungdomsverksamhet. RF borde enligt regeringen initiera sådana insatser.

Som tidigare framgått anges att statsbidragets syfte ska vara att stödja verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.¹⁷⁹

7.5 Analys av tillämpningen av barnkonventionen i idrotten

BO har med anledning av en fråga från kulturutskottet gjort en analys av barnkonventionens tillämpning inom idrotten.¹⁸⁰ Inledningsvis konstaterar BO att barnkonventionen innehåller många artiklar som innebär att barn har rätt att utvecklas och tillerkännas olika rättigheter och möjligheter. Flera av dessa har betydelse för idrotten.

Artikel 2 i konventionen slår fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde. För idrotten innebär det enligt BO att man t.ex. inom en idrottsförening bör ta ställning till om organisationens utformning på något sätt innebär att vissa barn och ungdomar riskerar att diskrimineras utifrån de grunder som anges i barnkonventionen. Det är också viktigt att man utbildar och informerar föreningsledare, utövare och föräldrar för att öka medvetenheten om vad diskriminering är.

I artikel 3 i barnkonventionen står det att barnets bästa ska komma i främsta rummet. För idrotten innebär det enligt BO att man alltid bör ta ställning till vad som är barnets bästa när det gäller beslut om prioriteringar, hur verksamheten ska bedrivas och i enskilda situationer. Inför varje beslut gäller det att analysera vilka konsekvenser beslutet kommer att få för det enskilda barnet eller för gruppen av barn. När man analyserar konsekvenser av beslut blir det enligt BO tydligt om det finns intressekonflikter som ska lösas.

Artikel 6 i konventionen säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas. För idrotten innebär det enligt BO att så långt som möjligt planera och genomföra verksamheten med utgångspunkten att det är det enskilda barnets behov av utveckling som står i centrum, att verksamheten så långt det är möjligt utgår från vars och ens behov, förmåga och förutsättningar. Detta är särskilt viktigt att uppmärksamma i situationer då det enskilda barnets intresse

¹⁷⁸ Prop. 2008/09:126.

¹⁷⁹ Förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

¹⁸⁰ BO, e-brev 2017-01-20.

hamnar i konflikt med exempelvis föreningens intresse. Planeringen måste också vara långsiktig och erbjuda bredd så att barn och unga inte slutar idrotta i förtid.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och att dessa ska beaktas i alla frågor som rör barnet. Åsikterna ska beaktas med hänsyn till barnets ålder och mognad. För att barnet ska kunna uttrycka sig är det viktigt att barnet får relevant och tillräcklig information. För idrotten innebär det att man i såväl hantering av enskilda situationer som i övergripande beslut om hur verksamheten bedrivs ska ge barn och unga möjligheter att komma till tals, uttrycka sina åsikter och utöva delaktighet och inflytande.

Enligt artikel 31 i barnkonventionen har varje barn rätt till vila och fritid, till lek och rekreation som är anpassad efter barnets ålder och som är tillgänglig för varje barn utan diskriminering. För idrotten innebär det främst en uppgift att främja och uppmuntra barnens möjligheter att delta i rekreation och fritidsaktiviteter enligt BO.

Barn med funktionsnedsättning har samma rätt till idrottsaktiviteter som andra barn. Särskilda åtgärder kan behövas för att de ska få tillgång till eller kunna använda rekreations- och idrottsanläggningar. Staten ska enligt BO vidta lämpliga åtgärder som att uppmuntra och främja att människor med funktionsnedsättning i största möjliga utsträckning kan delta i de vanligaste idrottsaktiviteterna på alla nivåer.

I barnrättskommitténs allmänna kommentar om artikel 31 berörs frågan om idrott. Bland annat framhålls att barn har rätt att välja vilka idrottsliga och andra organisationer de ska vara medlemmar i och att möjligheterna att förverkliga rättigheterna som föreskrivs i artikel 31 för många barn begränsas av överdrivet strukturerade och styrande scheman med aktiviteter som vuxna tvingar på dem, exempelvis obligatorisk idrott.¹⁸¹ Kommittén konstaterar samtidigt att hinder för förverkligandet av barns rättigheter enligt barnkonventionens artikel 31 är utbredd och genomgripande särskilt för flickor. Mot denna bakgrund uppmanas konventionsstaterna att vidta åtgärder för att utmana könsstereotyper som förvärrar och förstärker mönster av diskriminering och ojämlika möjligheter.¹⁸²

7.6 Barnrättsperspektivet i idrotten

Barnkonventionens principer och andemening har sedan länge lyfts fram i svensk föreningsidrott. Som framgått av avsnitt 5.2 har RF i sitt idéprogram Idrotten vill sedan mitten av 1990-talet framhållit värdet av en barn- och ungdomsidrott med utgångspunkt i glädje, delaktighet och allas rätt att få vara med.¹⁸³ Kort efter riksdagens beslut 2009 om att barnrättsperspektivet skulle

¹⁸¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter: Barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt till det kulturella och konstnärliga livet (art. 31), Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17 (2013). CRC/C/GC/17. 17 april 2013.

¹⁸² Ibid

¹⁸³ RF-stämman, policydokumentet Idrotten vill i sin första form 1995, i vilken organisationens vision om alla barns rätt att få vara med på egna villkor lyfts fram.

ingå i syftet och målen för statens stöd till idrotten beslutade RF också att föra in samma princip i sina stadgar och i idéprogrammet Idrotten vill.¹⁸⁴ Likaså har regeringen angett att statsbidraget ska stärka idrottens tillgänglighet, jämlikhetsaspekter och ungas inflytande (se vidare avsnitt 4.4).

Idrottsforskaren Johan R Norberg menar att statsmakernas krav att barn- och ungdomsverksamhet som får bidrag ska grundas på barnrättsperspektivet bör uppfattas som en markering av redan etablerade principer snarare än ett uttryck för nya idrottspolitiska ideal. Norberg menar att det samtidigt går att peka på flera politiska processer och diskussioner under 2000-talet som aktualiserade behovet av ett mer uttalat barnrättsperspektiv i den svenska idrottspolitiken.

Ett av dessa exempel är förvaltningspolitiskt.¹⁸⁵ Bland statliga myndigheter har insatserna för att följa barnkonventionen ökat successivt sedan 1990-talet. Inrättandet av BO 1993 är ett exempel på detta liksom riksdagens principbeslut 1999 att barnkonventionens intentioner ska beaktas i allt statligt beslutsfattande som rör barn. Därefter har många statliga myndigheter infört ett uttalat barnrättsperspektiv för verksamheten. Att även regelverket för statens stöd till idrotten kompletterades med ett barnrättsperspektiv kan enligt Norberg åtminstone delvis kopplas till en allmän process i svensk statsförvaltning att synliggöra barnkonventionen i allt offentligt beslutsfattande som rör barn och unga.¹⁸⁶

Ett annat exempel är de kraftiga anslagsökningarna till idrotten under perioden 2000–2009 som innebar att staten ökade de offentliga insatserna för barn- och ungdomsidrotten. De ökade statliga insatserna kan enligt Norberg ha medfört att kravet att beakta barnrättsperspektivet infördes i förordningen (1999:1177) om statens stöd till idrotten.¹⁸⁷

När det gäller den idrottspolitiska debatten har frågan om barnrättsperspektivet i första hand handlat om barn- och ungdomsidrottens utformning och förutsättningar. Under 2000-talet redovisades ett antal forskarrapporter och utvärderingar som bidragit med ny kunskap om barn- och ungdomsidrotten som socialisationsmiljö. Även om forskarnas perspektiv och val av studieobjekt har varierat är ett återkommande tema de problem som uppstår om idrottens inriktning på tävling får ett alltför stort genomslag i verksamhet för barn och unga.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Beslut på RF:s stämma i Visby i maj 2009.

¹⁸⁵ CIF Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010, och Johan R Norberg, När kontraktet bryts – om idrott som inte ser till barnets bästa i CIF 2013:2 Spela vidare – En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ SOU 2008:59.

¹⁸⁸ SOU 2008:59 och Idrotten vill – en utvärdering av barn- och ungdomsidrotten, Riksidrottsförbundet, kap. 6–7, och Lars-Magnus Engström, Joakim Åkesson & Johan R Norberg. 2007.

7.7 Barnens rättigheter i idrotten

Idrottsforskaren Karin Redelius har analyserat barnrättsperspektivet inom idrotten. Bland annat redovisas resultat från hennes och andras forskning i ett av kapitlen i en antologi.¹⁸⁹ I kapitlet redovisas resultat och konkreta exempel som idrottsledare skulle kunna använda praktiskt. En utgångspunkt är bl.a. en studie där ca 200 idrottsledare från olika idrotter redogjorde för sin syn på idrottande barns rättigheter. I antologin diskuterar Redelius vilka rättigheter barnen har och hur de ska omsättas i ett idrottsligt sammanhang. I detta avsnitt är utgångspunkten framför allt den redovisning som finns i Redelius kapitel i antologin.

7.7.1 Barnens rätt att delta och skyldighet att träna

Att få delta i idrott är en rättighet som ledare framhåller enligt den ovan nämnda studien. Samtidigt är ledarna ense om att barnen även har skyldigheter. För att få delta i matcher och vid tävlingar måste de också träna. Ett barn som tränar mycket och som inte uteblir, utan giltig frånvaro, premieras. Detta innebär att skyldigheten att träna går före rättigheten att få spela matcher eller delta i tävlingar. Redelius menar att rätten att få tävla framstår som en villkorad rättighet. Även andra exempel nämns, t.ex. att barn har rätt att bli väl bemötta, respekterade och sedda men att de också har skyldighet att ha ett gott uppförande, respektera andra och vara en bra kompis. Barn har vidare rätt att ge synpunkter och att bli lyssnade på, men de har också skyldighet att lyssna på andra, vara tysta när ledarna pratar och följa instruktioner. Barn har rätt att utvecklas i idrott, men de har också skyldighet att ha rätt inställning, vara fokuserade och göra sitt bästa.

Att delta i idrott kopplat till skyldigheter behöver enligt Redelius självklart inte innebära något negativt. Detta är samtidigt en del av idrottens fostrande aspekt, t.ex. att man ska behandla andra med respekt och att följa regler. Det viktiga är dock att skyldigheterna inte ska överskugga rättigheterna.

Att få delta är en rättighet som ledare framhåller i Redelius studie. Samtidigt framgår det att många ledare brottas med frågor som rör vilka som ska få vara med, dvs. vilka barn eller ungdomar som ska få spela matcher eller delta i tävlingar när det finns begränsningar för hur många som kan delta. Att välja ut barn är en grannlaga uppgift enligt studien. Ett vanligt sätt att hantera frågan är att de som har tränat mest också får spela flest matcher eller delta i flest tävlingar. Ur barnrättsperspektiv kan å ena sidan en sådan princip anses rimlig. Å andra sidan kan det diskuteras vad som är barnets bästa, vilket man måste göra i varje enskilt fall. Att tidigt få lära sig att det är viktigt att träna och att ta ansvar genom att exempelvis höra av sig om man inte kan komma kan naturligtvis vara bra. Frågan är dock från vilken ålder man kan – och ska – kräva

¹⁸⁹ Karin Redelius, Att utveckla idrott med ett barnrättsperspektiv, i *Idéer för idrottsutveckling*, Sisu idrottsböcker, 2015.

den typen av engagemang. Redelius pekar dock på att många gånger beror barnets träningsfrekvens på föräldrarnas tid och resurser.

Resultat från forskning och utvärderingar utöver Redelius studie visar också att för många barn är upplevelsen att få vara med en viktig anledning till att man vill idrotta. Likaså är att få uppmärksamhet och synas och att lära sig saker viktiga för barnen. För barnen är den sociala gemenskapen överordnad den idrottsliga logiken att vinna. (Se även fallstudien om fotboll.)¹⁹⁰

Ytterligare underlag från forskning visar att bemötandet av barn och ungdomar inom idrotten varierar. Problem kan uppstå när idrottens tävlingsmoment, som beskrivs som idrottens ”kärnlogik”, blir överordnad barnens förutsättningar, t.ex. att unga som bedöms som särskilt talangfulla ges förmåner eller mer uppmuntran än övriga barn. En del av detta förhållningssätt har sin grund i bristande jämlikhet, t.ex. att pojkars idrottande ibland prioriteras vid fördelning av resurser eller anläggningstider. I andra fall har förhållningssättet sin grund i idrottstraditioner eller föreningskulturer. Gemensamt för dessa utmaningar är hur föreningar bemöter sina unga medlemmar. Eftersom det handlar om föreningarnas arbete och samspel med barn och ungdomar finns en möjlighet att åtgärda identifierade problem genom utbildningsinsatser och ett aktivt värderingsarbete. En grundförutsättning är emellertid att föreningens ledare och medlemmar är villiga att ompröva sina invanda synsätt, rutiner och idrottsideal i enlighet med barnrättsperspektivet.¹⁹¹

7.7.2 Rättigheten att vara delaktig

Som tidigare framgått har barn och ungdomar enligt barnkonventionen rätt till inflytande och att vara delaktiga. I RF:s riktlinjer uttrycks det både i termer av att barn ska vara delaktiga i utformningen av verksamheten och att idrottsrörelsen ska ta till vara ungdomarnas egna erfarenheter och synpunkter när det gäller utformning och ledning av tränings- och tävlingsverksamhet.

I Redelius undersökning från 2012 ingick frågan om vad barn och ungdomar fick vara med och bestämma över i det lag eller den grupp de tillhörde. En slutsats i undersökningen var att idrottande barn visserligen har rätt att uttrycka sina åsikter, komma med idéer och ställa frågor, åtminstone i vissa lag och grupper, men om synpunkterna beaktades och om barnen hade någon verklig rätt att påverka berodde i stor utsträckning på om barnens förslag låg i linje med tränarens önskemål. Samtidigt framgår att det var en stor variation mellan ledarnas synpunkter när det gäller frågan om ungas delaktighet.

I förhållande till det som står i barnkonventionen om barns och ungdomars rätt till inflytande ska inte vuxna styra i vilken mån barns åsikter beaktas. De unga utövarnas åsikter och önskemål ska alltid tas med i beräkningen oavsett om de stämmer med ledarnas uppfattning eller inte.

¹⁹⁰ Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska fotbollförbundets spelarutbildningsplan, slutrapport september 2016.

¹⁹¹ Johan R Norberg.

När det gäller hur de unga uppfattar sitt inflytande hänvisar Redelius till en studie där det framkommer att mer än åtta av tio unga föreningsidrottare upplever att de inte har något speciellt inflytande över den egna tränings- eller tävlingsverksamheten. Många unga i studien är dock nöjda med att inte ha så mycket att säga till om och önskar inget annat.

Det framkom dock att de unga föreningsidrottarna som inte upplevde så stor delaktighet, vilket de i och för sig var nöjda med, tenderade att sluta tidigare än de ungdomar som kände sig mer delaktiga. Det fanns således ett samband mellan den upplevda delaktigheten och viljan att vara kvar i föreningsidrotten. Att stärka barns och ungdomars inflytande är därför enligt Redelius sannolikt viktigt för att fler ska vilja fortsätta längre.

7.7.3 Rättigheten till hälsa

Att så många som möjligt ska kunna utöva idrott så länge som möjligt, eftersom fysisk aktivitet är positivt för hälsan, är ett mål som idrottsrörelsen vill uppnå. Ett alltför intensivt idrottande kan dock leda till skador, och på senare år har man uppmärksammat skador som tidigare var nästan okända hos unga idrottare, som stressfrakturer och början till förslitningar, enligt Redelius studie. Att förebygga och i möjligaste mån förhindra att idrottande barn drabbas av skador är därför en viktig uppgift för ledare. I detta arbete kan enligt Redelius barnkonventionen vara ett användbart redskap.

I Redelius studie hänvisas till en internationell översikt över vad som utmärker kulturen inom barn- och ungdomsidrotten. I denna konstateras att den dominerande principen bland unga idrottsutövare är att ignorera skador och att en del av spelet var att spela fast man hade ont. Många fortsätter därför att spela eller tävla trots värk och skadeproblem. En sådan kultur vidmakthålls, både av tränare och aktiva, genom en kombination av sanktioner och skuldbeläggning. De unga som ingick i studien beskrev hur de successivt kom att acceptera en kultur där det ansågs normalt och accepterat att de tränade trots att de hade skador och smärta eller var totalt utmattade.

Enligt studien är det i en sådan miljö inte barnets bästa som står i främsta rummet. Den unga idrottarens önskningar kommer ofta i andra hand i förhållande till vad som anses vara lagets behov eller idrottens krav. Denna kultur genomsyrar idrotten, men den är mer utpräglad i vissa idrotter än i andra. Fotboll, rugby, gymnastik och dans var idrotter där ungdomar i högre utsträckning rapporterade att de kände sig tvingade att delta trots att de hade ont.

Redelius uttrycker sambandet mellan rätten att delta, skyldigheten att träna och risker för skador i förhållande till barnkonventionen på följande sätt:

Att hävda att det finns ett samband mellan vad ledare värdesätter och skador bland idrottande barn är, å ena sidan, vanskligt. Å andra sidan är det inte särskilt svårt att tänka sig att den typ av skador, till exempel stressfrakturer eller början till förslitningsskador, som numera påträffas bland unga idrottare, kan vara en följd av en kultur där träningsflit, kämpatag och inställningen att alltid göra sitt bästa värderas högt. Att utveckla den typen av egenskaper som handlar om att gå in för en uppgift och att försöka göra

så väl ifrån sig som möjligt kan man naturligtvis ha stor nytta av i livet. Men unga behöver också få lära sig att känna efter och att lyssna på sin kropp, liksom att en match eller en tävling aldrig kan vara viktigare än en god hälsa. Att stå över om man har ont eller är trött och sliten utan att det ska få negativa konsekvenser måste vara en självklar rättighet för alla idrottande barn. Att ha rätt inställning kan inte vara att ställa upp till varje pris – det måste vara att kunna säga nej och att avstå när det gör ont. Att som ledare utgå från barnkonventionens principer, sätta utövarna i centrum och beakta barnets rätt till vila, fritid och rekreation (Artikel 31) kan därmed vara ett sätt att förebygga skador.

Att se till barnets bästa innebär därför att man som vuxen ibland säger nej. Även om barn verkar tycka att det är roligt och vill träna varje dag, måste en vuxen förälder eller ledare då och då säga stopp. Lika självklart som att barn inte tillåts äta godis varje dag (eftersom det kan vara skadligt), borde det vara att barn inte tillåts träna alltför hårt och intensivt (eftersom det kan vara skadligt). Att säkerställa att barn får tid till återhämtning och tillräckligt med vila mellan träningspassen är ledares och föräldrars ansvar. Att barnet självt vill delta kan vara ett riktmärke på att allt fungerar väl men det är inte självklart. Barnets vilja kan aldrig användas som argument för att legitimera en alltför omfattande träning i unga år.¹⁹²

7.7.4 Rättigheten att utvecklas

Rätten till liv och utveckling (artikel 6), dvs. att barn får möjlighet att utvecklas i idrott utan att barnets hälsa äventyras, är väsentligt. Redelius pekar på att inom idrott finns det många tillfällen till utveckling, och de allra flesta uppskattar och stimuleras av att lära sig nya saker.

Redelius hänvisar till en annan forskarstudie från 2015 där det framgår att inte bara barn utan också äldre ungdomar vill känna att de utvecklas för att de ska vilja fortsätta med idrott. Denna upplevelse framstår som mer betydelsefull för utövarna än att idrotta för att vinna och vara framgångsrik. Om idrottsrörelsen vill få fler att vilja fortsätta längre, är det enligt studien viktigt att organisera idrott så att så många som möjligt känner att övningar och träningar är utmanande och utvecklande. Exempel på ett annat sätt att arbeta är att man arbetar uppgiftsorienterat i stället för prestationsorienterat. En sådan pedagogik innebär att tränare tillsammans med laget eller individen diskuterar vad som är en rimlig uppgift att klara av på kort eller på lång sikt. Till skillnad mot en mer prestationsorienterad pedagogik, då målen bestäms i termer av resultat eller placeringar i tävlingar eller cuper, formuleras de uppgifter som ska klaras av i termer av vad laget eller utövarna ska utveckla eller lära sig.

7.7.5 Idrott för barnets bästa – eller för det bästa barnet?

Alla barn har rätt till utveckling, men i Redelius studie uppmärksammas frågan om huruvida några barn har mer rätt än andra att utvecklas i idrott. Redelius menar att tidiga elitsatsningar, som förekommer i vissa idrotter, i regel innebär

¹⁹² Karin Redelius, Att utveckla idrott med ett barnrättsperspektiv, i *Idéer för idrottsutveckling*, Sisu idrottsböcker, 2015 s. 17.

att barn i tidig ålder väljs ut av vuxna ledare för att ingå i en specifik grupp. Dessa barn förväntas träna intensivt och omfattande i en speciell idrott med målet att de ska utvecklas till elitidrottare.

I studien uppmärksammas att föräldrar och tränare ofta är oroliga för att barnet riskerar att missa möjligheten att utvecklas eller bli professionell idrottare om idrottssatsningen inte är tillräckligt intensiv. Forskare pekar bl.a. på att en överbetoning av ett barns talang kan leda till problem som överträning och utbrändhet. De talangutvecklingsmodeller som tillämpas utgår sällan från barnets bästa utan tar avstamp i vad en framtida idrottsframgång anses kräva. Att tidiga satsningar kan få negativa konsekvenser i form av stressfrakturer och liknande överbelastningsskador hos barn liksom att de kan vara psykiskt påfrestande börjar också uppmärksammas alltmer, enligt forskningsrapporter som Redelius hänvisar till i studien.

Det finns ytterligare studier som visar att vägarna till eliten och landslaget varierar, men de tycks karakteriseras av sen specialisering och elitsatsning. De allra flesta elitidrottare som ingår i en studie om elitidrottarens idrottsval och specialisering har gått via att utöva fler idrotter förutom den de så småningom kom att satsa på. Vid 15 års ålder har de specialiserat sig och valt att syssla med huvudidrotten.¹⁹³

Detta förhållande uppmärksammas också i en fallstudie om ishockey som ingår i uppföljningen. Ishockeyförbundet (SIF) pekar på att forskningen visar att medverkan i flera olika idrotter leder till längre idrottskarriärer, bättre självförtroende och en större egen drivkraft. Dessutom bidrar ett mångsidigt idrottande till bättre övergripande motorisk och atletisk utveckling. Tidig specialisering leder till lägre grad av fysisk aktivitet i vuxen ålder och att man slutar idrotta tidigare. Skaderisken är 80 procent högre hos dem som specialiserat sig tidigt än hos dem som utövar flera olika idrotter. Det finns dock exempel på att ishockeyföreningar har en omfattande träningsverksamhet för barn. Exempel från en förening visar att 11-åringar har fyra–fem fysiska träningspass per vecka under säsong. Därutöver tillkommer matcher. Samtidigt framgår det att föreningen uppmuntrar barnen att delta i andra idrotter men att detta inte bör eller får gå ut över ishockeyträningen.

Fotbollförbundet (SvFF) försöker kombinera elitsatsning för unga idrottare och satsning på bredden. Tillsammans med AB Svenska Spel bedrivs och samfinansieras projekt, Tipselit Pojk respektive Tipselit Flick. Projekten syftar till en tidig satsning på talanger så att dessa ska kunna bli elitfotbollsspelare. SvFF tar också ut landslag för 15-åringar. Samtidigt har man avskaffat serietabeller för barn upp till 12 år fr.o.m. säsongen 2017. Man strävar också efter att ungdomar inte ska sluta med att spela fotboll på grund av för tidiga ambitioner om utveckling och framgång. Några distrikt var föregångare och avskaffade serietablerna för några år sedan. En förening menar att tävlingsformer och system för talangselektering är helt avgörande för hur ledare, föräldrar och före-

¹⁹³ RF, FoU-rapport 2015:1, Fahlström, Gerrevall, Glemne, Linnér.

ningar agerar. Arbetet i den aktuella föreningen, som enbart är inriktad på fotboll för alla, underlättades betydligt när tävlingsformerna ändrades. Man beskriver skillnaden som natt och dag. Man menar att inga värdegrunder i världen hjälper mot toppning och selektion etc. om tävlingsformer och talangjakt fortsätter att stimulera till en sådan utveckling.

Ett distrikt som ingår i uppföljningen menar att det är viktigt att blanda grupper i stället för att inrikta verksamheten på selektering i akademier och att det därför är väsentligt att man bryter hur man tänker kring bredd och elit. Det ansågs också vara en fördel om man avvaktar med elitverksamhet till 15–16-årsåldern. Likaså är det bättre att barnen eller ungdomarna kommer en gång per vecka och stannar kvar än att de tränar flera gånger i veckan för att sedan sluta med träningen.

7.8 Idrottsrörelsens arbete med barnrättsperspektivet

7.8.1 RF:s arbete

Som framgått av kapitel 4 är RF:s uppgift att pröva frågor om statsbidrag till idrotten. Mottagare av statsbidrag är enligt idrottsstödsförordningen återbetalningsskyldig bl.a. om bidraget inte används för det ändamål det har beviljats för.¹⁹⁴ RF ska därmed i sin fördelning av medel säkerställa att barnrättsperspektivet följs av de mottagande medlemsförbunden och tolka vad det innebär att anlägga ett barnrättsperspektiv på idrotten.

Idrottsforskaren Johan R Norberg har mot denna bakgrund undersökt i vilken mån den svenska idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet kan sägas leva upp till barnkonventionens krav. Norberg konstaterar att idrottsrörelsen är stor och mångfasetterad och att det därför inte är möjligt att ge ett enkelt eller entydigt svar på huruvida idrottsrörelsen lever upp till barnkonventionen eller inte. Det finns exempel på föreningar som bedriver sin barn- och ungdomsverksamhet på ett systematiskt och genomtänkt sätt men även exempel på osunda idrottsmiljöer för barn.¹⁹⁵

RF har traditionellt eftersträvat att påverka sina medlemsorganisationer genom värderingsstyrning, dvs. genom utbildningar, policyer och dialog snarare än genom regler och sanktioner. Förbundet har således markerat vad man ansett vara en korrekt hållning i aktuella frågor men samtidigt framhållit förbundets föreningsdemokratiska principer att varje förening måste styras underifrån, via sina medlemmar. Reaktionen från RF och/eller det ansvariga specialidrottsförbundet har därmed ofta blivit att förbundet fördömt den enskilda föreningens agerande men med förbehållet att man saknat möjlighet att förhindra felgrepp eftersom varje förening själv beslutar över sin verksamhet.¹⁹⁶

¹⁹⁴ 7 och 11 §§ förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.

¹⁹⁵ Johan R Norberg, När kontraktet bryts i Spela vidare – en antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta, CIF, 2013.

¹⁹⁶ Ibid.

RF:s styrning har tidigare fått kritik bl.a. av den statliga Idrottsstödsutredningen, som menade att förbundets myndighetsansvar i anslagsfrågor förutsatte en kapacitet och vilja att agera om dess medlemsorganisationer inte levde upp till villkoren för bidraget från staten.¹⁹⁷

Enligt Norberg har RF emellertid under senare år omprövat sin relation till SF och föreningar. Rollen som ”serviceorgan” till i princip självbestämmande medlemsorganisationer har tonats ned och kompletterats av ett mer ledande och styrande förhållningssätt. Detta är tydligt i frågor kopplat till barn- och ungdomsidrotten där nya styrningsstrategier införts. Som tidigare nämnts utfärdade RS 2014 särskilda anvisningar för hur idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet ska vara utformad för att leva upp till barnkonventionens krav. Att anvisningarna är utformade som bestämmelser snarare än råd är enligt Norberg en förändring i RF:s relation till sina medlemsorganisationer (se vidare avsnitten 5.2.3 och 8.2.2).

RF har i ett fall beslutat att frysa landslagsstödet till Gymnastikförbundet efter att en utvärdering visat på omfattande missförhållanden, i första hand inom grenen artistisk gymnastik. Detta skedde i december 2012, och det var samtidigt den första och hittills enda gången som RF använt ekonomiska sanktioner mot en verksamhet som inte ansetts leva upp till idrottsrörelsens värdegrund eller FN:s barnkonvention.

RF har även gett barnrättsperspektivet en alltmer framträdande roll i den stora utvecklingsatsningen Idrottslyftet. Som tidigare framgått har de exakta målformuleringarna för satsningen varierat över tid. I de nya riktlinjer som gäller för perioden 2016–2019 betonas att varje utvecklingsinsats tydligt ska bidra till att idrottsrörelsen lever och leder efter sin värdegrund, i linje med anvisningar för barn- och ungdomsidrott som RS har beslutat.¹⁹⁸ Både i de tidigare och de nya målen för Idrottslyftet är emellertid budskapet att idrottsrörelsens utvecklingsinsatser ska stärka barnrättsperspektivet i svensk idrott.

Vid en intervju med RF bekräftas den bild som beskrivs ovan. Samtidigt framgår att RF inte följer upp tillämpningen av barnrättsperspektivet i den lokala verksamheten, dvs. föreningarna där verksamheten bedrivs. Undantaget är särskilda uppdrag som RF ger till forsknings- och utvecklingsverksamheten. I dessa uppdrag kan det ingå att följa upp barnrättsperspektivet, och resultatet publiceras i särskilda rapporter.¹⁹⁹

7.8.2 SF:s arbete

I likhet med RF har SF:en en lång tradition av att uppmuntra en positiv barn- och ungdomsidrott genom mjuka styrningstekniker gentemot sina medlemsföreningar, genom bl.a. utbildning och information. Som ett resultat av RF:s idédokument Idrotten vill har många förbund upprättat en egen policy där den

¹⁹⁷ SOU 2008:59.

¹⁹⁸ Riksidrottsstyrelsen, Idrottslyftet 2016–2019.

¹⁹⁹ RF, intervju 2016-12-22.

egna idrotten behandlas med utgångspunkt i idrottsrörelsens gemensamma värdegrund.²⁰⁰

Sedan 2014 har många SF höjt ambitionsnivån när det gäller att leva upp till barnkonventionens krav. Den enskilt viktigaste förändringen är att drygt hälften av förbunden (ca 40) beslutat att anpassa sina regelverk till RF:s nya anvisningar. Till exempel har flera specialidrottsförbund inom lagidrott, däribland Fotbollförbundet, beslutat att avskaffa seriesystem och cuper för spelare som är yngre än 13 år. Beslutet har mötts av både uppskattning och kritik från ledare och föräldrar till idrottande barn. Enligt företrädare för RF ska de nya och hårdare styrsystemen tolkas som att SF tagit till sig forskarsamfundets kritik mot tävlingslogikens starka dominans i barn- och ungdomsidrotten. Därtill har många idrotter förlorat stora ungdomsgrupper under senare år, vilket bidragit till att förbunden tvingats att ompröva sina rutiner och aktiviteter.²⁰¹

Av fallstudierna framgår att man inom ishockeyn bedriver ett arbete för att utveckla formerna för barn och ungdomar som spelar ishockey när det gäller tävlingsstrukturer, föreningsutveckling, ledarskap och värdegrund. Exempel på åtgärder som har genomförts är att SIF har beslutat att SDF inte ska sanktionera cuper med individuell statistik före 13 års ålder och att man har avskaffat tabeller för barn yngre än 13 år. Man har vidare ändrat reglerna för TV-pucken och Stålbucklan, som är ishockeyturneringar för distriktslag för pojkar respektive flickor. Syftet är t.ex. att undvika att alltför unga spelare tas ut för att förbereda spel den kommande säsongen då man har rätt ålder för att delta. Åldersgränsen mellan barn- och ungdomshockey ska höjas från 10 till 12 år så att den harmonierar med den indelning som RF använder.

SIF har identifierat ett behov av att utveckla värdegrunden i verksamheten. I dag lever man inte fullt ut enligt värdegrunden, och man menar att fler barn skulle delta i verksamheten om man skulle leva som man lär inom hockeyn. Samtidigt påpekar man att enligt värdegrunden är tävling ett stort inslag i verksamheten. Det ska vara något som inspirerar på alla nivåer och bidrar till lustfylldhet, spänning och utveckling. Tävlingar ska emellertid anpassas efter ålder och färdighet.

SIF har genomfört en undersökning om huruvida man bör överväga sanktioner mot de ledare eller föreningar som bryter mot värdegrunden. Merparten av dem som deltog, två tredjedelar, avvisade tanken på sanktioner om ledare eller föreningen bryter mot värdegrunden. Man vill arbeta med information och utbildning. En tredjedel var positiva till eller kunde tänka sig sanktioner om det inte inträffade några förbättringar. Förbundsstyrelsen har beslutat att uppdatera relevant utbildningsmaterial med aktuell information, anpassad till ett barn- och ungdomsperspektiv, och utforma en certifieringsmodell för bättre föreningsmiljöer.

²⁰⁰ RF, FoU-rapport 2016:4, Redelius, Kempe-Bergman och Linghede, Gör idrotten som idrotten vill?

²⁰¹ www.idrottensaffarer.se/kronikor/2017/01/vi-kan-borja-tro-pa-ett-nytank Johan R Norberg.

Gymnastikförbundet har sedan 2010 arbetat med att utveckla en grund för att idrotten ska utvecklas positivt. Bakgrunden är att svensk gymnastik har haft betydande problem med en ledarkultur inom främst artistisk gymnastik som bl.a. resulterade i osunda träningsmetoder och kränkningar av barn och ungdomar. Dessa förhållanden redovisades i en forskarrapport och allvarlig kritik riktades mot kulturen inom elitgymnastiken.²⁰²

Svensk gymnastik har fastställt ett program, Svensk Gymnastik Vill 2017/18, där verksamhetsidén ”Rörelse hela livet” preciseras. I programmet presenteras värdegrund, uppförandekod och den utvecklingsmodell som man arbetar efter. Vidare bedrivs ett medicinskt arbete om kost, hälsa och medicin samt arbete för att förebygga skador. En av utgångspunkterna för utvecklingsmodellen inklusive uppförandekoden är barnrättsperspektivet. Ett barnrättsperspektiv innebär enligt Svensk Gymnastik Vill att ha ett förhållningssätt med respekt för barnets åsikter, att alltid ha barnets bästa – det vill säga dess välmående, hälsa och positiva utveckling – för ögonen.

På central nivå inrättades 2014 dels en juridisk nämnd, dels en gymnastikombudsman (GymO). Den juridiska nämnden är den enda instansen inom Gymnastikförbundet i bestraffningsärenden. Överklaganden av nämndens beslut sker till Riksidrottsnämnden (RiN). GymO ska vara rådgivande till medlemmar, ledare och föreningar i frågor som gäller uppföljande och efterlevnad av uppförandekoden. Om föreningar, ledare, föräldrar eller utövare behöver stöd eller hjälp i frågor som är relaterade till uppförandekoden kan man vända sig till GymO.

I fallstudierna har det inte framkommit att man i de berörda förbunden följer upp hur verksamheten bedrivs i föreningarna.

7.8.3 Den regionala organisationens arbete

Idrottsrörelsens regionala organisation spelar en viktig roll för barnkonventionens genomslag i föreningsidrottens barn- och ungdomsverksamhet, eftersom den ska stödja och utveckla idrotten i regionen. RF:s regionala organisation, Sisu-kontoren och SDF ska anordna utbildningar, sköta samordningen av utvecklingsprojekt samt, om sådana uppstår, hantera konflikter i och mellan lokala idrottsföreningar. I Skåne har dessutom fyra särskilda barnrättsstrategier utbildats. Målet är att dessa personer ska sprida kunskaper om barnrättsbegreppet i den regionala idrotten och att föreningar och specialidrottsförbund ska utbilda egna motsvarigheter till de regionala barnrättsstrategerna.

Enligt en intervju som har gjorts inom uppföljningen med Västra Götalands Idrottsförbund och Sisu Idrottsutbildarna Västra Götaland framgår att barn- och ungdomsfrågor är viktiga för dem. Förbundet ägnar ungefär två tredjedelar av sitt arbete åt detta. Den resterande delen rör arbete kopplat till idrottsledare på alla nivåer samt på företrädarrollen.

²⁰² Jonas Stier, Blod, svett och tårar – Ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik, belyst och problematiserad.

Sisu Västra Götaland söker aktivt upp föreningar för att utbilda ledare och andra som är verksamma i föreningarna. Man fungerar bl.a. som processledare genom att initiera och leda diskussioner. De senaste två åren har man framför allt arbetat med värdegrundsfrågor, värderingar och föreningskunskap. Även frågor kring kost och mental träning har tagits upp.

Det finns ca 900 föreningar i distriktet som får LOK-stöd. Av dessa har 600 föreningar fått del av Sibus utbildningsverksamhet. De övriga ca 300 föreningarna är mindre aktiva och de har inte haft någon utbildning som Sisu har arrangerat.

En viktig del i arbetet i distriktet är att finnas på plats i segregerade områden, och förbundet har anställt en person för att bl.a. arbeta med ungdomar i Angered, som är ett av de mest segregerade områdena i Göteborg. Bakgrunden till insatserna var en rapport om jämlikhet i Göteborg som visade att människor som bodde i Angered hade en medellivslängd som var betydligt kortare än genomsnittet i Göteborg.

Den person som har anställts har både kunskap om miljön och människorna som bor i området. Det är viktigt att bygga upp ett förtroende så att man kan nå ungdomarna. På kort tid har denna person lyckats med att engagera ungdomar och utveckla verksamheter för såväl pojkar som flickor. För att föreningarna ska få delta måste arbetet utgå från en värdegrund och tydliga mål. Arbetet har grundats på vad ungdomar tycker är roligt och man har utbildat ledare. För att flickor och kvinnor med invandrabakgrund ska delta i verksamheten är det viktigt med kvinnliga ledare. I Angered har man engagerat kvinnliga basketledare som också är ledare i andra idrotter.

Vid en intervju uppmärksammas framför allt två utmaningar i detta arbete. Den ena är bristen på anläggningar för att verksamheten ska kunna utvecklas. Den andra är problem att nå föräldrarna till barnen och ungdomarna.

Arbetet bedrivs tillsammans med ansvariga myndigheter och kommunen. Västra Götalands Idrottsförbund har tagit på sig ett samordningsansvar. Alla måste börja att samarbeta för att nå långsiktiga resultat. Problem kan dock uppstå när alla måste redovisa den egna verksamheten men all verksamhet är sammankopplad och beroende av varandra.²⁰³

I fallstudierna finns olika exempel på arbete som bedrivs av SF:s regionala organisation (SDF). När det gäller längdskidåkning svarar distrikten för olika insatser som rör tävlingsverksamheten. Ett sådant exempel är Ica-cup där man varje år korar Sveriges bästa skiddistrikt i ålderskategorin 13–14 år. Tävlingen är uppdelad i två steg, en kvalificering i respektive distrikt och en riksfinal. Distrikten har sina egna regler för kvalificering till riksfinalen, men de måste godkännas av SSF längd. I riksfinalen tävlar sedan de åkare som blivit uttagna av respektive distrikt. Det finns ingen begränsning eller selektion från förbundet utan distrikten uppmanas att skicka så många ungdomar som möjligt och de flesta distrikt tar ut lag baserat på deltagande och inte på resultat.

²⁰³ Västra Götalands Idrottsförbund och Sisu Idrottsutbildarna Västra Götaland, intervjuer 2016-02-16 och 2016-10-16.

Både SIF och SSF längd har anställt konsulenter på regionnivå. SIF betonar vikten av föreningsutveckling genom de regionala hockeykonsulenterna, vilka har till uppgift att kommunicera budskapen till föreningarna. Totalt har man elva hockeykonsulenter i regionerna som genom bl.a. föreningsbesök har kontakt med alla de 340 föreningarna med ungdomshockey. Hockeykonsulenterna besöker varje ungdomsförening två gånger per år med syfte att utveckla föreningens verksamhet. SSF längd anställde i november 2015 tre konsulenter som arbetar med stöd till och utbildning av aktiva i föreningarna. Arbetet är främst riktat mot barn och ungdomar.

SvFF har 24 distrikt. Utbildning är en av de frågor som är centrala för arbetet på distriktsnivå. Förbundet utbildar distrikten och sedan är det distriktens uppgift att utbilda föreningarna. Inom fotbollen bestämmer distrikten reglerna för tävlingsverksamheten inom sitt distrikt. För ett antal år sedan gick några distrikt före och avskaffade serietablerna för barn upp till 12 år.

SvFF fördelar medel för Idrottslyftet till distrikten enligt modellen antal spelare över 15 år och antalet lag. Därefter fördelar distrikten medlen till föreningarna.

7.8.4 Föreningarnas arbete

Det har genomförts många studier om barn- och ungdomsidrotten. Resultat från forskning visar att idrottsrörelsen är komplex och mångfasetterad och att det inte finns några entydiga svar på frågan om vilken genomslagskraft idédokument och visioner har för den faktiska verksamheten. Det är i föreningarna verksamheten bedrivs, och därmed är det den rådande kulturen i föreningarna och bland ledare och tränare som till syvende och sist avgör om barnperspektivet ska tillämpas på det sätt som den beskrivs i Idrotten vill eller i t.ex. SF:s egna policydokument. Utgångspunkten i dessa dokument är att barnets eller den unga individens behov, utveckling och lärande ska stå i centrum, att inriktningen på rangordning och tävlingsresultat ska undvikas, och att alla som vill ska kunna delta.

Enligt Idrottsstödsutredningens forskningsgenomgång hade centrala riktlinjer inte särskilt stor genomslagskraft på föreningsnivå. Utredningen konstaterade att det rådde en tydlig skillnad mellan idrottsrörelsens vision om den goda barn- och ungdomsidrotten och forskarsamfundets bild av idrottens praktik. Annorlunda uttryckt var det skillnad mellan vad idrotten vill och vad den faktiskt gjorde.²⁰⁴

Denna slutsats återkommer även i senare studier. Det framgår bl.a. att inflytandet från RF minskar ju längre ut i rörelsen man kommer, liksom att idrottens utformning på lokal nivå många gånger sker utifrån andra synsätt än de som formuleras i det centrala idédokumentet.²⁰⁵

²⁰⁴ SOU 2008:59.

²⁰⁵ RF, FoU-rapport 2016:4, Redelius, Kempe-Bergman, Lingham, Gör idrotten som Idrotten vill?

Även en studie från 2011 som följdes upp 2016 om idrottsledarnas syn på barns rättigheter i idrott visar att Idrotten vill är relativt okänd. En stor majoritet av de som ingick i studien kände inte heller till att barn- och ungdomsverksamhet som får stöd ska bedrivas utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, och få kände till vad det skulle kunna innebära att ta utgångspunkt i barnkonventionen vid utformningen av idrott för unga.²⁰⁶

Vidare finns en studie som visar att drygt hälften av hundra slumpvis utvalda föreningar har utformat egna riktlinjer för barn- och ungdomsidrotten. Få av tränarna känner till policydokumentet Idrotten vill i någon större utsträckning. En majoritet menar dock att andemeningen i Idrotten vill till stor del är vägledande vid utformningen av idrott för unga. Det råder dock olika meningar om riktlinjerna. Skillnaden gällde om idrott för barn ska vara lekfull, om tävlingsresultat inte ska ges stort fokus, om barn ska få prova olika idrotter och om man ska ha tidiga satsningar och selektion för att barn och unga ska utvecklas. De tränare i studien som förordar tidiga satsningar är företrädesvis anställda i s.k. akademier. Forskarna menar att idrotten behöver bli uppmärksam på vad den ökande professionaliseringen inom barn- och ungdomsidrotten leder till när det gäller tillämpningen av riktlinjerna i Idrotten vill.²⁰⁷

Exempel från fallstudierna visar att i föreningarna varierar kännedomen om Idrotten vill eller motsvarande idédokument som har fastställts för den aktuella idrotten. Flera föreningar har egna idé- och måldokument samt en värdegrund som verksamheten ska baseras på. I några fall har värdegrund och policydokument tagits fram i samband med att det har funnits olika uppfattningar om hur verksamheten ska bedrivas. En elitförening i ishockey menar att nedflyttningen till en lägre hockeyserie bl.a. berodde på att en tydlig värdegrund, vision och mål saknades.

När det gäller att genomföra barnrättsperspektivet i verksamheten finns det en samstämmig uppfattning i föreningarna att tränarens och ledarens inställning och kunskap är det mest väsentliga. Det är viktigt att se varje barn och lyssna på dem. I en förening har man exempelvis börjat med utvecklingssamtal med ungdomarna. I en annan förening gör man en enkätundersökning för att ta reda på vad ungdomarna tycker. Ytterligare ett exempel är att man intervjuar ungdomar i samband med tävlingar för att fånga in förslag till förbättringar av tävlingsverksamheten. Inom idrotterna fotboll, ishockey och längdskidåkning är det vanligt att föräldrar är ledare, i synnerhet inom barnverksamheten. Det kan vara en nackdel, för om barnen slutar med träningen så slutar ofta föräldern som ledare. Inom ishockeyn är man ledare under i genomsnitt fem år. Det innebär att man inom ishockeyn kontinuerligt behöver utbilda nya ledare. Inom gymnastiken är det ofta ungdomar som har slutat med gymnastik som är ledare.

Det finns också flera exempel på att det finns ett behov av att anställa personer i föreningslivet som kan vara ett stöd för de ideella krafterna. Det gäller

²⁰⁶ RF, Idrottsledarna och barnkonventionen, Om idrottande barns rättigheter, 2011.

²⁰⁷ RF, FoU-rapport 2016:4, Redelius, Kempe-Bergman, Linghede, Gör idrotten som Idrotten vill? 2011.

såväl att se till att det finns en bra kontinuitet i verksamheten som att genomföra fastställda riktlinjer som verksamheten ska följa. Ett exempel på det sistnämnda är Gymnastikförbundets arbete med att genomföra sin utvecklingsmodell på föreningsnivån. Som tidigare framgått är gymnastiken den idrott som går emot strömmen genom att man har en kraftig medlemstillväxt. Samtidigt har man haft problem med en olämplig ledarkultur, vilket man nu försöker åtgärda genom tydliga riktlinjer m.m. som nu ska genomföras i all verksamhet.

Några föreningar har också tagit upp frågan om föräldrarnas inställning till barnens idrottsutövning. En del föreningar har en policy för vad föräldrarna förväntas göra och inte göra. I flera föreningar betonas ledarens roll eftersom delaktighet och dialog med föräldrar är en del i ledarskapet.

Man diskuterar också inom vissa föreningar hur man ska utforma tävlingar för att undvika en tidig gradering som beror på när man började med idrotten. En skidförening har provat en ny tävlingsform i klasserna 9–10 år som innebär att det finns en prispall för dem som vill kämpa om segern, och man får chansen att stå på prispallen från plats 1 till 3. Placeringen blir delad fjärdeplats för övriga deltagare. Syftet är att motverka att nybörjare ska känna sig ”dåliga” och sluta träna och tävla. Enligt föreningen är det viktigt att informera såväl barnen som föräldrarna om hur tävlingen kommer att gå till. På så sätt försöker man skapa delaktighet och glädje för alla som vill tävla.

8 Kränkningar av barn och ungdomar inom idrotten

Sammanfattande iakttagelser

- Resultat från forskning visar att idrottsorganisationer och idrottsledare inte alltid följer barnkonventionens principer. Överträdelser och kränkningar sker, tillfälligt eller rutinmässigt och både direkt och indirekt. Det behövs dock mer kunskap för att klargöra hur stort problemet är.
- RF har en policy mot sexuella övergrepp inom idrotten och utbildningsmaterial om denna. Föreningarna ska också ha regler och rutiner för att hantera kränkningar av barn och ungdomar. Ledarna är centrala för att upptäcka om barn kränks.
- RF har regler om handlingar som är bestraffningsbara inom idrotten. Reglerna är bindande för alla SF, föreningar, enskilda medlemmar och Idrottsaktiebolag. När det gäller de förseelser som bestraffning kan utdömas för dominerar handlingar som är kopplade till tävlingsverksamhet. Det är inte tydligt att en bestraffningsbar handling omfattar kränkningar.
- RF har en preskriptionstid för påföljd för en förseelse inom idrottsrörelsen som är två månader. Det innebär att ett ärende måste anmälas senast inom två månader från det att förseelsen begicks eller blev känd. Påföljd får inte i något fall dömas när fyra år förflutit från dagen för förseelsen.
- Det finns exempel på att SF i motioner till Riksidrottsmötet (RIM) 2017 uppmärksammar att idrottsrörelsen inte är befriad från händelser som står helt i strid med idrottens gemensamma värdegrund. Sexuella övergrepp och kränkningar av barns rättigheter är några exempel på sådana händelser som har uppdagats. Frågor som bl.a. rör kränkningar och oacceptabla beteenden i fråga om värderingar är inte tydligt reglerat inom idrottsrörelsen.
- Det finns exempel från Gymnastikförbundet där man har bedrivit ett omfattande arbete för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med de visioner och mål som man har fastställt för verksamheten. Förbundet har också inrättat dels en juridisk nämnd som hanterar bestraffningsärenden, dels en gymnastikombudsman (GymO) som bl.a. tar emot anmälningar från enskilda utövare. Arbetet inleddes mot bakgrund av att Svensk gymnastik hade betydande problem med en ledarkultur inom främst artistisk gymnastik som bl.a. resulterade i osunda träningsmetoder och kränkningar av barn och ungdomar.
- Mellan 2014 och 2016 har GymO hanterat 12 ärenden varav 3 (dvs. 25 procent) hade preskriberats på grund av RF:s regler.

8.1 Hur vanligt är kränkningar inom idrotten?

Som tidigare framgått har idrottsforskaren Karin Redelius analyserat barnrättsperspektivet inom idrotten och redovisat detta i bl.a. en studie i en antologi med forskningsrapporter och utvärderingar. I studien finns också en redovisning av aktuell forskning om kränkningar inom idrotten.²⁰⁸

Inledningsvis redogör Redelius för två kanadensiska forskares omfattande studier om barns rättigheter i idrott där de har funnit att idrottsorganisationer och idrottsledare inte alltid följer barnkonventionens principer. De menar att överträdelser och kränkningar sker, tillfälligt eller rutinmässigt och både direkt och indirekt. Närmare hälften av de drygt 40 artiklar som ingår i konventionen och som har betydelse för idrotten händer det att man bryter mot. Frågan är då hur stort problemet är och i vilken utsträckning barn utsätts för kränkningar när de deltar i organiserad idrottsträning?

En slutsats som man lyfter fram i studien är att det behövs mer kunskap för att kunna besvara frågorna. I den internationella översikten uppskattas att 70 procent av barn som idrottar mår bra och påverkas positivt av sitt utövande. Runt 20 procent befinner sig dock i riskzonen för att utsättas för övergrepp eller kränkningar och ungefär 10 procent är offer för någon form av överträdelse. De ungdomar som har tillfrågats ger i stort en positiv bild av idrottandet under sin uppväxt – fördelarna överväger nackdelarna – men samtidigt framkommer i undersökningen många obehagliga uppgifter. Om dessa siffror även gäller svenska förhållanden innebär det enligt Redelius att tusentals barn i varje åldersgrupp kan vara drabbade på ett eller annat sätt.

Av studien framgår bl.a. följande:

Olika former av psykiska kränkningar, som kanske har fått minst uppmärksamhet i forskning och debatter, visade sig vara mest frekvent förekommande. En stor majoritet av ungdomarna hade erfarenhet av psykiska kränkningar. Vanligast var att bli kritiserad för hur man presterar. Ungefär hälften av de som svarade att de utsatts för psykiska kränkningar rapporterade att de hade erfarenhet av att tränare skrek eller svor åt dem. Bland pojkar och mer elitinriktade utövare var den erfarenheten vanligare än bland andra. Problemet var dock inte alltid vad tränare sa eller gjorde, utan vad de inte sa eller gjorde, när lagkamrater eller andra jämnåriga betedde sig illa och utsatte dem för kränkande kommentarer eller mobbning. Tränarna var med andra ord många gånger alltför passiva.²⁰⁹

BO redovisade i en rapport från 2008 att man regelbundet fick signaler från såväl barn och unga som föräldrar och anhöriga om att barns rättigheter inte fullt ut tillgodosågs inom barn- och ungdomsidrotten. I brev, e-post och telefonsamtal och genom mediernas bevakning berättade barn och unga att man utsattes för mobbning, trakasserier, diskriminering och andra former av respektlös behandling. Alltför höga prestationskrav och förväntningar från vuxna var andra problem, liksom att barn stängdes ute och behandlades olika. BO såg

²⁰⁸ Karin Redelius, Att utveckla idrott med ett barnrättsperspektiv i *Idéer för idrottsutveckling*, Sisu idrottsböcker, 2015.

²⁰⁹ *Ibid.*

också att barns och ungas eget inflytande över sitt idrottande ofta verkade vara bristfälligt.²¹⁰

En undersökning från 2013 som genomfördes av organisationen Friends i samarbete med TNS Sifo visade att 96 procent av de unga ansåg att den egna idrotten var ganska eller mycket rolig. Undersökningen baserades på intervjuer med 1 100 barn i åldern 9–15 år som är aktiva i organiserad idrott.²¹¹

Ungefär en fjärdedel av barnen uppgav i undersökningen att de minst en gång blivit kränkta av en lag- eller träningskamrat, framför allt i form av elaka kommentarer i träningsammanhang.²¹² Skillnaderna var stora mellan lagidrott och individuell idrott och mellan pojkar och flickor. Vanligast var kränkningar inom lagidrott för pojkar där 40 procent upplevde att de har blivit kränkta av en lagkamrat.

Generellt hade ungdomarna en positiv bild av sina tränare, men en av tio uppgav att de blivit kränkta av en tränare. Vanliga upplevelser var att tränaren hade skrikit och kränkt barnet när barnet hade gjort fel. Andra var att barnet upplevde tränaren som osjyst när han eller hon blivit petad eller bänkad.

Det finns även en kunskapsöversikt från 2012 om sexuella övergrepp i relationen mellan tränare och idrottsaktiv.²¹³ I denna redovisas forskning som kompletteras med resultat från en enkätstudie som genomfördes i samverkan med SCB bland 25-åriga män och kvinnor i Sverige. Enkäten besvarades av 477 personer som samtliga var eller tidigare hade varit aktiva i föreningsidrotten. Bland de idrottsaktiva uppgav 5 procent att de blivit utsatta för sexuella övergrepp i föreningsidrotten. I studien konstaterar man att resultaten från olika studier skiljer sig åt, vilket gör dem svåra att jämföra. Det råder dock inget tvivel om att sexuella övergrepp förekommer i idrotten, även om det inte förefaller vara oftare där än inom andra sociala sammanhang.

8.2 Regler och åtgärder för att motverka kränkningar

8.2.1 Lagen om registerkontroll och preskriptionstiden för brott

För att Sverige skulle uppfylla EU:s direktiv²¹⁴ om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi infördes en ny lag 2013 om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.²¹⁵ Denna lag innebär att en förening har möjlighet att be den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom föreningens verk-

²¹⁰ BO, Sverige äger, Barn och unga berättar om sitt land 2008.

²¹¹ TNS Sifo 2012, friends-brandmanualswede.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/sifo-idrotten-lanseringsversion2.pdf hämtad 2016-12-20.

²¹² Svartaltemativ var: slagen, knuffad eller liknande, fått taskiga kommentarer på träning respektive match eller tävling, känt mig utfryst, fått taskiga blickar eller gester, fått taskiga kommentarer om mig på webben eller att man inte vill berätta vad som har hänt.

²¹³ RF, Susanne Johansson, FoU-rapport 2012:5.

²¹⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi antogs den 15 november 2011 och trädde i kraft den 17 december 2011.

²¹⁵ Lag (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

samhet om ett begränsat utdrag ur belastningsregistret, om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn upp till 18 år. Lagen kompletterade de regler som fanns.

I samband med riksdagens beslut om den nya lagen förlängdes också preskriptionstiden för vissa sexbrott mot barn. Det gäller köp av sexuell handling av barn, försök till köp av sexuell handling av barn och sexuellt ofredande av barn. Preskriptionstiden ska börja den dag den som utsatts för brottet fyller 18 år.

När det gäller preskriptionstiderna för sexualbrott mot minderåriga varierar dessa beroende på vilket brott som avses. Huvudregeln är följande: våldtäkt mot barn: 10 år, grov våldtäkt mot barn: 15 år, sexuellt utnyttjande av barn: 10 år, sexuellt övergrepp mot barn: 5 år, grovt sexuellt övergrepp mot barn: 10 år. Reglerna i brottsbalken om preskription skiljer sig dock åt när det gäller sexualbrott riktade mot barn.

8.2.2 Bestraffningsärenden inom idrottsrörelsen

RF har också regler om handlingar som är straffbara inom idrotten. Bestraffningsreglerna är bindande för alla SF, föreningar, enskilda medlemmar och Idrottsaktiebolag.²¹⁶ När det gäller de förseelser som bestraffning kan utdömas för dominerar handlingar som är kopplade till tävlingsverksamhet (8 av 16 förseelser varav 2 också kan avse träning). Det saknas en tydlighet om att en bestraffningsbar handling kan omfatta kränkningar.

RF har också en preskriptionstid för samtliga förseelser som kan bli föremål för straff. Preskriptionstiden för påföljd för en förseelse inte får åläggas någon om den inte har anmälts för bestraffning senast inom två månader från det att förseelsen begicks eller blev känd. Påföljd får inte i något fall dömas när fyra år förflutit från dagen för förseelsen.²¹⁷

Utöver dessa bindande regler behandlas frågan i RS anvisningar för barn- och ungdomsidrott från 2014.²¹⁸

Av anvisningarna framgår att RF kommer att agera när man får information om en verksamhet som uppenbart strider mot anvisningarna. Man menar att det är omöjligt att bygga upp en stor kontrollverksamhet på grund av omfattningen av verksamheten. Grundprincipen är enligt anvisningarna att försöka åstadkomma en utveckling av förbundens eller föreningarnas verksamhet genom dialog med berört förbund eller förening och att också ge stöd till förbundet eller föreningen genom t.ex. utbildning. Endast i sista hand blir ekonomiska sanktioner aktuella. Det framgår att statligt stöd enligt både idrottsstödsförordningen och RF:s egna LOK-stödsregler inte ska ges till verksamheter som inte utgår från ett barnrättsperspektiv och som strider mot intentionerna i Idrotten vill. Av anvisningarna framgår vilka åtgärder som kommer att vidtas.

²¹⁶ RF:s stadgar i lydelse efter RF-stämman 2015.

²¹⁷ 14 kap. 10 § RF:s stadgar i lydelse efter RF-stämman 2015

²¹⁸ Anvisningar för barn- och ungdomsidrott, beslutades av Riksidrottsstyrelsen 2014-05-23.

1. Information till SF och DF (ansvarig för barn- och ungdomsidrott) som initierar en dialog med berörd IF eller SDF, enligt tidigare framtaget arbetssätt kring hantering av ”känsliga ärenden”.
2. Dialogen identifierar problemet som
 - c) hanterbart av IF själva (individnivå)
 - d) att det krävs en åtgärdsplan hos IF för att komma till rätta med problemet (system/struktur/kultur)
 - e) att det krävs en åtgärdsplan med stöd hos IF för att komma till rätta med problemet (Sisu Idrottsutbildarna ges uppdraget att tillsammans med berörda SF/SDF samt DF stötta IF att komma till rätta med problemet)
3. Om föreningen inte vidtar adekvata åtgärder så görs en mer omfattande utredning av fallet (SF/DF gemensamt).
4. Om utredningen visar att föreningen uppenbart och med avsikt har brutit mot anvisningarna och inte visar någon vilja till rättning kan antingen ekonomiska sanktioner efter beslut av RS eller ekonomiska sanktioner och tävlingssanktioner efter beslut av SF/SDF.
5. Vid fall där SF uppenbart och eller avsiktligt bidragit till verksamhet som strider mot anvisningarna ska RF inleda en dialog med berört SF. Om förbundet inte visar någon vilja till rättning bör det få konsekvenser för ekonomiskt stöd.

RF har hanterat ett tiotal ärenden sedan anvisningarna infördes 2014. De flesta av dessa ärenden har hanterats av berört SDF. Inget fall på lokal nivå har resulterat i indragna bidrag eller andra former av ekonomiska sanktioner.

I ett fall har ett SF fått det offentliga stödet tillfälligt indraget. RF beslutade i december 2012 att frysa landslagsstödet till Gymnastikförbundet sedan en utvärdering visat på omfattande missförhållanden, i första hand inom grenen artistisk gymnastik. Detta var första och hittills enda gången som RF använt ekonomiska sanktioner mot en verksamhet som inte ansetts leva upp till idrottsrörelsens värdegrund eller FN:s barnkonvention.²¹⁹

8.2.3 RF:s arbete för att motverka kränkningar

RF har en policy mot sexuella övergrepp inom idrotten med vägledning. Policyn syftar till att förstärka skyddet av barn och ungdomar mot sexuella övergrepp, utnyttjande och trakasserier inom idrotten. Den utgår från gällande lagstiftning, barnkonventionen och ett barnrättsperspektiv. RS antog 2002 RF:s policy mot sexuella trakasserier inom idrotten (reviderad 2005). Av policyn framgår att svensk idrott inte accepterar någon form av sexuella trakasserier.

²¹⁹Johan R Norberg, När kontraktet bryts i Spela vidare – en antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta, CIF, 2013 och Jonas Stier, Blod, svett och tårar: ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik – belyst och problematiserad, Mälardalens högskola, 2012.

Av policyn framgår att alla sexuella handlingar mot någon, inför någon eller som en person får någon annan att göra mot hans eller hennes vilja är sexuella övergrepp.

Policyn inriktas särskilt på skyddet av barn och ungdomar upp till 18 år. Alla barn och ungdomar har rätt att idrotta och utvecklas i en trygg miljö och bemötas med respekt. Man uppger att alla idrottsföreningar med barn- och ungdomsverksamhet bör ta del av svensk idrotts gemensamma vision och värdegrund och forma sin egen vision och värdegrund utifrån ett barnrättsperspektiv. Idrottsföreningar ska erbjuda alla barn och ungdomar en kamratlig och trygg social miljö. Verksamheten bör organiseras så att sexuella övergrepp kan upptäckas tidigt. Att ta barns och ungdomars berättelser och signaler på allvar är en viktig utgångspunkt.

Av policyn framgår även att efter en skyndsam bedömning om vad som är bäst för barnet ska idrottsföreningen besluta om huruvida den utpekade bör ta timeout tills frågan är utagerad. Bedöms händelsen vara av brottslig karaktär ska en polisanmälan göras.

Policyn är uppdelad i flera delar. Den första delen innehåller vägledning om hur föreningen bör agera när det finns en uppgift om övergrepp. Den andra delen avser förebyggande arbete som indelas i olika steg. Den tredje delen rör fakta och uppgifter om sexuella övergrepp.

Enligt uppgifter vid en intervju inrättade RF tillsammans med Rädda Barnen en hjälptelefon med anledning av att övergreppen som Patrik Sjöberg utsattes för blev kända. Vuxna som behöver råd och stöd kunde ringa, och de som svarade var själva föräldrar och utbildade för att kunna stödja andra föräldrar. Det var dock endast ett fåtal som ringde till hjälptelefonen och den marknadsförs inte längre till idrottsföräldrar.²²⁰ Hjälptelefonen finns fortfarande kvar i Rädda Barnens verksamhet.²²¹

Det finns också ett utbildningsmaterial som RF och Sisu har tagit fram, Trygg idrott. Syftet är att barn och ungdomar ska kunna idrotta utan att riskera att kränkas på något vis.²²²

8.2.4 Exempel från fallstudierna

Av fallstudierna framgår att föreningarna ska ha regler och rutiner för att hantera kränkningar av barn och ungdomar. I detta sammanhang är ledarna centrala för att upptäcka om barn kränks.

Gymnastikförbundet har som tidigare framgått genomfört ett omfattande arbete för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med de fastställda riktlinjerna, detta sedan man haft betydande problem med en ledarkultur inom främst artistisk gymnastik som bl.a. resulterade i osunda träningsmetoder och kränkningar av barn och ungdomar.

²²⁰ RF, intervju 2016-12-21.

²²¹ Rädda Barnen, e-brev 2017-02-14.

²²² www.rf.se/Tryggidrott hämtad 2017-02-20.

Förbundets arbete har också innefattat att man 2014 inrättade dels en juridisk nämnd på central nivå, dels en gymnastikombudsman (GymO). Den juridiska nämnden är den enda instansen inom Gymnastikförbundet i bestraffningsärenden. Överklaganden av nämndens beslut sker till Riksidrottsnämnden. Den juridiska nämnden hanterar ärenden bl.a. med utgångspunkt från kap. 14 om bestraffningsärenden i RF:s stadgar.

Den juridiska nämnden har från januari 2014 till maj 2016 behandlat tolv anmälningar. Av dessa händelser har tre preskriberats eftersom det hade gått mer än två månader sedan händelsen ägde rum. Detta innebär alltså att 25 procent av ärendena inte har kunnat behandlas beroende på RF:s stadgar där preskriptionstiden är två månader efter att händelsen har inträffat.

GymO tar emot anmälningar från enskilda utövare och stöder föreningarna i arbetet med att hantera komplicerade frågor. GymO ska vara rådgivande till medlemmar, ledare och föreningar i frågor som gäller uppföljning och efterlevnad av uppförandekoden. Om föreningar, ledare, föräldrar eller utövare önskar stöd eller hjälp i frågor som är relaterade till uppförandekoden kan man vända sig till GymO. Vidare har GymO rätt att föra talan i bestraffningsärenden inför Gymnastikförbundets juridiska nämnd. GymO hanterar 30–40 ärenden per år. Förbundet hade även före inrättandet av GymO till uppgift att hantera och stödja denna typ av föreningsärenden. Genom att man inrättade GymO synliggjorde man både vikten av dessa frågor och att det finns stöd för t.ex. enskilda medlemmar.

Det är framför allt föräldrar och föreningsledare som tar kontakt med GymO i olika frågor. I något enstaka fall har även gymnaster hört av sig. Frågorna har handlat om att föräldrar har upplevt att deras barn har blivit kränkt av gruppledaren genom brist på uppmärksamhet, inte fått byta grupp i likhet med kamrater, blivit tilltalad på olämpligt sätt eller att barnet har blivit utsatt för kränkningar. Ordförande i föreningar har också tagit kontakt när styrelsen fått kännedom om att kränkande bilder och text har spridits på sociala medier. Föreningar har också hört av sig och undrat hur förbundet ställer sig till ”bärandet av slöja”, dels ur perspektivet ”allas lika värde och personlig integritet”, dels ur perspektivet ”säkerhet under gymnastik”. Föreningar har också undrat om man kan begära begränsat registerutdrag från belastningsregistret i samband med ledaruppdrag för verksamhet upp till 18 år.

När det gäller övriga fallstudier framgår att SSF längd har tagit fram en policy och handlingsplan mot sexuella trakasserier som fastställdes den 16 mars 2012. Syftet med policyn och handlingsplanen är att motverka och förebygga trakasserier på grund av kön och sexuella trakasserier. SSF definierar vad som avses med trakasserier, ansvarsförhållanden och åtgärder för att man ska leva upp till policyn. Det finns också en vägledning för hur man ska agera när trakasserier har ägt rum.

Vidare har SSF en jämställdhets- och mångfaldspolicy. Av denna framgår att man strävar efter en trygg och säker arbetsmiljö för såväl aktiva som personal. Man accepterar inte någon form av mobbning, diskriminering, sexuella trakasserier, våld eller hot. Det är exempelvis förbjudet att genom tal, skrift,

symboler eller beröring kränka någon. Policyn innehåller inga åtgärder/bestraffningar.

Förbundet uppger att ett sexuellt övergrepp skedde på ett alpint skidgymnasium för några år sedan och att ungdomar blev dömda. I övrigt känner man inte till att det har förekommit övergrepp eller kränkningar.

När det gäller ishockey har enstaka fall av mobbning kommit fram. I ett aktuellt fall utredde hockeykonsulenten frågan. Både när det gäller ishockey och fotboll blir distrikten inblandade när det uppstår konflikter.

Med undantag för Gymnastikförbundet har det inte framkommit att något annat förbund har en instans dit barn eller föräldrar kan vända sig när det gäller kränkningar utöver föreningens styrelse eller distriktet.

8.2.5 Förslag till åtgärder för att förhindra kränkningar

I motioner till årets Riksidrottsmöte (RIM) har frågan om idrottens självständiga ställning och trovärdighet uppmärksammats. Friidrottsförbundet konstaterar att inom svensk idrott, friidrotten inkluderad, är man inte befriad från händelser som står helt i strid med idrottens gemensamma värdegrund. Bidragsfusk, sexuella övergrepp och kränkningar av barns rättigheter är några exempel på sådana händelser som har uppdragats. En del utgör brott enligt brottsbalken eller mot RF:s nuvarande stadgar och kan därmed hanteras med stöd av dessa, men i andra fall handlar det främst om ett oacceptabelt beteende i fråga om värderingar som i dag inte är tydligt reglerat.

Friidrottsförbundet pekar på att idrottens värdegrund är en bra och viktig etisk plattform för svensk idrott, men man menar att det behövs fler verktyg för att tydliggöra vad som gäller kring etiska frågor. Därför föreslår man att svensk idrott i bred förankring tar fram och inför en etisk kod i likhet med vad flera internationella organisationer har gjort.

Brott mot den etiska koden ska kunna leda till bestraffning, av såväl individer som föreningar, utifrån RF:s stadgar 14 kap. 2 §. För att det ska kunna ske behöver överträdelse av den etiska koden inkluderas bland de förseelser som kan leda till bestraffning.²²³

Även Gymnastikförbundet har motionerat till RIM 2017 om att svensk idrott behöver ta fram en gemensam etisk plattform med en etisk kod. Motsvarande Code of Ethics finns enligt förbundet i de flesta internationella förbund, ofta kopplade till en etisk kommitté, eller annat organ, som kan agera när dessa regler inte följs. Idrotten kan förstärka värdegrundsarbetet genom att ta fram en sådan etisk kod för hela idrotten. Detta är en omfattande process som bl.a. handlar om att synliggöra vad som menas med kränkande behandling och hur barnrättsperspektivet ska tillämpas. Förbundet ser det också som en naturlig del att ett jämställdhetsperspektiv ingår i koden. Gymnastikförbundet hänvisar bl.a. till sina erfarenheter och den nytta man har haft av värdegrunden och uppförandekoden som man har tagit fram.

²²³ www.svenskidrott.se/globalassets/svenskidrott-riksidrottsmotet/dokument/rf-stamman-2017/motioner/friidrottsforbundet---etisk-kod.pdf?w=900&h=900 hämtad 2017-02-16.

I likhet med Friidrottsförbundet betonar Gymnastikförbundet att den etiska koden ska efterlevas och att det därmed ska vara möjligt att bestraffa överträdelser både ur ett individ- och föreningsperspektiv. Den nuvarande uppräkningslistan av straffbara handlingar i RF:s stadgar nämner inte något om etiska värderingar.

Gymnastikförbundet föreslår också att preskriptionstiden för överträdelser bör ändras. Den nuvarande regeln innebär att om ett trettonårigt barn blir sexuellt trakasserat under en träning, måste anmälas ske inom två månader. Särskilt barn kan ha svårt att göra en anmälan omedelbart mot bakgrund av den kultur som kan råda i en träningsmiljö. Man hänvisar också till att preskriptionstiden i den svenska brottsbalken har ändrats och att för vissa brott räknas den från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Gymnastikförbundet föreslår att idrottens egen preskriptionstid ändras från två månader till två år. Även med en regel på två år är det viktigt att anmälan sker så snart som möjligt, bl.a. för att man ska kunna stoppa ett oacceptabelt agerande och lättare kunna bevisa vad som har hänt. Genom en sådan ändring har idrottens egna bestraffningsorgan möjlighet att hantera överträdelser också efter två månader, överträdelser som i annat fall måste hanteras genom anmälan till polis och straffas endast när det är ett brott, vilket är en hög tröskel att ta sig över.

Slutligen förmedlar Gymnastikförbundet sina positiva erfarenheter av en GymO som verkar rådgivande och stödjande inom värdegrundsområdet samt har särskild rätt att föra talan i bestraffningsärenden. Man anser att denna funktion också bör inrättas för hela idrotten. En idrottsombudsman skulle kunna stödja det arbete som enskilda SF, SDF och DF utför. Frågor som t.ex. agerande i sociala medier och ledarskapsfrågor har så stora likheter mellan de olika idrotterna att en gemensam policy som följs av en idrottsombudsman inom RF är önskvärd. Samtidigt menar man att en idrottsombudsman också kan följa enskilda SF:s, SDF:s och DF:s arbete för att idrotten ska kunna leva upp till det strategiska målet om att värdegrunden är vår styrka. En idrottsombudsman på RF-nivå ersätter inte Gymnastikförbundets GymO utan kompletterar denna.²²⁴

8.3 Frivilligorganisationernas stöd till idrotten

Vissa frivilligorganisationer, däribland Rädda Barnen och Friends, samarbetar med föreningsidrotten för att öka genomslaget för barnkonventionens bestämmelser inom idrotten.

I en intervju med representanter för Rädda Barnen inom ramen för denna uppföljning framgår att organisationens engagemang när det gäller barns idrottande tog fart 2009 då man fick många samtal från idrottande barn och ungdomar som upplevt t.ex. att endast de bästa klubbkamraterna fått vara med och spela matcher men även från unga som uppgav att de varit utsatta för sexuella

²²⁴ www.svenskidrott.se/globalassets/svenskidrott-riksidrottsmotet/dokument/etisk-kod-idrottsombudsman-presk-tid.pdf?w=900&h=900 hämtad 2017-01-16.

övergrepp i samband med sitt idrottande. Under senare år har också frågan om att barn inte har råd att delta i föreningsidrott blivit vanligare.

Rädda Barnens insatser på idrottsområdet har huvudsakligen formen av utbildningar av lokala idrottsföreningar. Utbildningsprojektet High Five initierades 2012 och omfattar ett utbildningsmaterial och en åtgärdsstrappa som Rädda Barnen tagit fram. Idrottsföreningarna kan använda materialet för att förebygga incidenter och, om de ändå inträffar, åtgärda dem. Rädda Barnen framhåller att det är mycket viktigt att styrelsen i den förening som ska arbeta med modellen är engagerad, eftersom arbetet måste utföras systematiskt och behöver vara långsiktigt för att en beständig förbättring ska kunna uppnås. Rädda Barnens utbildningar genomförs vanligtvis i nära samarbete med Sisu distriktsorganisationer och med kommuner. Rädda Barnens insatser på idrottsområdet omfattar alltså i första hand utbildningar på regional nivå och i lokala idrottsföreningar. Hittills har utbildningsinsatser genomförts i ett 30-tal kommuner över hela landet.

Rädda Barnens samarbete med idrotten har ökat under det senaste året till följd av den europeiska migrationskrisen. Som framgått av avsnitt 4.8 har staten anslagit medel till idrottsrörelsen som särskilt avser nyanlända barn och ungdomar. Samarbetet mellan Rädda Barnen och idrottsrörelsen handlar bl.a. om att Rädda Barnen förmedlar kontakter mellan idrottsföreningar och flyktingboenden och att lokalavdelningarna utbildar idrottsföreningar att möta nyanlända och barn i kris.²²⁵

Även andra hjälporganisationer, bl.a. Röda Korset och Svenska kyrkan, har intensifierat sina kontakter med idrottsrörelsen till följd av migrationskrisen.

Den icke-vinstdrivande organisationen Friends, som arbetar för att stoppa mobbning genom kurser och olika former av stödjande insatser, erbjuder på idrottens område både kartläggningar av föreningar via webbenkäter och förebyggande/främjande utbildningar till både idrottsföreningar och föräldrar till idrottsaktiva barn.²²⁶

I november 2016 presenterade organisationen Barnens rätt i samhället (BRIS) ett samarbete med RF som bl.a. syftar till att stötta idrottsledare och idrottande barn. Projektet omfattar bl.a. insatser för barn som nyligen invandrat (nyanlända), men mer generella insatser ingår också. En viktig fråga handlar om att förhindra och upptäcka sexuella övergrepp mot barn inom idrottsrörelsen. Allmänna arvsfonden finansierar projektet med 4 miljoner kronor under de tre år som det kommer att pågå.²²⁷

Enligt Johan R Norberg, som inom sin forskning har berört frågan, är resultatet av idrottsrörelsens hittillsvarande samarbete med frivilligorganisationer svårt att bedöma. Norberg hänvisar till att RF uppger att både Rädda Barnen och Friends har ändamålsenligt utbildningsmaterial, men att förbundet samtidigt menar att dessa organisationer inte förstår att reformer på idrottens område måste ta sin utgångspunkt i idrottens egen kärnlogik: att man enklast

²²⁵ Rädda Barnen, intervju 2016-05-03 och e-brev 2017-02-14.

²²⁶ Till skillnad från Rädda Barnens insatser är Friends aktiviteter avgiftsbelagda.

²²⁷ www.bris.se/?pageID=29&id=3655 hämtad 2017-02-16.

åstadkommer förändring om de enskilda föreningarna förstår att reformerna förbättrar eller åtminstone inte utmanar idrottens inneboende tävlings- och utvecklingsprinciper. De externa frivilligorganisationerna menar å sin sida att förändringsarbetet inom idrottsrörelsen går långsamt, framför allt på förbunds-nivå. Dessutom ser man just idrottens s.k. kärnlogik som orsaken till att utvecklingen inte framskrider fortare.

9 Regeringens rapportering till riksdagen

Sammanfattande iakttagelser

- I budgetlagen (2011:203) står att regeringen i budgetpropositionen ska lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om.
- Riksrevisionen granskade 2004 statens stöd till idrottsrörelsen. Riksrevisionen menade att regeringens resultatbedömning inte gjorde det möjligt för riksdagen att bedöma om syftena med statsbidraget till idrotten uppfylls. Riksrevisionen ansåg att regeringen borde förtydliga sin återsrapportering av idrottsstödet så att det blir möjligt att kontinuerligt följa användningen av samtliga statliga medel och bedöma i vilken mån syftena med statsbidraget uppfylls. Efter förslag från kulturutskottet beslutade riksdagen 2005 om ett tillkännagivande som innebar att regeringen tydligare skulle redovisa för riksdagen bl.a. hur idrottsrörelsen utnyttjar de bidrag som staten varje år beviljar. Regeringen presenterade senare en proposition där man menade att riksdagens synpunkter hade tillgodosetts.
- I budgetpropositionerna under perioden 2012–2016 har regeringen varje år konstaterat att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Regeringen hänvisar till det statistiska underlag som LOK-statistiken ger, vilket omfattar barn och ungdomar mellan 7 och 20 år. Regeringen har inte gjort någon närmare analys av skälen till denna minskning.
- Regeringen har rapporterat att LOK-stödet fördelas mellan könen så att ca 40 procent går till flickor och 60 procent till pojkar. Vidare har regeringen rapporterat att flickor med utländsk bakgrund är underrepresenterade i föreningsidrotten. LOK-stöd tillfaller främst medelstora och socioekonomiskt välmående kommuner medan små kommuner på landsbygden och i glesbygden får minst stöd.
- Regeringen har inte gjort någon rapportering till riksdagen kopplat till att stöd lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.
- När det gäller regeringens bedömning av resultatet av stödet har regeringen förklarat att idrotten tar ett betydande ansvar för användningen och prioriteringen av det statliga stödet och att den statliga styrningen av stödet därför har kunnat minska i omfattning. Regeringen har dock uppmärksammat frågan om att särskilda grupper behöver stöd, t.ex. att man bör få med barn och unga från socioekonomiskt svaga grupper som i dag är underrepresenterade i föreningsidrotten.

9.1 Utgångspunkter

Våren 2004 granskade Riksrevisionen statens stöd till idrottsrörelsen och folkbildningen.²²⁸

För idrottsfrågorna genomfördes dels en ingående kartläggning av statens stöd till idrotten med tonvikt på perioden 2002–2004, dels en analys av RF:s myndighetsutövning i frågor om statens stöd till idrottsrörelsen. Den övergripande revisionsfrågan var om regeringens styrning, kontroll, uppföljning och återrapportering till riksdagen när det gäller statsbidragen till idrottsrörelsen och folkbildningen fungerade väl.

När det gällde idrottsstödet ansåg Riksrevisionen bl.a. att regeringens rapportering i budgetpropositionen om stödet till idrotten saknade såväl information om flera återrapporteringskrav som jämförbar statistik för de återrapporteringskrav som presenterades. Som exempel påpekade man att regeringen inte redovisade hur bidraget fördelades mellan bredd- och elitverksamhet eller den könsmissiga fördelningen på idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet över tid. Riksrevisionens slutsats blev därmed att regeringens resultatbedömning inte gjorde det möjligt för riksdagen att bedöma om syftena med statsbidraget till idrotten uppfylls. Riksrevisionen ansåg följaktligen att regeringen borde förtydliga sin återrapportering av idrottsstödet så att det blir möjligt att kontinuerligt följa användningen av samtliga statliga medel och bedöma i vilken mån syftena med statsbidraget uppfylls.

Med anledning av rapporten lämnade Riksrevisionens styrelse en framställning om statens stöd till idrottsrörelsen och folkbildningen till riksdagen. Efter förslag från kulturutskottet beslutade riksdagen om ett tillkännagivande som innebar att regeringen tydligare skulle redovisa för riksdagen bl.a. hur idrottsrörelsen utnyttjar de bidrag som staten varje år beviljar.²²⁹

I den tidigare nämnda idrottspolitiska propositionen 2009 redovisade regeringen till riksdagen att man ansåg att tillkännagivandet var slutbehandlat eftersom man i denna redovisade vilka åtgärder man skulle vidta för att förbättra uppföljningen, utvärderingen och återrapporteringen till riksdagen.²³⁰

9.2 Regeringens rapportering

I budgetlagen (2011:203) anges att regeringen i budgetpropositionen ska lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om.²³¹ Regeringens rapportering om statens stöd till idrottsrörelsen redovisas i resultatredovisningen i budgetpropositionen för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Regeringen har i flera redovisningar pekat på att CIF sedan 2010 har regeringens uppdrag att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens

²²⁸ Riksrevisionen, Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen, RIR 2004:15.

²²⁹ Framst. 2004/05:RRS7, bet. 2004/05:KrU6, rskr. 2004/05:196.

²³⁰ Prop. 2008/09:126.

²³¹ 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203).

stöd till idrotten. De resultat CIF redovisar ger enligt regeringen förbättrade möjligheter att bedöma om syftena med statsbidraget uppfyllts. Regeringen baserar i stor utsträckning redovisningen till riksdagen på underlag som CIF har tagit fram. Därutöver redovisas uppgifter från RF.

Av regeringens redovisning i budgetpropositionerna för åren 2012–2017 finns ett antal frågor när det gäller barn- och ungdomsidrotten som har återkommit.²³² I det följande redovisas dessa frågor.

9.2.1 Minskad aktivitetsnivå

I budgetpropositionerna under perioden 2012–2016 har regeringen varje år konstaterat att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Regeringen hänvisar till det statistiska underlag som LOK-statistiken ger, vilket omfattar barn och ungdomar mellan 7 och 20 år.²³³ Från och med 2014 omfattar LOK-stödet åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. Regeringens redovisning för budgetåret 2017 avser statistik från 2014. Nedan framgår regeringens rapportering till riksdagen under de senaste åren.

I budgetpropositionen för 2014 anges följande:

Aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år. Denna tendens baseras på en minskning i det statliga lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) till idrotten.

Under åren 2008–2011 sjönk antalet LOK stödberättigade deltagartillfällen med 6,7 procent och antalet bidragsberättigade sammankomster med 8,3 procent. Under samma period minskade andelen unga i åldern 7–20 år med endast 2,6 procent. Detta indikerar att den faktiska aktivitetsnivån i den organiserade barn och ungdomsidrotten minskat sedan 2008 i en omfattning som inte kan förklaras med hänvisning till variationer i ungdomspopulationen.

En närmare granskning av LOK-stödsstatistiken visar dessutom att nedgången är störst bland äldre ungdomar (13–20 år) och hos flickor.²³⁴

Detta förhållande uppmärksammandes även året därpå i budgetpropositionen för 2015.

Under en följd av år har antalet redovisade LOK-stödsberättigade deltagartillfällen minskat vilket inte kan förklaras av minskade barnkullar. Sedan 2010 går det att urskilja en viss utplaningstendens såtillvida att antalet deltagartillfällen har förblivit relativt oförändrat, trots att barnkullarna har fortsatt att krympa. Enligt 2012 års LOK-statistik beviljades idrottsföreningar aktivitetsbidrag för knappt 53 miljoner deltagartillfällen, vilket är en nedgång jämfört med 2004. I fråga om sammankomster har det skett en motsvarande minskning med drygt 15 procent från 2004 till 2012.²³⁵

I budgetpropositionen för 2016 återkommer regeringen till riksdagen med exakt samma formulering om att enligt LOK-stödsstatistiken minskar barn- och ungdomsidrotten. Däremot redovisas 2013 års LOK-statistik, och man uppger

²³² Budgetpropositionerna för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid för respektive år 2012–2017.

²³³ Ibid.

²³⁴ Prop. 2013/14:1 utg.omr. 17.

²³⁵ Prop. 2014/15:1 utg.omr. 17.

att idrottsföreningar beviljades aktivitetsbidrag för 52,3 miljoner deltagartillfällen, vilket är en nedgång jämfört med 2004. I fråga om sammankomster har det skett en motsvarande minskning med drygt 15 procent från 2004 till 2013. Minskningen i antalet deltagartillfällen inom idrottsrörelsen de senaste åren sker från höga nivåer.²³⁶

Av den senaste budgetpropositionen för 2017 framgår att deltagarantalet i åldern 7–20 var i stort sett oförändrat 2014 i förhållande till 2013. År 2014 var första året då alla ungdomar i åldersgruppen 21–25 som idrottade i föreningar var bidragsberättigade, vilket ledde till en ökning med 4,5 miljoner deltagartillfällen.²³⁷

Regeringen har inte gjort någon närmare analys av skälen till denna minskning, men det finns några exempel på regeringens syn på vad minskningen kan bero på. I budgetpropositionen för 2015 menar regeringen att en av anledningarna till att deltagandet inom föreningsidrotten över tid minskar bland ungdomar kan vara att utbudet och deltagandet i icke-föreningsdrivna motionsaktiviteter ökar. Regeringen hänvisar till RF:s mätningar som visar att de tio mest populära motions- och idrottsaktiviteterna för barn och ungdomar 2013 var löpning, promenad/power walk, fotboll, styrketräning, cykling/mountainbike, simning, gruppträning/aerobics, dans, skidor/snowboard och innebandy. En stor del av dessa motionsaktiviteter bedrivs enskilt eller i andra former än föreningsform. Detta kan bero på att föreningsidrotten inte alltid erbjuder verksamhet på en nivå som passar ungdomsgruppens förändrade ambitioner och livssituation.

Regeringen noterade även att kostnaderna för att delta i barn- och ungdomsidrotten har ökat, bl.a. genom extra avgifter för exempelvis cuper och träningsläger. Det kan även vara så att föreningarnas krav på det idrottsliga engagemanget hos den enskilda deltagaren har ökat.

Ur ett folkhälsoperspektiv är det enligt regeringen positivt att människor motionerar, oavsett form. Föreningsidrotten har dock andra mervärden, såsom demokratisk delaktighet, social gemenskap och idealitet, vilket färre får ta del av om deltagandet inom föreningsidrotten minskar.²³⁸

Även i resultatredovisningen för 2016 hänvisar regeringen till att avgifterna för att delta har ökat, vilket enligt regeringen kan vara en orsak till att det fortfarande finns grupper som i mindre utsträckning deltar i idrotten.²³⁹

9.2.2 Fördelning av stödet

När det gäller könsfördelningen i det statliga LOK-stödet finns uppgifter i regeringens resultatredovisning i några budgetpropositioner, bl.a. för 2013. Där framgår att det statliga LOK-stödet hade fördelats så att ungefär 40 procent gick till flickor och 60 procent till pojkar 2010.²⁴⁰

²³⁶ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

²³⁷ Prop. 2016/17:1 utg.omr. 17.

²³⁸ Prop. 2014/15:1 utg.omr. 17.

²³⁹ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

²⁴⁰ Prop. 2012/13:1 utg.omr. 17.

I budgetpropositionen för 2015 uppges att när det gäller antalet deltagartillfällen 2012 svarade flickor för 39 procent och pojkar för 61 procent.

Statistiken indikerar att pojkar redan i unga år är mer aktiva inom idrottsrörelsen än flickor och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden. Detta betyder enligt regeringen inte nödvändigtvis att det är fler pojkar än flickor som idrottar inom idrottsrörelsen, utan det kan bero på att pojkar är aktiva fler gånger per vecka än flickor.

I budgetpropositionen för 2017 redovisar regeringen att när det gäller antalet deltagartillfällen svarade flickor för 38 procent och pojkar för 62 procent 2014. Motsvarande fördelning 2013 var 39 procent för flickor och 61 procent för pojkar. Förändringen härleddes till att bland antalet deltagartillfällen i åldersgruppen 21–25 år var andelen kvinnor 32 procent och andelen män 68 procent. Som framgått ovan höjdes gränsen för LOK-stöd till 25 år fr.o.m. 2014.²⁴¹

I några budgetpropositioner kommenterar regeringen könsfördelningen inom den särskilda satsningen Idrottslyftet. Man nämner att när Idrottslyftet startade 2007 var könsfördelningen jämnare bland de barn och ungdomar som deltog i Idrottslyftets aktiviteter än vid mätningen 2011/2012.²⁴² Regeringen uppger dock inte hur den exakta könsfördelningen var vid dessa tidpunkter. I en senare budgetproposition preciserar regeringen könsfördelningen inom Idrottslyftet. År 2007 var det 51 procent flickor och 49 procent pojkar som deltog i Idrottslyftets aktiviteter. År 2013 var motsvarande fördelning 45 procent–55 procent.²⁴³

Den könsmässiga fördelningen mellan olika idrotter och förbund uppmärksammas i budgetpropositionen för 2015. Den visar att ridsport, konståkning och gymnastik är tre idrotter där andelen kvinnliga medlemmar uppgår till mellan 77 och 90 procent. Andelen manliga medlemmar är däremot störst i idrotter som ishockey, amerikansk fotboll och flygsport, där mer än 90 procent är män. Denna könsfördelning mellan idrotterna har varit tämligen konstant under senare år.²⁴⁴

Regeringen berör också frågan om etnicitet och kulturell mångfald i sin analys samt sina slutsatser i budgetpropositionen för 2014. Statistiken visar att flickor med utländsk bakgrund är förhållandevis svagt representerade i föreningsidrotten. Sammantaget är människors tillgång till och förutsättningar för idrott och fysisk aktivitet ojämnt fördelade i samhället. Syftet med stödet i dessa delar har enligt regeringen inte uppnåtts fullt ut.²⁴⁵

Vidare har regeringen rapporterat att medelstora och socioekonomiskt välstående kommuner fick mest LOK-stöd. Minst stöd fick små kommuner huvudsakligen belägna i landsbygd eller glesbygd, enligt beräkningar av stödet

²⁴¹ Prop. 2016/17:1 utg.omr. 17.

²⁴² Prop. 2014/15:1 utg.omr. 17.

²⁴³ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

²⁴⁴ Prop. 2014/15:1 utg.omr. 17.

²⁴⁵ Prop. 2013/14:1 utg.omr. 17.

2013, där föreningarnas LOK-stöd ställdes i relation till befolkningen i berörd ålder i respektive kommun.²⁴⁶

9.2.3 Barnrättsperspektivet

Som tidigare framgått ska stöd till barn och ungdomar lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. I regeringens rapportering till riksdagen har inte regeringen gjort någon redovisning som visar på att stödet också lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.

9.3 Regeringens bedömning av resultaten av statens stöd

Regeringen har redovisat för riksdagen att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Regeringen har dock inte redovisat att man har för avsikt att ställa några krav på RF för att RF i sin tur ska komma till rätta med den minskade aktivitetsnivån. När det gäller ansvarsfördelningen mellan staten och idrottsrörelsen har regeringen i stället uttryckt sitt förtroende för att RF och dess medlemsförbund tar ansvar för att de mål som staten har fastställt för bidragen till idrottsrörelsen uppfylls. I flera budgetpropositioner har regeringen uttryckt detta på följande sätt:

Idrotten tar ett betydande ansvar för användningen och prioriteringen av det statliga stödet, varför den statliga styrningen av stödet till idrotten har kunnat minska i omfattning.²⁴⁷

I budgetpropositionen för 2013 uppmärksammade regeringen att

de medel som ställts till förfogande för idrottens barn- och ungdomsverksamhet i form av lokalt aktivitetsstöd och den särskilda satsningen Idrottslyftet har gett idrottsrörelsen förbättrade möjligheter att utvecklas och även nå nya grupper av flickor och pojkar, unga kvinnor och män. Genom de ökade resurser som under flera år tillförts idrottsrörelsen har stödet även kunnat ökas såväl för idrottens centrala organisationer som för elitsatsande idrottsutövare. Idrottsrörelsen har getts stor frihet att under eget ansvar disponera statens stöd. Trots detta visar CIF:s kartläggning att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat under senare år.²⁴⁸

Regeringen uppgav att man följde dessa frågor och att man skulle föra en dialog med RF om vad förbundet skulle göra med anledning av denna utveckling. Regeringen har dock inte återkommit till riksdagen med en rapportering om resultatet av denna dialog.

Däremot har regeringen återkommit i frågan om att särskilda grupper behöver stöd.

²⁴⁶ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

²⁴⁷ Prop. 2012/13:1 utg.omr. 17, s. 24. (Regeringen hade även året innan gjort ett identiskt ställningstagande, se prop. 2011/12:1 utg.omr. 17, s. 24)

²⁴⁸ Prop. 2012/13:1 utg.omr. 17.

Regeringen anser att det är av särskild vikt att stärka barnrättsperspektivet inom idrotten och att attrahera barn och unga från socioekonomiska grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten. Det är viktigt att alla unga får samma möjligheter att delta och vara en del av idrottsrörelsen. Idrotten ska vara till för alla, oavsett bakgrund, ambitionsnivåer och förutsättningar. En del i detta är att stärka arbetet med hbtq-frågor. Mot bakgrund av att flickor med utländsk bakgrund deltar i mindre omfattning i idrottsverksamheten än andra anser regeringen att särskilda insatser bör riktas mot denna grupp. Att engagera fler unga med utländsk bakgrund både som aktiva och ledare kan komma att ställa krav på idrottsrörelsen att finna nya sätt och metoder för att organisera och rekrytera.

Regeringen strävar efter att fler barn och ungdomar ges möjlighet att delta i idrottsföreningarnas verksamhet. Regeringen föreslår därför att stödet till idrotten ökar med 133 miljoner kronor 2016 och beräknar att stödet därefter succesivt ökar till 163 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Detta tillskott är utöver den tidigare aviserade satsningen på 64 miljoner kronor. Sammantaget beräknas därmed stödet till idrotten öka med 227 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Svensk idrott ges därigenom förutsättningar att främja en utveckling där avgifter och övriga kostnader inom barn- och ungdomsidrotten kan hållas på en låg nivå samt bidra till en bättre etablering av nyanlända.²⁴⁹

Över tid har regeringen redovisat att Idrottslyftet är en särskilt satsning som genomförs och de medel som har avsatts för ändamålet.

Regeringen har inte närmare redovisat några resultat av satsningen i resultatredovisningen till riksdagen. Exempel på omfattningen av satsningen redovisas i budgetpropositionen för 2014 där det framkom att

Totalt sett, på föreningsnivå, har ungefär 12 000 föreningar genomfört drygt 27 000 projekt med nästan 1 300 000 deltagare. Av deltagarna var 46 procent flickor och 54 procent pojkar.²⁵⁰

Det framgår dock inte tydligt vilken period som avses. Ofta redovisas hur många förbund (SF) som har deltagit och vilka områden som satsningen har omfattat.

I budgetpropositionen för 2016 skriver regeringen att den utvärdering av Idrottslyftet som initierats av RF visar att satsningen bidrar med värden till barn- och ungdomsidrotten. Samtidigt konstaterar man att Idrottslyftets avtryck är begränsat. Regeringen redovisar iakttagelser som görs:

- En betydande del av beviljade projektmedel går till rekryteringsaktiviteter trots att rekrytering inte tillhör idrottens stora utmaningar.
- Tilldelningen av medel skuggar i stor utsträckning det lokala aktivitetsstödet (LOK-stödet) och är inte ett resultat av strategiska beslut kopplat till behov eller potential.
- Samverkan mellan SDF, SISU och SF är begränsad och utgör inte det samlade stöd som krävs för att programmet ska fungera som tänkt.

Därutöver gör inte regeringen någon analys eller redovisar resultat som har uppnåtts med de statliga medlen.²⁵¹

²⁴⁹ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

²⁵⁰ Prop. 2013/14:1 utg.omr. 17.

²⁵¹ Prop. 2015/16:1 utg.omr. 17.

Riksrevisionen konstaterade i sin granskning av idrottsstödet 2004 att det bl.a. saknades en uppföljning och återrapportering till riksdagen av hur bidraget till idrotten fördelades bl.a. mellan bredd och elit. En sådan uppföljning saknas alltjämt.

I en intervju med Socialdepartementet framkom att regeringen redovisar inriktningen på idrottspolitik i regleringsbrevet, där beslut om riktlinjer ingår, i budgetpropositionen och i samband med de fördjupade uppföljningsuppgifterna som årligen ges till CIF.²⁵²

²⁵² Socialdepartementet intervju 2016-03-07.

10 Uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar

Uppföljnings- och utvärderingsgruppens bedömningar i korthet

- Regeringens rapportering till riksdagen behöver bli bättre. Staten har överlåtit myndighetsutövningen att fördela statsbidrag till RF och Sisu som ska fördela de statliga bidragen i enlighet med vad regeringen bestämmer. Dock har varken den nuvarande regeringen eller tidigare regeringar säkerställt att bidragen har fördelats med utgångspunkt från de mål och syften som är fastställda för bidragsgivningen så att det är möjligt att följa användningen av de statliga bidragen och bedöma i vilken mån syftena med statsbidraget uppfylls. Riksrevisionen uppmärksammade detta i en granskning 2004. Riksdagen beslutade efter förslag från kulturutskottet om ett tillkännagivande om att regeringen tydligare skulle redovisa för riksdagen bl.a. hur idrottsrörelsen utnyttjar de bidrag som staten varje år beviljar. De brister som låg till grund för riksdagens tillkännagivande 2005 kvarstår i stor utsträckning 2017.
- Det behövs en översyn av statens stöd till idrottsrörelsen. Å ena sidan syftar statens idrottspolitik till att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Å andra sidan är statsbidragets syfte bl.a. att stödja verksamheter som bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse för motion och idrott. Staten ger över 2 miljarder kronor i bidrag till idrottsrörelsen 2017. Aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har dock minskat. Det är färre flickor än pojkar som får del av de statliga bidragen. Aktivitetsnivån är lägre hos resurssvaga grupper och barn med funktionsnedsättning. Flickor med utländsk bakgrund idrottar i betydligt mindre utsträckning än pojkar med utländsk bakgrund. Det saknas en systematisk uppföljning av barnrättsperspektivet. Resultaten har inte förbättrats trots att anslagen har ökat. Statsbidragets funktion som styrmedel behöver därför utvecklas.
- Såväl statens styrning av stödet till idrottsrörelsen som anslagsposternas utformning och villkoren för statsbidraget behöver ses över. Även om idrotten är fri och självständig är inte staten förhindrad att ställa villkor för de statliga medlens användning. Staten ska vidare följa upp resultatet och vidta åtgärder när villkoren inte uppfylls. Staten behöver se till att endast barn- och ungdomsidrott som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv får bidrag. Inom ramen för stödet till barn- och ungdomsidrotten behöver bl.a. följande områden uppmärksammas: socioekonomiska förhållanden, jämlikhet, jämställdhet och möjligheterna för barn och ungdomar med funktionsnedsättning att ingå i den idrottsliga gemenskapen. Vidare behöver frågan om att motverka och hantera kränkningar behandlas.

- Det är vidare oklart i vilken omfattning kränkningar av barn och ungdomar sker inom idrotten. RF:s bestraffningsregler som gäller för idrottsrörelsen har brister. Det finns t.ex. en preskriptionstid för anmälningar som kan bli föremål för bestraffning. Denna är endast två månader. Det innebär att en anmälan måste göras senast inom två månader från det att förseelsen be-
gicks eller blev känd. Reglerna är bindande för alla SF, föreningar, enskilda medlemmar och idrottsaktiebolag. Det är väsentligt att det finns rutiner och en tydlig hanteringsordning som främjar att kränkningar och övergrepp uppdagas och åtgärdas oavsett när händelsen har inträffat.

10.1 Utgångspunkter

Utskotten har till uppgift att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut. Av regeringsformen framgår att ”varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde”. Kulturutskottet (KrU) har mot denna bakgrund följt upp den statliga idrottspolitiken med inriktning på barn och unga. Uppföljningen har genomförts av KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Gruppen vill också nämna att riksdagen efter förslag från ett enigt kulturutskott den 22 mars 2017 beslutade om ett tillkännagivande som innebär att regeringen bör ta initiativ till en dialog med idrottsrörelsen för att fler barn och unga med funktionsnedsättning ska nås och inkluderas i idrottsverksamheten.²⁵³ Riksdagens beslut visar enligt gruppen på den vikt alla riksdagspartier fäster vid att alla barn och unga ska kunna vara en del av den idrottsliga gemenskapen.

Inledningsvis vill KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp framhålla att idrotten är en betydelsefull arena för ett stort antal barn och ungdomar i Sverige. Regelbunden fysisk aktivitet har många positiva effekter, t.ex. förbättrad koncentrationsförmåga, ökad inlärningsförmåga, ökad muskelstyrka, bättre kondition och mindre risk för belastningsskador. Tidiga positiva upplevelser av motion och idrott har vidare stor betydelse för individens benägenhet att vara fysiskt aktiv senare i livet. Därför påverkar barns och ungdomars idrottsvanor inte bara deras hälsotillstånd momentant utan även deras framtida hälsa. När idrotten fungerar som bäst bidrar den också till att barns lika värde stärks och utvecklas. I detta sammanhang vill gruppen lyfta fram idrottsrörelsens betydelse genom bl.a. det ideella arbetet som utförs framför allt i föreningarna och som gör det möjligt för barn och ungdomar runt om i landet att idrotta. Gruppen vill därför understryka att idrottsrörelsen bedriver ett betydelsefullt arbete, inte minst genom alla ideellt arbetande idrottsledare. I denna uppföljning uppmärksammas dock framför allt den utvecklingspotential som finns när det gäller statsbidragets funktion som styrmedel för att säkerställa att användningen av medlen ligger i linje med de mål och syften som har fastställts för bidragsgivningen.

²⁵³ Bet. 2016/17:KrU4.

Riksdagen beslutade våren 2009 om de nuvarande målen och inriktningen för den statliga idrottspolitikerna. Idrottspolitikerna ska sträva efter att uppmuntra och ge möjligheter till barns, ungdomars och vuxnas motion och idrott i syfte att främja en god folkhälsa. Utgångspunkten är att folkhälsa i sig är en viktig del av det svenska välfärdssamhället. Det ligger i hela samhällets intresse att främja människors möjlighet att utöva idrott och motion utifrån sina egna intressen och förutsättningar. Det är särskilt angeläget att tidigt ge barn och ungdomar goda motionsvanor för framtiden. Staten ska därför aktivt stödja en fri och självständig idrottsrörelse byggd på ideellt engagemang, som bedriver en bred verksamhet, som värnar om god etik, som ger lika förutsättningar för flickor och pojkar, kvinnor och män, som arbetar aktivt för integration samt värnar om demokratisk utveckling och delaktighet. Stöd till barn- och ungdomsidrott ska lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv.

Den statliga idrottspolitikerna innebär att staten anger de mål och syften som man har med sin bidragsgivning. Idrotten lägger själv fast målen för sin verksamhet, men man ska fördela de statliga bidragen i enlighet med vad riksdagen har beslutat och vad regeringen bestämmer.

Statsmakterna har överlåtit ansvaret att fördela statens bidrag till idrotten till idrottsrörelsen, genom Riksidrottsförbundet (RF) och Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna. Lagstöd för detta finns i dels lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund, dels lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Detta förhållande har kommenterats av bl.a. Riksrevisionen i en granskning från 2004. Revisionen pekade på att det faktum att regeringen har delegerat uppgiften att fördela bidrag till en ideell förening innebär att ett privaträttsligt subjekt ges ansvar för en uppgift som vanligen sköts av myndigheter som lyder under regeringen. RF är en i förhållande till regeringen och staten fri och självständig organisation, vilket innebär att regeringens möjlighet att styra hur de statliga medlen fördelas begränsas. Även forskare har lyft fram de styrningsproblem som finns eftersom det finns en motsättning mellan statens behov av att styra offentliga medel och idrottsrörelsens intresse av självbestämmande.

Enligt KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp kan inte staten frånhända sig ansvaret för hur de statliga bidragen till idrottsrörelsen används eftersom regeringen har ansvar för en effektiv användning av de statliga medlen. Det är därför viktigt att följa upp att de statliga medlen till idrotten fördelas enligt de syften som anges med statsbidraget.

10.2 Statens bidrag till idrotten

Staten ger 2017 över 2 miljarder kronor i bidrag till idrotten. Anslagen har ökat kraftigt över tid.

Den statliga bidragsgivningen till idrotten grundas på bl.a. förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet (idrottsstödsförordningen).

Dessutom fördelar Sisu statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet, vilket baseras på förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Det är dock svårt att få en samlad bild av dessa bidrag. Statens bidrag till idrottsrörelsen fördelas i första hand via två anslag, nämligen anslag 13:1 Stöd till idrotten och anslag 14:1 Bidrag till folkbildningen, som båda disponeras av Kammarkollegiet och som utbetalas efter rekvisition till RF respektive Sisu. Det är två departement som är ansvariga för anslagen och därmed regleringsbrevet och beslut om anslagsvillkor, dels Socialdepartementet för RF, dels Utbildningsdepartementet för Sisu.

Därutöver finns exempel på ytterligare bidrag. Idrottsföreningar har kunnat söka medel för läsfrämjande insatser för idrottande flickor och pojkar i samverkan med region-, läns- och folkbibliotek. Dessa medel fördelades av Statens kulturråd.

Inom anslaget 13:1 anslagspost 9 fördelas bl.a. bidrag till lokal barn- och ungdomsverksamhet och verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen. Totalt uppgår denna anslagspost till drygt 1,2 miljarder kronor. Regeringen har inte närmare preciserat villkoren för denna anslagspost när det gäller t.ex. fördelningen till barn- och ungdomsidrott och annan verksamhet.

Huvuddelen av de statliga anslagen fördelas inom anslaget 13:1. Det saknas därmed en särskild anslagspost för barn- och ungdomsidrott. Statligt LOK-stöd som utbetalas till verksamhet för barn och unga i åldern 7–25 år ingår som en del i anslagspost 9, som alltså även omfattar verksamhet av gemensam natur inom idrottsrörelsen. Dessutom finns en särskild anslagspost för Idrottslyftet som är en särskild satsning på idrott och motion (anslagspost 7). Denna anslagspost ska också användas till stöd till segregerade områden.

I anslagsvillkoren för anslaget 13:1 finns heller inte någon uppdelning mellan stödet till bredd- respektive elitidrott. Avsaknaden av en sådan uppdelning var en fråga som Riksrevisionen kommenterade i sin granskning av idrottsstödet 2004 när det gällde bristen på uppföljning av stödet.

Sammantaget ges idrottsrörelsen en stor frihet att både bestämma hur statens bidrag ska fördelas och hur bidragen ska användas eftersom anslagsvillkoren är knapphändiga. De villkor som anges i idrottsstödsförordningen har en övergripande karaktär.

Det är svårt att veta vad statens bidrag till idrottsrörelsen innebär för verksamheten. Bidragens betydelse varierar mellan såväl förbunden som föreningarna. Medlemsavgifter, sponsring, rättigheter och intäkter från olika typer av arrangemang har många gånger en betydligt större betydelse för verksamheten än de statliga bidragen. Samtidigt finns exempel på att de statliga bidragen har haft stor betydelse för såväl utvecklingsarbetet på förbunden som för att bedriva verksamheten i föreningarna.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp anser att det är svårt att få en samlad bild av de statliga bidrag som lämnas till idrottsrörelsen. Två departement ansvarar för anslagen. Anslagsvillkoren är knapphändiga, vilket gör att det är svårt att följa upp resultat och effekter av de statliga bidragen, och de

skulle därför behöva bli tydligare. Enligt gruppens mening är det också viktigt att regeringens anslagsförslag till riksdagen kompletteras så att det finns en samlad resultatredovisning av samtliga bidrag till idrotten. Detta är ett viktigt beslutsunderlag för utskottets beredning av regeringens anslagsförslag när det gäller bidragen till idrottsrörelsen.

10.3 Erfarenheter av det statliga stödet

Aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat. Det är färre flickor än pojkar som får del av såväl LOK-stöd som särskilda medel inom Idrottslyftet. Idrotten är tillgänglig i varierande utsträckning för barn och unga i olika samhällsgrupper. Ungas idrottsvanor styrs i hög grad av socioekonomiska faktorer, och aktivitetsnivåerna är lägre hos resurssvaga grupper. Det finns vidare brister när det gäller utformningen av och organisationen för idrott för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Flickor med utländsk bakgrund idrottar i betydligt mindre utsträckning än pojkar med utländsk bakgrund. Trots betydande anslagsförstärkningar har resultaten inte förbättrats. Statsbidragets funktion som styrmedel behöver därför utvecklas.

RF har tilldelats ansvaret för att i hög grad bestämma reglerna för fördelning av bidragen och sedan fördela dem till bl.a. barn- och ungdomsidrott. Detta görs dels utifrån fastställda kriterier för LOK-stöd som utgår per aktivitet till föreningar, dels genom bidrag inom särskilda projekt som Idrottslyftet och integrationssatsningar. Utformningen av LOK-stödet gynnar idrotter som har många träningstillfällen, vanligtvis lagidrotter, eftersom det utgår per deltagare och deltagartillfälle.

När det gäller utformningen av stödet finns exempel från det kommunala LOK-stödet som innebär att man viktar stödet, eftersom man försöker utforma ett bidrag som stöder det man vill uppnå med stödet. Det innebär t.ex. att ett högre belopp ges till flickor eller till äldre ungdomar, att antalet aktiviteter per vecka och idrott som är bidragsgrundande begränsas och att mer stöd ges till utsatta områden.

Det finns också exempel på att olika SF i motioner till RF-stämmor har föreslagit vissa förändringar av LOK-stödsreglerna, t.ex. de som nämns ovan. Även i interna utredningar inom RF har frågan om att förändra reglerna för LOK-stödet behandlats. Sammantaget har dessa förslag inte resulterat i några större förändringar av LOK-stödet, med undantag för att ett ledarbidrag har införts. Dessutom har maxåldern för att få LOK-stöd höjts från 20 till 25 år.

Med de statliga bidragen har man också genomfört olika satsningar som Handslaget och Idrottslyftet för att på detta sätt främja jämställdhet, jämlikhet, locka till sig nya grupper som tidigare inte har sökt sig till idrottsrörelsen och för att behålla ungdomar i föreningarna. Under perioden 2004–2017 har idrottsrörelsen, via RF som i sin tur har fördelat medel till projekt, tillfört drygt 6,6 miljarder kronor för dessa satsningar.

Genomförda utvärderingar har dock visat att man inte generellt har lockat nya grupper till föreningsidrotten eller förmått fler att stanna kvar. Resultat av

denna uppföljning visar dock att det finns exempel där medel från Idrottslyftet har bidragit till en positiv utveckling.

Under senare år har staten tillfört nya medel till RF för särskilda satsningar för integration och i segregerade områden. Exempelvis har samtliga distriktsförbund (DF) anställt en koordinator som ska arbeta med integrationsfrågan. Dessa satsningar har nyligen inletts, så resultat från uppföljningar och utvärderingar saknas. I denna uppföljning redovisas exempel på positiva resultat, dels ett projekt i Angered som syftar till att engagera pojkar och flickor i ett segregerat område, dels att nyanlända har blivit ett positivt tillskott till fotbollsföreningar.

I ett förslag till strategisk plan som kommer att behandlas på Riksidrottsmötet i maj 2017 föreslås bl.a. att stämman beslutar om att tillsätta en utredning som ska behandla alla bidrag och att Riksidrottsstyrelsen (RS) ska ta fram principer och kriterier för ett ekonomiskt stöd som bidrar till att styra svensk idrott mot målen 2025.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att det är oklart vilka resultat som uppnås med de statliga bidragen. Aktivitetsnivån inom föreningsidrotten minskar, och ett skäl kan vara att barn och ungdomar söker sig till andra alternativ som tillhandahålls av privata utförare inom motion och idrott. Enligt gruppens mening är det önskvärt att regeringen närmare preciserar vad man förväntar sig av idrottsrörelsen, och detta bör sedan ligga till grund för uppföljningen av resultatet. Gruppen anser att det är positivt att frågor som rör förändringar av bidragssystemen inom idrottsrörelsen nu aktualiseras vid Riksidrottsmötet i maj 2017. Gruppen anser att det är glädjande att det finns exempel på att idrottsrörelsen kan bidra till positiva effekter när det gäller integration och minskad segregering. Idrotten kan vara en viktig integrationsmotor, men gruppen menar att det även i detta sammanhang är önskvärt att regeringen tydliggör vad man förväntar sig av idrottsrörelsen. Dessutom behöver också analyser genomföras när det gäller att säkerställa att effekter blir bestående och inte beroende av eldsjälarna.

10.4 Förändringsarbete inom idrottsrörelsen

Inom RF och medlemsförbunden bedrivs ett strategiskt arbete på en övergripande nivå som syftar till att förändra inriktningen på verksamheten. Vid RF-stämman 2015 fick RS i uppdrag att till 2017 ta fram en strategisk plan med en analys och förändringsförslag om organisationsformer och ekonomiska system för att nå målen till 2025. RS har också påbörjat ett idéarbete om hur det moderna medlemskapet inom idrottsrörelsen ska se ut i framtiden. RF menar dock att för att en verklig förändring ska uppnås krävs att SF och föreningar förändrar verksamheten i enlighet med den beslutade inriktningen, som innebär att alla ska kunna idrotta i en förening hela livet oavsett ålder, bakgrund eller ambitionsnivå.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp noterar att det sker ett utvecklingsarbete inom idrottsrörelsen som ligger i linje med de mål och syften som

finns med den statliga bidragsgivningen. Gruppen konstaterar dock att det inte har funnits eller finns någon avgörande skillnad mellan RF:s mål för idrottsrörelsen och statens mål och syften med bidragsgivningen. I Idrottsstödsutredningen 2008 konstaterades dock att det fanns en tydlig skillnad mellan idrottsrörelsens vision om den goda barn- och ungdomsidrotten och forskarnas bild av idrottens praktik. Det var således en skillnad mellan vad idrotten vill och vad den faktiskt gör. Problematiken tydliggjordes genom begreppen föreningsfostran och tävlingsfostran. I utredningen hänvisades till idrottsrörelsens gemensamma visionsdokument, Idrotten vill, där båda dessa aspekter var viktiga inslag i all föreningsidrott. Betydelsen av och balansen mellan uppfostringsformerna skilde sig åt i olika ålders- och utvecklingsfaser. I barnidrotten ska föreningsfostran vara det klart överordnade målet. Verksamheten ska vara ”lekfull, allsidig och bygga på barnens egna behov och förutsättningar”. Först därefter, i ungdomsidrotten, ska tävlingsfostran ges ökat spelrum – men endast under förutsättning att verksamheten stimulerar ”långsiktig idrottslig utveckling, och motverkar utslagning”.

I såväl forskarnas som utredningens beskrivning av barn- och ungdomsidrotten var dock bilden en annan. Huvudintrycket var att tävlingsfostran redan i barnidrotten var dominerande, vilket fick konsekvenser för idrotten som uppfostringsmiljö. Resultatet blev en verksamhet där allvar och disciplin överordnades leken och spontaniteten. Selektion och rangordning accepterades därför som självklara principer i syfte att främja prestationer och resultat.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp noterar att det finns underlag från bl.a. forskning som tyder på att den bild som tecknades 2008 delvis kvarstår. Det finns fortfarande problem med att idrottens tävlingslogik får ett alltför stort genomslag i den verksamhet som riktar sig till barn och unga. När barn själva beskriver vad de värdesätter i idrott handlar det främst om ”att få vara med”. Resultatet på matchen eller i tävlingen har mindre betydelse; att vara delaktig är viktigare än att laget vinner.

Det är alltså inte idrottsrörelsens mål eller idéprogram som behöver förändras, utan visioner, mål och konkreta åtgärder behöver ligga i linje med varandra. Åtgärder behöver vidtas för att nå målen, t.ex. att verksamheten ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv, och för att få kunskap om vad som är verk samma åtgärder behövs uppföljning och utvärdering. Rapportering av resultatet är också centralt. Om förbund eller föreningar bedriver verksamheter som inte ligger i linje med idéprogrammen och målen behöver åtgärder vidtas.

Resultat från forskning och underlag i denna uppföljning visar att dokumentet Idrotten vill fortfarande är relativt okänt bland idrottsledare och i föreningarna. Det förefaller som om det behövs insatser för att sprida kunskap om innehållet. Gruppen konstaterar samtidigt att det finns exempel på att åtgärder vidtas för att förändra barnidrotten. Både inom fotbollen och ishockeyn har man avskaffat serietabeller för barn yngre än 12 respektive 13 år. Andra exempel är att man har sett över tävlingsverksamheten inom gymnastiken. Inom längdskidåkning prövar man nya tävlingsformer och ingen tidtagning

görs innan 9 års ålder. Enligt gruppens mening visar dessa exempel på att utvecklingen går åt rätt håll, men det behövs en mer heltäckande kartläggning och analys som kopplas till verkningfulla åtgärder för att säkerställa att idrotten gör som idrotten vill. Det är därför önskvärt att idrottsrörelsen säkerställer att de mål och syften som den statliga bidragsgivningen utgår från också förverkligas i verksamheten.

10.5 Barnrättsperspektivet

Statens mål och syften med idrottsstödet utökades 2009 genom riksdagens beslut att statsbidraget till barn- och ungdomsidrott ska lämnas till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Att ha ett barnrättsperspektiv i arbetet innebär enligt propositionen att idrottsföreningars styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn. För att förstå vad ett barnrättsperspektiv innebär för den egna verksamheten och de egna beslutsprocesserna måste de ansvariga på olika nivåer inom idrotten ha kunskap om barnkonventionens innehåll och förståelse för dess tillämpning så att de kan omsätta barnrättsperspektivet i sina egna verksamheter. Regeringen ansåg att insatser behöver göras för att precisera och informera om barnkonventionens närmare tillämpning på idrottens barn- och ungdomsverksamhet. RF borde enligt regeringen initiera sådana insatser.

RF har kompletterat sitt idéprogram Idrotten vill 2009 med ett tillägg om barnrättsperspektivet, och det finns riktlinjer där det framgår att verksamheten ska bedrivas utifrån barnkonventionens stadganden. Såväl SF som många föreningar har egna idéprogram med samma andemening som Idrotten vill där man också tar fasta på barnrättsperspektivet. Det finns också exempel på förbund som hanterar frågan ingående. Gymnastikförbundet är ett sådant exempel. Man har där genomfört ett omfattande arbete för att föra in barnrättsperspektivet i sina riktlinjer, och man har infört en hanteringsordning och en särskild organisation med en gymnastikombudsman, vilket bl.a. syftar till att främja efterlevnaden. Man avser att fortsätta arbetet på föreningsnivå så att dessa riktlinjer m.m. också ska omsättas i hela verksamheten. En forskare påpekar att idrottsrörelsen är stor och mångfasetterad och att det inte är möjligt att ge ett svar på huruvida idrottsrörelsen lever upp till barnkonventionen eller inte. Det finns exempel på föreningar som bedriver sin barn- och ungdomsverksamhet på ett systematiskt och genomtänkt sätt men även exempel på osunda idrottsmiljöer för barn.

RF har hittills inte dragit in bidrag till någon verksamhet som inte bedrivs i enlighet med barnrättsperspektivet. RF beslutade dock i december 2012 om att frysa landslagsstödet till Gymnastikförbundet efter att en utvärdering visat på omfattande missförhållanden.

Det finns skilda förutsättningar för föreningarna att bedriva idrottsverksamhet, men detta ska inte stå i motsatsställning till att barn- och ungdomsver-

samhet ska bedrivas med utgångspunkt i barnrättsperspektivet. Inom uppföljningen finns exempel på att ett aktivt värdegrundsarbete i föreningar har fört med sig många positiva effekter och en samsyn inom föreningen på hur verksamheten ska bedrivas.

Sammanfattningsvis saknas en systematisk uppföljning av barnrättsperspektivet i föreningsidrotten. Mot denna bakgrund anser KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp att statens uppföljning bör utvecklas så att barnrättsperspektivet ingår som en väsentlig del i uppföljningen.

Gruppen anser vidare att staten behöver klargöra barnkonventionens tillämpning inom idrotten. I detta ingår att ta ställning till hur man ska säkerställa att idrottsverksamhet bedrivs i enlighet med såväl riksdagens beslut som idrottsstödsförordningen så att verksamheter som får stöd bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Om regeringens intentioner om att göra barnkonventionen till lag genomförs förstärks behovet av att staten ser till att de mål man har med bidragen till idrotten uppnås.

Gruppen anser att det är synnerligen angeläget att regeringen vidtar åtgärder för att säkerställa att barnrättsperspektivet tillämpas inom idrotten – inte minst med tanke på det stora antal barn och ungdomar som är verksamma inom föreningsidrotten. I detta ingår enligt gruppens mening att regeringen säkerställer att bidrag inte lämnas till verksamheter som inte är förenliga med barnrättsperspektivet. Det ska vidare finnas möjlighet att kräva återbetalning i de fall statliga bidrag har lämnats till verksamheter som inte bedrivs i enlighet med barnrättsperspektivet.

10.6 Kränkningar inom idrotten

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att när det gäller barns rättigheter inom idrott finns det studier som visar att organisationer och idrottsledare inte alltid följer barnkonventionens principer. Av forskning framgår att det förekommer överträdelser och kränkningar tillfälligt eller regelbundet och att dessa sker både direkt och indirekt. Det behövs dock mer kunskap för att klargöra hur stort problemet är och i vilken utsträckning det förekommer kränkningar av barn som deltar i organiserad idrottsträning.

Det finns exempel på att SF i motioner till Riksidrottsmötet (RIM) 2017 uppmärksammar att idrottsrörelsen inte är befriad från händelser som står helt i strid med idrottens gemensamma värdegrund. Bidragsfusk, sexuella övergrepp och kränkningar av barns rättigheter är några exempel på sådana händelser som har uppdragats. En del utgör brott enligt brottsbalken eller mot RF:s nuvarande stadgar och kan därmed hanteras med stöd av dessa, men i andra fall handlar det främst om ett oacceptabelt beteende i fråga om värderingar som i dag inte är tydligt reglerat.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp kan inte nog understryka vikten av att förebygga och motverka alla former av kränkningar av barn och unga inom idrotten.

Som framgått ovan noterar gruppen att Gymnastikförbundet har vidtagit flera åtgärder för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med de visioner och mål som man har fastställt. Förbundet har också inrättat dels en juridisk nämnd som hanterar bestraffningsärenden, dels en gymnastikombudsman som bl.a. tar emot anmälningar från enskilda utövare.

Det saknas inom RF i stor utsträckning verktyg för att upptäcka och bestraffa eventuella kränkningar och övergrepp. RF:s regler om bestraffningsbara handlingar inom idrottsrörelsen omfattar inte uttryckligen kränkningar eller liknande då den enskilda utövaren skadas. Det finns vidare en preskriptionstid för anmälningar som kan bli föremål för bestraffning. Denna är endast två månader. Anmälan för bestraffning måste göras senast inom två månader från det att förseelsen begicks eller blev känd. Bestraffningsreglerna inklusive preskriptionstiden är bindande för alla SF, föreningar, enskilda medlemmar och idrottsaktiebolag.

Gruppen konstaterar att det finns en betydande skillnad mellan RF:s regler och annan reglering i samhället. Gruppen anser att det är utomordentligt angeläget att kränkningar inte ska kunna ske obemärkt inom idrottsrörelsen och att förövare i förekommande fall ska kunna bestraffas. Om en ledare, tränare eller annan vuxen har befunnits skyldig till allvarliga kränkningar eller övergrepp behöver också denna persons framtida kontakter med barn och ungdomar kunna förhindras eller försvåras. Även andra kränkningar behöver kunna hanteras. Det kan uppstå ett beroendeförhållande mellan idrottsutövaren och ledaren eller tränaren, vilket innebär att barnet eller ungdomen är särskilt sårbar samtidigt som kränkningar och övergrepp kan vara svåra att upptäcka. Enligt gruppens mening är det väsentligt att det finns rutiner och en tydlig hanteringsordning som främjar att kränkningar och övergrepp uppdagas och åtgärdas oavsett när händelsen har inträffat.

10.7 Uppföljning, utvärdering och granskning

Det finns många aktörer som bedriver uppföljning, utvärdering, forskning och granskning av olika frågor inom idrotten.

Centrum för idrottsforskning (CIF) fick genom riksdagens beslut 2009 ansvar för att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av det statliga idrottsstödet. I detta ingår framför allt att följa upp RF:s verksamhet. CIF har årligen rapporterat att barns och ungas idrottsvanor styrs av socioekonomiska faktorer och att aktivitetsnivåerna är lägre hos resurssvaga grupper. Pojkar idrottar i föreningar i större utsträckning än flickor. Dessutom lämnar flickor föreningsidrotten tidigare än pojkar. Pojkar tenderar att börja idrotta i unga år. CIF har också redovisat att aktiviteterna inom barn- och ungdomsidrotten minskar. Redovisningen av aktivitetsnivån grundas på LOK-stödsstatistiken, som redovisar deltagartillfällen i barn- och ungdomsidrotten i långa tidsserier.

Därutöver finns resultat från utredningar och utvärderingar som genomförs inom ramen för CIF:s fördjupade analyser som utgår från uppdrag av regeringen, RF:s FoU-verksamhet samt forskning vid högskolor och universitet.

Den särskilda satsningen Idrottslyftet och dess föregångare Handslaget har varit föremål för många uppföljningar och utvärderingar. Resultaten har utvärderats av forskare. Utvärderingen har framför allt omfattat fallstudier i några enskilda idrotter som sedan har legat till grund för en syntesstudie. Att delta i utvärderingarna har varit frivilligt. RF frågade alla SF om man ville ingå i utvärderingen av Idrottslyftet, och 24 av 70 SF önskade delta, dvs. cirka en tredjedel av dem som fick stöd deltog. Det går alltså att erhålla statliga medel inom satsningen utan att resultaten blir föremål för en närmare granskning.

Resultat från utvärderingarna visar att det överlag var svårt att veta vilka resultat som var en effekt av Idrottslyftet och vad som var ett resultat av den ordinarie verksamheten. Idrottslyftet har alltmer – via rutinisering, professionalisering och normering – blivit en del av den ordinarie verksamheten inom SF. Samtidigt visar utvärderingarna på att man inte har nått några nya kategorier barn och ungdomar. En annan aspekt som framkom i en utvärdering var att de resultat som uppnåddes verkade vara relativt oberoende av de målsättningar, utvecklingsplaner och andra direktiv som hade tagits fram.

Det finns dock exempel på att Idrottslyftet bedöms leda till positiva effekter på verksamheten. I fallstudierna framhålls bl.a. vikten av att ha en anställd person både i distrikt och på föreningsnivå som stöttar de ideella krafterna. Idrottslyftet har också bidragit till att finansiera investeringar.

När det gäller Sibus verksamhet finns statistik om hur många som har genomgått utbildningar m.m. Samtidigt framgår av regeringens förordning om Sibus verksamhet att Sisu kontinuerligt ska följa upp och utvärdera verksamheten i förhållande till de syften som regeringen har angett och de villkor som föreskrivits för att statsbidrag ska lämnas.

Riksrevisionens granskningsmandat omfattar överlag användningen av statliga medel. Som tidigare framgått granskade revisionen 2004 statens stöd till idrottsrörelsen. Riksrevisionen menade att regeringens resultatbedömning inte gjorde det möjligt för riksdagen att bedöma om syftena med statsbidraget till idrotten uppfylls. Riksrevisionen ansåg att regeringen borde förtydliga sin återrapportering av idrottsstödet så att det blir möjligt att kontinuerligt följa användningen av samtliga statliga medel och bedöma i vilken mån syftena med statsbidraget uppfylls.

Efter förslag från kulturutskottet beslutade riksdagen om ett tillkännagivande som innebar att regeringen tydligare skulle redovisa för riksdagen bl.a. hur idrottsrörelsen utnyttjar de bidrag som staten varje år beviljar. Regeringen presenterade senare en proposition där man menade att man hade tillgodosett riksdagens synpunkter.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att resultat från uppföljning, utvärdering och forskning visar att det finns en betydande utvecklingspotential när det gäller idrottsrörelsens resultat i förhållande till de statliga målen och syftet med bidragen. Mot denna bakgrund noteras att varken

den nuvarande regeringen eller tidigare regeringar har vidtagit några åtgärder för att komma till rätta med problem som har uppmärksammats. Sådana exempel är att aktivitetsnivån inom barn- och ungdomsidrotten har minskat, att man inte har öppnat dörrarna för nya grupper och att det är färre flickor än pojkar som idrottar. Därmed har regeringen inte säkerställt att fördelningen av bidragen sker med utgångspunkt från de syften och mål som är fastställda för bidragsgivningen. Enligt gruppens mening bör utgångspunkten för att ta del av statliga bidrag innebära att resultatet ska kunna bli föremål för uppföljning och utvärdering. Det är viktigt för att säkerställa att det finns en effektiv användning av statliga medel och att bidragen används i enlighet med fastställt syfte. Frågan om det är lämpligt att en organisation som finansieras via statliga anslag själv bör ha ansvaret för att utvärdera den egna verksamheten bör vidare diskuteras.

10.8 Regeringens rapportering till riksdagen

I budgetlagen (2011:203) anges att regeringen i budgetpropositionen ska lämna en redovisning av de resultat som uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat om. Regeringens rapportering om statens stöd till idrottsrörelsen redovisas i resultatredovisningen i budgetpropositionen för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Olika regeringar har under flera år redovisat att det finns brister när det gäller i vilken utsträckning det statliga stödet bidrar till att uppfylla statens mål med det idrottspolitiska stödet. Utifrån det statistiska underlag som LOK-stödet ger konstateras att antalet deltagartillfällen för barn och ungdomar i åldern 7–20 år har minskat över tid och att det främst är flickors deltagande som har minskat. Samtidigt har de olika regeringarna förklarat sig nöjda med RF:s arbete. Det saknas i stor utsträckning en analys av skälen till detta.

Gruppen konstaterar att det av regeringens resultatredovisningar till riksdagen är svårt att urskilja vilka resultat som faktiskt har uppnåtts med de statliga bidragen. Det saknas kopplingar mellan insatser och resultat i förhållande till de mål som riksdagen har fastställt. I regeringens resultatredovisning till riksdagen i budgetpropositionen för 2017 förutsätter regeringen att RF ska lösa de problem som finns med minskat deltagande och ojämn fördelning av resurser m.m. Samtidigt har regeringen i budgetpropositionen för 2017 föreslagit en höjning av bidragen till idrotten. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens anslagsförslag.

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp noterar att det saknas en redovisning från regeringen om hur man tänker säkerställa att de mål som riksdagen har beslutat om uppnås i förhållande till de statliga bidragen som sammantaget uppgår till drygt 2 miljarder kronor, där RF fördelar merparten.

Gruppen anser att det är viktigt att regeringens resultatredovisning och bedömning har en klar och tydlig struktur som knyter samman mål, statliga in-

satser, uppnådda resultat och regeringens anslagsförslag. Det är därför önskvärt att regeringen förbättrar redovisningen till riksdagen när det gäller statens stöd till idrotten.

10.9 Övergripande slutsats

KrU:s uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterar att det behövs en översyn av statens stöd till idrottsrörelsen. Å ena sidan syftar statens idrottspolitik till att stödja en fri och självständig idrottsrörelse. Å andra sidan ska statens bidragsgivning till idrotten grundas på förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet. Statsbidragets syfte är enligt förordningen att stödja verksamheter som bl.a. bidrar till att utveckla barns och ungdomars intresse för motion och idrott och syftar till att ge flickor och pojkar respektive kvinnor och män lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet. Verksamheten ska enligt såväl riksdagens som regeringens beslut bedrivas ur ett barnrättsperspektiv, bl.a. genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande. Det är dock oklart i vilken utsträckning bidrag ges till verksamheter som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv eftersom det i hög grad saknas uppföljningar på föreningsnivå som belyser huruvida barnrättsperspektivet genomförs eller inte.

Gruppen konstaterar att staten har delegerat ansvaret för att fördela bidrag till idrotten till idrottsrörelsen som ska fördela statliga bidrag i enlighet med vad regeringen bestämmer. Varken den nuvarande regeringen eller tidigare regeringar har dock säkerställt att den fördelning av bidragen som har gjorts också har genomförts med utgångspunkt från de mål och syften som är fastställda för bidragsgivningen. Enligt gruppens mening aktualiserar detta frågor om såväl statens styrning av stödet till idrottsrörelsen som anslagsposternas utformning och villkor för statsbidraget. Gruppen konstaterar att idrotten är fri och självständig men att detta inte hindrar att staten ska ställa villkor för de statliga medlens användning. Staten ska vidare följa upp resultatet och vidta åtgärder när villkoren inte uppfylls. Enligt gruppens mening behöver anslagen, anslagsposterna och anslagsvillkoren utformas på ett sådant sätt att man säkerställer att endast barn- och ungdomsidrott som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv får bidrag. Ett sätt att skapa bättre förutsättningar för att följa upp det statliga stödet är att tydliggöra anslagsvillkoren. Inom ramen för stödet till barn- och ungdomsidrotten behöver bl.a. följande områden uppmärksammas: socioekonomiska förhållanden, jämställdhet, jämlikhet och möjligheterna för barn och ungdomar med funktionsnedsättning att ingå i den idrottsliga gemenskapen. Vidare behöver frågan om att motverka och hanterat kränkningar inom idrottsrörelsen behandlas.

Referenser

Riksdagstryck

Bet. 1995/96:FiU14 Sammanslagning av Svenska Penninglotteriet AB och AB Tiptjänst, m.m.

Bet. 1998/99:SoU6 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige m.m.

Bet. 1999/2000:KrU3 En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning m.m.

Bet. 2000/01:KU23 Riksdagen inför 2000-talet

Bet. 2002/03:KrU1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Bet. 2004/05:KrU6 Riksrevisionens granskning av stödet till idrottsrörelsen och folkbildningen

Bet. 2005/06:KU21 Riksdagen i en ny tid

Bet. 2008/09:KrU8 Statens stöd till idrotten

Bet. 2013/14:KrU5 Politik för det civila samhället m.m.

Bet. 2014/15:KrU6 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Bet. 2016/17:KrU4 Civila samhället

Framst. 2004/05:RRS7 Riksrevisionens styrelses framställning angående statens stöd till idrottsrörelsen och folkbildningen

Förs. 2000/01:RS1 Riksdagen inför 2000-talet

Prop. 1989/90:100 bil. 13

Prop. 1995/96:169 Sammanslagningen av Svenska Penninglotteriet AB och Tiptjänst AB m.m.

Prop. 1997/98:182 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

Prop. 1998/99:107 En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning

Prop. 2002/03:1 Budgetproposition för 2003 utg. omr. 17

Prop. 2006/07:1 Budgetproposition för 2007 utg. omr. 17

Prop. 2008/09:126 Statens stöd till idrotten

Prop. 2009/10:232 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige

Prop. 2010/11:1 Budgetproposition för 2011 utg. omr. 17

- Prop. 2010/12:1 Budgetproposition för 2012 utg.omr. 17
Prop. 2012/13:1 Budgetproposition för 2013 utg.omr. 17
Prop. 2013/14:1 Budgetproposition för 2014 utg.omr. 17
Prop. 2014/15:1 Budgetproposition för 2015 utg.omr. 17
Prop. 2015/16:1 Budgetproposition för 2016 utg.omr. 17
Prop. 2016/17:1 Budgetproposition för 2017 utg.omr. 17

Utredningar, rapporter m.m.

- CIF, Spela vidare – En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta, 2013:2
Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17, 2013
BO, Sverige äger, Barn och unga berättar om sitt land, 2008
Budgetlagen (2011:203)
CIF, Etik och ekonomi i idrottsföreningar, rapport 2014:3
CIF, Föreningen, laget och jaget – 7 perspektiv på idrottens demokratiska effekter, 2015
CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2010
CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2011
CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2014
CIF, Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015
CIF, Vem håller i klubban? – Om demokrati och delaktighet i idrottsföreningar, 2016:1
Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the fifth periodic report of Sweden CRC/C/SWE/CO/5. 6 March 2015
Dir. 2013:35 Översyn av barnets rättigheter i svensk rätt
Engström, Forskning om Handslagets genomförande och resultat, 2008
Eurobarometer, Sport and physical activity, 2014
Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi
FN:s kommitté för barnets rättigheter, Barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt till det kulturella och konstnärliga livet (art. 31)
Förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet
Förordning (2002:787) om Centrum för idrottsforskning

- Förordning (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen
- Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen
- GIH, Lärande i friluftsliv – Perspektiv och ämnesdidaktiska exempel
- Gymnastikförbundet, Gymnastikens uppförandekod
- Gymnastikförbundet, PM, Exempel på frågor som inkommit till Gymnastikombudsmannen
- Gymnastikförbundet, PM, Juridiska nämnden – inkomna ärenden 2014–2016
- Gymnastikförbundet, Svensk Gymnastik Vill 2017/2018
- Gymnastikförbundet, Ändringar Tekniskt reglemente inför 2015 – sammanfattning
- Hedenborg, På jakt efter den goda idrotten – Lärdomar från Norden och Australien i CIF 2013:2 Spela vidare – En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta, 2013
- Idrottslyftets externa utvärdering, Göteborgs universitet, Riksidrottsförbundet, Sveriges Akademiska Idrottsförbund, Svenska Flygsportförbundet och Korpen – Svenska Motionsidrottsförbundet
- Idrottslyftets externa utvärdering, Linnéuniversitetet, Svenska Danssportförbundet, Svenska Friidrottsförbundet, Svenska Golf förbundet, Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Konståkningsförbundet
- Idrottslyftets externa utvärdering, Malmö högskola, Svenska Klätterförbundet, Svenska Orienteringsförbundet, Svenska Ridsportförbundet, Svenska Simförbundet och Svenska Taekwondoförbundet
- Idrottslyftets externa utvärdering, sammanfattande analys och slutsatser, 2012
- Idrottslyftets externa utvärdering, Umeå universitet, Gymnastikförbundet, Handikappidrottsförbundet, Innebandyförbundet och Skidförbundet
- Kulturrådet, Slutredovisning av uppdraget att genomföra läsfrämjande verksamhet för pojkar och flickor i samarbete med idrottsrörelsen, KU2013/1293/KO
- Lag (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde
- Lag (1993:335) om Barnombudsman
- Lag (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund
- Lag (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn
- MUCF, Även i den bästa av föreningar – Om förebyggande arbete mot sexuella kränkningar och övergrepp

- Norberg, Johan R, Idrottens väg till folkhemmet – Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970, 2004.
- Norberg, När kontraktet bryts om idrott som inte ser till barnets bästa i CIF 2013:2 Spela vidare – En antologi om vad som får unga att fortsätta idrotta
- Rapporter till Idrottsutredningen, SOU 1998:33, Historia, ekonomi och forskning – Fem rapporter om idrott
- Redelius, Att utveckla idrott med ett barnrättsperspektiv i Idéer för idrottsutveckling, Sisu idrottsböcker, Karin Redelius, Att utveckla idrott med ett barnrättsperspektiv, 2015
- Regeringsbeslut Ku2007/608/KR
- Regeringsbeslut, 2016-12-01 S2016/07332/RS
- Regeringsformen
- Regleringsbrev för Kammarkollegiet respektive år 2007–2016
- Remiss Svensk idrott – strategi 2025, remissunderlag för Strategisk plan för svensk idrott 2018–2021 inför Riksidrottsmötet 2017
- RF, Anvisningar för barn- och ungdomsidrott, 2014.
- RF, FoU-rapport 2012:5, Susanne Johansson, FoU-rapport 2012:5 Kunskapsöversikt: Sexuella övergrepp – i relationen mellan tränare och idrottsaktiv
- RF, FoU-rapport 2015:1, Fahlström, Gerrevall, Glemne, Linnér, Vägarna till landslaget – Om svenska elitidrottarens idrottsval och specialisering
- RF, FoU-rapport 2016:4, Redelius, Kempe-Bergman och Lingshede, Gör idrotten som idrotten vill? – Barn- och ungdomsidrottens retorik och praktik
- RF, Föreskrifter om statligt lokalt aktivitetsstöd, senast fastställda av RS 2016
- RF, Här är Handslaget – fyra år summeras
- RF, Idrotten vill – en utvärdering av barn- och ungdomsidrotten, Engström, Åkesson och Norberg, 2007
- RF, Idrotten vill – Idrottsrörelsens idéprogram, 2009
- RF, Idrotten vill.., Svensk idrotts idé, mål och innehåll i sammandrag, 1995
- RF, Idrottens föreningar – en studie om idrottsföreningarnas situation, 2005
- RF, Idrottsledarna och barnkonventionen – Om idrottande barns rättigheter, 2011
- RF, Idrottslyftet 2014 – avtryck och intryck
- RF, LOK-stödsutredningen, Utredningen om framtida LOK-stöd, 2012
- RF, Redovisning till regeringen 2015, dnr 929/14-25

- RF, Streck för miljoner, 2006
- RF, Svenska folkets relation till idrott och motion
- RF, Var hamnade handslagspengarna?, 2007
- RF, verksamhetsberättelse 2015
- RF:s stadgar i lydelse efter RF-stämman 2015
- Riksidrottsstyrelsen, Idrottslyftet 2016–2019
- Riksrevisionen, Offentlig förvaltning i privat regi – statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen, RIR 2004:15
- Scapis, Swedish cardiopulmonary bioimage study
- SCB, Räkenskapssammandraget 2001–2014
- SFS 2009:1589 Förordning om ändring i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet.
- Ski Team Sweden X-country 2016/2017
- SKL, Anläggningar för kultur, idrott och fritid 2014
- Socialdepartementet Regeringsbeslut 2015-12-17 S2015/08201/FS
- Socialdepartementet Regeringsbeslut 2016-12-14 S2016/07732/FS
- SOU 2008:59, Föreningsfostran och tävlingsfostran – En utvärdering av statens stöd till idrotten
- SOU 2016:19, Barnkonventionen blir svensk lag
- SSF regler längd 130.1.4
- Statens folkhälsoinstitut, Hälsa och välfärd hos barn med funktionsnedsättning, 2012
- Statens stöd till idrotten, uppföljning 2015
- Statens ungdomsråd, rapport, Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet
- Stier, Jonas, Blod, svett och tårar – Ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik – belyst och problematiserad, Mälardalens högskola 2012
- Strategirådet, Utvärdering av Sisu Idrottsutbildarna, 2015
- Sundqvist, Så funkar ungdomsfotbollen – Om gemenskap och konflikter i världens roligaste idrott, 2013
- Svenska Fotbollförbundet, Fotbollens spela, lek och lär – Svensk barn- och ungdomsfotbolls inriktning, 2014
- Svenska Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2012

Svenska Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2013

Svenska Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2014

Svenska Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2015

Svenska Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2016

Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2010/2011

Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2011/2012

Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2014/2015

Svenska Ishockeyförbundet, Barn- och ungdomstema utredningen, november 2015

Svenska Ishockeyförbundet, Idrottslyftet 2016

Svenska Ishockeyförbundet, verksamhetsberättelse 2015/2016

Svenska Skidförbundet, Jämställdhets- och mångfaldspolicy

Svenska Skidförbundet, Riktlinjer kring vallning, Barn & Ungdom – tips från landslagets vallteam

Svenska Skidförbundets riktlinjer för barn upp till 12 år; Blågula vägen

Svenska Skidförbundets riktlinjer för ungdoms-, junior- och seniorträning i längdskidor

Svenska Skidförbundets riktlinjer för ungdoms-, junior- och seniorträning i längdskidor

SvFF, Svenska Fotbollförbundets spelarutbildningsplan

SvFF, Utvecklingsplan för barn- och ungdomsfotboll 2017–2019, underlag till Idrottslyftet

Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska Fotbollförbundets spelarutbildningsplan, slutrapport, september 2016

Örnköldsviks kommun, kommunstyrelsens sammanträdesprotokoll 2016-09-06

Östersunds SK, verksamhetsberättelse och årsredovisning 2015-05-01–2016-04-30

Webbplatser

www.azaleabk.se

www.barnombudsmannen.se

www.berg.se

www.eskilstunagf.se
www.fifh.com
www.fogis.se
www.friends.se
www.friskissvettis.se
www.idrottensaffarer.se
www.ifkgoteborg.se
www.modohockey.se
www.ostersundsfk.se
www.parasport.nu
www.regeringen.se
www.rf.se
www.sisuidrottsutbildarna.se
www.skidor.com
www.sollefteaskidor.se
www.sportopen.se
www.svenskdovidrott.se
www.svenskdovidrott.se
www.svt.se
www.totalskidskolan.se
www.unicef.se
www.wras.se

Intervjuer och information m.m.

Attention, intervju 2016-03-08

Azalea BK, intervju 2016-10-16 och e-brev 2017-01-18 och 2017-01-20

Barnombudsmannen BO, e-brev 2017-01-20

Bengt Stattin, intervju 2016-10-26

Bergs kommun, intervju 2016-05-02

Centrum för idrottsforskning (CIF), intervjuer 2015-12-14 och 2016-09-27

Eskilstuna Gymnastikförening, intervju 2016-04-12 och e-brev 2016-12-13

Eskilstuna kommun, intervju 2016-04-14 och e-brev 2017-01-03

Eskilstuna Linden hockey, intervjuer 2016-04-12, 2016-12-15 och brev 2017-01-12

Friends, intervju 2016-03-16

Göteborgs stad, intervju 2016-02-16

Göteborgs Fotbollförbund, intervjuer 2016-02-16 och 2016-10-14

IF Viken, intervju 2016-02-15

IFK Göteborg, intervju 2016-02-15

Jämtland-Härjedalens Skidförbund, intervju 2016-05-02

Kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp, intern utfrågning 2016-06-16

Modo Hockey, intervju 2016-10-04 och e-brev 2017-01-10

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), intervju 2016-05-14

Parasportförbundet, intervju 2016-03-17 och e-brev 2017-02-16

Remsle UIF FF, intervju 2016-10-03, e-brev 2016-11-12 och 2016-12-29

Riksidrottsförbundet (RF), intervjuer 2015-12-15 och 2016-12-22 och e-brev 2017-02-15

Rädda Barnen, intervju 2016-05-03 och e-brev 2017-02-14

Seminarium, Barn- och ungdomsidrottens utveckling 2016-10-15

Sisu Idrottsutbildarna Västra Götaland, studiebesök 2016-10-16 och intervju 2016-10-17

Socialdepartementet, intervju 2016-03-07

Sollefteå GIF, intervju 2016-10-03 och e-brev 2016-10-04 och 2016-10-16

Sollefteå Gymnastikklubb, intervju 2016-10-03

Sollefteå Skidor IF, intervju 2016-10-03

Svenska Skidförbundet, längdkonsulten för de nordligaste distrikten, intervju 2016-10-04 och e-brev 2017-01-02

Street Games i Angered, studiebesök och intervju 2016-10-16

Svenska Fotbollförbundet (SvFF), intervju 2016-06-20, e-brev 2016-12-28, 2017-01-10 och 2017-01-25.

Svenska Gymnastikförbundet, intervju 2016-11-21, e-brev 2016-12-13 och 2017-02-14

Svenska Ishockeyförbundet (SIF), intervju 2016-11-24, e-brev 2016-11-25 och 2016-12-08

Svenska Skidförbundets längdgren (SSF längd), intervju 2016-11-16, e-brev 2016-12-12 och

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), intervju 2015-12-16 och e-brev 2017-02-03 och 2017-02-07

Södertälje Gymnastik- och Sportförening, intervju 2016-04-12 och e-brev

Södertälje hockeyförening, intervju 2016-04-28

Södertälje kommun, intervju 2016-04-14

Sörmlandsidrotten, intervju 2016-04-12

Vattenfall, e-brev 2017-01-08

Västra Götalands Idrottsförbundet, intervju 2016-02-15 och 2016-10-17

Åmåls kommun, intervju 2016-02-16

Åsarnas IK, intervju 2016-05-02

Östersunds fotbollsklubb, intervju 2016-05-02

Östersunds kommun, intervju 2016-05-02

BILAGA 1

RF:s medlemsförbund

Redovisning avser medlemsförbunden i mars 2017.

Akademiska Idrottsförbundet	Ishockeyförbundet
Amerikansk fotbollförbundet	Isseglarförbundet
Badmintonförbundet	Judoförbundet
Bandyförbundet	Kanotförbundet
Bangolförbundet	Karateförbundet
Baseboll och Softbollförbundet	Klätterförbundet
Basketbollförbundet	Konståkningsförbundet
Biljardförbundet	Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet
Bilsportförbundet	Landhockeyförbundet
Bob och Rodelförbundet	Motorcykel- och Snöskoterförbundet
Bordtennisförbundet	Mångkampsförbundet
Bouleförbundet	Orienteringsförbundet
Bowlingförbundet	Parasportförbundet
Boxningsförbundet	Racerbåtförbundet
Brottningsförbundet	Ridsportförbundet
Budo & Kampsportsförbundet	Roddförbundet
Bågskytteförbundet	Rugbyförbundet
Castingförbundet	Seglarförbundet
Cricketförbundet	Simförbundet
Curlingförbundet	Skateboardförbundet
Cykelförbundet	Skidförbundet
Danssportförbundet	Skidskytteförbundet
Dartförbundet	Skolidrottsförbundet
Draghundsportförbundet	Skridskoförbundet
Dragkampförbundet	Skyttesportförbundet
Dövidrottsförbundet	Sportdykarförbundet
Flygsportförbundet	Squashförbundet
Fotbollförbundet	Styrkelyftförbundet
Friidrottsförbundet	Taekwondoförbundet
Frisbeeförbundet	Tennisförbundet
Fäktförbundet	Triathlonförbundet
Golfförbundet	Tyngdlyftningsförbundet
Gymnastikförbundet	Varpaförbundet
Gång- och Vandrarförbundet	Vattenskid- & Wakeboardförbundet
Handbollförbundet	Volleybollförbundet
Innebandyförbundet	

BILAGA 2

Fotboll

Inledning

Denna bilaga innehåller en fallstudie av fotbollen i Sverige. Beskrivningen syftar till att redovisa exempel på dels hur de statliga målen har genomförts i verksamheten, dels vilka resultat som den statliga finansieringen har bidragit till. Beskrivningen utgår framför allt från skriftligt material som har kompletterats med underlag från intervjuer.

Förbundet och distriktsnivån

Svenska Fotbollförbundet (SvFF) representerar tre olika idrotter: fotboll, futsal och beach soccer. SvFF bildades den 18 december 1904. SvFF:s regionala organ består av 24 distrikt, specialdistriktsidrottsförbund (SDF) som täcker hela Sverige.

Förbundet – finansiering och antal anställda

Tabell A Finansiering och antal anställda på förbundet

Intäkter och bidrag (tkr)	2012	2013	2014	2015
Reklam och sponsring m.m. *	143 148	140 372	150 359	148 615
Övriga intäkter	260 910	295 225	182 854	136 006
Delsumma intäkter	404 058	435 597	333 213	284 621
Bidrag RF	41 640	42 374	43 522	42 368
Övriga erhållna bidrag	34 726	24 072	32 195	129 744
Delsumma bidrag	76 366	66 446	75 717	172 112
Summa intäkter och bidrag	480 424	502 043	408 930	456 733
Självfinansieringsgrad	91 %	92 %	89 %	90 %
Antal anställda i medeltal	161	162	158	159

* Inklusive förvärv av rättigheter till marknadsvärde.

Källa: Svenska fotbollförbundet verksamhetsberättelser för respektive år.

Av tabell A framgår att reklam och sponsring m.m. är överlag viktiga inkomster för förbundet under perioden 2012–2015.

Sponsringen från AB Svenska Spel uppgick till 36 miljoner kronor, 2012 inklusive Tipselit Flick. Motsvarande sponsring för 2015 var 42,2 miljoner kronor men huruvida Tipselit Flick ingick även detta år framgår inte. SvFF uppger man fördelade 1,7 miljoner kronor till Tipselit 2016.

AB Svenska Spel är enligt förbundet det enda statliga bolaget som sponsrar SvFF.²⁵⁴

²⁵⁴ SvFF, e-brev 2017-01-10.

Övriga intäkter består av bl.a. intäkter från evenemang, sändningsrättigheter för TV och radio samt ersättning för slutspel under mästerskap.

Bidragen från Riksidrottsförbundet (RF) har under perioden ökat från drygt 26 miljoner kronor till drygt 42 miljoner kronor (se nedan).

Antalet anställda vid förbundet har varit förhållandevis konstant och uppgår till ca 160 personer.

Tabell B Specifikation av statliga bidrag

Specifikation bidrag RF (tkr)	2012	2013	2014	2015
SF-stöd	23 551	26 095	27 000	27 000
Idrottslyftet	15 172	12 425	12 726	12 400
Landslagsstöd	1 400	1 410	1 970	1 840
SOK	-	-	-	-
Eventuellt övrigt RF	1 517	2 444	1 826	1 128
Eventuellt övrigt offentligt stöd (lönebidrag)	454	271	110	108
Summa	42 094	42 645	44 026	42 476

Källa: SvFF, e-brev 2017-01-25.

Av tabell B framgår att bidragen från RF har ökat något under perioden. Det är framför allt SF-stödet som har ökat med ca 3,5 miljoner kronor medan medel för Idrottslyftet har minskat med ca 2,8 miljoner kronor. Fotbollförbundet är det SF som får mest statliga bidrag.

Föreningar och medlemmar

Av tabell C framgår antalet utövare i fotbollsföreningar antalet föreningar åren 2013 och 2014. För övriga år saknas uppgifter enligt SvFF.

Tabell C Antal utövare fördelat på åldersgrupp och antal föreningar åren 2013–2014

Åldersgrupp	2013	2014	Förändring	Procent
Pojkar upp till 7 år	25 398	24 425	-973	-4 %
Flickor upp till 7 år	8 282	9 427	1 145	14 %
Pojkar 7–12 år	152 779	155 874	3 095	2 %
Flickor 7–12 år	60 984	63 744	2 760	5 %
Pojkar 13–20 år	95 389	93 144	-2 245	-2 %
Flickor 10–20 år	41 690	39 986	-1 704	-4 %
Pojkar 21 år och över	56 603	55 455	-1 148	-2 %
Flickor 21 år och över	13 691	14 422	731	5 %
Totalt	454 816	456 477	1 661	0 %
Antal föreningar	3 226	3 184		

Källa: SvFF, e-brev 2016-12-28, och egen bearbetning.

Av tabellen framgår att antalet föreningar har minskat något mellan 2013 och 2014. Det är ungefär 2 000 föreningar som har barn- och ungdomsverksamhet.

Vidare framgår att antalet barn och ungdomar som spelar fotboll i föreningar har ökat något från 2013 till 2014. Flickor i åldersgrupperna upp till 7 år, 7–12 år, 21 år och över svarar för den största relativa ökningen. Pojkar i åldersgruppen 7–12 år svarar för den största ökningen när det gäller antalet utövare. I denna åldersgrupp finns samtidigt merparten av de barn och ungdomar som spelar fotboll i föreningar.

SvFF pekar på att antalet fotbollsspelare i såväl Sverige som Europa minskar. Många barn prövar på och börjar med fotboll, men man lyckas inte behålla alla i verksamheten och man tappar många i för tidig ålder. I den föreningsenkät som svensk fotboll har genomfört de senaste tre åren konstateras att vid 8 års ålder spelar hälften av pojkarna fotboll och 19 procent av flickorna. Samma rapport visar att från 16 års ålder till 17 års ålder tappar man ca hälften av pojkarna och 75 procent av flickorna. I stora fotbollsdistrikt som Västergötland och Småland har man gått från 7 till 8 juniorserier (17–19 åringar) till en eller två serier. Det minskade antalet seniorspelare i svensk fotboll innebär att många juniorer får spela även seniorfotboll. Samtidigt vet vi att ca 40 000 ungdomar (400 lag), enligt Korpens siffror, spelar fotboll där.

Perioden 2004–2011 tappade fotbollen 7 procent av det lokala aktivitetsstödet. Men där fanns en spridning från Stockholm som ökade med 7 procent till Hälsingland som minskade med 23 procent.²⁵⁵

I en intervju uppges att den europeiska fotbollsorganisationen Uefa har inrättat ett särskilt projekt på grund av att många slutar Grow 2020. Vidare nämndes att SvFF håller på att inrätta en doktorandtjänst i Umeå med inriktning på orsakerna till att så många tonåringar lämnar fotbollen.²⁵⁶

Av intervjuer med föreningar får man följande bild av förändringen av antalet medlemmar bland barn och ungdomar. Knatteskola, bollkul eller prova-på-verksamhet för 5–6-åringar är populära och många barn deltar, i synnerhet pojkar.²⁵⁷

En förening uppger att det är först till kvarn som gäller för pojkar, och det gynnar barn med aktiva föräldrar. Fördelningen är ca 100 pojkar och 20 flickor. Man försöker få in fler flickor.²⁵⁸

I en kommun finns en form av organiserad spontanidrott inom kvartersfotbollen, Kvartersen där barn från hela kommunen samlas och spelar fotboll upp till 11–12-årsåldern. Alla får en inbjudan att vara med och alla uppges komma utom invandrartjejer. (Se vidare underbilaga 1). I Sollefteå finns en särskild förening för flickor, Remsle UIF FF, och en för pojkar, Sollefteå GIF. I för-

²⁵⁵ SvFF Utvecklingsplan för barn- och ungdomsfotboll 2017–2019. Underlag till Idrottslyftet.

²⁵⁶ SvFF intervju 2016-06-20.

²⁵⁷ Intervjuer IF Viken 2016-02-18, Östersunds fotbollsklubb 2016-05-02, Azalea BK 2016-10-16.

²⁵⁸ Östersunds fotbollsklubb, 2016-05-02.

eningarna börjar man spela när man är 10 år, men många fortsätter att spela både i Kvartersen och i den aktuella föreningen.²⁵⁹

En förklaring till att många slutar spela fotboll kan vara att skolarbetet ställer högre krav ju äldre ungdomarna blir och att tiden blir en knapp resurs där ungdomarna måste prioritera. Det är naturligt om man prioriterar skolarbete före idrottande, i alla fall för de som inte ser idrotten som ett yrke.²⁶⁰

Föreningarna uppger att många barn antingen slutar i 12-årsåldern eller mellan högstadiet och gymnasiet. Det ställs då högre krav i skolan och man vill styra mer över sin egen tid. I en förening slutar flickorna när de har deltagit i Gothia cup. En samstämmig uppfattning är att flickor slutar tidigare och i högre grad än pojkar. Pojkar slutar också, men normalt sett inte i samma utsträckning, och ofta går det ändå att få ihop lag trots att många pojkar slutar. I ett fall uppmärksammas att skolan är viktig som introduktion för flickor. De börjar ofta senare än pojkar, i 9–10 årsåldern.²⁶¹ En förening menar att det är många flickor som spelar fotboll med ca 130–150 flickor av totalt ca 400 barn och ungdomar. Men man har inget lag där flickorna kan fortsätta.²⁶² En annan förening har inget flicklag över huvud taget.²⁶³

Av en intervju framgår att det inte går att peka på en enda orsak till varför barn och ungdomar slutar träna fotboll. En generell anledning är att man måste vara bra för att spela, att det finns en prestationskultur. Det är viktigt att hitta rätt klubb för sin nivå. Det finns en annan konkurrensmentalitet i dag än tidigare. Man byter också förening oftare i dag än tidigare.²⁶⁴

Överlag har inte föreningarna några problem med rekryteringen av barn och ungdomar med undantag för flickor. En förening uppger att man inte har haft framgång med damsektionen under de senaste åren. Skälen är dels att många flickor flyttat från orten, dels de två damlagen som tidigare fanns började att spela seniorfotboll för tidigt. Det resulterade i att de spelade i en för hög liga och fick alldeles för hårt motstånd. Spelarna slutade en efter en tills det nu inte finns några lag kvar. Nu får de flickor som är födda 2001 utgöra grunden för ett nytt framtida damlag. Det anses vara viktigt att det finns äldre damlag då de blir förebilder för de yngre tjejerna.²⁶⁵

Även av en annan intervju framgår att det för flickor kan krävas att de går upp i damlaget redan vid 16 års ålder för att föreningen ska få ihop ett elvamannalag. Detta är inte alltid så lyckat eftersom det blir för höga krav på flickorna.²⁶⁶

När det gäller rekryteringen till flickfotbollen har man inom ett distrikt satsat på samarbete mellan klubbar. Exempelvis har IFK Göteborg startat ett flickfotbollslag, och distriktet har uppmanat en annan förening, Kopparberg,

²⁵⁹ Remsle UIF FF och Sollefteå GIF intervjuer 2016-10-03.

²⁶⁰ SvFF, e-brev 2017-01-25.

²⁶¹ Azalea BK intervju 2016-10-16.

²⁶² IF Viken intervju 2016-02-18.

²⁶³ Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-02.

²⁶⁴ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

²⁶⁵ IF Viken intervju 2016-02-18.

²⁶⁶ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

att inte starta ungdomsverksamhet för flickor då det kanske inte skulle finnas underlag för flera lag.

En förening uppger att man ska utöka verksamheten med ett lag nästa säsong för att man fått tillskott av nyanlända pojkar som spelar fotboll. Enligt deras erfarenhet ägnar sig nyanlända pojkar i stor utsträckning åt spontanidrott och då spelar man fotboll.²⁶⁷

SvFF har under 2016 registrerat 7 000 nya spelare, flyktingar med LMA-kort från Migrationsverket. Man uppger att detta är bara en del av alla ungdomar som kommit till fotbollsöreningarna. Många övriga finns i träning, olika prova-på-verksamheter och projekt, men de är inte registrerade för matchspel.²⁶⁸

En annan förening som har en ungdomsakademi uppger att ungefär hälften av ungdomarna har utländsk bakgrund och att de kommer delvis från segregerade områden. I en grundskola, Änglagårdsskolan, som föreningen är med och driver har ungdomarna olika social bakgrund.²⁶⁹

Verksamhetsidé, värdegrund, mål och strategier

SvFF:s verksamhetsidé är att man ska vara ett aktivt och pådrivande nationsförbund inom den internationella fotbollsederationen FIFA, den europeiska fotbollsorganisationen UEFA, RF och Sisu. Vidare ska SvFF utveckla, samordna och administrera fotbollens olika idrotter i Sverige och företräda den såväl nationellt som internationellt. SvFF ska verka för att alla ska få chansen att delta utifrån egen nivå och ambition.

Värdegrunden är:

- Vi vill varandras framgång.
- Vi föregår med gott exempel och visar öppenhet och respekt för människors lika värde samt motverkar alla former av diskriminering samt gynnar arbetet för jämställdhet och mångfald.
- Verksamheten utgår ifrån delaktighet, engagemang, trovärdighet och drivs enligt demokratiska principer där beslut är väl förankrade.
- Fotbollen bygger på det ideella ledarskapet och präglas av glädje, gemenskap och rent spel.
- Fotbollen ska vara tillgänglig för alla och bidra aktivt till samhällsnyttiga värden och värderingar.
- Med fotbollen som utgångspunkt engagerar vi oss såväl inom den egna verksamheten som i idrottsrörelsen och samhället i övrigt.
- Vi tror på ett ständigt behov av utveckling och strävar efter en god balans mellan kontinuitet och förnyelse.

Svensk fotbolls vision är: Fotboll – Nationalsporten – För alla överallt.

²⁶⁷ Sollefteå GIF intervju 2016-10-03.

²⁶⁸ SvFF, Utvecklingsplan för barn- och ungdomsfotboll 2017–2019. Underlag till Idrottslyftet.

²⁶⁹ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

För att arbeta mot den visionen presenterar SvFF i sitt måldokument ”Mål och strategi 2013–2017 för svensk fotboll” följande strategiska mål:

- Öka antalet utövare
- Ökat antal ideellt engagerade ledare
- Fler som spelar längre
- Fler utbildade ledare
- Ungdomslandslagen siktar på slutspel för utbildning mot framtida framgångar
- Stärka positionen som viktig aktör för ett integrerat Sverige
- Stärka vår ställning som viktig samhällsaktör utifrån vårt uppdrag
- Ökad representation där strategiska beslut om internationell fotboll fattas
- Arrangera flera internationella evenemang inom fotboll
- Damlandslaget ska ta medalj i de internationella mästerskapen
- Herrlandslag, U21 och futsallandslaget kvalificerar sig till EM och VM
- Minst en svensk damelitklubb ska årligen nå slutspel i den internationella cupen
- Minst en herrelitklubb ska årligen nå gruppspel i de internationella cuperna.

Av redovisningen framgår att SvFF har fastställt 13 strategiska mål för verksamheten åren 2013–2017. Av dessa berör 5 mål enbart elitfotboll. Målen om att öka antalet utövare och fler som spelar längre kan beröra både bredden och elitsatsningen.

Verksamhetsområden och strategier för 2013–2017 delas upp i områdena fotbollsutveckling, föreningsutveckling och förbundsutveckling.

Fotbollsutvecklingen omfattar följande delar:

Svensk fotboll ska tillsammans

- utveckla innehåll och skapa en samlad syn på spelarutbildning baserat på Fotbollens Spela, lek och lär (se nedan).
- vidareutveckla ledarskapsbegreppet till att omfatta samtliga ideellt arbetande i föreningar, på distriktsnivå eller vid intresseorganisationer inom fotbollen.
- utveckla, anpassa träning, spel och tävlingsformer som möjliggör att fler ges möjlighet att spela fotboll.
- vidareutveckla och tillgängliggöra målgruppsanpassad utbildning och lärande i ledarskap och fotboll.
- verka för att barn och ungdomar i organiserad form har möjlighet att utöva fotboll inom ramen för den ordinarie skoldagen.
- verka för att skapa miljöer där spelare kan utvecklas hela vägen till yppersta elitnivå.

Föreningsutveckling avser att

- skapa en plattform för att förstärka det ideella ledarskapets status och attraktivitet.
- synliggöra föreningarnas värde för samhället med väl fungerande organisationer med välutbildade ledare som speglar samhällets mångfald.
- utveckla våra arbetssätt, metoder och organisationsformer utifrån behoven i stad och land för att bli mer ändamålsenliga och för att öka fotbollsintresset.
- våra föreningar ska erbjuda alla som vill, oavsett förutsättningar, positiva hälsofrämjande och utvecklande fotbollsaktiviteter.
- utveckla ett effektivt samarbete med Sisu Idrottsutbildarna anpassat till fotbollens verksamhet.

Förbundsutveckling rör bl.a. kommersiella frågor, samverkan och fotbollens roll som samhällspåverkare.

Riktlinjer för barn- och ungdomsfotboll

Av Svenska fotbollförbundets riktlinjer för barn- och ungdomsfotboll framgår att barn- och ungdomsfotboll utgör den största delen av svensk fotboll. Den är uppdelad i barnfotboll (6–12 år) och ungdomsfotboll (13–19 år). Barns och ungdomars fotbollsspel bygger på att de ska ha roligt och att de ska idrotta på sina egna villkor.

I barnfotboll ska barnen leka, uppleva glädje och lära sig träna fotboll. Det är viktigt att alla får delta lika mycket och prova på olika positioner i laget. Alla barn ska ges den bästa möjligheten att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Prestationen ska inte styra verksamheten och matchresultat ska spela en mycket underordnad roll.

Spela, lek och lär

Hösten 1985 tillsattes en arbetsgrupp (U -90) som fick till uppgift att lägga fram och marknadsföra svensk fotbolls mål och riktlinjer för ungdoms- och juniorfotboll. Förslaget antogs av styrelsen, och riktlinjerna Spela, lek och lär fastställdes 1986. Spela, lek och lär syftade till att ge ett underlag till diskussioner om attityder till ungdomsfotbollen inom distrikt och föreningar. Det är också i stort de riktlinjer som gäller i svensk fotboll.

- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska ta hänsyn till individens behov och ge möjlighet till utveckling i den takt som passar vars och ens fysiska, psykiska och sociala förutsättningar.
- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska skapa en positiv och sund miljö där alla får lära sig fotboll och utveckla ett livslångt intresse.
- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska ge alla möjligheten till långsiktig, målinriktad utbildning under socialt trygga former.

- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska se matchen som ett inläringstillfälle och motverka toppning och utslagning.
- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska lära barn och ungdomar ett etiskt och moraliskt förhållningssätt och fair play.
- Svensk barn- och ungdomsfotboll ska erbjuda en allsidig fotbollsträning.

I Fotbollens spela, lek och lär redovisas också SvFF:s vision och de strategiska mål för 2013–2017 som redovisas ovan.²⁷⁰

Spelarutbildningsplan

Fotbollförbundet har tagit fram en spelarutbildningsplan för barn och ungdomar i åldern 6–19 år som presenterades vid utbildningskonferensen i november 2012. Den ska spridas bl.a. via riksinstruktörer till distriktens föreningar.

Av en intervju med förbundet framgår att bakgrunden till projektet är att RF 2010 tryckte på SvFF och man började revidera sitt program för utbildning av ledare. Samtidigt begärde Uefa en plan för hur man bedriver barn- och ungdomsidrott.

Spelarutbildningsplanen beskriver hur svensk fotboll med bästa tänkbara lärandemiljöer ska utveckla fotbollsspelare. Syftet med planen är att öka kunskapen ytterligare genom att ta till vara forskning och beprövad erfarenhet. Målet är att spelarutbildningsplanen ska ge tips på hur man främjar ett långsiktigt idrottande och skapar bästa möjliga förutsättningar för lärande.

Spelarutbildningsplanen innehåller SvFF:s rekommendation. Man uppger att planen kontinuerligt utvärderas, utvecklas och förbättras i en ständigt pågående process.

SvFF uppger att det synsätt som genomsyrar spelarutbildningsplanen är detsamma som i Fotbollens spela, lek och lär och bygger på ett barnrättsperspektiv.

Det innebär att barnets bästa alltid sätts i första rummet och att utgångspunkterna är barns rättigheter och lika värde. I planen tas också stor hänsyn till barns mognadsnivå för att träning och matcher ska anpassas till deras fysiologiska, psykologiska och sociala förutsättningar. Därmed uppfyller spelarutbildningsplanen det som Idrotten vill (RF:s idéprogram) understryker – att idrott för barn ska vara lekfull, allsidig och bygga på barnens egna behov och förutsättningar och att man ska ta hänsyn till variationer i utvecklingstakt. Allt för att ge bästa förutsättningar till långsiktig prestationsutveckling.

SvFF har delat in spelarutbildningsplanen i fyra nivåer, från 6 till 19 år, där varje nivå har en egen målbild. Det som spelaren lär sig på en nivå finns med, förstärks och utökas på nästa nivå till dess att målbilden är nådd vid 19 års ålder.²⁷¹

²⁷⁰ Svenska Fotbollförbundet, Fotbollens spela, lek och lär –Svensk barn- och ungdomsfotbolls inriktning, 2014.

²⁷¹ SvFF, Svenska Fotbollförbundets spelarutbildningsplan.

SvFF har låtit forskare vid Umeå universitet utvärdera införandet av spelarutbildningsplanen, och en slutrapport publicerades 2016. I relevanta delar återges resultatet under respektive rubrik i rapporten.²⁷²

Föreningarnas policyarbete

Det finns några exempel utifrån intervjuerna där man har arbetat med föreningens värdegrund och inriktning. Ett exempel på en förening som har arbetat med föreningens policy är Azalea BK, en kvartersförening som bröt sig ur Göteborgs FF och som bildade en barn- och ungdomsförening. Anledningen till att man bröt sig ur moderföreningen var bråk om fördelningen av resurser och att man ansåg att barn- och ungdomsfotbollen bekostade seniorernas verksamhet. Inledningsvis bildade varje åldersgrupp ett lag som utformade sin egen verksamhet och man toppade sina lag som innebar att man vann många cuper. Detta ledde till meningsskiljaktigheter mellan föräldrar som ville fortsätta den elitsatsning som pågick och de som menade att föreningen hade bildats för alla barn och ungdomar och som betonade den sociala dimensionen. Detta innebar att man genomförde ett omfattande arbete med värderingar som resulterade i en tydlig satsning på bredden och att alla får vara med.²⁷³

Azalea BK konstaterar att värdegrundsarbetet förändrade kulturen i föreningen genom betoningen på att alla får vara med. Föreningen är tydlig med att man finns till för medlemmarna. Arbetet genomsyras av att man ska ha roligt, utvecklas socialt och spela fotboll.²⁷⁴

Även andra föreningar har en värdegrund för verksamheten. En förening definierar värdegrunden som ett gemensamt förhållningssätt till verksamheten och en beskrivning av de värderingar som man delar och som styr medlemmarnas handlande och beteende.²⁷⁵

Föreningarnas värdegrundsarbete har ibland genomförts med utgångspunkt från Idrotten vill ibland inte.

Inga serietabeller upp till 12 år

SvFF uppger att deras arbete går ut på att fler ska spela längre. Man menar att man därför måste agera så att ungdomar inte lämnar fotbollen på grund av för tidiga ambitioner om utveckling och framgång från spelarna själva, ledare eller föräldrar.

Representantskapet beslutade 2016 att man från säsongen 2017 inte ska ha serietabeller för ungdomar upp till 12 års ålder, något som flera distrikt redan har infört i någon form.²⁷⁶

²⁷² Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska fotbollförbundets spelarutbildningsplan, slutrapport september 2016.

²⁷³ Sundqvist, Så funkar ungdomsfotbollen om gemenskap och konflikter i världens roligaste idrott, 2013, och Azalea BK intervju 2016-10-16.

²⁷⁴ Azalea BK e-brev 2017-01-20.

²⁷⁵ www.ostersundsfc.se/klubben/varderingar/ hämtad 2016-12-16.

²⁷⁶ Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2015.

Göteborgs FF är ett av de distrikt som avskaffade serietablerna för ett par år sedan. En förening menar att tävlingsformer och system för talangselektering är helt avgörande för hur ledare, föräldrar och föreningar agerar. Sedan tävlingsformerna ändrades har det blivit betydligt lättare för föreningen att arbeta helt inriktat på fotboll för alla. Man beskriver skillnaden som ”dag och natt”. Inga värdegrunder i världen hjälper mot toppning och selektion etc. om tävlingsformer, talangjakt och ”intresseträningar” stimulerar en motsatt utveckling.²⁷⁷

En förening uppmärksammar att i barn- och ungdomsfotbollen räknar man inte poäng och gör inte tabeller. Det är först på A-nivån man räknar poäng.²⁷⁸

Ett distrikt som ingår i uppföljningen menar att det är viktigt att blanda grupper i stället för att inrikta verksamheten på selektering i akademier och att det därför är väsentligt att man bryter hur man tänker kring bredd och elit. Det är också en fördel om man avvaktar med elitverksamhet till 15–16-årsåldern. Likaså är det bättre att barnen eller ungdomarna tränar en gång per vecka och stannar kvar än att de tränar flera gånger i veckan och sedan slutar med träningen.²⁷⁹

Utvecklingsbehov

Förbundet uppger att Uefa har följt upp svensk fotboll. Enligt Uefa är man bra på att ta hand om barn upp till 12 år. Däremot är man sämre på att ta hand om ungdomar och unga vuxna. Vidare konstaterar Uefa att man har ett bra utbildningsmaterial men att man inte når ut. Därför avser SvFF att inleda en diskussion med alla distrikt om hur man når ut och även identifiera åtgärder för att komma till rätta med eventuella problem.²⁸⁰

Selektering

Landslag och fotbollsgymnasier

Vid en intervju framgår att SvFF att tar ut ett landslag för 15-åringar. Distriktens fotbollsförbund är rädda för att få böter om man inte skickar spelare dit samtidigt som man anser även att det är angeläget att visa upp distriktets spelare.²⁸¹

I Sverige finns Elitfotbollsgymnasier med nationell idrottsutbildning (NIU). För läsåret 2016/17 fanns totalt 1 110 elevplatser fördelade på 68 skolor i SvFFs 24 distrikt.²⁸²

Vidare finns också grundskolor, t.ex. Änglagårdsskolan, som IFK Göteborg är med och driver.²⁸³

²⁷⁷ Azalea BK, e-brev 2017-01-18.

²⁷⁸ Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-02.

²⁷⁹ Intervju Göteborgs fotbollsförbund, 2016-02-16.

²⁸⁰ Intervju SvFF, 2016-06-20.

²⁸¹ Intervju Östersunds fotbollsklubb, 2016-05-02.

²⁸² www.fogis.se

²⁸³ Intervju IFK Göteborg 2016-02-16.

I en intervju uppmärksammades att idrottsgymnasierna inte tränar enligt de metoder som forskningen rekommenderar. De tränar ofta för mycket, vilket leder till skador eller att ungdomarna tröttnar.²⁸⁴

Akademier

Ungdomsakademier är en långsiktig satsning av Svensk Elitfotboll (SEF) som genomförs inom ramen för det s.k. Tipselitprojektet. Verksamheten finansieras av AB Svenska Spel. Tipselit är ett samarbetsprojekt mellan SvFF, SEF, Elitserieföreningen Damfotboll (EFD) och AB Svenska Spel med syfte att trygga ”svensk fotboll för framtiden” genom en målmedveten satsning på unga talanger, föreningar samt ledare. Tipselitprogrammet innebär att föreningen får möjlighet att förstärka sin talangutveckling genom att anställa kvalificerade tränare för sitt utvecklingslag. Tanken är att talangerna ska få en elitinriktad fotbollsutbildning av i första hand en heltidsanställd tränare. Tipselit innebär i korthet ett ekonomiskt tränar- och utbildningsbidrag av varierande storlek. AB Svenska Spel står för medlen medan SEF, SvFF och EFD administrerar projektet. Kriterierna för att kunna vara med har man tagit fram gemensamt. SvFF och SEF tog för fem år sedan fram ett certifieringsdokument för fotbollsakademier. Därefter har SEF utvecklat certifieringen och driver denna fråga. Detta för att bl.a. kvalitetssäkra föreningarnas arbete med spelarutveckling i åldern 8 till 19 år.²⁸⁵

Det finns både pojk- och flickprojekt. Pojkprojektet bedrivs mestadels i de allsvenska klubbarna och superettaklubbarna, medan flickprojekten bedrivs mer i form av läger och utbildningsträffar.

För att öka resultaten av projektet har man bl.a. utformat olika bonusar för elitklubbarna att arbeta mot. Exempel på sådana är publikbonus, ungdomsbonus och placeringsbonus. Det finns även en särskild bonus för de föreningar som syftar till att premiera de föreningar som matchar sina unga spelare mest.²⁸⁶

IFK Göteborg är en av de akademier som finns i Sverige. Vid en intervju uppger man att man tillämpar SvFF:s Spela, lek och lär. Föreningen arbetar för att alla ska ha samma möjligheter – tjejer och killar med olika socioekonomisk bakgrund.²⁸⁷ För att få spela i IFK Göteborg gäller följande:

Pojkar och flickor 5–7 år skickar en intresseanmälan, med namn och kontaktuppgifter.

Flickor 8–14 år är välkomna att anmäla sig. I mån av plats kan man erbjuda spelare att få prova på hur det är att träna med IFK Göteborg.

²⁸⁴ Intervju Östersunds fotbollsklubb, 2016-05-02.

²⁸⁵ www.svt.se/sport/fotboll/fotbollsakademier/ och www.svfa.se/om-svenska-fotbollsakademier/vad-ar-svenska-fotbollsakademier/ hämtad 2016-12-16.

²⁸⁶ fogis.se/barn-ungdom/tipselit/ hämtad 2016-12-16.

²⁸⁷ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

Pojkar 8–14 år

1. Du anmäler dig till våra öppna extraträningar via anmälan öppen extraträning och då måste din klubb godkänna din medverkan på dessa träningar.
2. På de öppna extraträningarna ser vi de spelare som angivet sitt intresse av att börja i IFK Göteborg.
3. I mån av plats (och efter öppna extraträningar) så kan vi erbjuda mycket intresserade och ambitiösa spelare 8–14 år att få provträna med IFK Göteborg i exempelvis tre veckor.
4. Om allt känns rätt för både spelaren och IFK Göteborg efter träningsperioden och spelaren vill komma till oss så kontaktar vi spelarens klubb för att hitta en lämplig lösning för alla inblandade.

Pojkar 15–16 år och äldre kan vi erbjuda provträning med laget men endast i mån av plats. Du ska ha stort intresse och tålamod att orka träna mycket och länge i många år.²⁸⁸

Man framhåller vikten av att kontrollera innan en spelare väljer att prova med dem att spelaren är beredd att följa riktlinjerna och har ett så stort intresse för fotboll att hon eller han vill träna så mycket som man gör i akademin.²⁸⁹

Vid en intervju uppges att man tar in ca 1–3 nya spelare varje år. Spelare från andra klubbar som vill satsa lite mer men ändå stanna kvar i sin klubb kan få ”extraträning” i IFK Göteborg ca 1 gång i veckan. På det sättet kan spelaren få extra träning, och IFK Göteborg uppger att man undviker att ”plocka russin ur de andra Göteborgslagen”.

Kraven att få börja spela i IFK Göteborg kommer mer från föräldrar än från barnen själva enligt uppgift vid intervjun. När det gäller kraven på elitsatsningar är det snarare föräldrar än klubben som förespråkar elitsatsningar.²⁹⁰

Satsning på en idrott

Vid en intervju framkom att det inte är ovanligt att föreningar lägger träningar året runt i syfte att få barnen att avstå från andra idrotter. Det är också ett problem att träningsdagar krockar.²⁹¹

Vid en intervju påpekas att det ska vara okej för barn och unga att träna flera idrotter och att inte behöva välja. Det är viktigt att ta reda på vad som gör att man kommer till en träning eller inte.²⁹²

Föreningsutveckling, ledare och föräldrar

Sedan 2004 har svensk fotboll haft samma mål för föreningsutveckling.

²⁸⁸ www.ifkgoteborg.se/Akademin-old/Kontakt/Borja-i-IFK/ hämtad 2016-12-15.

²⁸⁹ Ibid.

²⁹⁰ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

²⁹¹ Göteborgs FF intervju 2016-02-18.

²⁹² Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-30.

Tillsammans med Sisu Idrottsutbildarna hjälper SvFF och distrikten fotbolls-föreningarna med ledarförsörjning, policyarbete, verksamhetsplanering och Idrottens föreningslära. Dessutom är genomförandet av SvFF:s spelarutbildningsplan en viktig del i utvecklingen av föreningar, ledare och spelare.²⁹³

Vid en intervju framkom att för att det ska vara möjligt att behålla föreningslivet i framtiden måste man lösa bemanningsfrågan. Kanske skulle särskilda anställda konsulenter kunna vara en lösning. Det saknas i dag ofta en person som finns på plats i föreningslokalen. Det finns svårigheter kring det ideella ledarskapet och eldsjälarna är på väg bort. I dag är ledarna ofta mer fokuserade på sitt eget barn i laget än på föreningen i stort. Föreningen kan bli ”gisslan” när systemet bygger på föräldratränare. Föräldrar ser sig även mer som kunder och anser att allt ska fungera med föreningen.²⁹⁴

Ledare m.m.

I utvärderingen av det ovan nämnda genomförandet av spelarutbildningsplanen framkom att utbildning av föreningar och tränare ses som en nyckelfråga för att genomföra den spelarutbildningsplan som SvFF har fastställt.²⁹⁵

Utbildningsverksamheten har utformats på följande sätt: Förbundet utbildar distrikten och sedan är det distriktens uppgift att utbilda föreningar.

SvFF uppger exempelvis att man försöker förmå få alla tränare att genomgå utbildningarna. Helst ser man att det blir ett obligatorium att alla tränare för barn och ungdomar ska vara utbildade.²⁹⁶

Vid intervjuer uppmärksammar många ledarens betydelse. En förening som har en tillväxt av barn och ungdomar menar att deras framgångskoncept är att de tillhandahåller goda ledare.²⁹⁷

Resultat från flera intervjuer visar att tränare som går en ledarutbildning blir mer insiktsfulla och att det leder till att det blir bättre kvalitet i träningen.²⁹⁸

Samtidigt påpekas att ledarna arbetar ideellt och att det kan vara svårt för dem att hinna med att delta i utbildningar eller träffar som föreningarna anordnar. I ett fall nämndes att man enbart har ungdomstränare och inga tränare som är föräldrar till de äldre barnen och ungdomarna. Anledningen är att det finns bättre förutsättningar att ge ungdomstränare utbildning.²⁹⁹

I ett fall nämns att föreningens riktlinjer för barn- och ungdomsfotboll ska fungera som en ledarhandbok. Dokumentet har arbetats fram med utgångspunkt i RF:s Idrotten vill.³⁰⁰

²⁹³ Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2015.

²⁹⁴ Göteborgs FF intervju 2016-02-16.

²⁹⁵ Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska fotbollförbundets spelarutbildningsplan, slutrapport september 2016.

²⁹⁶ SvFF intervju 2016-06-20.

²⁹⁷ IF Viken intervju 2016-02-18.

²⁹⁸ Intervjuer SvFF 2016-06-20, Remsle UIF FF och Sollefteå GIF 2016-10-03.

²⁹⁹ Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-02.

³⁰⁰ IF Viken intervju 2016-02-18.

Föräldrar

SvFF uppger att man har planer på att starta ett projekt som syftar till att ta fram utbildning för föräldrar och personer som finns kring ledare och tränare. Bakgrunden är bl.a. resultat från forskning som har omsatts i praktiska råd som har presenterats i bokform av en person som har varit idrottspsykologisk rådgivare åt SvFF.³⁰¹

Det finns exempel på att man har riktlinjer för föräldrarna. Ett sådant exempel är Azalea BK. I föreningens riktlinjer står det bl.a. att föreningen är en fotbollsklubb för barn och ungdomar samt deras föräldrar.

Utan föräldrarnas engagemang, ingen klubb. Så enkelt är det. Alla som bär upp verksamheten i Azalea, från styrelse till lagansvariga, tränare och kontaktföräldrar, är människor som genom sitt engagemang för sina barn och för sina barns lagkompisar vuxit in i verksamheten. Därför är det viktigt att alla föräldrar med barn i Azalea från början förstår att deras närvaro och insatser inte bara är välkomna utan faktiskt helt nödvändiga!³⁰²

Av en intervju framgår att föräldrar skolas in i verksamheten i samband med att deras barn börjar träna i föreningen.³⁰³

Genomförande av barnrättsperspektivet

I förbundet och distrikten

Av verksamhetsberättelsen för 2015 framgår att

Sveriges regering och riksdag, RF och samhället i stort, kräver att idrotten ger alla barn chansen att få vara med och att ingen utesluts. I tider när vi önskar fler anläggningar och stöd måste vi ta vårt ansvar för hur vi sköter vår verksamhet. Att fotbollen är en bra folkhälsosport, ja det vet vi, men den ska vara det längre upp i åldrarna och även för dem som inte når elitstadiet. Alla behövs.³⁰⁴

Som framgått ovan definierar SvFF i sin spelarutvecklingsplan att barnets bästa alltid sätts i första rummet och att utgångspunkterna är barns rättigheter och lika värde.

Enligt den tidigare nämnda utvärderingen av spelarutvecklingsplanen framgår att man inom distrikten inte i någon högre grad har arbetat aktivt med barnrättsperspektivet innan spelarutvecklingsplanen lanserades. Vid frågan om distrikten haft något speciellt fokus på barnrättsperspektivet tidigare hänvisade de flesta distrikten, enligt utvärderingen, till Fotbollens spela, lek och lär som ingår i utbildningar till tränare.

Av en intervju med SvFF framgår att beslutet att man inte ska ha serieta-beller för ungdomar upp till 12 års ålder från säsongen 2017 har varit lyckat och skapat en nyttig debatt. Man har startat en process där man ifrågasätter

³⁰¹ SvFF intervju 2016-06-20.

³⁰² www.azaleabk.se/varariktlinjer/foraldramanualen/ hämtad 2016-12-15.

³⁰³ Azalea BK intervju 2016-10-16.

³⁰⁴ Fotbollförbundet, verksamhetsberättelse 2016.

sina tidigare prioriteringar och tar in erfarenheter av att jobba med barnperspektiv från olika håll.³⁰⁵

Såväl SvFF som ett distrikt som ingår i uppföljningen uppger vid intervjuer att barn- och ungdomsfrågor dominerar arbetet i förbundet. Både spelformerna och regelverken behöver anpassas utifrån ett barnrättsperspektiv i sina riktlinjer Fotbollens spela, lek och lär.

Av en intervju med SvFF framgår att ingen systematisk uppföljning görs av tillämpningen av riktlinjerna. Det är SDF som föreningar ska vända sig till om det är några problem. Varje förening är unik.

För närvarande pågår ett arbete med att ta fram ett förslag till att man ska kunna diplomera en förening. I arbetet ingår att definiera vad diplomeringen ska innehålla, hur detta ska ske och hur man ska följa upp diplomeringen.³⁰⁶

Vid en intervju redovisades ett praktiskt exempel: två lag från samma förening inte ska nivåanpassas så att ett lag innehåller de bästa spelarna och det andra mindre bra spelare utan lagen bör blandas.

Andra sätt att arbeta med ett barnrättsperspektiv inom fotbollen är att använda mindre planer (t.ex. 1/4), spela 3–5–7–9-mannafotboll, använda sarger och spela i tre perioder i stället för två. I år ska förbundet, utifrån barnkonventionen, införa en rekommendation om spelgaranti, som innebär att varje barn ska få spela minst två perioder varje match. Byten ska enbart ske i periodpauserna. En annan åtgärd är att yngre spelare inte ska få möta äldre spelare. Göteborgs FF har beslutat om att tabeller inte ska publiceras. Alla fotbollsöreningar instämde i detta beslut utan synpunkter.³⁰⁷

Tränarutbildningen vilar numera på FN:s barnkonvention och där principen är att alla ska få vara med.³⁰⁸ Man har dock inte redovisat några exempel på hur man har omsatt barnkonventionen i utbildningen. Enligt SvFF pågår sedan 2010 en kontinuerlig revidering av tränarutbildningen.³⁰⁹

Exempel från verksamheten

Det finns också exempel från föreningar där man har tagit fram policyer och riktlinjer för klubbens barn- och ungdomsfotboll. Exempelvis uppger en förening att policyn och riktlinjerna ska fungera som en ledarhandbok. Dokumentet har arbetats fram med utgångspunkt i RF:s Idrotten vill och genom att dokumentera vad föreningen står för och har stått för under hela dess historia. Ungdomssektionens styrelse har återuppstått efter att ha varit obefintlig under två år och där arbetar man med föreningens värdegrundsfrågor.³¹⁰

³⁰⁵ SvFF, intervju 2016-06-20.

³⁰⁶ Ibid.

³⁰⁷ Göteborgs FF intervju 2016-02-16.

³⁰⁸ SvFF, verksamhetsberättelse 2015.

³⁰⁹ SvFF, e-brev 2016-12-28.

³¹⁰ IF Viken intervju 2016-02-16.

Även ungdomsakademin IFK Göteborg uppger att barnrättsperspektivet genomsyrar verksamheten, både när det gäller hur man lägger träningsstider och att alla ska ha samma kläder.³¹¹

I en förening som enbart har barn- och ungdomsfotboll tydliggör man sin verksamhet på följande sätt:

Hela verksamheten skall genomsyras av att vi långsiktigt och tålmodigt jobbar för att behålla bredden i varje åldersgrupp. Breddsatsning betyder för oss att varje enskild spelare, oavsett förmåga, ska få chansen att utveckla sina färdigheter, både individuellt och som lagspelare, under åren i Azalea.

Vi vet av erfarenhet att idrottsliga framgångar kommer som en ”bieffekt” av kombinationen breda trupper och bra träning. I vår modell står därför inte bredd och topp i motsatsställning. De som vill kan göra en ambitiös satsning mot eliten inom ramen för Azalea.

Azalea BK är en klubb öppen för alla barn och ungdomar. Alla som vill vara med får vara med. Alla som är med skall vara med på lika villkor. Pojkar och flickor, nybörjare och erfarna – alla barn och ungdomar är välkomna. Det är vår styrka. Vår idrottsatsning byggs på vänskapsband och positiva utmaningar, inte på konkurrens och utslagning.³¹²

Vid en intervju uppges att man försöker leva som man lär genom att skola in såväl barn som föräldrar i de grundläggande värderingar som verksamheten bygger på.³¹³

I en intervju med en annan förening, Östersunds fotbollsklubb påpekas att barn- och ungdomsarbetet i föreningen ska bygga på kunskap och forskning, inte på gamla traditioner. Barnrättsperspektivet är mycket centralt och något man har med sig hela tiden i sitt arbete. Den aktuella föreningen menar att man har arbetat mycket med värdegrundsfrågor. Man bedriver ett kontinuerligt arbete, varje vecka, och man förmedlar också värdegrunden till sina fans. Man pratar till exempel om vad ÖFK-märket står för och vad det innebär att vara ÖFK-are. Man arbetar också aktivt med värdegrundsfrågor med A-laget. Det gäller att få med hela föreningen, och då kan man få draghjälp från A-laget för att förändra.

Den aktuella föreningen har inte åldersindelade lag utan större träningsgrupper med ungefär tre årskullar i. Bakgrunden är att forskning har visat att den fysiska utvecklingen varierar avsevärt mellan olika barn och att det beror på när man är född på året om man kommer med i ”bättre” lag eller inte. Detta säger däremot ingenting om barnens långsiktiga möjligheter att spela fotboll.

Den modell man arbetar efter har tillämpats i föreningen i ungefär två år. Föreningen har fått reaktioner från föräldrar som har andra förväntningar på träningen. Exempelvis kan man förlora fler matcher jämfört med tidigare, vilket uppfattas som jobbigt av vissa föräldrar. Samtidigt är föreningen övertygad om att modellen kommer att leda till minst lika bra idrottsliga framgångar som tidigare. Barnen kan också bli frustrerade ibland eftersom många är vana vid

³¹¹ IFK Göteborg intervju 2016-02-16.

³¹² www.azaleabk.se/varariktlinjer/varideikorthet/ hämtad 2016-12-15.

³¹³ Azalea BK intervju 2016-10-16.

ett annat upplägg, och man får ofta förklara varför föreningen har valt det tillämpade tillvägagångssättet. Reaktionen i ledargruppen var inledningsvis blandad.

Vid en intervju framgår vidare att det är viktigt att föreningens ledning är tydlig om vad man vill åstadkomma med förändringen. Att ordföranden och styrelsen är tydliga är A och O om man vill förändra. Det gäller att stå på sig när föräldrar ställer krav eller sponsorer hotar att dra in sponsormedel. Annars kan barnen komma i kläm.³¹⁴

Om barnen tillfrågas

I den ovan nämnda utvärderingen av spelarutbildningsplanen har man också frågat barnen genom fokusgruppsintervjuer vad som gör fotbollen rolig och meningsfull. Av svaren framgår att umgås med kompisar/träffa vänner och att alla får vara med är en viktig dimension. Likaså är att få uppmärksamhet och synas och att lära sig saker viktigt för barnen. För barnen är det sociala sammanhanget överordnad den idrottsliga.

I utvärderingen konstateras att de resultat som framkommit genom intervjuerna stämmer väl överens med tidigare forskning om vilken mening barn och unga tillskriver sitt fotbollsspelande i föreningsregi och hur de vill att träning och tävling ska vara för att de ska trivas och utvecklas.³¹⁵

Uppföljning, krav och sanktioner

Vid intervjuer har det inte framkommit att det sker någon uppföljning av verksamheten i föreningarna av distriktet eller förbundet.

Regler och rutiner om barn kränks

Ett distrikt uppger att man ofta blir involverad om det uppstår svårigheter eller situationer inom en förening. Exempel på detta kan vara när domare eller föräldrar uppträder illa. Ett annat exempel är när barn inte får vara med på grund av elitsatsning. Däremot finns det inte någon instans eller liknande som barn eller föräldrar kan vända sig till utöver föreningens styrelse eller distriktet.³¹⁶

Av intervjuer med föreningarna framgår att det är främst ledarna som har till uppgift att uppmärksamma om något barn kränks eller far illa. Föräldrar kan också vända sig till föreningen om man anser att någon ledare betar sig olämpligt. Ledare får sluta om de uppför sig illa.³¹⁷

I den ovan nämnda utvärderingen av spelarutvecklingsplanen tillfrågades bl.a. tränare om sina kunskaper när det gällde att bedriva fotbollsverksamhet. Av svaren framgår att de kunskaper man värderar högst är kunskaper om att

³¹⁴ Intervju Östersunds fotbollsklubb, 2016-05-02.

³¹⁵ Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska fotbollförbundets spelarutbildningsplan, Slutrapport september 2016.

³¹⁶ Göteborgs FF intervju 2016-02-16 och 2016-10-14.

³¹⁷ Intervjuer Remsle UIF FF och Sollefteå GIF, 2016-10-03.

kunna motverka mobbning och kränkande behandling samt att utveckla spelarnas förståelse för fair play.³¹⁸

Exempel på samverkan

Föreningslyftet

Ett exempel på projekt som bedrivs för att utveckla föreningslivet är Föreningslyftet. Målet är att utveckla det befintliga föreningslivet så att man står rustad att möta framtiden och att stärka det ideella ledarskapet. Tanken är bl.a. att förstärka föreningslivet så att man kan utnyttja idrottsanläggningar effektivare och långsiktigt ta ett större ansvar för folkhälsa och integration.

Av en intervju framgår att det i stor utsträckning handlar om att bemanna föreningslivet genom att finansiera en anställd föreningsutvecklare. Därigenom gör man det möjligt för föreningen att utveckla verksamheten både kvalitativt och kvantitativt samt att ge de ideella ledarna stöd. När det gäller barn- och ungdomsverksamheten framgår att man skapar förutsättningar för samverkan med skolor genom att fotbollsplaner m.m. kan användas dagtid. Projektet har samfinansierats av Idrottslyftet, Sisu och kommunen. Skolsamverkan har bl.a. lett till ett inflöde av nya medlemmar till föreningarna.³¹⁹

En förening uppger att Föreningslyftet har varit mycket viktigt för dem. Resurser för föreningsutvecklings- och utbildningsinsatser har hamnat i föreningen och man har kunnat använda medlen på ett produktivt sätt som direkt har gynnat verksamheten.³²⁰

Statliga bidrag och annat stöd

Generella synpunkter

Vid en intervju framkom att staten borde skicka med tydligare direktiv om användningen av medel. Det är lättare att agera då det finns regler att luta sig mot. Till exempel skulle föräldrar kunna hänvisa till sådana regler i diskussioner med föreningar. Otydlighet ansågs gynna avarter inom idrotten.³²¹

Vid en intervju understryks att statliga medel har den största effekten i verksamheten om de används för att sätta press på förbunden och elitföreningarna så att medlen kan användas i verksamheten för föreningsutveckling.³²²

LOK-stödet är bra och det är smidigt. Däremot menar man att föreningar som inte arbetar utifrån ett barnrättsperspektiv inte borde få LOK-stöd.³²³

³¹⁸ Söderström, Ferry och Karp, Utvärdering av implementeringen av Svenska fotbollförbundets spelarutbildningsplan, Slutrapport september 2016.

³¹⁹ Göteborgs FF intervju, 2016-10-14.

³²⁰ Azalea BK e-brev 2017-01-18.

³²¹ Göteborgs fotbollförbund intervju 2016-02-16.

³²² Azalea BK, e-brev 2017-01-18.

³²³ Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-02.

Idrottslyftet

Enligt verksamhetsberättelsen för 2015 har 1 200 föreningar av 1 800 med barn- och ungdomsverksamhet fått ekonomiskt bidrag och genomfört ca 5 000 projekt genom Idrottslyftet. Drygt 11 000 ledare har genomgått någon form av ledarutbildning.³²⁴

Vid en intervju med SvFF framgår att på central nivå ansvarar man för att säkerställa att fotbollens del av Idrottslyftsmedlen används på ett bra sätt. Idrottslyftspengarna fördelas till de 24 distrikten enligt modellen antal spelare över 15 år och antalet lag. Fördelningen skulle knappast påverkas om man tog med de yngre i modellen menar man. Man har en årlig konferens med distrikten där man diskuterar användningen av pengarna. Det är således distrikten som disponerar bidraget och fattar beslut om ändamålen. Därefter har varje distrikt en regional konferens. Det är den enskilda föreningen som sedan ansöker om medel för projekt.

Enligt SvFF är det en fördel att distrikten disponerar bidraget eftersom det gör att en viss anpassning efter lokala förhållanden är möjlig. Man har tre huvudspår för användningen – utbildning för barn- och ungdomstränare, föreningsutveckling och spelutvecklingsplaner riktade mot klubbarna. Föreningarna ansöker från distrikten om medel för framför allt tränar- och spelarutbildning, föreningsutveckling, prova-på verksamhet och Landslagets fotbollsskola.³²⁵

När det gäller Idrottslyftet framförs vid en intervju att systemet fungerar bra men att det kan finnas vissa svårigheter i återrapporteringen. Göteborgs FF fördelar 2,5 miljoner kronor i bidrag till föreningar. Förbundet gör paketlösningar och skraddarsyr riktade insatser som föreningarna kan söka medel för. På detta sätt undviker man att pengarna går till konsumtion i form av t.ex. läger, eftersom man menar att det är bättre att bidragen går till insatser som leder till förändring. Man menar att när föreningarna kan ansöka om medel från distriktet hamnar de närmare föreningarna i stället för aktiviteter som hålls centralt.³²⁶

Dessutom används Idrottslyftet bl.a. för att hjälpa föreningar som har spelare med funktionsnedsättning och föreningar som börjar med verksamhet och tar emot nyanlända flyktingar.³²⁷

En förening menar dock att det är för många kriterier som måste uppfyllas för att man ska få medel från Idrottslyftet.³²⁸

³²⁴ SvFF verksamhetsberättelse 2016.

³²⁵ SvFF intervju 2016-06-20.

³²⁶ Göteborgs FF intervju 2016-02-16.

³²⁷ SvFF intervju 2016-06-20.

³²⁸ IF Viken intervju 2016-02-18.

LOK-stöd

Flera föreningar menar att LOK-stödet är viktigt för verksamheten. En förening menade att man inte skulle klara sig utan det statliga LOK-stödet och man tycker inte att det behöver förändras.³²⁹

En förening uppger dock att LOK-stödet inte har någon betydelse för verksamheten eftersom den viktigaste inkomstkällan för denna förening är sponsring.³³⁰

Förändringsbehov

LOK-stödet borde enligt det distrikt som ingår i uppföljningen vara mer differentierat. Man skulle kunna överväga att lämna ett större aktivitetsbidrag ju äldre barnen blir. I dag lämnar t.ex. Göteborgs stad ut ett högre aktivitetsstöd till flickor än till pojkar eftersom man vill stimulera att flickor fortsätter att idrotta.³³¹

Allt yngre barn vänder sig till idrottsföreningar. Föreningar skulle kunna bli motiverade att ta in barn tidigare om åldern för LOK-stödet sänks. Föreningar skulle kunna ha verksamhet med lek och rörelse med 4–5-åringar.

Ett annat förslag är att maximera antalet aktiviteter per vecka och idrott. Bidragssystemet som det ser ut nu bejakar aktiviteter, men inom en och samma idrott, och det bidrar till att förstärka en tidig specialisering. Till exempel skulle det kunna finnas ett tak på aktivitetsstöd för två träningsstillfällen per vecka inom en och samma idrott. Om barnet deltar i träningar inom en annan idrott skulle däremot ytterligare bidrag kunna delas ut.³³²

I en intervju uppmärksammades Island som ett exempel på hur föreningslivet skulle kunna utvecklas. Tränarna är utbildade och arvoderade ledare (ofta studenter) i stället för föräldraledare som i Sverige. Föräldrar betalar in en månadsavgift till föreningen. Föreningarna behöver inte betala avgift för att använda fotbollsplanerna. Verksamhet för yngre barn genomförs under ledning av studenter och äger rum under tidiga eftermiddagar, och på så sätt utnyttjas planerna bättre. Man gör ingen skillnad mellan fotboll för flickor och pojkar. Föreningens första- och andralag har tre gemensamma träningar och utöver dessa finns separata träningar. På Island finns endast en idrottsförening per ort. Man har blandade lag och idrottsföreningarna ägnar sig åt flera idrotter. Man samordnar träningstider med varandra och försöker undvika att lägga verksamhet då någon annan har det. Exempelvis har man fotboll vissa dagar. På detta sätt behöver barn inte tvingas att välja bort en sport.³³³

³²⁹ Ibid.

³³⁰ IFK Göteborg, Uppgift vid seminarium, 2016-10-15.

³³¹ Göteborgs FF intervju 2016-02-16.

³³² Ibid.

³³³ Ibid.

Framtida utmaningar

Urbaniseringen påverkar fotbollen. Inflyttningen till storstäderna skapar svårigheter för fotbollen att få plats, och på landsbygden blir det svårt att få ihop lag. Arbetet med anläggningsutveckling, föreningsutveckling och flexibla tävlingsformer är ett sätt att möta trenden.³³⁴

Det finns också exempel från en mindre stad på att det är svårt att få ihop alla träningstider med en plan. Föreningen skulle vilja ha en ny fotbollsplan, men föreningens intäkter räcker inte till detta. Det finns inte något samarbete med kommunen om nya anläggningar.³³⁵

Avgifter

Ingen av föreningarna uppger att avgifterna, t.ex. medlemsavgift eller spelaravgift, är ett problem. En vanlig uppfattning är att om det skulle vara problem med det så löser man det på något sätt.³³⁶ Avgiften är 500 kronor och då ingår allt. Syftet är att det inte ska finnas några ”dolda” avgifter.³³⁷

Det finns dock exempel på att föreningar i utsatta områden för en dialog med kommunen om problemen. Inom ramen för Idrottslyftet finns det medel att söka för att täcka medlemsavgifter.³³⁸

³³⁴ SvFF verksamhetsberättelse 2015.

³³⁵ IF Viken intervju 2016-02-16.

³³⁶ Intervjuer IF Viken 2016-02-16, Azalea BK 2016-10-16, Remsle UIF FF och Sollefteå GIF 2016-10-03 .

³³⁷ Östersunds fotbollsklubb intervju 2016-05-02.

³³⁸ Göteborgs fotbollsforbund intervju 2016-02-16.

Underbilaga

Kvartersfotboll ”Kvartersen”³³⁹

I Sollefteå får barn inte spela i fotbollsklubbarna innan de har fyllt 10 år. Fotbollsverksamheten för barn före 10års ålder och även senare bedrivs inom ”Kvartersen” (Kvartersfotbollen).

Fotboll i Kvartersen sker på åtta fotbollsplaner där man spelar fotboll som är av karaktären organiserad spontanfotboll. Sollefteå GIF ansvarar för underhåll av planerna under säsongen, dvs. gräsklippning, målning av linjer och lagning av nät. Det utgår ingen planhyra.

Kvartersen har funnits sedan 1970-talet och då var det enbart spontanidrott. När det gäller träning på Kvartersen och tillgång till plan gäller ”först till kvarn-principen”. För matcher finns det ett bokningssystem.

Utgångspunkten är att alla ska vara med. Man anmäler ett lag och då kan man både spela matcher och träna. Man ser helst att man anmäler ett lag bestående av pojkar och/eller flickor från bostadsområdet eller klassen men det viktigaste är att alla som vill spela fotboll får chansen att vara med i ett lag. Om man vill spela men inte har något lag att vara med i hjälper GIF till att ordna plats i något lag. Det är en arbetsgrupp inom GIF som organiserar och leder arbetet med Kvartersen.

Anmälningsavgiften till Kvartersen är 200 kronor för varje spelare. I avgiften ingår

- spelarförsäkring (för att ha en spelarförsäkring måste de tillhöra en förening som då blir Sollefteå GIF)
- inköp av drygt 600 medaljer (till alla spelare)
- kostnad för domare (Sollefteå GIF:s äldsta ungdomar dömer) – dessa domarpengar lägger klubben till deras resa som går till Göteborg, Gothia Cup.

Statkraft Energi i Sollefteå sponsrar Kvartersen och man har klargjort att man inte vill sponsra om barnens kostnader blir för höga.

Alla bjuds in till att vara med och nästan alla kommer utom invandrarflickor.

Barnen börjar spela i Kvartersen från 6 års ålder. Man tränar vanligtvis en gång per vecka. Ofta är alla i klassen med. Man spelar i Kvartersen tills man är 11–12 år.

Cirka 800–900 barn är med i Kvartersen.

Lagens sammankomster sker på olika sätt. Ett lag kan sparka i någon trädgård. I andra lag ser barnens föräldrar sin nya framtid i att bli huvudtränare för lagen. Här planeras det minutiöst. Varje tänkbar passning kan bli avgörande

³³⁹ Intervjuer Remsle UIF FF och Sollefteå GIF 2016-10-03 samt e-brev, 2016-10-04 och 2016-10-16.

för den tänkta seriesegern. Och så har vi alla andra lag med sina träningsupplägg som är någonstans mitt emellan dessa två ytterligheter.

Föräldrar tar initiativ till träningarna på Kvartersen och man använder någon av de planer som finns tillgängliga. Det är ingen grenspecifik träning och syftet är att det ska vara kul att spela fotboll.

När det gäller LOK-stöd söker Sollefteå GIF LOK-stöd för de barn som bor i staden Sollefteå. De söker enbart LOK-stöd för de tillfällen som matcher spelas (sex helger per år) eftersom man vet hur många och vilka barn som är med på matcherna. Sollefteå GIF söker LOK-stöd för pojkarna. Remsle UIF söker LOK-stöd för flickorna.

När det gäller den träning som sker utanför matcherna är det svårt att veta vilka som deltar och hur ofta varje barn tränar och därför söker man inte LOK-stöd för träningarna.

Gymnastik

Inledning

Denna bilaga innehåller en fallstudie av gymnastikidrotten i Sverige. Beskrivningen syftar till att redovisa exempel på dels hur de statliga målen har genomförts i verksamheten, dels vilka resultat som den statliga finansieringen har bidragit till. Beskrivningen utgår framför allt från skriftligt material som har kompletterats med underlag från intervjuer.

Beskrivning av förbundet

Svenska Gymnastikförbundet är en ideell organisation som bildades 1904 och är ett specialidrottsförbund (SF) inom Riksidrottsförbundet (RF). Gymnastikförbundet har ett samarbetsavtal med Svenska Cheerleadingförbundet, och den 1 januari 2015 blev Svenska Drillförbundet associerat till gymnastiken. Gymnastikföreningar är medlemmar i Gymnastikförbundet och de genomför den praktiska gymnastikverksamheten. Gymnastikförbundet ansvarar för utbildningssystem och landslagsverksamhet.

Gymnastikförbundets högsta beslutande organ är förbundsmötet som genomförs vartannat år. Röstberättigade ombud på förbundsmötet är samtliga medlemsföreningar i Gymnastikförbundet. Förbundsmötet väljer förbundsstyrelsen som består av förbundsordförande och åtta ledamöter. Till sin hjälp har styrelsen ett förbundskansli. Förbundsstyrelsen har delegerat ansvaret för olika verksamheter till kommittéer och råd. Gymnastikförbundet är geografiskt indelat i åtta regioner och man har bemannade regionala kanslier.

Förbundet inrättade 2014 dels en juridisk nämnd på central nivå, dels en gymnastikombudsman (GymO). Den juridiska nämnden är den enda instansen inom Gymnastikförbundet i bestraffningsärenden, och den ersätter den tidigare ordningen med regionstyrelser som första instans och förbundsstyrelsen som andra instans. Överklaganden av nämndens beslut sker till Riksidrottsnämnden. Den juridiska nämnden hanterar ärenden bl.a. med utgångspunkt från kap. 14 om bestraffningsärenden i RF:s stadgar. GymO tar emot anmälningar från enskilda utövare och stödjer föreningarna i arbetet med att hantera komplicerade frågor. Förbundet hade även före inrättandet av GymO och den juridiska nämnden till uppgift att hantera och stödja denna typ av föreningsärenden. Genom att man inrättade GymO synliggjordes både vikten av dessa frågor och att det finns stöd för t.ex. enskilda medlemmar. (Se vidare särskilda avsnitt).

Förbundet – finansiering och antal anställda

Av tabell D framgår förbundets finansiering och antalet anställda på förbunds-nivån.

Tabell D Finansiering och antal anställda på förbundet. Belopp anges i tkr.

	2013	2014	2015
SF-stöd *	9 872	8 538	8 503
Idrottslyftet	3 764	3 495	3 624
Landslagsstöd	660	800	830
SOK-stöd	763	955	907
Bidrag för bl.a. utvecklingsarbete och extra elitstöd	198	1 298	1 001
Summa stöd RF	16 411	14 968	14 725
Arbetsmarknadsstöd/ Regionalt stöd	347	226	140
Summa offentligt stöd	16 411	15 200	14 865
Medlemsavgifter	5 539	5 758	6 883
Verksamhetsintäkter	6 781	8 703	11 925
Övriga intäkter	6 352	6 343	4 197
Totala intäkter	35 084	36 006	37 871
Självfinansieringsgrad (%)	53	58	61
Antal anställda i medeltal	22	21	20

Källa: Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelserna 2012/13 och 2014/15.

* Regionerna får 15 procent av SF-stödet enligt beslut 2014.

Gymnastikförbundets sponsorsarbeten består av stöd genom pengar eller kompetens. Cirka 40 procent av sponsormedlen går till verksamheten och till utvecklingsarbete. Därutöver finns en ändamålsstyrd sponsring för arbete med en särskild fråga under en begränsad tid. Detta stöd motsvarar ca 60 procent av sponsormedlen. Sponsringen uppgick till ca 1,1 miljoner kronor 2016.

Föreningar och medlemmar

Av tabell E framgår utvecklingen av antalet medlemmar under åren 2010–2015 och utvecklingen av antalet föreningar.

Tabell E Antalet medlemmar fördelat på åldersgrupper och antal föreningar åren 2010–2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Förändring
Flickor upp till 6 år	28 020	27 535	27 302	28 966	29 724	29 574	+6 %
Pojkar upp till 6 år	13 231	12 971	13 024	14 521	15 132	14 965	+13 %
Flickor 7–12 år	37 937	37 065	39 847	42 971	47 009	48 895	+29 %
Pojkar 7–12 år	7 630	7 545	8 574	10 028	14 246	15 712	+106 %
Flickor 13–20 år	19 450	19 209	19 459	18 889	19 416	21 452	+10 %
Pojkar 13–20 år	4 253	4 239	4 545	5 095	6 556	6 657	+57 %
Kvinnor 21–40 år	31 183	30 595	30 437	28 854	28 945	28 222	–9 %
Män 21–40 år	9 746	9 466	9 226	9 376	7 218	7 270	–25 %
Kvinnor 41 år och över	49 094	48 078	48 343	46 336	45 733	44 698	–9 %
Män 41 år och över	13 188	13 030	12 805	12 826	12 167	11 806	–10 %
Totalt	213 732	209 733	213 570	217 862	226 146	229 251	+7 %
Antal föreningar	1 163	1 130	1 096	1 078	1 080	1 064	–9 %

Källa: Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelserna 2010/11, 2012/13 och 2014/15.

Av tabellen framgår att det totala antalet medlemmar har ökat under perioden 2010–2015. Ökningen uppgår till nästan 16 000 medlemmar, vilket motsvarar 7 procent av det totala antalet utövare. Det är barn och ungdomar upp till 21 år som svarar för denna ökning och det är pojkar som svarar för den procentuellt största ökningen. Både antalet kvinnor och män över 21 år minskar.

Bland såväl flickor som pojkar återfinns flest utövare i åldersgruppen 7–12 år. Därefter tappar man mer än hälften av ungdomarna som tränar gymnastik.

Enligt uppgifter vid intervjuer har så gott som alla gymnastikföreningar i landet kö.³⁴⁰

Det finns enligt förbundet flera förklaringar till medlemstillströmningen. Den viktigaste förklaringen är att gymnastikföreningarna breddar sitt utbud och erbjuder gymnastikträning för fler och nya målgrupper, men också att föreningarna utvecklar det befintliga utbudet så att aktiva kan stanna kvar och tränar i föreningen. Nya verksamheter som parkour och tricking lockar nya

³⁴⁰ Intervjuer Eskilstuna GF 2016-04-12, Södertälje GSF 2016-04-12, Sollefteå gymnastikklubb 2016-10-03 och Gymnastikförbundet 2016-11-21.

grupper av ungdomar.³⁴¹ Utbildning av ledare har varit en viktig faktor i medlemsökningen och totalt har över 700 ledare utbildats enbart inom parkour.³⁴² Man uppger vidare att utbildningsverksamheten ökar generellt inom Gymnastikförbundets samtliga verksamhetsområden.³⁴³

Som exempel kan nämnas att Sollefteå gymnastikklubb för två år sedan startade en pojkgrupp inom parkour. Denna har nu ca 50 utövare. Totalt tränar 60 barn och ungdomar parkour, vilket motsvarar ca 30 procent av föreningens aktiva utövare.³⁴⁴

En ytterligare förklaring är, enligt förbundet, att inriktningen på den grundmotoriska träningen ligger i tiden och i linje med sunda och hållbara ideal.

Av tabellen framgår att antalet föreningar under perioden 2012–2015 har minskat med ca 10 procent. Enligt förbundet kan detta bero på att små föreningar som t.ex. parkourföreningar både uppstår och försvinner snabbt. Erfarenheten från Sollefteå gymnastikklubb är att det är en förhållandevis stor omsättning bland pojkar som tränar parkour.

Även om man kan konstatera att det finns en positiv tendens att fler aktiva är kvar i föreningen efter 11 års ålder, är det samtidigt från den åldern som det är en utmaning för föreningarna att erbjuda nya platser. Alternativa träningsgrupper som inte har ett utpräglat tävlingsfokus finns, men ofta är det bristen på anläggningar som är begränsningen när det gäller att erbjuda plats för dessa träningsgrupper. Förbundet menar att ökningen i gruppen 13 och uppåt även kan hänvisas till att gymnaster börjat träna vid den åldern och inte bara att de är kvar.

Av de totalt 1 080 medlemsföreningarna hade 267 föreningar tävlingsgymnastik 2014. Cirka 45 000 gymnaster har tävlings- eller träningslicens.

Antalet tävlingsförsäkrade medlemmar uppgick 2016 till 34 500, dvs. ca 15 procent av det totala antalet medlemmar. Försäkringsstatistiken visar också att antalet tävlingsförsäkrade i så gott som samtliga tävlingsdiscipliner fortsätter att öka. Det senaste året har antalet tävlingsförsäkrade ökat med 13 procent.

Mål och värdegrund

Svensk gymnastik har genomfört ett utvecklingsarbete som syftar till att skapa en grund för en positiv utveckling av idrotten. Bakgrunden är att Svensk gymnastik har haft betydande problem med en ledarkultur som bl.a. resulterade i osunda träningsmetoder och kränkningar av barn och ungdomar. Dessa förhållanden redovisades i en forskarrapport och allvarlig kritik riktades mot förhållandet inom tävlings- och landslagsgymnastiken, i första hand inom artistisk

³⁴¹ Parkour är en träningsmetod som går ut på att träna kroppen till att på ett smidigt och kontrollerat sätt kunna forcera olika typer av hinder i omgivningen utan hjälpmedel. Parkour innehåller rörelser som hopp och rullar, olika tekniker för att forcera hinder, och även övningar för att testa fysisk och mental styrka hos utövaren. Parkour är inte tävlingsinriktat och saknar ett poängsystem.

³⁴² Gymnastikförbundet, e-brev 2017-02-14.

³⁴³ Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2014/15.

³⁴⁴ Sollefteå gymnastikklubb intervju 2016-10-03.

gymnastik. Gymnastikförbundet valde att se problematiken som en större utmaning och därmed att arbeta med förbundets hela verksamhet. Samtidigt blev detta ett startskott för ett utvecklingsarbete som påbörjades 2010. I utvecklingsarbetet har Gymnastikförbundet tagit hjälp av RF och externa experter såsom forskare och konsulter.

Vid förbundsmötet 2010 fastställdes det första idéprogrammet Gymnastiken vill 2011–2012. Därefter har programmet kompletterats och det nuvarande programmet är Svensk Gymnastik Vill 2017/2018, där verksamhetsidén Rörelse hela livet preciseras. Den innebär rolig och lekfull träning i ständigt nya former. Tävlingsutmaningar för dem som vill. God hälsa och välbefinnande genom rörelse, gemenskap och personlig utveckling ska känneteckna Svensk gymnastik. Alla är välkomna. I programmet presenteras värdegrund, uppförandekod och den utvecklingsmodell som man arbetar efter.

Den värdegrund som verksamheten ska grundas på är

- personligt engagemang under hela livet. Vi ser och tar till vara alla individers möjligheter att vara med.
- nyfikenhet och öppenhet. Vi är lyhörda för den enskilda individens behov och visar förståelse för varandras verksamheter och bjuder på oss själva.
- glädje och utveckling. Vi utvecklas och gläds tillsammans och vi lär för livet.

Svensk gymnastik har också fastställt följande mål:

- 2020 har Gymnastikförbundets föreningar sammanlagt minst 400 000 medlemmar.
- 2020 är 15 procent av alla barn upp till 12 år medlemmar i en gymnastikförening.
- 2020 tränar minst 150 000 medlemmar inom Träna för aktivt liv, varav 100 000 i en certifierad Gymmixförening, och vi har 200 certifierade Gymmixföreningar.
- Senast 2020 tar svenska gymnaster minst en medalj i EM och VM eller OS (målet är uppfyllt).
- 2020 är alla nybyggda idrottslokaler i kommunala skolor utrustade med gymnastikredskap enligt Gymnastikförbundets rekommendationer.
- 2020 har det fattats beslut om eller projekterats för minst 20 nya specialanläggningar för föreningarnas verksamhet.

Det förekommer att föreningar har fastställt en egen värdegrund. Södertälje Gymnastik och Sportförening är ett sådant exempel. Deras värdegrund bygger på RF:s idéprogram Idrotten vill på Svensk Gymnastik Vill och har följande ledord

- Våra aktiva utstrålar gläde under både träning, tävling och uppvisning
- Gymnaster och ledare känner en gemenskap inom och mellan de olika grupperna
- Våra ledare har stor kunskap om det de lär ut
- Vi skapar trygghet för våra aktiva
- Våra medlemmar har ett gott förtroende för föreningen och det vi gör
- Vi ger alla möjlighet till utveckling utifrån deras behov och önskan.

Man uppger att gymnasterna känner till värdegrunden.³⁴⁵

Även Eskilstuna gymnastikförening (EGF) har fastställt en värdegrund. Medlemmar i EGF ska enligt uppgift på webbplatsen känna till och följa värdegrunden. Värdegrunden bygger på ledorden glädje, respekt, energi och Kvalitet. Dessa ord är hjärtat i föreningen och ska präglade ”allt vi gör och står för”.

Arbetet kring värdegrunden syftar till att stärka föreningens kultur. Vår kultur ser till hela människan som mer än bara gymnast. En kultur som ger mening och mervärde.

Vår värdegrund omfattar trivselregler, policydokument och handlingsplan. Trivselreglerna är betydelsefulla ansvarstaganden där var och en är av vikt för att främja en god miljö. Policydokumenten anger vår inställning och vårt agerande. Handlingsplanen innehåller rutiner för att åtgärda och motverka destruktiva beteenden.

Vi har en positiv attityd till våra uppdrag i föreningen. Värdegrunden ska alltid präglade våra ord och handlingar; vi förebygger hellre än åtgärdar.³⁴⁶

Värdegrunden innehåller också ett antal policydokument om t.ex. jämlikhet, kränkande särbehandling, tobak, alkohol och droger, dopning m.m. Dessutom har man utarbetat en policy för såväl ledare och domare som föräldrar. Det finns även en policy för motionärer.³⁴⁷

Föreningen startade om verksamheten i föreningen 2010 med hjälp av distriktet. Syftet var att få bort en olämplig ledarkultur. Årsmötet avsatte den dåvarande styrelsen.

Vid en intervju har det också framkommit att Eskilstuna kommun genom sin kultur- och fritidsnämnd hade gett ett uppdrag till en extern revisionsfirma att genomföra en granskning av verksamheten i den aktuella gymnastikföreningen. Bakgrunden var bl.a. den kritik som professor Jonas Stier hade framfört i utredningen Blod, svett och tårar: Ledarkulturen inom svensk landslagsgymnastik – belyst och problematiserad samt Eskilstunas kommunfullmäktiges Idrottspolitisk handlingsplan 2012–2015. Den senare slår fast att stödet till idrotten riktas främst till breddidrott för barn och unga med målet att alla ska kunna delta. Vidare ska all verksamhet inom barn- och ungdomsidrotten som får kommunalt stöd vara förenlig med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Granskningen syftade till att undersöka om föreningens verksamhet följde barnkonventionen. I avvaktan på resultatet valde kultur- och fritidsnämnden

³⁴⁵ Södertälje GSF intervju 2016-04-12.

³⁴⁶ www.eskilstunagf.se/Foreningen/Vardegrund/ hämtad 2016-11-29.

³⁴⁷ Ibid.

att bordlägga ett par ansökningar om kontant föreningsbidrag. Granskningen visade på det stora hela att föreningen levde upp till barnkonventionen trots vissa signaler från barn och föräldrar som föreningen rekommenderades att arbeta vidare med. Nämnden beslutade därefter att godkänna och bevilja de bordlagda ansökningarna. Granskningen fick ett genomslag i hela föreningslivet genom att frågor om värdegrund, barnens bästa och allas rätt att delta hamnade i blickfånget och förhoppningsvis på så sätt främjade barns och ungas möjligheter att delta i föreningsidrotten på ett positivt sätt.³⁴⁸

Utvecklingsmodell och uppförandekod

Som framgång arbetar Svensk gymnastik utifrån en utvecklingsmodell som antogs 2014 – Rörelse hela livet. Den beskriver verksamheten från den grundläggande barn gymnastiken till seniorernas rörelseglädje. Modellen har tio nyckelfaktorer:

- utgå från barnrättsperspektivet (se nedan)
- vårda och utveckla ett brett utbud av gymnastik i olika former
- säkerställa välutbildade och kompetenta ledare
- uppmuntra utövarnas inre drivkraft
- ta hänsyn till individuell utveckling
- träna smart
- ha tålamod och tillåta att det tar tid att nå toppen
- bestå av välmående föreningar
- arbeta med kvalitetssäkrade strukturer
- ständigt utvecklas.

Svensk gymnastik har också fastställt en uppförandekod som ingår i den utvecklingsmodell man vill arbeta utifrån. Uppförandekoden baseras på tre principer, nämligen barnrättsperspektivet, utövare med stark inre drivkraft och förhållandet att nå toppen tar tid. Totalt omfattar uppförandekoden åtta riktlinjer.

1. Vi ger utövarna möjlighet att uppleva glädje och gemenskap inom gymnastiken.
2. Vi underlättar individens utveckling med utgångspunkt i den enskilda utövarens utvecklingsnivå, förutsättningar och ambitionsnivå.
3. Vi är goda förebilder.
4. Vi respekterar allas lika värde.
5. Vi respekterar utövarnas personliga integritet.
6. Vi bidrar till utövarnas utveckling genom att på olika sätt göra dem delaktiga i beslut som rör deras träning och tävling samt skapar en miljö där individen reflekterar och tar ansvar.
7. Vi ansvarar för utövarnas personliga säkerhet i samband med gymnastikverksamhet

³⁴⁸ Eskilstuna kommun intervju 2016-04-12 och e-brev 2017-01-03.

8. Vi ansvarar för utövarnas hälsa och välmående i samband med gymnastikverksamhet.

Vid en intervju med förbundet framkom det att man bedriver ett medicinskt arbete som gäller kost, hälsa och medicin samt arbete för att förebygga skador.

Genomförande av barnrättsperspektivet

I bl.a. de ovan nämnda policydokumenten och riktlinjerna för verksamheten framgår att verksamheten ska utgå från barnrättsperspektivet. Av Svensk Gymnastik Vill och Uppförandekoden framgår att all gymnastikverksamhet för barn och ungdomar ska bedrivas utifrån ett barnrättsperspektiv och följa FN:s barnkonvention. Ett barnrättsperspektiv innebär att man har ett förhållningssätt med respekt för barnets åsikter och alltid har barnets bästa – det vill säga dess välmående, hälsa och positiva utveckling – för ögonen.

Ett barnrättsperspektiv innebär också att man ser till det enskilda barnets behov och förutsättningar på den utvecklingsnivå det befinner sig. Det innebär också att såväl aktivitets- som organisationsledare på alla nivåer ska sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller åtgärder får för ett barn eller en grupp av barn. I uppförandekoden skriver man att perspektivet gäller både på golvet och i sammanträdesrummet för alla tränare och ledare.

Utvecklingsarbetet utgår från att förverkliga inriktningen i Svensk Gymnastik Vill och Uppförandekoden i verksamheten. Införandet av Gymnastikens vill och gymnastikens utvecklingsmodell med nyckelfaktorer genomsyrar enligt förbundet allt arbete inom förbundet med t.ex. verksamhetsplan, utbildningsrevision m.m. Uppförandekoden ingår i stadgarna och därmed finns, enligt förbundet, en skyldighet för alla föreningar att följa dessa.

Förbundet uppger vidare att man har anpassat de belöningsystem som man kan styra över genom att man har gjort en del regelförändringar när det gäller tävlingsverksamheten och bedömningsreglementet. Syftet är att fler ska kunna vara med. Man har höjt åldrarna för mästerskap, infört minimiålder för vissa tävlingar och justerat svårighetsvärden så att onödiga belastningar undviks.³⁴⁹

Genomförandet av Svensk Gymnastik Vill och Uppförandekoden är dock ett arbete som bedrivs i föreningarna och inte av förbundet. Förbundets roll är att ge stöd i utvecklingsarbetet och Gymnastikförbundet får i sin tur stöd av RF.

Incidenter, kränkningar och övergrepp

Om någon incident inträffar eller om missförhållanden uppdagas finns en fastställd ordning, en s.k. åtgärdstrappa, som ska användas för att hantera frågan. Åtgärdstrappan består av ett antal steg och för varje steg har man fastställt ansvarsförhållanden, möjliga åtgärder och stöd som finns tillgängligt.

³⁴⁹ Gymnastikförbundet, Ändringar Tekniskt reglemente inför 2015 – sammanfattning.

Av åtgärdstrappan framgår att ansvaret för att driva frågan ligger på den som har initierat uppdraget. På förbunds nivå kan detta vara en tjänsteman, en regionstyrelse eller förbundsstyrelsen. I föreningen kan t.ex. huvudtränare, kansli eller föreningsstyrelsen vara initiativtagare. Det första steget är att föra dialog med berörda parter. Det andra steget är en skriftlig varning. Det tredje steget är att utreda frågan med syfte att upprätta en åtgärdsplan som ska genomföras. Om inte problemet är åtgärdat ska man anmäla frågan till den juridiska nämnden där den prövas och eventuell bestraffning enligt RF:s stadgar kapitel 14 kan bli aktuell. Sista steget är beslut av förbundet eller föreningen om att avsluta uppdrag eller om uteslutning.

Som framgått tidigare inrättade Gymnastikförbundet 2014 en ny funktion som GymO och denna person ska vara ett stöd i processen i de flesta steg.

På Svensk gymnastiks webbplats framgår det också att Gymnastikförbundet följer ”Riksidrottsförbundets policy för sexuella övergrepp inom idrotten med vägledningen”.

Vid intervju med förbundet påpekas att om allvarliga kränkningar uppdragas ska detta inte hanteras av idrottens egna organ eftersom sådana förhållanden är en fråga för polisen.³⁵⁰

En förening menar att man är bra på att fånga upp tydliga signaler om att något inte står rätt till. Däremot är man sämre på att fånga upp mindre tydliga signaler, t.ex. om någon börjar bli smal. Man önskar att det fanns ett förebyggande stöd att tillgå exempelvis genom Sisu. Sisu har tidigare hjälpt till vid organisationsförändringar. De incidenter som har inträffat har framför allt handlat om föräldrars agerande.³⁵¹

En annan förening berättar att man har haft problem med en ledare som uppträdde olämpligt och inte behandlade barnen på ett bra sätt. Föreningen fick vetskap om missförhållandena genom föräldrar och barn som vände sig till föreningen. Detta ledde till att ledaren fick sluta.³⁵²

En tredje förening pekar på att en del tränare tillämpar sina egna metoder och att det kan vara svårt för styrelsen att få reda på om den verksamhet som bedrivs inte avspeglar styrelsens avsikter. En annan fråga som väcktes var att förbundet och RF har en nyckelroll när det gäller hur föreningar kan agera mot föräldrar.³⁵³

Gymnastikombudsmannens arbete hittills

Förbundet framhåller att GymO är en viktig länk mellan förbundet, föreningar och enskilda utövare. GymO har en rådgivande funktion till enskilda utövare och stödjer föreningarna i arbetet med att hantera komplicerade frågor. GymO ska ge råd till medlemmar, ledare och föreningar i frågor som gäller hur man följer upp och efterlever uppförandekoden. Om föreningar, ledare, föräldrar

³⁵⁰ Gymnastikförbundet, intervju 2016-11-26.

³⁵¹ Södertälje GSF intervju 2016-04-12.

³⁵² Sollefteå Gymnastikklubb intervju 2016-10-03.

³⁵³ Eskilstuna Gymnastikförening intervju 2016-04-12.

eller utövare önskar stöd eller hjälp i frågor som är relaterade till uppförandekoden kan man vända sig till GymO.

GymO har även rätt att föra talan i bestraffningsärenden inför Gymnastikförbundets juridiska nämnd.

Förbundet anser också att GymO fyller en viktig funktion genom att fånga upp oro inom den organiserade gymnastiken, öka transparensen och stävja ryktesspridning. GymO hanterar ca 30–40 ärenden per år.

Det är framför allt föräldrar och föreningsledare som tar kontakt med GymO i olika frågor. I något enstaka fall har även gymnaster hört av sig. Det har handlat om att föräldrar har upplevt att deras barn har blivit kränkt av gruppledaren genom brist på uppmärksamhet, inte fått byta grupp i likhet med kamrater, blivit tilltalad på olämpligt sätt eller att barnet har blivit utsatt för andra kränkningar. Ordförande i föreningar har också tagit kontakt när styrelsen fått kännedom om att kränkande bilder och text har spridits på sociala medier. Föreningar har också hört av sig och undrar hur förbundet ställer sig till att bära slöja dels ur perspektivet allas lika värde och personlig integritet dels ur aspekten säkerhet under gymnastik. Föreningar har också undrat om man kan begära begränsat registerutdrag från belastningsregistret i samband med ledaruppdrag för verksamhet upp till 18 år.

Exempel på frågor och konflikter som GymO har hanterat sedan funktionen inrättades 2014 är

- Barn som förflyttas mot sin vilja till annan grupp
- Barn som inte platsar när träningen trappas upp
- Barn som nekas deltagande i grupp på grund av att ledaren är i konflikt med föräldrarna
- Gymnast/ledare som lägger upp kränkande bilder på sociala medier
- Ledare som uttrycker sig olämpligt/kränkande på sociala medier
- Ledare som har nära (olämplig) kontakt med en aktiv via sociala medier
- Ledare som favoriserar en gymnast framför andra gymnaster
- Ledare som kränker en enskild gymnast (genom ordval och beteende)
- Ledare som förbjuder en gymnast att komma till träningslokalen
- Ledare som nekar föräldrar tillträde till träningslokalen
- Bristande (obefintlig) kommunikation med föräldrar
- Stora (alltför stora) krav på föräldramedverkan och/eller ekonomiska insatser
- Olämpliga urvalsprinciper när nya grupper bildas
- Ledare som utövar makt över gymnaster (pressar, skapar otrygghet)
- Gymnaster som känner olustkänsla när de träffar tidigare ledare/tränare
- Förening/ledare som gör tidig elitsatsning, i strid med Gymnastikens utvecklingsmodell
- Förening som kräver att gymnast ska avsluta annan idrottsträning för att helt koncentrera sig på gymnastik
- Olämpligt/kränkande förhållande mellan ledare inom samma förening
- Ledare/förälder som kränker/hotar domare efter genomförd tävling

- Kassör som undanhåller ekonomisk information till den egna styrelsen
- Valberedning som uttrycker sig kränkande till ledare/föräldrar som har annan uppfattning än valberedningens eget förslag inför årsmöte.

Nästan alla frågor som har anmälts till GymO har omfattat barn- och ungdomsverksamhet. De flesta frågorna har gällt en enskild ledare eller en person med uppdrag i en förening. De berörda föreningarna har i de flesta fall själva kunnat hantera frågorna, eftersom riktlinjer och ett arbetshäfte som har tagits fram har varit en god hjälp för föreningarna att lösa problemen.³⁵⁴

Juridiska nämnden

Förbundsstyrelsen 2014 beslutade att inrätta en juridisk nämnd i Gymnastikförbundet, och att föreningarna ska ansvara för att säkerställa att uppförandekoden efterlevs inom föreningens verksamhet. I de fall en förening eller en medlem inte lever upp till och eller reglerar eventuella brott mot uppförandekoden har den juridiska nämnden införts som bestraffningsorgan inom Gymnastikförbundet. Dess uppgift är att vara enda instans inom förbundet i bestraffningsärenden (ärenden som härrör sig till kap. 14 RF:s stadgar).

Nämnden har från januari 2014 till maj 2016 behandlat tolv anmälningar. Av dessa händelser har tre preskriberats eftersom det har gått mer än två månader sedan händelsen ägde rum.³⁵⁵ Fyra ärenden har lämnats utan bifall och ett ärende har lagts ned i brist på bevis. Tre ärenden utreds i enlighet med nämndens rekommendationer av Gymnastikförbundet. I ett fall har nämnden gett en gymnast en varning för att hon vägrade att ta emot en medalj vid SM. De övriga ärendena har rört t.ex. olämpligt agerande av tränare, olämpligt agerande vid byte av träningsgrupp, oacceptabla ledarbeteenden och publicering av uppgifter på internet.

I två fall har förbundsstyrelsen beslutat om ärenden om medlemskap. I det ena fallet beslutades att inte bevilja en ny förening inträde i förbundet med anledning av att föreningens tränare och ledare bedömdes vara olämpliga för gymnaster på tävlingsnivå. Riksidrottsnämnden beslutade att skälen inte var tillräckliga och föreningen beviljades därefter inträde i förbundet. I det andra fallet beslutades att utesluta två föreningar som inte uppfyllde kravet som ideell förening och dessutom hade handlat i strid med uppförandekoden och förbundets rekommendationer. Beslutet är överklagat till Riksidrottsnämnden.³⁵⁶

Förbundet uppger att Riksidrottsnämnden har beslutat att avslå överklagandet och därmed gäller Gymnastikförbundets beslut.³⁵⁷

³⁵⁴ Gymnastikförbundet, PM, Exempel på frågor som inkommit till Gymnastikombudsmanen, inkom 2015-11-25.

³⁵⁵ Preskriptionstiden för möjlighet till bestraffning grundas på Riksidrottsstyrelsens stadgar.

³⁵⁶ Gymnastikförbundet, PM, juridiska nämnden – inkomna ärenden 2014–2016, inkom 2016-11-25.

³⁵⁷ Gymnastikförbundet, e-brev 2016-12-13.

Uppföljning och kontroll av verksamhet och bidrag

Gymnastikförbundet arbetar med signalsystem gentemot föreningarna snarare än med kontrollsystem. Styrningen inom idrotten i sin helhet kännetecknas också av att staten har tillit till RF vid fördelning av medlen och att RF har stor tillit till SF när det användningen av medlen till idrotten.

När det gäller kontroll av hur medlen används hänvisar Gymnastikförbundet till den kontroll som RF bl.a. ska svara för.

När det gäller exempelvis Idrottslyftet och elitstödet finns uppföljning kopplat till målen med projektet inom ramen för de projektplaner som fastställts.

Förbundet har ingen uppgift när det gäller fördelning av LOK-stöd eller kontroll av stöden.

På lokal nivå har det inte framkommit att någon har granskat eller följt upp de uppgifter som har lämnats när det gäller deltagande som är bidragsgrundande för LOK-stödet.³⁵⁸

Det uppmärksammades i media att RF höll inne utbetalningen av elitstöd 2012 på grund av missförhållanden inom gymnastiken. Delar av gymnastikverksamheten följde inte FN:s barnkonvention. Utbetalningen genomfördes senare när förbundet hade inlett förändringsarbetet.³⁵⁹

Samtidigt uppmärksammades också att SOK startade 2012 ett elitprojekt med Gymnastikförbundet med inriktning på OS i Rio de Janeiro 2016. Tio flickor deltog, varav fem var 12 år när projektet inleddes. Flickorna fick resurser att träna mer i Eskilstuna GF. SOK satsade knappt en miljon kronor per år i projektet och enligt de uppgifter som framkom 2012 hade SOK inga planer på att dra in medlen.³⁶⁰

Utvecklingsarbete, utbildning och ledare

Förbundet uppger att det fortsatta utvecklingsarbetet som ligger framför dem utgår från fyra områden:

1. Arbetet med förbundets strategi Svensk Gymnastik Vill
2. Ett holistiskt, inkluderande perspektiv där både bredd och spets inom gymnastiken är accepterade och lika viktiga att satsa på. Träning och tävling ska inte stå i motsatsförhållande till varandra utan vara varandras förutsättningar.³⁶¹
3. Medicinska frågor – om hur skador förebyggs och hur skador som uppstår rehabiliteras (hållbar träning)
4. Idrottslyftet – systematiskt arbete med ungas träning och ledarskap

³⁵⁸ Intervjuer Södertälje GSF 2016-04-12 och Sollefteå Gymnastikklubb 2016-10-03.

³⁵⁹ <http://www.svt.se/sport/artikel/ef-drar-in-elitstod-till-gymnasterna>, hämtad 2016-12-04.

³⁶⁰ Ibid.

³⁶¹ Gymnastikförbundet, e-brev 2016-12-13.

Enligt Gymnastikförbundet är bristen på lokaler och ledare de största problemen för att utvecklas. Detta visar den strategiska utmaningen att nå tillväxtmålet där det handlar om kombinationen av att ge plats för nya utövare samtidigt som ge förutsättningar för att fler stannar kvar och idrottar i föreningen längre, helst hela livet.

Uppförandekoden är utformad som ett utbildningsmaterial och ska komplettera annat material inom värdegrundsarbetet. Syftet är att göra det enkelt för alla gymnastikföreningar att på ett planerat och samordnat sätt lyfta ledarskapsfrågor inom föreningen och fundera över hur de kan säkra den dagliga verksamheten, när de möter det stora ansvar och förtroende som gymnasterna och deras föräldrar ger dem.

Av riktlinjerna för träning och tävling framgår att ledare ska vara minst 15 år inom barngymnastiken, 16 år inom ungdomsgymnastiken och 18 år inom tävlingsgymnastiken. För tävlingsgymnastiken anges att det är obligatoriskt att den ansvariga ledarens utbildningsnivå motsvarar minst nivån på de övningar som gymnasterna tränar och tävlar. För övriga grupper anges vilka utbildningar ledaren bör ha genomgått. För barngymnastiken anges att ledarens utbildningsnivå för vissa moment ska motsvara de övningar gruppen tränar på.

I Uppförandekoden finns ställningstaganden om bl.a. ledarens betydelse. Av denna framgår att uppgiften som ledare ställer stora krav. Hur ledaren och föreningen fungerar påverkar utövarna på flera plan. Att stödja och utmana på rätt sätt, sett ur gymnasternas synvinkel, kan vara en komplicerad och inte alltid enkel balansgång. Särskilt i tävlingsverksamheten kommer frågor av medicinsk och även psykologisk karaktär in i bilden. Det kan handla om arbetsklimat och kulturen bland ledare och gymnaster i träningshallen, om näringsfrågor, om kroppsuppfattning, om relationer mellan gymnasterna i gruppen och föreningen.

Att bidra till en positiv personlig utveckling och ett livslångt intresse för träning är två av grundpelarna i utvecklingsmodellen för Svensk gymnastik och Uppförandekoden ger riktlinjer om hur man ska agera och reagera i ledarskapet.

När det gäller satsningar på utbildning av ledare i nya verksamheter framgår att Gymnastikförbundet utbildat över 700 ledare³⁶² i parkour, freerunning och tricking. Man har också inlett en extra satsning för att få fler flickor in i verksamheten via workshops och provpå-tillfällen.³⁶³

Vid en intervju på föreningsnivå framkom att det finns ett krav från Gymnastikförbundet att alla ledare ska vara utbildade. Det är dyrt för en enskild förening att bekosta utbildning eftersom det innebär, utöver kostnaden för utbildning, logi- och resekostnader. Det är ofta ungdomar som har slutat träna som blir ledare. Man har ett system med hjälpledare. Det finns en huvudledare som stödjer ledarna. Sollefteå gymnastikklubb avlönar ledare med en ersättning på 70 kronor per timme.³⁶⁴

³⁶² Gymnastikförbundet, e-brev 2017-02-14.

³⁶³ Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2014/2015.

³⁶⁴ Sollefteå Gymnastikklubb intervju 2016-10-03.

Vid en annan intervju framkom att Sisu ordnar bra utbildningar, men att det är viktigt att anpassa utbildningen till att deltagarna är unga och att de inte alltid orkar med heldagsutbildningar. Utbildningar över idrottsgränser fungerar bra eftersom många frågor är gemensamma.³⁶⁵

Samarbete med övriga aktörer

Förbundet bedriver ett aktivt samarbete med ett flertal aktörer, i synnerhet RF men även andra SF, dels bilateralt för olika ändamål, dels genom olika intressefrågor, ofta initierat av RF, Friluftsförbundet eller PRO.

Betydelse av statliga bidrag och annat stöd

Förbundet påpekar att det statliga stödet har inneburit att utvecklingsarbetet har kunnat genomföras på förbunds nivå. Långsiktighet i statligt stöd är viktigt – framför allt för Gymnastikförbundet eftersom man är beroende av det statliga stödet. Därför menar förbundet att det behövs en stabilitet i bidragens inriktning och omfattning.

Enligt förbundet har det statliga stödet varit avgörande för det utvecklingsarbete som man har inlett och för att man ska ha möjlighet att utveckla verksamheten enligt beskrivningen ovan. För den fortsatta utvecklingen bedömer man att andra typer av stöd blir betydelsefulla, exempelvis kompetensutveckling, kvalitativt stöd på föreningsnivå och arbetsmarknadsåtgärder för tränare.

Förbundet menar att det kan bli aktuellt med parallella system med stöd till föreningar från förbundet – ett för de föreningar som visar sig klara av utvecklingsarbetet enligt förbundets strategi och ett annat för de som inte själva klarar detta och kan behöva särskilda former av stöd.

Vid en intervju med en förening framkom det att man skulle se det som en fördel om det fanns medel i verksamheten för att genomföra de program och riktlinjer som har fastställts av förbundet. Gymnastikförbundet har bra material men skulle behöva föra ut det mer aktivt. En annan förening uppmärksammar att både värdegrund och riktlinjer ingår i ledarutbildningen.³⁶⁶

Förbundet menar att de statliga bidragen är viktiga på regional nivå för gymnastiken. Samarbetet mellan DF/Sisu och regionala kontor är mycket viktigt. Man framhåller att statliga bidrag inte bara handlar om bidrag direkt riktade till gymnastiken utan även till stora delar av de övriga stödsystemen och därmed tillgång till kompetens som finns för idrotten genom bl.a. RF och Sisu.

Exempel från föreningarna visar att LOK-stödet är uppskattat eftersom det är enkelt, rättvist och numera lätt att administrera genom en app.

Flera föreningar uppger att LOK-stödet är en förutsättning för att föreningen ska kunna bedriva verksamheten. En förening menar att man skulle

³⁶⁵ Intervju, Södertälje GSF 2016-04-12.

³⁶⁶ Intervjuer Södertälje GSF 2016-04-12 och Sollefteå Gymnastikklubb 2016-10-03.

behöva dubblera träningsavgiften om LOK-stödet upphörde. Man har höjt träningsavgiften från 1 000 kronor till 2 000 kronor per gymnast och år för att kunna bekosta arvoden till ledare. De får en ersättning på 70 kronor per timme.³⁶⁷

Föreningar använder LOK-stödet till redskap, lokalhyra och till verksamheten. En förening har en anställd.³⁶⁸

Det finns exempel på att Idrottslyftet har haft betydelse både för att skapa ny verksamhet och utveckla den befintliga verksamheten.

Parkour och freerunning är exempel på verksamheter som började som projekt inom Idrottslyftet och i dag är en reguljär verksamhet inom Gymnastikförbundet.³⁶⁹

Medel från Idrottslyftet har i en förening använts till ett jämställdhetsprojekt för att få in fler pojkar i föreningen. Den aktuella föreningen vill även slå vakt om att kunna erbjuda en bred verksamhet för flickor. En annan förening har med stöd av medel från Idrottslyftet och bygdemedel från länsstyrelsen har kunnat bygga om en hall och anpassa den till gymnastikverksamhet. Det är mycket viktigt att ha en särskild hall för träningen eftersom det krävs speciell utrustning för gymnastikverksamheten och det fungerar inte i praktiken att ta fram all utrustning som behövs varje dag.³⁷⁰

Ideella insatser är viktiga för föreningarna. Föräldrar och andra bidrar i styrelsearbete, som funktionärer och med andra insatser, t.ex. försäljning vid olika arrangemang.

Likaså har frågan om de kommunala stöden uppmärksammats vid intervjuer. Detta gäller inte minst tillgången till anläggningar som styrs av den kommunala planeringen, men även det kommunala LOK-stödet är viktigt för föreningarnas verksamhet.³⁷¹

Framtida utmaning

Förbundet menar att uppgiften att göra det möjligt för barn och ungdomar från svagare socioekonomiska grupper att delta är en utmaning.

En förening uppger att man bedriver verksamhet i områden med flera nysvenskar med en svårare ekonomisk situation. Här är det svårt att få in terminsavgifterna.

Hur ska vi göra, vi vill ju inte utesluta denna grupp när den äntligen hittat till oss! Men vi går ju back.³⁷²

Såväl förbundet som föreningar framhåller vikten av att ha bra anläggningar. Det behövs ändamålsenliga hallar med redskap såväl som specialhallar

³⁶⁷ Sollefteå Gymnastikklubb intervju 2016-10-03.

³⁶⁸ Intervjuer Södertälje GSF 2016-04-12 och Sollefteå Gymnastikklubb 2016-10-03.

³⁶⁹ Svenska Gymnastikförbundet, verksamhetsberättelse 2014/2015.

³⁷⁰ Intervjuer Södertälje GSF 2016-04-12 och Sollefteå Gymnastikklubb intervju 2016-10-03.

³⁷¹ Intervjuer Södertälje GSF 2016-04-12 och Sollefteå Gymnastikklubb 2016-10-03.

³⁷² Eskilstuna GF, e-brev 2016-12-13.

men framför allt välutrustade gymnastiksalar. Det finns möjligheter att vara i små hallar, men man behöver förråd med redskap.³⁷³

En annan utmaning är bristen på ledare och att allt fler eldsjälur blir utarbetade är ett hinder för utvecklingen. Föreningsstyrelsernas förmåga att arbeta med verksamhetsutveckling är en ytterligare utmaning. En förening uppger att Gymnastikförbundet har gjort ett fantastiskt jobb med Svensk Gymnastik Vill och uppförandekoden. Men det finns inte kapacitet att påskynda utvecklingen på ideell basis. Om man kunde få hjälp av en anställd för detta så fanns det betydligt större möjligheter att genomföra förändringen snabbare.³⁷⁴

Att delta i verksamheten innebär också utöver den fysiska träningen en gemenskap i form av föreningstillhörighet och social samvaro.

Förbundet framhåller att för att verksamheten för barn och unga ska fungera är det också viktigt att kunna attrahera funktionärer och organisationsledare. Som exempel på arbetsuppgifter kan nämnas olika typer av funktionärsinsatser, hjälpinsatser på läger, assistans vid träningar samt styrelseuppdrag inklusive insatser inom arbetsgrupper i föreningar.

Förbundet menar att det också är viktigt för den fortsatta utvecklingen att man är ett förbund som vågar utmana och kan anta utmaningen. Förbundet uppger att man klarar av detta eftersom ”vi vet vart vi ska”.

Gymnastikverksamheten är otroligt viktig för Sverige. Framför allt på icke-tävlingsidan. Här kan vi göra stor skillnad i ett barns uppväxt i form av tillhörighet och självförtroende samt den fysiska utvecklingen. Idrotten visar om och om igen att vi gör skillnad för samhället. Ingen arbetande vuxen har så mycket fritid längre, så att hitta ledare är inte lätt. Utan bidrag så överlever inte vi föreningar.³⁷⁵

³⁷³ Intervjuer Gymnastikförbundet 2016-11-15 och Eskilstuna GF e-brev 2016-12-13.

³⁷⁴ Gymnastikförbundet intervju 2016-11-15 och Eskilstuna GF e-brev, 2016-12-13.

³⁷⁵ Eskilstuna GF, e-brev 2016-12-13.

BILAGA 4

Ishockey

Inledning

Denna bilaga innehåller en fallstudie av ishockeyn i Sverige. Beskrivningen syftar till att redovisa exempel på dels hur de statliga målen har genomförts i verksamheten, dels på vilka resultat som den statliga finansieringen har bidragit till. Beskrivningen utgår framför allt från skriftligt material som har kompletterats med underlag från intervjuer.

Förbundet och distriktsnivån

Svenska Ishockeyförbundet (SIF) bildades den 17 november 1922. Förbundet är medlem i RF och i Internationella Ishockeyförbundet (IIHF).

Ishockeyn spelas nationellt på följande nivåer: Svenska Hockeyligan, SHL (14 lag), Hockey allsvenskan (14 lag), Hockey ettan (totalt 48 lag i fyra serier), Div. 2, Div. 3, Div. 4, veteran-, dam- (10 lag i Riksserien) All ettan Damer, J20, J18, U16, U15, U14, U13, U12, U11 och U10, samt flick- och skolserier.

I internationella ishockeyturneringar deltar SIF med åtta ishockeylandslag: Tre Kronor, Damkronorna, Damlandslaget U18, Juniorkronorna/Team 20, Team 19, Småkronorna/Team 18, Team 17 och Team 16.

Det finns 22 distriktsishockeyförbund (SDF) med uppgift att bl.a. ge stöd till föreningarna. Dessa administrerar distriktslagen, anordnar utbildningar för tränare, domare och lagledare och hanterar olika former av material. De handlägger också disciplinfrågor. Det finns även seriesystem på distriktsnivå.

Distrikten är föreningarnas kontaktyta till SIF.³⁷⁶

Förbundet – finansiering och antal anställda

Sedan verksamhetsåret 2005/2006 bedrivs en viss del av verksamheten formellt i det helägda dotterbolaget AB Svensk Ishockey. Motivet till uppdelningen är enligt SIF det oklara och komplicerade regelverk som råder för idrottsrörelsens kommersiella verksamheter. I förbundets fall avser det i första hand verksamheterna inom marknads- och landslagsorganisationerna.

Genom den nuvarande ansvarsfördelningen uppger SIF att man har en organisationsform där de legala förutsättningarna är klara. Verksamheten i bolaget leds av förbundsstyrelsen och redovisas som en del av förbundets totala verksamhet.³⁷⁷

³⁷⁶ Södermanlands hockeyförbund intervju 2016-04-14.

³⁷⁷ Svenska Ishockeyförbundet, verksamheten 2015/2016.

Tabell F Finansiering och antal anställda på förbundet 2012/2013–2015/2016

Intäkter (tkr)	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Reklam och sponsring	49 089	48 054	46 826	44 060
Övriga intäkter	23 281	248 668	31 229	28 447
Kursavgifter utbildningsmaterial	15 078	25 605	17 172	15 028
Medlemsintäkter	59	58	110	111
Delsumma intäkter:	87 507	322 385	95 337	87 646
Bidrag RF	19 626	20 607	20 777	20 800
Övriga erhållna bidrag *	1 785	4 267	13 034	4 980
Delsumma bidrag:	21 411	24 874	33 811	25 780
Summa totalt:	108 918	347 259	129 148	113 426
Självfinansieringsgrad	80 %	93 %	74 %	77 %
Antal anställda medeltal	48	58	45	46

* Bidrag från NHL och IIHF

Källa: SIF Verksamheten för 2012/2013-2015/2016.

Av tabell F framgår att intäkterna har legat på en jämn nivå, ca 113 miljoner kronor, med undantag för verksamhetsåret 2013/2014 då övriga intäkter var högre än normalt, vilket beror på intäkter från arrangemang och tuningar. Bidragen från RF har ökat från knappt 19 miljoner verksamhetsåret 2012/13 till närmare 21 miljoner kronor verksamhetsåret 2015/2016. I tabell G specificeras bidragen från RF.

Tabell G Specifikation bidrag från RF

Specifikation bidrag RF (tkr)	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
SF-stöd	10 951	12 425	14 328	14 582
Idrottslyftet	4 600	4 600	4 700	4 600
Landslagsstöd	2 182	1 583	1 635	1 475
SOK-stöd	1 524	900	1 675	1 875
Summa bidrag RF *	19 257	19 508	22 338	22 532

* Summeringen stämmer inte med tabell F. Enligt SIF beror detta på redovisningen av SOK-stödet.

Källa: SIF e-brev 2016-12-08.

Av tabell G framgår fördelningen av de statliga bidragen till SIF som fördelas via RF perioden 2012/2013-2015/2016. Det är framför allt SF-stödet som har ökat från ca 11 miljoner kronor till ca 14,6 miljoner kronor. SIF fick ca 14,6 miljoner kronor i SF-stöd och 4,6 miljoner genom Idrottslyftet 2015/2016.

Föreningar och medlemmar

Av tabell H framgår antalet medlemmar fördelat på åldersgrupper och antalet föreningar under perioden 2012/2013-2015/2016.

Tabell H Antal medlemmar och antal föreningar

Medlemmar/föreningar	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	Ändring
Antal föreningar	602	412	407	403	- 199
Antal medlemmar					
åldersgrupp					
Tre Kronors hockeyskola (U6 - U9) pojkar	24170	24618	26412	28492	4322
Tre Kronors hockeyskola (U6 - U9) flickor	1771	2100	2698	3428	1657
Ungdom (U10 - U20) pojkar	33345	33022	31906	32378	- 967
Ungdom (U10 - U20) flickor	1569	1610	1670	1864	295
Senior (U20 -) pojkar	13060	13113	12743	12434	- 626
Senior (U20 -) flickor	600	644	817	923	323
Totalt	74515	75107	76246	79519	5004

Källa: SIF e-brev 2016-12-08.

Av tabell H framgår att antalet föreningar har minskat under perioden 2012/2013–2015/2016 medan antalet medlemmar har ökat. Små föreningar upphör och stora föreningar växer.

Totalt har antalet medlemmar under perioden ökat med 5 000 personer, vilket motsvarar 7 procent av samtliga medlemmar. SIF har ett koncept för ishockey för barn, Tre Kronors Hockeyskola. Under säsongen 2015/16 deltog ca 32 000 barn i åldern 5–10 år, vilket är en ökning med 6 000 barn jämfört med säsongen 2012/2013.

Förbundet uppger att när det gäller rekrytering av flickor har den enskilt viktigaste insatsen varit Tre Kronors Hockeyskola för flickor. Tabellen visar också att antalet flickor som deltar nästan har fördubblats från ca 1 800 till ca 3 400 utövare under den aktuella perioden.

Antalet flickor som spelar hockey i åldersgruppen 10–20 år har också ökat med nästan 300 utövare, vilket motsvarar en ökning med nästan 20 procent. För pojkar i samma åldersgrupp har antalet i stället minskat med nästan 1 000 personer (3 procent) under perioden.

När det gäller aktiva inom ishockeyn uppger en förening att för ungdomsgrupperna har trenden vänt från en negativ till en positiv utveckling. Exempelvis har antalet flickor som spelar ishockey ökat och man har bildat ett lag, Flickor B.³⁷⁸

³⁷⁸ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-12-15.

En förening uppger att ishockeyn är en sport som minskar i volym, vilket påverkar rekryteringen. I dag tränar ca 500 barn och ungdomar i klubben. Bristen på isyta i kommunen gör dock att träningsvolymen inte kan öka i nuläget. Den ungdomsansvarige uppskattar att man saknar 25 timmar isyta i veckan. Brist på is för träning är ett problem i hela Sörmland och Stockholm.

I Södertälje börjar barnen med skridskoskola i 5–7 års ålder. Från 8 år skapas lag för seriespel i U9 till U16. SSK:s ungdomar spelar i Stockholms seriesystem, vilket är nödvändigt för att kunna erbjuda alla årskullar matcher. När det gäller verksamheten för flickor har SSK två åldersblandade flicklag där ca 20–30 flickor spelar. Normalt behöver flickor därför inte börja träna i pojklagen inom SSK.³⁷⁹

Vid en intervju med förbundet framkom att flickor ofta slutar för att det är för få flickor som spelar ishockey. Det finns inte heller serier för flickor. En erfarenhet som man förmedlade från en förening är att ofta slutar flera flickor samtidigt och att gruppen därmed påverkas negativt.³⁸⁰

Utgångspunkter för redovisningen

SIF genomförde 2015, i konferensform, en barn- och ungdomstemautredning och resultatet har dokumenterats. Drygt 140 personer från förenings-, distrikts- och central nivå deltog. Syftet var att identifiera och diskutera framtidens utmaningar för svensk barn- och ungdomshockey och därigenom göra ett avstamp för ett brett utvecklingsarbete kring såväl värderings- som verksamhetsfrågor. Den uttalade visionen är att vara ”världens bästa – på och utanför isen”. En viktig framgångsfaktor för att nå visionen är att bedriva arbetet i en nära dialog med föreningar och distrikt.

I utredningen återfinns bl.a. en kartläggning av uppfattningar om verksamheten inom Svensk hockey som är utgångspunkten arbetet.

Man konstaterar att konkurrensen med andra aktiviteter ökar. Av denna anledning behöver man tänka nytt och utmana sig själv för att vara attraktiv för barn och deras föräldrar. Resultatet av utredningen visade att man behöver utveckla formerna för ishockeyspelande barn och ungdomar när det gäller tävlingsstrukturer, föreningsutveckling, ledarskap och värdegrunden.

Utredningen har remissbehandlats och förbundsstyrelsen har beslutat om ett antal åtgärder med anledning av resultatet. Under respektive avsnitt i denna bilaga redovisas underlag från såväl kartläggningen som beslut som SIF har fattat med anledning av resultatet.

³⁷⁹ Södertälje SK intervju 2016-06-01.

³⁸⁰ Intervjuer SIF 2016-11-24 och Modo Hockey 2016-10-04.

Verksamhetsidé, vision, mål och värdegrund

Nuvarande utformning

Verksamhetsidén för SIF är att vara den samlande organisationen som främjar, utvecklar och administrerar idrotterna ishockey och inlinehockey på alla nivåer. SIF ansvarar för och driver föreningarnas gemensamma intressen, behov och önskemål såväl nationellt som internationellt.

Enligt visionen ska Svensk ishockey vara bäst i världen i alla delar. Den lyder:

Vi leder utvecklingen i världsisockeyn, vilket gör att vi har de bäst utbildade spelarna, ledarna och funktionärerna. Vi är en enad organisation med starka föreningar.

Svensk ishockey har vidare följande övergripande mål för verksamheten:

- Främja ishockeyidrotten i landet
- Bedriva och utveckla ishockeyn utifrån barns, ungdomars och vuxnas behov
- Ge individen möjlighet att växa och utvecklas utifrån sina förutsättningar
- Skapa utvecklingsmöjligheter inom svensk ishockey för nationell och internationell hög kvalitet
- Värna om det betydelsefulla ideella arbetet.

Svensk hockeys värdegrund bygger på ledorden glädje, tävling, respekt och rent spel. Man har definierat innehållet på följande sätt:

- **Glädje**
En förlåtande miljö där man har roligt och trivs tillsammans stimulerar grupper och enskilda individers utveckling. Verksamhet ska därför präglas av glädje och gemenskap och man ska värna det ideella engagemanget.
- **Tävling**
Tävling är ett stort inslag i vår verksamhet. Det är något som inspirerar på alla nivåer och bidrar till lustfylldhet, spänning och utveckling. Tävling ska vara ett naturligt inslag i aktiviteterna, i såväl bredd- som elitverksamheten, och anpassas efter ålder och färdighet.
- **Respekt**
Respekt och hänsyn till varandra visar man genom ord och handling både på och utanför isen. Man jobbar aktivt för att göra idrotten tillgänglig för fler och alla som vill, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön eller sexuell läggning får vara med i vår verksamhet. Delaktighet och demokrati ska vara utmärkande drag i arbetet för att utveckla idrotten.
- **Rent spel**
De etiska och moraliska frågorna ska ständigt beaktas. Att tävla på samma villkor, vara ärlig och en god medmänniska är viktiga förutsättningar för

idrotten. Man ska därför aktivt verka och agera mot fusk, dopning, mobbning och våld. Man ska även värna miljön och sträva efter en minskad miljöpåverkan.

Många föreningar har fastställt en egen vision och värdegrund. Södertälje SK beskriver exempelvis visionen för sin verksamhet på följande sätt:

Vi är Sveriges ledande ishockeyförening för både ungdoms- och seniorverksamhet, vi erbjuder ett aktivt idrottsutövande till alla, vi är laget i hjärtat för vår region.

Södertälje SK har i likhet med alla elitklubbar ishockey för barn. Den avser åldern 6–12 år.

Värdegrunden uttrycks med följande nyckelord för föreningens agerande:

- stolthet
- samhörighet
- kvalitet.

Förbundet uppger att den värdegrund m.m. som enskilda föreningar arbetar efter inte får strida mot den fastställda inriktningen på central nivå.³⁸¹

En förening uppger att man arbetar för att dels hålla värdegrunden levande, dels integrera lagen bättre i föreningen – enskilda lag får inte gå emot föreningens riktlinjer för verksamheten. Det är ett arbete som måste nötas in och som tar tid.³⁸²

Likaså har föreningarna mål för sin barn- och ungdomsverksamhet. Modo Hockey har exempelvis följande mål för verksamheten:

Modo Hockeys ungdomsverksamhet har som mål att hand i hand med social verksamhet genom ett gediget arbete och god vilja utveckla spelare via ungdomsverksamheten vidare till juniorverksamheten och som slutmål till vårt representationslag.³⁸³

I likhet med andra klubbar har Modo Hockey regler som förbjuder toppning av ungdomslag i olika cuper. Vid en intervju framgår dock att det går att kringgå reglerna. Oron för att ledarna inte följer reglerna har gjort att när ett lag vinner en cup så tänker man ”bara man inte har toppat laget”.³⁸⁴

Utvecklingsbehov

I den ovan nämnda barn- och ungdomstema utredningen 2015 slog man fast att innebörden av att utgå från en värdegrund i verksamheten behövde utvecklas. I dag lever man inte fullt ut enligt värdegrunden och man menade att fler barn skulle delta i verksamheten om man skulle leva som man lär inom hockeyn. Samtidigt påpekades att enligt värdegrunden är tävling ett stort inslag i verk-

³⁸¹ SIF intervju 2016-11-24.

³⁸² Eskilstuna Linden hockey intervjuer 2016-04-12 och 2016-12-15.

³⁸³ cdn2.shl.se/files/MODO/TomasG/ungdomspolicy20152016lagupplost.pdf 2016-12-11.

³⁸⁴ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

samheten. Det ska vara något som inspirerar på alla nivåer och bidrar till lustfylldhet, spänning och utveckling, och den ska anpassas efter ålder och färdighet.

Dokumentationen från konferensen visar på ett tydligt behov av att informera om och säkerställa att värdegrunden efterlevs på alla nivåer, dvs. SIF, SDF och föreningarna.

Deltagarna i konferensen fick via mentometer välja ett påstående som rörde huruvida SIF allvarligt borde överväga sanktioner mot de ledare/föreningar som bryter mot värdegrunden. Av tabell I framgår deltagarnas inställning till sanktioner kopplat till värdegrunden.

Tabell I Sanktioner för ledare/föreningar om man bryter mot värdegrunden

Påstående	Svar i procent
Ja, inför detta genast	14
Ja, men utred detta först	12
Kanske i framtiden om det inte blir bättre	10
Nej, det blir inte bättre av att straffa någon	8
Nej, vi måste jobba mer med information och utbildning	57

Källa: Svenska Ishockeyförbundet, barntemautredning.

Tabellen visar att cirka två tredjedelar avvisade tanken på sanktioner om ledare eller föreningen bryter mot värdegrunden. Majoriteten av dessa ville jobba mer med information och utbildning. En tredjedel var positiva till eller kunde tänka sig sanktioner om det inte inträffade några förbättringar.

På grundval av resultatet från värdegrundsarbetet beslutade förbundsstyrelsen att uppdatera relevant utbildningsmaterial³⁸⁵ med aktuell information, anpassad till ett barn- och ungdomsperspektiv, där mångfaldsdelen skulle få en tydligare plats. Förbundsstyrelsen beslutade också om att utforma en certifieringsmodell för ”goda föreningsmiljöer”. Detta skulle bl.a. innebära att ta fram utbildningsmaterial och handledningar och att genomföra en gemensam utbildning för SDF och Sisu-distrikt där certifieringsmodellen skulle presenteras. SDF skulle ansvara för certifiering av föreningarna enligt en utarbetad modell som innefattar ett belöningsystem för de föreningar som genomför certifieringen.

Därutöver kommer Idrottslyftet att få en tydligare inriktning mot föreningsutveckling och bättre föreningsmiljöer än 2015.

³⁸⁵ Fair play och respekt-materialet som avser hur enskilda individer hanterar regelsystemet inom sport, skola och fritid och hur dessa bemöter andra människor, både nära och främmande.

Ishockeyn vill

Nuvarande utformning

Ishockeyn vill är SIF:s måldokument om hur ishockeyn ska bedriva sin verksamhet och möta kommande utmaningar. Ishockeyn vill fastställdes 2013.

SIF uppger att SIF och Ridsportförbundet var de två första specialförbunden med egna programförklaringar som anknöt till RF:s program Idrotten vill. SIF menar att man därför ligger i framkant med Ishockeyn vill som är en klart uttalad mål- och viljeinriktning.³⁸⁶

Ishockeyn vill har utarbetats i samarbete med ledare med lång och bred erfarenhet av svensk ishockey. SIF uppger att man kommer att arbeta för att det inte bara blir en viljeyttring utan att man ska kunna sätta likhetstecken mellan vad Ishockeyn vill och vad ishockeyn gör.

I Ishockeyn vill finns mål för olika åldersgrupper:

- ishockey för barn som avser verksamhet upp till 10 år (kommer att förändras till 12 år)³⁸⁷
- ishockey för ungdom som avser verksamhet mellan 11 och 16 år
- ishockey för juniorer mellan 17 och 20 år
- ishockey för vuxna.

Därutöver finns mål för ledare, tränare, instruktörer och funktionärer, dvs. den verksamhet som bedrivs för att rekrytera, utbilda och administrera den organisation som behövs för att leda och styra verksamheten.

När det gäller ishockey för barn anges följande mål:

- Genom att ha roligt tillsammans skapa ett livslångt intresse för ishockey.
- Ta emot och ge plats för alla som vill vara med.
- Verka för att fler pojkar och flickor med olika bakgrund börjar med ishockey.
- Verksamheten ska vara nivåanpassad till barns ålder och utveckling.
- Uppmuntra allsidigt idrottande i samarbete med skola och andra idrotter.
- Seriespel rekommenderas inte före 10 års ålder och bedrivs i första hand i närområdet.
- Föräldrautbildning ska ge kunskap om barns fysiska och psykiska utveckling samt god kosthållning.
- Verksamheten ska organiseras utifrån barns behov, mognad och villkor så att glädje och gemenskap uppstår.
- Fokus ska läggas på rent spel, fostran i etik och moral, god laganda och sunt leverne.

³⁸⁶ [http://www.swehockey.se/Omforbundet/forbundsinformation/allmantomsvenskishockey/hämtat 2016-12-06](http://www.swehockey.se/Omforbundet/forbundsinformation/allmantomsvenskishockey/hämtat%202016-12-06).

³⁸⁷ Förbundsstyrelsen beslutade att ändra åldern i Ishockeyn vill till att barnidrott definieras som upp till U12 i stället för U10. Den kommer då att harmonisera med RF:s definition.

I Ishockeyn vill slår man fast att genomförandet av Ishockey för barn ligger helt inom föreningarnas ansvarsområde. Specialdistriktsidrottsförbund ska underlätta och stimulera föreningarnas arbete med ishockey för barn enligt en speciell åtgärdsplan och budget. SIF ansvarar för utbildningsmaterial och utformning av utbildningsinsatser till stöd för föreningarnas verksamhet.

När det gäller ishockey för ungdom finns i viss utsträckning samma mål, t.ex. ta emot och ge plats för alla som vill vara med. Däremot saknas mål för föräldrautbildning och att man ska ha roligt tillsammans. Mål om tävlingsverksamhet har tillkommit. Likaså att man ska verka för att behålla ungdomar inom ishockeyn.

När det gäller målen för ishockey för juniorer framgår att dessa ska grundas på en spelutvecklingsplan. Man genomför talangutveckling för såväl bredd som elit med ett 50-tal ”camper” och andra sammandragningar. Totalt omfattas ca 1 900 spelare, 100 domare och 300 ledare årligen. Det framgår vidare att landslagsverksamhet för damer finns för åldersgrupperna 16, 17, 18, 19 och 20 år. Föräldrautbildning ska också bedrivas.

Ishockey för vuxna omfattar personer över 20 år och där ingår såväl elitspel och som seriespel som veteranishockey utanför det ordinarie seriespelet. För denna del har man inte redovisat några mål.

I Ishockeyn vill redovisas vilket ansvar SDF respektive SIF har för verksamheten. SDF har bl.a. ansvar för att vara föreningarnas stöd genom utbildnings- och utvecklingsverksamheten upp till 16 år. SIF leder och utvecklar genom talangutvecklingsplanen verksamheten för åldersgruppen 16–20 år på riksplanel. SIF ska också, i samråd med distriktsförbunden, verka för att förståelsen ökar för människor med annan etnisk bakgrund än svensk och att fler kvinnor kommer med i förbund och föreningar.

Ledare och föräldrar

Ledare

SIF framhåller betydelsen av ledare som tar sig an utmaningen att skapa roliga och utvecklande aktiviteter. Vidare framgår att ledare behöver skapa en trygg och tillåtande miljö, där alla hockeyspelande tjejer och killar känner sig bekräftade, uppmuntrade och uppmärksammade. Ledare bör även stimulera barnen till att hålla på med flera olika idrotter, och se individen före ishockeyspelaren.

I Ishockeyn vill finns mål för ledare och tränare. Bland annat betonas utbildning. Ett mål är att ledaren genom personlig utveckling ska sträva mot att bli en av de bästa ledarna i svensk idrott. Utbildningen ska vara världsledande. Verksamheten ska löpande arbeta för att rekrytera nya ledare.

SIF har tagit fram ett omfattande utbildningsmaterial som består av pärmar, DVD:er, broschyrer och digitalt material. Det anses därför finnas en heltäckande uppsättning med material för ishockeyns olika delar.

Tillsammans med Riksförbundet Attention har SIF också tagit fram ett utbildningsmaterial som informerar och utbildar ledare och föräldrar om vissa delar inom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), t.ex. adhd och Aspergers syndrom. Syftet är att ge ledarna tips som de kan använda i verksamheten.

Det är enligt bl.a. förbundet framför allt ideella krafter som är ledare i ishockeygrupper upp till U16. Fram till dess är ledarna ofta föräldrar, vilket är knutet till barnens aktiva period i idrotten. Därefter är ledare vanligtvis arvo-derade.

En ledare är verksam i genomsnitt i fem år. SIF ställer som krav att man ska ha genomgått utbildning. Obehöriga tränare kan få dispens, och då erlägger föreningen en dispensavgift som betalas tillbaka när tränaren har genomgått utbildningen. Inledningsvis finns inte behov av att vara grenspecifikt kunnig för att vara ledare.³⁸⁸

Modo Hockey har t.ex. som ambition att rekrytera ansvariga tränare utan föräldrelation till de äldre ungdomslagen, men man kan göra undantag om kompetensen är fullgod.³⁸⁹

Vid intervjuer uppmärksammas ledarens betydelse. Det är viktigt att ledaren förstår att han eller hon jobbar med individer och inser vikten av att ha kul tillsammans. Barnen och ungdomarna ska må bra. Dessutom påpekades ledarens ansvar för att säkerställa att det förs en bra dialog med föräldrarna. Om problem uppstår anser man att det i första hand är ledaren som ska lösa problemen.³⁹⁰

Vid en intervju pekar en förening på att hockeyn också är en krävande idrott – för en timmes träning går det åt tre timmar för att sköta utrustningen m.m. Det innebär bl.a. att det kan vara svårt att få tränare och föräldrar att ställa upp på det sätt som krävs.³⁹¹

Föräldrar

SIF har tagit fram en föräldrafolder med information till föräldrarna om barns rätt till idrott, föräldrarnas respektive ledarens och tränarens ansvar. Foldern innehåller också ämnen som handlar om att vara en bra kompis, alkohol och droger, kost, försäkringar och utrustningstips. Dessutom behandlas attityder och vikten av ett bra språkbruk. Foldern utgör grunden för utbildningen Ishockeyns föräldrautbildning. Det finns också information till föräldrar på SIF:s webbplats.

Vid en intervju påpekas att behövs både föreningsutveckling och föräldrautbildning. Det är svårt att rekrytera domare, inte minst på grund av föräldrars

³⁸⁸ SIF intervju 2016-11-24.

³⁸⁹ cdn2.shl.se/files/MODO/TomasG/ungdomspolicy20152016lagupplost.pdf hämtad 2016-12-15.

³⁹⁰ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

³⁹¹ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-04-12.

ofta hårda kritik. Det är inte ovanligt att föräldrar blir ”föreningar inom föreningen”.

Det är vidare svårt att få ett föräldraengagemang. Många föräldrar vill betala för att få lämna sina barn på träning och gå därifrån.³⁹²

I en förening pågår arbete med att ta fram riktlinjer för föräldrar. Bakgrunden är att de problem som har uppstått när ett lag har blivit ”en förening i föreningen”, dvs. att laget blivit självsvåldigt i förhållande till styrelsen. Föräldrar har spelat en betydande roll i denna utveckling. Erfarenheten är att det nästan alltid är ett lag som driver sin linje i förhållande till föreningen.

Exempel på en åtgärd som den aktuella föreningen har för avsikt att genomföra är att man förbjuder föräldrar att befinna sig i omklädningsrummet när barnen kan knyta sina skridskor själva.³⁹³ En sådan riktlinje har även andra föreningar, t.ex. Modo Hockey.³⁹⁴

Elitsatsning och breddidrott

Elitsatsning

SIF:s prioriterade områden för svensk hockey och överlevnad är enligt verksamhetsberättelsen för 2015/16 följande:

- SIF:s talangutvecklingsplan
- hockeygymnasier
- ungdoms- och juniorlandslagen
- tränarutbildning
- utbildningsmaterial
- föreningsutveckling genom hockeykonsulenter
- juniorserier
- rekrytering
- målvaktsutbildning
- digital kommunikation.

Av de prioriterade områdena är ett antal satsningar inriktade på en elitkarriär. Övriga delar kan avse satsningar på både bredd och elit.

Huvudspåret i SIF:s talangutvecklingsplan utgörs av de s.k. spelarutvecklingscamper som man genomför varje år. Dessa 44 camper är uppdelade i verksamheter såsom utvecklingscamper, regioncamper, elitcamper och russincamper. Cirka 2 000 spelare deltar varje år. Innehållet är hockeyrelaterat med individuell teknik och taktik i främsta rummet. Men där utgör också hockeyatletism, psykologisk träning, näringslära och personlig utvecklingsplan ämnen på schemat. SIF uppger att man försöker ”ge spelarna en bild av vad som krävs för att bli elitspelare”.

³⁹² Södermanlands ishockeyförbund intervju 2016-04-28.

³⁹³ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-12-15.

³⁹⁴ cdn2.shl.se/files/MODO/TomasG/ungdomspolicy20152016lagupplöst.pdf hämtad 2016-12-15.

Det finns 31 hockeygymnasier (27 för pojkar och 4 för flickor) som SIF har auktoriserat enligt RF:s modell nationellt godkänd idrottsutbildning (NIU). Detta innebär enligt SIF att svensk hockeys största talanger (ca 1 000 stycken) tränar ishockey på skoltid ca tre dagar i veckan.

SIF uppger att det skulle vara mycket svårt att få denna högkvalitativa extraträning utan systemet med hockeygymnasier eftersom det är omöjligt att bli elitspelare utan extraträning på dagtid.

När det gäller ungdoms- och juniorlandslagen uppges att SIF driver ett fulltecknat landslagsprogram för ungdomar och juniorer. VM spelas varje år för U18 Dam och för herrarnas J18 och J20. Det viktigaste med landslagen är enligt SIF att svenska talanger får tävla mot världens bästa spelare i sin åldersklass.³⁹⁵

Utvecklingsbehov

Den svenska modellen bygger på att spelarutvecklingen huvudsakligen sker i föreningsmiljön. Av barn- och ungdomstemaautredningen framgår att en sund barn- och ungdomsidrott tar hänsyn till att barn inte är små vuxna samt att barnen får en allsidig träning genom att hålla på med flera olika idrotter. Den har barnets långsiktiga utveckling för ögonen och ser till individens bästa i alla lägen. Forskning visar att medverkan i flera olika idrotter leder till en längre idrottskarriär, bättre självförtroende och en större egen drivkraft. Dessutom bidrar ett mångsidigt idrottande till bättre övergripande motorisk och atletisk utveckling. Tidig specialisering leder till lägre grad av fysisk aktivitet i vuxen ålder och att man slutar idrotta tidigare. Skaderisken är 80 procent högre för barn och ungdomar som specialiserar sig tidigt än för dem som utövar flera olika idrotter.

Samtidigt poängterades att det inte är fult att tävla, men utgångspunkten behöver vara vad som är bäst för individernas utveckling när man skapar olika system och former för tävlingsverksamheten. Med den bakgrunden diskuterade barn och ungdomstemaautredningen Vad är syftet med tävling i yngre åldrar? Hur mäter vi framgång? Hur ser vi på resultat kontra prestation? Toppning, selektering och utslagning samt värvningar inom ungdomshockeyn var också i fokus.³⁹⁶

Om man ska bedriva en sund barn- och ungdomsidrott, måste därför uppbygget för Tv-pucken³⁹⁷ och Stålbucklan³⁹⁸ förändras enligt SIF, framför allt när det gäller distriktens förberedelsestid.³⁹⁹ Enligt en intervju är det vanligt att distriktet vidtar många åtgärder för att vinna dessa cuper, i synnerhet gäller

³⁹⁵ Svenska Ishockeyförbundet, verksamheten 2015/2016.

³⁹⁶ Svenska Ishockeyförbundet, Barn- och ungdomstemaautredningen november 2015.

³⁹⁷ Tv-pucken är en ishockeyturnering i Sverige för distriktsförbundslag för pojkar högst 16 år.

³⁹⁸ Stålbucklan är en ishockeyturnering i Sverige för distriktsförbundslag för flickor 14–16 år.

³⁹⁹ Svenska Ishockeyförbundet, Barn- och ungdomstemaautredningen november 2015.

detta Tv-pucken, då man i distrikten t.ex. kan selektera ungdomar redan året före cupen. Det är prestigefullt att vinna Tv-pucken eller Stålbucklan.⁴⁰⁰

Vid en annan intervju framkom att det är viktigt för den som vill komma in på idrottsgymnasium att bli uttagen till Stålbucklan och TV-pucken.⁴⁰¹

Mot denna bakgrund fattade förbundsstyrelsen ett antal beslut om bl.a. förändrade tävlingsformer som syftade till att minska en tidig specialisering och elit-satsning enligt följande:

- Genomföra en kartläggning av nuläget om övergångar före U16 och utreda möjligheterna till ett begränsande regelverk när det gäller övergångar före U16.
- SDF ska inte sanktionera cuper med individuell statistik före U13.
- SDF ska inte upprätta tabeller för barn yngre än U13.
- Från och med säsongen 2017/2018 ska inget kvalspel spelas i Tv-pucken utan i stället ska turneringen i sin helhet spelas i september.
- Införa en restriktion som innebär att varje SDF tidigast får selektera till ett distriktslag den 1 januari det år då spelarna är U15.
- Från och med säsongen 2016/2017 ska inget kvalspel spelas i Stålbucklan utan i stället ska turneringen i sin helhet spelas i april.
- Ta bort möjligheten till åldersdispenser i Stålbucklan, och fastställa att turneringen är för U14–U16-spelare, undantaget målvakter där åldersdispens kan ges.
- Underlätta utlåning av spelare mellan distrikten, så spelare som inte tar plats i ett distrikt ges möjlighet att representera annat distrikt som inte har tillräckligt spelarantal.
- Inte tillåta snedstreckslag (dvs. när två eller fler distrikt tillsammans bildar ett lag) i de fall där det ena distriktet har tillräckligt antal spelare för att delta med ett lag i egen regi.⁴⁰²

Alla elitklubbar har barn- och ungdomsverksamhet enligt förbundet. Det finns problem med tidiga övergångar till elitklubbar för såväl barnen som för föreningslivet. Om fyra till fem ungdomar flyttar från en förening till en elitklubb kan den förening som drabbas av övergången tvingas upphöra med verksamheten i den aktuella åldersgruppen. Principen är att man ska stanna i sin hemförening. Förbundet rekommenderar att spelare under 16 år inte ska flytta. I Stockholm och Gästrikland har man regler så att övergångar under 16 år inte är möjliga.⁴⁰³

Förbundet har förordat att man ska ta bort tabellerna för de yngre, men Södermanlands ishockeyförbund förordade dock i sitt remissvar att man skulle behålla tabellerna. Man menar att tävlingsmomentet är viktigt och att barnen och ungdomarna ändå har koll på resultaten. Däremot tycker man inte att det ska finnas resultat på individnivå, t.ex. målstatistik.

⁴⁰⁰ SIF intervju 2016-11-24.

⁴⁰¹ Södermanlands hockeyförbund intervju 2016-04-28.

⁴⁰² SIF, e-brev 2016-11-25.

⁴⁰³ SIF intervju 2016-11-24.

Selektionen inom ishockey sker enligt distriktet ganska sent, och det finns inte akademilag i ishockey på det sätt som finns inom exempelvis fotboll. Där emot rör sig barn och ungdomar mellan olika föreningar. Under U15 ska det föras en dialog mellan de olika föreningarnas sportchefer i syfte att undvika att föreningar värvar från varandra. Man har en handslagsöverenskommelse om detta. Större grupper och åldersintegrering ger också indirekt en nivåindelning.⁴⁰⁴

Ett exempel från en förening visar att många barn och ungdomar vill spela i elitklubben på orten. I Örnsköldsvik finns sju ungdomsföreningar som genomför egna hockeyinskrivningar och målet är att man spelar i den förening som är närmast hemmet och skolan.⁴⁰⁵

Breddidrott – rekrytering

Den tidigare elitinriktade ”triangeln” med en bred bas och vass topp ersätts med en ”rektangel”. Det handlar om att utveckla rekreations- och motionsishockey och behålla fler spelare med nya enklare tävlingsformer och upplägg. Det innebär enligt SIF nya tankesätt och grepp, och man har påbörjat en sådan utveckling. Att identifiera hur man på bästa sätt ska kunna rekrytera nya spelare och ledare till ishockeysporten och hur man ska lyckas behålla dessa i ett livslångt engagemang var också utgångspunkten för den tidigare nämnda barn- och ungdomstema-tredningen.⁴⁰⁶

Inför säsongen 2015/16 genomförde SIF den största rekryteringskampanjen i förbundets historia. Totalt fick 265 000 hushåll med barn födda 2008–2010 en personlig inbjudan, på sju olika språk, till Tre Kronors Hockeyskola i sin närmaste förening. Det var 234 föreningar som deltog i kampanjen. Att rekrytera och behålla spelare har under verksamhetsåret 2015/16 varit ett av förbundets prioriterade områden.

Utvärderingen visar att de föreningar som deltog i kampanjen ökade sin rekrytering med i snitt ca 20 barn per förening. Rekryteringsarbetet inriktades på mångfald och på att nå målgrupper som traditionellt sett varit underrepresenterade inom ishockeyn.

I Tre Kronors hockeyskolekoncept ingår också en gedigen utbildning för dem som ska leda aktiviteterna på isen. Bidrag genom Idrottslyftet gör att föreningarna kan genomföra verksamheten utan höga kostnader.

Åtgärder som framför allt inriktas på att främja en sund barn- och ungdomsidrott har som framgått ovan inneburit att man ändrar åldern på barnidrott som definieras som upp till och med U12 i stället för U10. Man vill också fortsätta att utveckla Hockeyakademien och skapa en ny användarvänlig övningsbank med inriktning på hur man organiserar träning med fler barn på isen samtidigt.

Vid intervju med en förening framkom att man har satsat på ungdomssidan och därigenom lyckats få fler att fortsätta. Man genomför nu en verksamhet

⁴⁰⁴ Södermanlands ishockeyförbund intervju 2016-04-19.

⁴⁰⁵ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

⁴⁰⁶ Svenska Ishockeyförbundet, verksamhetsberättelse 2015/2016.

med skridskoskola för barn, ungdomar och föräldrar som vill börja åka skridskor lite senare. Detta har blivit möjligt för att kommunen har finansierat inköp av 40 par skridskor och hjälmar så att föreningen kan låna ut skridskor till barn och ungdomar som vill prova på verksamheten. Det går inte att komma som ny till en träningsgrupp – man ligger då som nybörjare för långt efter dem som tränat ett tag. Nybörjare måste fångas upp på annat sätt.⁴⁰⁷

En förening berättar att man har provat olika metoder för att rekrytera barn och ungdomar. Ett pilotprojekt genomfördes 2015 där man besökte tio skolor i kommunen och träffade över 700 barn, varav många med utländsk härkomst. Resultatet blev dock mycket skralt. I år har man i stället prövat att skicka brev till alla familjer med skolbarn i Södertälje. Brevens har skrivits på fyra olika språk och resultatet har varit betydligt bättre än resultatet vid skolbesöken.

Södertälje har en stor andel invandrare i befolkningen, vilket är en särskild utmaning för SSK när det gäller rekrytering. Eftersom hockeyn är en så smal sport internationellt sett möter man många barn och ungdomar som helt saknar koppling till sporten. Det finns således en högre tröskel för att locka invandrarungdomar att börja träna. På det sättet är det en fördel att ha konståkning i klubben också eftersom detta är en bredare sport internationellt och en där det är möjligt att locka invandrartjejer att börja.⁴⁰⁸

Uppmuntra till flera idrotter

Vid intervju med förbundet lyfter man fram att forskning visar att det är viktigt att undvika tidig specialisering och att det därför är bra att hålla på med flera idrotter.

SIF menar vidare att det skulle vara bra om föreningar som bedriver sommaridrotter som t.ex. fotboll uppmuntrar barn och ungdomar att ägna sig åt annan idrott på vintern.⁴⁰⁹

I olika policydokument uppmärksammas att föreningarna, ledare m.fl. bör stimulera barnen till att hålla på med flera olika idrotter. I riktlinjerna för träning för barn och ungdomar i två föreningar står det att deltagande i andra idrotter bör uppmuntras.

I en förening U 11 i Modo Hockey beskrivs detta på följande sätt:

Spelaren ska inte behöva känna någon press i att behöva välja om något pass krockar under icke säsong utan under den perioden går sommaridrotten i första hand. Under issäsong vill vi att spelaren prioriterar ishockeyn. Viktigt med kommunikation i övergången mellan olika idrotter. Detta sköts mellan förälder och ledare. Om spelaren väljer att inte delta 100 % på grund av annan idrott eller något annat under issäsong vill föreningen att föräldern för en dialog med tränaren om detta.

Det framgår vidare att träningen är relativt omfattande och följande träningspass ingår:

⁴⁰⁷ Eskilstuna Linden hockey intervjuer 2016-04-12 och 2016-12-15.

⁴⁰⁸ Södertälje SK intervju 2016-04-28.

⁴⁰⁹ SIF 2016-11-24 intervju och RF, Vägar till landslaget, FoU-rapport 2015:1.

- 3 ispass per vecka (tid till is styrs av istillgång)
- 1–2 fypass per vecka under issäsong
- Löpande teoripass under säsongen.

Därutöver tillkommer matcher. U11-laget spelar en hemma- och en bortacup under säsongen. Om budgeten ger utrymme för att delta i fler cuper i närområdet ser Modo Hockey det som positivt att laget deltar i någon av dessa.⁴¹⁰

Genomförande av barnrättsperspektivet

SIF betonar vikten av föreningsutveckling genom de regionala hockeykonsulenterna, vilka har till uppgift att kommunicera budskapen till föreningarna. SIF har anställt elva hockeykonsulenter i regionerna som ansvarar för direktkommunikation genom föreningsbesök och personliga kontakter med alla 340 föreningar med ungdomshockey. Hockeykonsulenterna besöker varje ungdomsförening två gånger per år med syfte att utveckla föreningens verksamhet.⁴¹¹

Södertälje SK är en förening som lyfter fram att barnrättsperspektivet är viktigt. Barn och ungdomar i föreningen ska ha möjlighet att påverka sin tillvaro. Man frågar alla unga varje år i en enkät om verksamheten, trivsel, ledarnas roll etc. Om det visar sig att det finns problem i en barngrupp så tar man en diskussion med de ansvariga vuxna. Denna enkät har man fått hjälp att utveckla av Sisu. RF har dock varit tämligen ointresserat att stödja detta. Föreningen tycker att detta är en bra sak och något som fler klubbar kunde använda sig av.

Uppföljning, krav och sanktioner

Förbundet har ingen uppföljning av verksamheten i föreningarna. Det är hockeykonsulenterna som är en länk mellan förbundet och föreningarna.⁴¹²

Distriktet har inga sanktionsmöjligheter gentemot föreningarna.⁴¹³

Vid en intervju konstaterade man att SDF har begränsade resurser och ingen fast bemanning. Södertälje SK har mer resurser och kompetens än distriktet och kan därmed lösa frågor och problem själv.

Vid intervju framkom att en förening stängde av två föräldrar under två veckor. När frågan dök upp saknades rutiner för hanteringen, men föreningen sökte stöd hos distriktet, RF och kommunen. Till exempel behövde man få svar på vad en förening får och inte får göra – träningar och tävlingar äger rum i kommunens lokaler. Man valde att stänga av föräldrarna medan en utredning

⁴¹⁰cdn2.shl.se/files/MODO/TomasG/ungdomspolicy20152016lagupplöst.pdf hämtad 2016-12-15.

⁴¹¹Svenska hockeyförbundet, verksamhetsberättelse 2015/2016 och www.swehockey.se/Hockeyakademien/Information/Barnochungdomshockey hämtad 2016-11-21.

⁴¹²SIF intervju 2016-11-24.

⁴¹³Södermanlands ishockeyförbund intervju 2016-04-19.

pågick och det var en tillräcklig markering ansåg föreningen. Man får inte stänga av barn. Kommunikationen om sådana här frågor är dålig mellan olika föreningar. Man skulle kunna lära sig mer av varandra.⁴¹⁴

Det finns också ett exempel där en kommun har ställt krav på en förening i samband med att kommunen beslutade om utökat stöd. Kommunstyrelsen i Örnsköldsviks kommun ställde krav på Modo Hockey när det gällde att dels arbeta för jämställd idrott, dels samarbeta med Ångermanlands hockeyförbund och föreningar i regionen för långsiktig stabilitet och spelarrekrutering.⁴¹⁵

Modo Hockey uppger att man arbetar brett med jämställdhetsfrågorna. Under hösten 2016 har inriktningen varit att integrera damverksamheten i föreningen på ett bra sätt. Detta genom att organisatoriskt lägga damlagets verksamhet under samma sportchef som herr- och juniorverksamheten, tidigare fanns en separat sportchef för damverksamheten, vilket skapade en vi och de-känsla. Man har vidare arbetat med kommunikation. Tidigare benämndes herrlaget A-laget, men nu benämner man alltid lagen herrlaget och damlaget. Inför herrmatch och dammatch görs nu samma bevakning i form av intervjuer med spelare och ledare, tidigare bevakade man endast herrlaget. Antalet filmklipp om damlaget har ökat från 3 procent till 20 procent av det totala antalet filmklipp. Webbplatsens information om damlaget och herrlaget läggs upp på samma sätt med motsvarande information och bilder. När det gäller ekonomin har damlagets budget tillförts 100 000 kronor extra för material. Damlaget är därmed det enda laget i föreningen som inte fått sänkta anslag med hänvisning till att klubben degraderats från SHL-Hockeyallsvenskan. När det gäller matcher kommer man vid två tillfällen under säsongen att spela damernas SDHL-match direkt innan Hockeyallsvenskans herrmatch. Syftet är att väcka intresset för damhockeyn och därmed också få fler sponsorer och publik till damhockeyn.⁴¹⁶

Regler och rutiner om barn kränks

När det gäller kränkningar av barn och ungdomar uppdagas ca 3–4 fall per år enligt SIF. Det handlar ofta om att barnet eller ungdomen inte får spela för tränaren. Föräldrar ringer till förbundet, men frågan ska i första hand lösas av föreningen och SDF. Enstaka fall av mobbning har upptäckts. I ett aktuellt fall utredde hockeykonsulenten frågan. Svensk hockey har, enligt förbundet, inte haft några fall av sexuella kränkningar.⁴¹⁷

Exempel från ett distrikt visar att distriktet kontaktas uppskattningsvis två till fyra gånger per säsong om olika konflikter. Det förekommer ganska ofta att det skär sig mellan olika föreningar. Ett exempel är när en tränare flyttar till en annan förening och ett helt lag följer med till den nya klubben.

⁴¹⁴ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-04-12.

⁴¹⁵ Örnsköldsviks kommun, kommunstyrelsens sammanträdesprotokoll 2016-09-06 § 161.

⁴¹⁶ Modo Hockey, e-brev 2017-01-10.

⁴¹⁷ SIF intervju 2016-10-04.

När det förekommer incidenter ska som nämnts i första hand föreningarna försöka lösa problemen. Erfarenheten är att det är lättare att lösa konflikter som gäller spelare men svårare när föräldrar är inblandade. Föräldrar kan t.ex. vara mycket hårda mot domare.⁴¹⁸

En förening menar att de regler som finns om hur man ska uppträda ska följas. Om det skulle inträffa kränkningar eller mobbning är det styrelsen som ska hantera frågan med utgångspunkt från de regler man har om hur man ska uppträda mot varandra. Man har inga särskilda regler för vilka åtgärder som ska vidtas om något sådant skulle inträffa.⁴¹⁹

En annan förening betonar ledarens uppgift att upptäcka eventuella kränkningar, mobbning eller andra missförhållanden. I ett fall upptäckte en ledare att en av ungdomarna led av anorexia vilket bl.a. innebar att ungdomen kunde få hjälp i tid.

I samma förening fick en olämplig ledare sluta för att denne fällt nedvärderande kommentarer om barnen.⁴²⁰

Betydelse av statliga bidrag och annat stöd

Förbundet understryker att Idrottslyftet har varit och är ett viktigt verktyg för utveckling. SIF uppmärksammar att det har gått tolv år med Handslaget och efterträdaren Idrottslyftet. Under dessa år har hockeyn utvecklats mycket. Inriktningen är fortsatt att rekrytera och behålla fler i ishockeyn. Man menar att detta arbete inte hade kunnat genomföras utan Handslaget och Idrottslyftet.⁴²¹

Idrottslyftet har t.ex. under säsongen 2015/16 spelat en stor och viktig roll i det totala utvecklingsarbetet. Genom delfinansiering från Idrottslyftet menar förbundet att man har kunnat skapa en bred och omfattande utbildningsverksamhet, för såväl ledare som spelare. Föreningsutvecklingsarbete och värdegrundsfrågor har också givits stort utrymme inom ramen för Idrottslyftsprojektet.

Inom Idrottslyftet 2016 finns ett projekt som går under namnet Låneutrustningar /Prova på-utrustningar. Syftet är att föreningarna ska köpa in utrustningar för utlåning vid prova-på-aktiviteter eller till Tre Kronors Hockeyskola, så att alla barn ska kunna prova på ishockey kostnadsfritt.

Genom Idrottslyftet har man också genomfört Ishockeyns Föräldrautbildning som infördes under Idrottslyftsåren 2015 och 2016. Det innebär att föreningar kan ansöka om ekonomiskt bidrag för att få utbildningsmaterial och sedan genomföra föräldrautbildningar i föreningen.⁴²²

⁴¹⁸ Södermanlands hockeydistrikt intervju 2016-04-28.

⁴¹⁹ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-12-15.

⁴²⁰ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

⁴²¹ www.swehockey.se/Hockeyakademin/Information/Idrottslyftet/ hämtad 2016-12-08.

⁴²² Svenska hockeyförbundet, Idrottslyftet 2016, e-brev 2016-11-25.

SIF tar årligen fram flera projekt som föreningar kan söka medel för i syfte att utveckla svensk barn- och ungdomsishockey. Man har också en enkel administration kring ansökningar och återrapportering, vilket underlättar för föreningar att söka pengar.⁴²³

En förening menar att SIF har skapat bra strukturer för att föreningarna på enklaste sätt ska kunna utnyttja de olika stöden och bidragen. Vidare finns det väl utvecklade former för att lätt få tillgång till Idrottslyftsmedel. Hockeyn har varit ett föredöme menar föreningen.⁴²⁴

Vid en intervju nämns att relationen till Sisu är bra och att man får god hjälp av dem.⁴²⁵

Förbundet anser att den nuvarande åldern för att vara berättigad till LOK-stöd, dvs. upp till 25 år, borde kunna sänkas till 20 år. Detta skulle stämma bättre överens med den åldersindelning som ishockeyn har.⁴²⁶

LOK-stödet anses fungera bra liksom införandet av Idrottonline.

En förening uppger att om LOK-stödet skulle förändras behöver man höja egenavgifterna eller uppmana föräldrar att genomföra fler ideella insatser.⁴²⁷

Framtida utmaningar

I verksamhetsberättelsen står att ”När vi pratar om att behålla så många som möjligt, så länge som möjligt, i en så bra verksamhet som möjligt är det naturligtvis vad som sker i den lokala föreningen som är av störst betydelse”.

För svensk ishockeys överlevnad har man pekat ut ett antal prioriterade områden – att rekrytera och behålla spelare samt säkerställa att det finns anläggningar för att spela ishockey. I dag finns det 355 ishallar och 136 isbanor i landet, men anläggningarna är ojämnt fördelade. I framför allt storstadsområdena råder det brist på ishallar och isbanor.

Förbundet uppger vid en intervju att en av de största utmaningarna är att rekrytera och behålla flickor som utövare. Förbundsstyrelsen har fattat beslut om att göra en analys av tjejhockeyn i åldern U10–U14, där det finns en stor utmaning när det gäller att behålla spelarna.⁴²⁸

En förening menar att kostnaden för sporten kan vara ett hinder för spelare att fortsätta spela. Under de första åren då man bedriver verksamhet i form av både Hockeydagis och Tre Kronors Hockeyskola är verksamheten gratis.⁴²⁹

Stockholms ishockeydistrikt har beslutat om en ”standardklubba” för att minska fokuseringen på dyr utrustning.⁴³⁰

En annan utmaning är att bemanna föreningslivet. Exempel från en förening visar att man har kunnat vända utvecklingen från nedgång till uppgång av såväl antalet medlemmar som aktiviteter genom att anställa en klubbchef, vilket

⁴²³ SIF intervju 2016-11-24.

⁴²⁴ Södertälje SK intervju 2016-04-28.

⁴²⁵ Ibid.

⁴²⁶ SIF intervju 2016-11-24.

⁴²⁷ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

⁴²⁸ SIF intervju 2016-11-24.

⁴²⁹ Modo Hockey intervju 2016-10-04.

⁴³⁰ Södermanlands ishockeyförbund intervju 2016-04-28.

man tidigare har saknat. Detta har i stor utsträckning blivit möjligt genom att det lokala näringslivet har sponsrat föreningen.⁴³¹

En annan fråga som uppmärksammades är att Hockeyligans alla SHL-klubbar är väldigt resursstarka och att deras beslut och vägval påverkar svensk ishockey i många avseenden. Betydande resurser finns inom dessa klubbar samtidigt som många föreningar har svårt att få ekonomin att gå ihop och därför har svårt att bedriva en meningsfull verksamhet för barn och ungdomar. Detta kommer på sikt att påverka rekryteringen av flickor och pojkar.⁴³²

En förening har i samband med att man degraderats från SHL-Hockeyallsvenskan genomfört ett arbete för en långsiktig strategi när det gäller den sportsliga modellen och sportsliga organisationen i föreningen. Modellen benämns Återväxten 2020. Den sportsliga modellen omfattar i stor utsträckning satsning på barn- och ungdomshockey när det gäller dels att öka tillgängligheten och möjligheten för att fler barn och ungdomar ska börja spela ishockey, dels att behålla spelarna i regionen. Man lyfter fram behovet att utbilda ledare i en ledarakademi och skapa en naturlig ledartrappa genom föreningen, och denna akademi ska vara öppen även för andra föreningar. Av underlaget framgår också att tre främsta orsakerna till den nuvarande sportsliga situationen, dvs. att föreningen degraderades var att

- en tydlig värdegrund, sportslig identitet, vision och mål har saknats.
- kontinuitet på ledande positioner har saknats och
- ledarskapets utveckling har inte prioriterats tillräckligt.⁴³³

⁴³¹ Eskilstuna Linden hockey intervju 2016-12-15.

⁴³² Södertälje SK, e-brev 2017-01-10.

⁴³³ www.modohockey.se/artikel/smkbaiw61-4ij6i1 hämtad 2017-01-11.

Längdskidåkning

Inledning

Denna bilaga innehåller en fallstudie av längdskidåkningen i Sverige. Beskrivningen syftar till att ge exempel på dels hur de statliga målen har genomförts i verksamheten, dels vilka resultat som den statliga finansieringen har bidragit till. Beskrivningen utgår framför allt från skriftligt material som har kompletterats med underlag från intervjuer.

Beskrivning av förbundet

Svenska Skidförbundet, SSF, bildades den 11 december 1908 i Sundsvall och har sitt huvudkontor i Falun och ytterligare ett kontor i Åre. SSF är medlem i Riksidrottsförbundet (RF), Studieförbundet Sisu Idrottsutbildarna och Internationella skidförbundet (FIS). SSF:s regionala organ består av 23 distrikt (SDF), som täcker hela Sverige.

SSF har till uppgift att främja och administrera skid- och snowboardidrotterna i Sverige på ett sådant sätt att de följer den svenska idrottsrörelsens verksamhetsidé samt att företräda sina idrotter i utlandet. SSF bedriver verksamhet inom ett antal grenar, alpint, längdåkning, freeskiing, puckel, skicross, snowboard, speedskiing, telemark, backhoppning med nordisk kombination och rullskidåkning.

SSF har i hög grad gemensamma riktlinjer och gemensam redovisning för alla grenar och därför saknas i vissa fall separata uppgifter för längdskidåkning.

SSF längd – finansiering och antal anställda

I tabell J finns uppgifter om finansieringen och antal anställda på förbunds-nivå.

Tabell J Finansiering och antal anställda

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
SF-stöd *	6 420	7 388	6 879	6 149	6 365
Idrottslyftet			1 308	1 296	1 398
Landslagsstöd **				650	1 250
SOK-stöd	2 257	3 631	5 564	4 430	4 211
Summa stöd RF			13 751	12 525	13 234
Sponsorer och övriga intäkter	43 693	44 066	49 212	51 952	53 339
Summa stöd och intäkter	52 370	55 984	61 655	62 531	63 925
Självfinansieringsgrad (%)	87,7	86,6	88,8	90,2	90,0
Antal anställda i medeltal	30	31	28	28	30

Källa: SSF längd 2016-11-23.

* Bidrag från RF till SSF som fördelas efter schablon (40 %) till SSF längd.

** SSF längd har ett landslag som består av män och kvinnor, dvs. man har inget särskilt landslag för män respektive damer. Det innebär att man får bidrag av RF för ett landslag.

Av tabell J framgår att självfinansieringsgraden uppgår till 90 procent. Det innebär att sponsring är avgörande för verksamheten på central nivå. Landslagsverksamheten är kommersiellt driven och sponsorer betalar för olika delar, t.ex. för att synas på landslagets dräkter. Förbundet kan delvis bekosta satsning på barn och ungdomar genom sponsringen. Inom barn- och ungdomsverksamheten finansierar sponsorer olika cuper, t.ex. Ica cup och Folksam cup.

Enligt förbundet har man en överenskommelse med sponsorerna att man inte ska lämna ut uppgifter om sponsringens storlek.

Vattenfall uppger att enligt deras senaste treårsavtal med SSF sponsrar företaget SSF med 13,5 miljoner kronor per år. Avtalet är inte specificerat i andra delar än att det ska fördelas 50–50 till de två grenar som Vattenfall är huvudsponsor till – alpin och längdskidåkning. Det är SSF:s uppgift att fördela dessa intäkter.

Vattenfall uppger att det främsta skälet till att man inte styr fördelningen närmare är skattereglerna. Man hade inte fått avdragsrätt för avtalssumman om man hade styrt vad medlen ska användas till, eftersom det då skulle ses som en gåva. Avtalet innefattar i stället motprestationer från förbundet, som marknads-, kommunikations- och evenemangs rättigheter där Vattenfall använder skidsamarbetet i den egna kommunikationen, försäljningen och HR-arbetet.⁴³⁴

⁴³⁴ Vattenfall, e-brev 2017-01-08.

SF-stödet finansierar i stor utsträckning de gemensamma funktionerna, som längdgrenens del av de administrativa kostnaderna, t.ex. kostnader för ekonomiadministration och it, samt grenövergripande projekt som Alla på snö och jämställdhetsarbete.

Distriktens verksamhet finansieras främst av anslag från förbundet och ersättning för utövare som deltar i tävlingar. Det finns ett krav att skidåkare ska tillhöra en förening för att delta i tävlingar, vilket även gäller motionslopp. Exempelvis får distriktet 20 kronor av anmälningsavgiften för varje deltagare från föreningarna i distriktet som tävlar i klasserna junior och uppåt. Med undantag för Ungdomsvasan får distriktet en del av anmälningsavgiften för varje deltagare som tävlar i alla lopp i Vasaloppet, den s.k. Vasaloppsavgiften.

Förbundet uppger att föreningarna i stor utsträckning finansierar verksamheten genom arrangemang.

På föreningsnivå finns exempel på finansiering av verksamhet från en förening. I denna förening är sponsring viktigt, och den motsvarar ca 40 procent av intäkterna. Andra viktiga inkomstkällor är arrangemang och ideella insatser från föräldrar, t.ex. försäljning.⁴³⁵

Föreningar och medlemmar

Av tabell K framgår utvecklingen av antalet medlemmar och antalet föreningar för samtliga grenar inom SSF perioden 2011/12–2016.

Tabell K Antalet medlemmar och föreningar i SSF 2011/12–2016/17

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	Nov. 2016	Andel av samtliga
Antal föreningar	1 420	1 381	1 343	1 315	1 300	
Antal föreningar längd					1 111	85 %
Antal medlemmar	152 953	142 640	96 548	110 128	112 896	
Antal medlemmar längd					48 839	43 %

Källa: SSF längd 2016-11-23.

Uppgifterna om antalet medlemmar och antalet föreningar har inte tidigare fördelats av RF på respektive gren inom förbundet. Av tabellen framgår att merparten av alla föreningar har längdverksamhet (85 procent) och att medlemmarna i dessa föreningar svarar för 43 procent av det totala antalet.

I tabell L redovisas antalet medlemmar i grenen längd fördelat på åldersgrupper och antalet föreningar.

⁴³⁵ Sollefteå Skidor IF, intervju, 2016-10-03.

Tabell L Antalet medlemmar fördelat på åldersgrupper och antal föreningar verksamhetsåret 2016

	Nov. 2016	Andel av det totala antalet medlemmar
Pojkar upp till 6 år	924	2 %
Flickor upp till 6 år	887	2 %
Pojkar 7–12 år	4 520	9 %
Flickor 7–12 år	4 477	9 %
Pojkar 13–20 år	3 404	7 %
Flickor 13–20 år	3 289	7 %
Män 21–40	6 472	13 %
Kvinnor 21–40	4 071	8 %
Män 41 –	14 146	29 %
Kvinnor 41–	6 649	14 %
Totalt antal medlemmar	48 839	100 %
Antal föreningar	1 111	

Källa: SSF längd.

Av tabellen framgår att föreningar med längdskidåkning har sammanlagt ca 49 000 medlemmar i Sverige. Dessa fördelas på ungefär 1 100 föreningar. Flest medlemmar finns i åldersgruppen över 41 år (43 procent) och inom gruppen utgör män över 41 den klart största andelen (29 procent) av de redovisade grupperna. Bland barn och ungdomar finns flest utövare i åldern 7–12 år. Upp till 21 år är det en förhållandevis jämn könsfördelning bland utövarna, men i de äldre åldersgrupperna dominerar män.

Förbundet bedömer att den trend som varit i samhället där individuella och uthållighetsidrotter har fått mycket fokus de senaste åren har påverkat idrotten positivt. Längdåkning för vuxna har under en lång tid varit en attraktiv verksamhet, t.ex. genom alla långlopp med Vasaloppet i spetsen.

Dessutom uppger man inom SSF längd att man har arbetat med och belyst breddfrågor, något man anser har bidragit till en positiv utveckling. (Se vidare nedan.) Längdlandslaget har vidare presterat bra och fått ett bra genomslag i medierna, vilket också anses ha påverkat utvecklingen positivt.

Vid en intervju framkom att det finns exempel på att allt fler ägnar sig åt längdskidåkning. Föreningen Vårby IK i Domsjö strax utanför Örnsköldsvik är ett exempel där man uppvisar en tillväxt av antalet barn och ungdomar. För 10 år sedan var 20–30 stycken aktiva i åldern 6–19 år och i dag har man ca 100 aktiva i samma ålder. Det är inga problem med den initiala rekryteringen; problemet är oftast att behålla ungdomarna. Många slutar tidigt, ibland redan i 10–12-årsåldern. Föräldrarnas engagemang är ofta en avgörande faktor för om barnen fortsätter. Det är därför viktigt att som förening ta emot föräldrarna på ett bra sätt med information och föräldrautbildning.⁴³⁶

⁴³⁶ Längdkonsulenterna för de nordligaste distrikten (Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten), intervju, 2016-10-04.

En likartad utveckling redovisas också från Sollefteå. Man har ca 300 aktiva medlemmar och mer än hälften av dessa är barn. Många barn börjar träna när de är 5–6 år och efter några år, ofta i 10-årsåldern, tappar de intresset och slutar.⁴³⁷

Vid samtliga intervjuer nämndes att längdskidåkning är en relativt dyr sport, i synnerhet när man kommer upp i äldre ungdomsåren, vilket kan påverka om barnen fortsätter. Den stora kostnaden för barn och ungdomar som inte gör en satsning på en elitkarriär är utrustning och annat material. Bland de föreningar som ingår i uppföljningen uppgår den årliga kostnaden för medlems- och träningsavgift till ca 300 kronor för barn och ungdom. En förening uppger att juniorer från 17 år som elitsatsar har en högre avgift, 3 000 kronor, eftersom kostnaden för föreningen är betydande för elitsatsningar. Då ingår ofta ett antal resor, logi, mat och anmälningsavgift till ett antal tävlingar. Detta ser väldigt olika ut beroende på vilken förening du frågar.

Likaså påpekades i intervjuerna att barn och ungdomar behöver få skjuts till och från träningsområden, vilket både kan påverka om man börjar åka längdskidor och om man kan fortsätta.⁴³⁸

Mål och värdegrund m.m.

Skidor vill är SSF:s idéprogram för att skapa trygga och inspirerande miljöer i verksamheten. Programmet antogs 2012/2013. Programmet innehåller följande delar:

- Skapa gemensamma spelregler.
- Se varje individ.
- Stimulera delaktighet.
- Sätt upp mål och utmaningar tillsammans som alla kan känna igen sig i.
- Skapa miljöer där allsidig träning stimuleras.
- Ha roligt tillsammans.

Syftet med Skidor vill är att utifrån SSF:s vision, Bäst i världen – Alla på snö, tillsammans skapa och utveckla trygga, inspirerande miljöer för aktiva, ledare och föräldrar att utmanas och lyckas i.

Målet är att synliggöra ledarskapet som ska genomsyras av klubbens riktlinjer baserade på SSF:s strategidokument. Man vill vidare stärka deltagarnas vilja att vara aktiva och använda sina färdigheter från bredd till elit genom att man tillsammans skapar inspirerande miljöer att utmanas och lyckas i. Vidare vill man utveckla de aktiva som redan deltar i verksamheterna men även möta nya medlemmar och målgrupper på bästa sätt.

Enligt Skidor vill ska man tillsammans med Sisu Idrottsutbildarna utbilda processledare som därefter blir ambassadörer i klubbar och distrikt.

⁴³⁷ Sollefteå Skidor IF, intervju, 2016-10-03.

⁴³⁸ Intervjuer Åsarna IK 2016-05-02, längdkonsulenten för de nordligaste distrikten 2016-10-04 och Sollefteå Skidor IF 2016-10-03.

SSF uppger att man står bakom idrottens värdegrund som RF har fastställt. Den innebär:

- Glädje och gemenskap, förhoppningsvis två av de starkaste drivkrafterna för att idrotta. All verksamhet ska sträva efter att bedrivas så att vi kan ha roligt, må bra och prestera mera.
- Demokrati och delaktighet, dvs. alla medlemmars röst har lika värde.
- Allas rätt att vara med. Alla som vill ska kunna vara med utifrån sina förutsättningar.
- Rent spel, dvs. verka mot fusk, dopning, en osund ekonomi, mobbning, trakasserier och våld såväl på som utanför idrottsarenan.

Tanken är att med dessa fyra värdegrunder i minnet får man en barn- och ungdomsidrott att vara stolta över samtidigt som FN:s barnkonvention följs.

Skidor vill innehåller också ett avsnitt som riktar sig till föräldrarna där man bl.a. lyfter fram att föräldrar lägger grunden till sina barns livsstil, är en förebild och ett stöd i med- och motgång. Även vissa riktlinjer förmedlas, t.ex. att man bör vara insatt i verksamhetens mål och regler samt ha god kontakt med tränare och andra föräldrar.⁴³⁹

Under perioden 2014–2016 har SSF långt arbetat med att ta fram en långsiktig strategisk plan som ska gälla ända fram till 2025.

SSF långt har för avsikt att varje år gå igenom planen och vid behov revidera den för att målen ska nås. Det framgår dock inte hur uppgifterna om resultaten ska inhämtas. Under 2017 kommer en central övergripande strategisk plan för SSF att fastställas, och SSF långts strategiska plan kan komma att anpassas efter den övergripande planen.

Planen innehåller olika delar, bl.a. barn och ungdom, elit och landslag, ledare och tillgänglighet. Det framgår att inom längdskidåkning är man barn upp till 12 år, ungdom vid 13–16 år och junior från 17 år. Det finns resultatmål och strategier för samtliga delar som berör barn, ungdomar och juniorer på något sätt i alla delar i planen. Det finns mål om att rekrytera, behålla och utveckla. När det gäller rekrytering framgår bl.a. att det ska finnas grenövergripande rekryteringsarrangemang för barn i alla distrikt. Man vill behålla barn och ungdomar i verksamheten bl.a. genom att det ska finnas möjlighet i samtliga föreningar att delta i träningsverksamheten oavsett ambition, tidigare erfarenhet och ålder. Det framgår bl.a. att man behöver utveckla tävlingsverksamheten och öka antalet ungdomar som deltar i riksomfattande tävlingar. Det är framför allt mål som avser tävling, antal medaljer i mästerskap och antalet anläggningar, t.ex. att det ska finnas ytterligare hundra konstsnöspår i Sverige som är tydligt mätbara.⁴⁴⁰

Det finns också exempel från föreningarna på att man har genomfört ett arbete med värdegrundsfrågor.

⁴³⁹www.skidor.com/globalassets/svenska-skidforbundet/dokument/skidorvill/material/skidorvill_presentation_a4-2.pdf?w=900&h=900

⁴⁴⁰skidor.com/Grenar/langdakning/foljoss/Nyheter/Aktuelltlangdakning/2017/strategisk-planlangd_hämtad_2017-01-04.

Sollefteå Skidor IF bildades 2012 då man slog ihop två föreningar, Remsle Skidor och Sollefteå SK. Det var två föreningar med skilda inriktningar på sina verksamheter. Remsle Skidor satsade på bredden och barnverksamhet medan Sollefteå SK satsade på elitverksamhet.

I samband med sammanslagningen inleddes ett arbete med att utveckla den värdegrund och den policy som skulle gälla för verksamheten. Inledningsvis var man inte överens om hur verksamheten skulle utformas. Arbetet har bedrivits med så stor delaktighet som möjligt och man genomförde två-tre medlemsträffar under vilka värdegrunden diskuterades. Man har inte utgått från RF:s policydokument eller liknande. Värdegrunden har tagits fram mot bakgrund av de erfarenheter som finns hos enskilda personer i styrelsen.

Arbetet resulterade i att föreningen fastställde en värdegrund som också ligger till grund för klubbens verksamhetsidé, vision och mål. Värdegrunden har således utformats på grundval av ett upplevt behov och man har utgått från verksamheten.⁴⁴¹

Den värdegrund som fastställdes lyder:

- Sollefteå Skidor är en förening där alla är välkomna och alla som person är lika mycket värda.
- Glädje, stolthet och gemenskap är viktiga ledord i vår förening.
- Vi sätter individen i centrum och verkar för rent spel.

Det pågår ett arbete med att ta fram ett antal policyer inom följande områden: alkohol och droger, dopning, trafiksäkerhet, hälsa, integration, genus samt toppning från vilken ålder tänker vi elit?⁴⁴²

En annan förening har sökt och fått pengar för att i samarbete med Sisu ta fram en vision och en broschyr med föreningens värdegrund. Sisu driver ett projekt där man försöker stimulera föreningarna att arbeta med värdegrundsfrågor. Föreningen anser att Sisu har deltagit i arbetet på ett bra sätt. Projektet har gjort att man har börjat tänka på och prata om värdegrundsfrågor på ett tydligare sätt än tidigare.⁴⁴³

Ytterligare en förening har tagit fram en policy där glädje, kamratskap och lika värde är tre begrepp som ska utgöra hörnstenar i den nya policyn. Tanken är att detta ska bidra till en öppen, stark och positiv värdegrund i föreningen. Denna inriktning ska bl.a. hjälpa medlemmarna att ”känna stolthet över de vi är och det vi gör”. Värdegrunden har tagits fram med stöd av Sisu under verksamhetsåret 2015/16.⁴⁴⁴

Det har framkommit att man inte känner till Idrotten vill vid intervjuer med föreningarna.

Likaså har förbundet en policy i samband med obalans i näringsintag som vänder sig till ledare och tränare på junior- och seniornivå. Policyn används

⁴⁴¹ Sollefteå Skidor IF intervju 2016-10-03.

⁴⁴² www.sollefteaskidor.se/Foreningen/Policy hämtat 2016-11-30.

⁴⁴³ Åsarna IK intervju 2016-05-02.

⁴⁴⁴ Östersunds SK, verksamhetsberättelse och årsredovisning 2015-05-01–2016-04-30.

internt inom dessa arbetsgrupper, och vid misstanke om att utövare är i riskzonen ska läkarkontakt ske. Man använder inte begreppet anorexi eftersom det är en diagnos som ska fastställas av läkare. Policyn är inte publicerad på webbplatsen.

Riktlinjer för barn- och ungdomsverksamheten

SSF har anvisningar för barn- och ungdomsverksamhet som gäller för alla grenar inom förbundet. När det gäller längdåkning finns riktlinjer för dels barn upp till 12 år, dels ungdomar från 13 år upp till seniorelit m.m.⁴⁴⁵

Riktlinjer Blågula vägen för barn upp till 12 år antogs 2015.⁴⁴⁶ Dessa riktlinjer har tagits fram för att vara ett stöd i föreningsverksamheten och underlätta arbetet för alla barn- och ungdomsledare.

Inledningsvis framhålls att man ska sträva efter att utveckla en verksamhet där så många barn som möjligt får chansen att ha roligt på längdskidor. Idrottandet ska ske utifrån barnets villkor, förutsättningar och behov. I riktlinjerna finns uppmaningen att man ska ta fasta på vad barnen verkligen gillar.

Det framgår vidare att barnens utvecklingstakt varierar, och som exempel anger man att på startlinjen i klass H10 kan mognads- och utvecklingsnivån variera från en 7-åringens nivå till en 12-åringens. Detta anses inte vara något problem förutsatt att de vuxna kommer ihåg detta och uppmuntrar ur ett prestationsperspektiv där glädje, egen utveckling och mod att pröva något nytt uppmärksammas.

Målet är att skapa ett livslångt intresse för längdskidåkning och idrott. En verksamhet som genomsyras av en kamratlig, trygg och social miljö, där alla får möjlighet att utvecklas efter sin egen förmåga, gör att fler idrottar längre. Detta leder både till en hälsosam livsstil och att fler skidåkare nå elitnivå.

I riktlinjerna för ungdomar 13–16 år som antogs 2012 framgår att

Målet är att bygga en bred träningsbas i ungdomsåren och att man ska komma förberedd till juniorträningen som sedermera kan leda till en senior-karriär på elitnivå.⁴⁴⁷

Att må och nå toppen är ett tema som återkommer i riktlinjerna. Det finns också ett antal nyckelord som ska känneteckna verksamheten, t.ex. glädje och lek, normer och värderingar – att lära för livet och successiv utveckling av färdigheter. Man skriver att träningen bör vara allsidig och varierad och enligt riktlinjerna kan deltagarna gärna hålla på med flera olika idrotter.⁴⁴⁸ Samtidigt föreslås att under en vecka bör utövaren träna vid fyra till åtta tillfällen. Detta omfattar samtliga träningar, dvs. även andra idrotter. Förbundet menar att man

⁴⁴⁵ Riktlinjer Blågula vägen, Svenska skidförbundets riktlinjer för barn upp till 12 år; Blågula vägen, Svenska skidförbundets riktlinjer för ungdoms-, junior- och seniorträning i längdskidor.

⁴⁴⁶ www.skidor.com/Grenar/langdakning/Barnungdom/ReglerochRiktlinjer hämtad 2016-11-30.

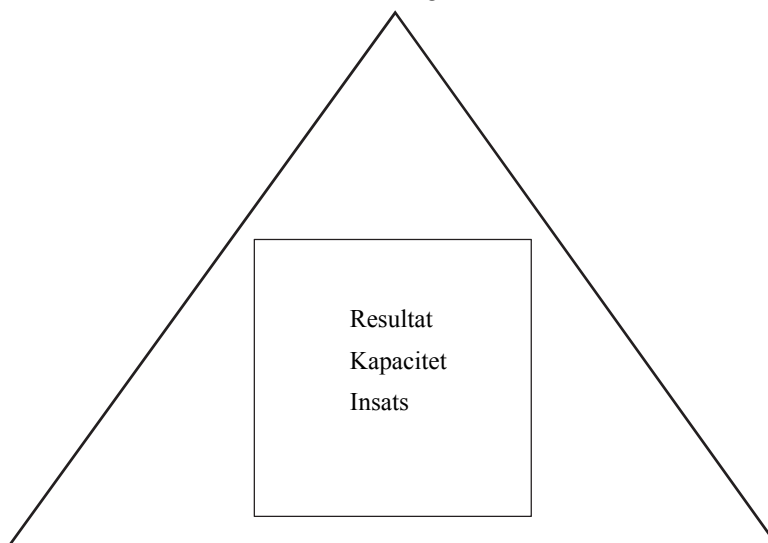
⁴⁴⁷ www.skidor.com/Grenar/langdakning/Barnungdom/ReglerochRiktlinjer, Svenska skidförbundets riktlinjer för ungdoms-, junior- och seniorträning i längdskidor, Blågula vägen hämtad 2016-11-30.

⁴⁴⁸ Ibid.

har ett tydligt budskap att det är den fysiska aktiviteten som är viktigast och att den görs i olika intensitet och ställer många varierande krav på kroppen. Om man paddlar kanot, orienterar eller åker rullskidor har mindre betydelse.⁴⁴⁹

Den egna insatsen, attityd, ansvar och inställning är grunden till att utvecklas, öka kapaciteten och förbättra resultatet.⁴⁵⁰

Detta illustreras också av nedanstående figur.

Det finns också riktlinjer för vallning för barn och ungdomar. Av dessa framgår bl.a. att man alltid ska sträva efter att hjälpa varandra och att man bör försöka valla tillsammans. Det finns också tips om hur man anordnar vallkurser för olika åldersgrupper.⁴⁵¹

Riktlinjer för tävlingar

Det finns regelverk för alla tävlingar, inklusive barn och ungdom. SSF längd har fr.o.m. säsongen 2015/16 infört en ny regel med namnet Öppna klasser.⁴⁵² Dessa klasser finns i tre olika längder: öppen 1, upp till 2 km; öppen 2, 2–5 km, och öppen 3, 5–10 km. Klasserna är öppna för alla från 9 år. De öppna klasserna är en satsning på bredden med syftet är att fler ska våga vara med och tävla. Ingen tidtagning görs innan 9 års ålder.

Det finns vidare rekommendationer om att tävlingsområdet bör erbjuda ytor där barn och ungdomar kan åka skidor eller leka, även när de inte tävlar. Syftet är att skapa en ”aktiv dag” för alla tävlande.

⁴⁴⁹ SSF, e-brev 2016-12-12.

⁴⁵⁰ www.skidor.com/Grenar/langdakning/Barnungdom/ReglerochRiktlinjer, Svenska skidförbundets riktlinjer för ungdoms-, junior- och seniorträning i längdskidor, Blågula vägen hämtad 2016-11-30.

⁴⁵¹ Riktlinjer kring vallning, Barn & Ungdom – tips från landslagets vallteam.

⁴⁵² SSF regler längd 130.1.4.

Det finns olika tävlingar för olika åldrar. Ett exempel är Ica cup som är en tävling som syftar till att årligen kora Sveriges bästa skiddistrikt i ålderskategorin 13–14 år. Tävlingen är uppdelad i två steg, en kvalificering i respektive distrikt och en riksfinal. Distrikten har sina egna regler för kvalificering till riksfinalen, som måste godkännas av SSF längd.⁴⁵³ I riksfinalen tävlar sedan de åkare som blivit uttagna av respektive distrikt. Det finns ingen begränsning eller selektering från SSF längd utan distrikten uppmanas att skicka så många ungdomar som möjligt, och de flesta distrikt tar ut lag baserat på deltagande och inte resultat. Under de senaste åren har över 350 ungdomar deltagit i cupen, vilket är ett rekordhøgt antaldeltagare.

Ett annat exempel är Folksam cup där man varje år korar Sveriges bästa skiddistrikt i ålderskategorin 15–16 år. Tävlingen är uppdelad i två steg, en kvalificering i respektive distrikt och en riksfinal. De 16 bästa åkarna i varje distrikt gör upp i den stora riksfinalen.

Ungdoms-SM (15–16 år) är öppet för alla.

I tävlingar ingår stafetter för att få in lagmomentet i skidåknningen och avdramatisera tävlandet.

SSF längds riktlinjer är att alla upp till 14 års ålder ska få priser i barn- och ungdomsklasserna.

Tävlingar ska utgöra ett lekfullt och motiverande inslag i verksamheten. Föreningarna bör stimulera barn och ungdomar att prova på att tävla genom att hjälpas åt på tävlingsplatsen och exempelvis att göra gemensamma tävlingsresor.

Man försöker även göra ungdomarna mer delaktiga genom att fråga efter deras åsikter om bl.a. tävlingsverksamheten. Längdkonsulenterna har tillsammans med personal från förbundet intervjuat ungdomar i åldern 13–16 år som har deltagit i olika nationella tävlingar. Intervjuerna visade att ungdomarna efterfrågade en större variation i tävlingsformer, vilket man nu uppmanar distrikten att följa. De flesta ungdomstävlingar är distriktstävlingar, och dessa planeras och arrangeras av föreningar och distrikten själva utan inblandning från SSF. Det finns ett regelverk att förhålla sig till, men distriktet har ett stort mandat att på egen hand utforma ett tävlingsprogram med tävlingar som ungdomar önskar.⁴⁵⁴

Vid en intervju har det framkommit att det finns exempel på att barn som börjar åka skidor som 10-åringar avstår från att tävla eftersom man är långt efter när det gäller resultaten i förhållande till de som redan har tränat under flera år. Mot denna bakgrund kommer man att prova en ny tävlingsform i klasserna 9–10 år. Det kommer att finnas en prispall för de som vill kämpa om segern, och man får chansen att stå på prispallen från plats ett till tre. Därefter blir placeringen delad fjärdeplats för övriga deltagare i klassen. Syftet är att motverka att nybörjare ska känna sig ”dåliga” och sluta träna och tävla. Enligt föreningen är det viktigt att informera såväl barnen som föräldrarna om hur

⁴⁵³ www.skidor.com/Grenar/langdakning/Barnungdom/Tavlingar/ICAcup/ReglerICAcup/

⁴⁵⁴ Längdkonsulenten för de nordligaste distrikten (Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten), intervju, 2016-10-04.

tävlingen kommer att genomföras. På så sätt försöker man skapa delaktighet och glädje för alla som tävlar.⁴⁵⁵

Satsning på bredd och eller elit

SSF längd menar att man gör en bred satsning på barn och ungdom, både när det gäller bredd och elit. Landslagets framgångar har lockat sponsorer, vilket har gjort att man under de senaste åren har haft ett gynnsamt läge att satsa stora resurser även på breddinsatser.

Förbundet anställde i november 2015 tre konsulenter som arbetar med stöd till och utbildning av ledare och tränare i föreningarna. Arbetet är främst riktat mot barn- och ungdomsledare/tränare.

SSF längd menar att det finns en stor andel utövare som inte tävlar över huvud taget. Det betraktar man inte som ett problem, men man funderar över vilka åtgärder som behöver genomföras för att locka dessa utövare till att prova på att tävla. När barnen kommer upp i tonåren så blir bilden tydlig – antingen satsar man på att tävla eller så slutar man idrotta. Detta försöker man förändra genom projektet Skidor hela livet (se nedan).

Vid en intervju framkom att många klubbar har både bredd och elit i samma förening. Det är relativt kostsamt att bedriva elitverksamhet, och det är därför en utmaning för många föreningar att kunna bedriva verksamhet för både bredd och elit. Ett fåtal föreningar bedriver endast elitverksamhet.⁴⁵⁶

Vid en annan intervju framkom att föreningen ökat antalet medlemmar. Man har ca 300 aktiva medlemmar och mer än hälften av dessa är barn. Många barn börjar träna när de är 5–6 år och efter några år, ofta i 10-årsåldern, tappar man intresset och slutar. Det är därför viktigt att skapa gemenskap och glädje i träningen så att barnen vill fortsätta. Man har arbetat aktivt med att minska fokus på tävling och satsar på att fler ska träna och uppleva gemenskap och glädje. Det ska vara kul att vara med och vara en del av gemenskapen. Att fika tillsammans efter träningen är ett viktigt och uppskattat inslag.

I den aktuella föreningen tränar grupperna två–tre gånger i veckan varav ett tillfälle är styrketräning för de som vill. I samtliga grupper väljer utövarna om de vill tävla eller inte. I exempelvis gruppen 15–16 år tävlar 50 procent av de ungdomar som är med på träningarna. Två ungdomar som är med i gruppen vann SM 2016. Detta exempel visar enligt föreningen att både elit och bredd kan träna tillsammans och ha utbyte av träningen samtidigt som det kan leda till bra resultat på elitnivå.⁴⁵⁷

Ett annat exempel är en förening Östersunds SK som har startat en motionsgrupp för ungdomar. Initiativet togs av en ledare i föreningen vars då 12-åriga dotter inte längre ville tävla. För att hitta ett sätt för henne och andra likasinnade att kunna fortsätta träna på sina villkor bildades ÖSK Ungdom

⁴⁵⁵ Intervju Sollefteå Skidor IF, 2016-10-03.

⁴⁵⁶ Intervju längdkonsulenten för de nordligaste distrikten (Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten) 2016-10-04.

⁴⁵⁷ Sollefteå Skidor IF, intervju, 2016-10-03.

Motion. För att underlätta träningen har föreningen köpt in skidor som inte behöver vallas och som ungdomarna kan låna och använda på träningen.⁴⁵⁸

Det är möjligt att börja träna längd när man är lite äldre. Många börjar i unga år, men det finns exempel på att en 15-åring har börjat träna i en grupp med betydligt yngre barn och att detta har fungerat bra. I en annan förening började en 14-åring i en träningsgrupp med jämnåriga. Det har också fungerat enligt föreningen, även om denne resultatmässigt ligger långt efter sina jämnåriga.⁴⁵⁹

Exempel på en annan satsning som avser bredden är Skidor hela livet, som inleddes verksamhetsåret 2015/16. Syftet är att stimulera föreningarna att satsa mer på personer i åldern från 17 år och uppåt som inte har en elitsatsning som målsättning. Skidor hela livet är kopplat till RF:s Idrott hela livet-profil.

Förbundet uppger att när det gäller elitverksamhet finns det en brytpunkt från juniortiden, dvs. gymnasieåldern, för de som vill satsa på en elitkarriär. Totalt finns 90–100 gymnasieplatser vid riks-idrotts-gymnasier (RIG) och nationellt godkända idrottsutbildningar (NIU), även s.k. RIG- eller NIU-skidgymnasier.⁴⁶⁰ Det finns ca 40 tränare anställda på skolorna. När eleverna har avslutat gymnasieutbildningen finns två lärosäten med elitidrott (Falun, Dalarnas universitet, och Östersund, Mittuniversitetet) samt ett lärosäte, Umeå universitet, som är ett riks-idrottsuniversitet med s.k. RIU-status. Sammantaget finns det varje år möjlighet för ca 60 aktiva att fortsätta sin satsning mot eliten, utöver den reguljära landslagsverksamheten. Man menar dock att det finns ett behov av att utveckla stödet till de som inte väljer eller inte kommer in på universitetsutbildningen, eftersom man har konstaterat att man tappar för många aktiva efter gymnasiet.

Vanligtvis bedriver inte föreningarna någon verksamhet för juniorer eftersom de går på idrotts-gymnasier där man genomför träningen kopplat till utbildningen. Juniorerna tävlar för sin förening.⁴⁶¹

Ledare

Av SSF:s riktlinjer framgår att med fler utbildade ledare är risken för övertramp och felträning mindre, och dessutom blir det roligare att planera och leda träning när kunskapen om varför man gör vissa saker finns och förmedlas. Man bör därför sträva efter att så många som möjligt av ledarna i föreningen har grundläggande kunskap om den fysiska, psykiska och sociala utvecklingen.⁴⁶²

I idéprogrammet Skidor vill uppges att ett gott ledarskap innebär att skapa trygga miljöer och förutsättningar för att deltagarna ska vilja vara aktiva och

⁴⁵⁸ www.skidor.com/Grenar/langdakning/foljoss/Nyheter/Aktuelltlangdakning/2016/skidor-helalivetmedostersundssk hämtad 2016-12-05.

⁴⁵⁹ Intervjuer Åsarnas IK 2016-05-02 och Sollefteå Skidor IF 2016-10-03.

⁴⁶⁰ RIG har riksrekrytering och NIU har lokal/regional antagning.

⁴⁶¹ Bengt Stattin, intervju, 2016-10-26.

⁴⁶² Den blå-gula vägen upp till 13 år.

använda sina färdigheter. I programmet finns bl.a. följande handfasta råd till ledaren:

- Börja och sluta träningarna på ett tydligt och positivt sätt, berätta om mål och innehåll.
- Ha positiva förväntningar på dina aktiva.
- Skapa dialog mellan ledare, aktiv och ledare samt aktiv till aktiv.
- Ge kontinuerlig feedback och vägledning.
- Ge alla aktiva samma chans.
- Delaktighet och dialog med föräldrar är en del i ledarskapet.

SSF hänvisar också till RF:s riktlinjer för barn- och ungdomsidrott, SSF:s grenspecifika dokument och föreningens egna riktlinjer. Tillsammans ska dessa dokument skapa en stabil grund för verksamheten.

Vid intervjuer har ledarens betydelse betonats av såväl förbundet som föreningarna. Förbundet uppger att man har ett brett utbildningsutbud för ledare och tränare från barn- till seniornivå. Utbildningarna subventioneras genom såväl medel från Idrottslyftet som egna medel. Utbildarna får arvode och måste ständigt vidareutbilda sig för att få fortsätta arbeta som utbildare. De senaste åren har man också startat en utbildning för de som jobbar mot bredd/vuxna, ”certifierad skidcoach”, där man utbildar och certifierar instruktörer till längdverksamheten. Kostnaden för medlemsföreningarna subventioneras. Även personer som arbetar kommersiellt får delta, men det är en annan kostnad för dem.⁴⁶³

Som framgått ovan har förbundet anställt tre konsulenter för föreningarna. Konsulenterna arbetar bl.a. med inspirationsträffar. Man samlar ledare från föreningarna i närområdet och har olika teman för träffarna, t.ex. styrka och rörlighet för barn och ungdomar, skidteknik och rätt träning för olika åldrar. Sisu är ofta med på träffarna. En annan tanke med inspirationsträffarna är att förbundet ska vara mer synligt i föreningarna.

RF ställer krav på att alla tränare ska genomgå ledarutbildning, men hur detta efterlevs beror på hur föreningen prioriterar. Skidförbundet har en utbildningstrappa för ledare från barn upp till senior. Förbundet genomför dessa utbildningar tillsammans med distrikten t.o.m. barnnivå. För högre åldrar håller Skidförbundet i utbildningarna. Sisu genomför också generella, dvs. idrotts-specifika, ledarutbildningar. Erfarenheterna från samarbetet med Sisu är goda. Det är också möjligt att få stöd via Sisu som kan bidra med exempelvis kurslitteratur om föreningarna har redovisat LOK-stöd och lärgruppstimmar.⁴⁶⁴

Det anses vara viktigt att alla barn blir sedda på träningen. Ledarna är viktiga för att barn och ungdomar ska fortsätta träna. En bra ledare behöver inte vara grenspecifikt kunnig utan det är viktigare man har en allmän pedagogisk

⁴⁶³ Intervju SSF längd 2016-11-16.

⁴⁶⁴ Längdkonsulenten för de nordligaste distrikten (Medelpad, Ångermanland, Västerbotten och Norrbotten), intervju, 2016-10-04.

förmåga än god skidteknik. Upp till 10–12 år behöver man inte vara särskilt bra på längdskidåkning.⁴⁶⁵

Två föreningar menar att det inte är svårt att engagera ledare, tränare och funktionärer. I ett fall menar man dock att föreningen är ett undantag eftersom många andra föreningar har problem med ledarrekrytering.⁴⁶⁶

I en förening är ett mål att rekrytera två nya ledare per säsong. Målet har hittills kunnat uppnås. Enligt denna förening är nyckeln till framgång att man har tre ledare för varje grupp. Om en ledare inte kan delta vid ett träningstillfälle kan man klara sig med färre. Alternativt hjälper någon annan ledare till. På så sätt är inte ledaren uppbunden en viss veckodag under hela säsongen. I Sollefteå där föreningen finns har många ledare gått på idrottsgymnasiet som finns på orten, vilket uppfattas som en stor fördel för verksamheten.

Vid en annan intervju uppmärksammades att det är svårt att få ledare att ställa upp ideellt inom bl.a. längdskidåkning. Det är också svårt att hitta personer som vill ta ansvar för administrationen i föreningen. Många vill vara ledare bara så länge de har egna barn som tränar och tävlar. Man har också erfarenhet av att personer som är ordförande i föreningen åtar sig uppdraget för ett år i taget, vilket kan vara negativt för kontinuiteten. Man menade också att styrelserna för idrottsföreningar ofta är ganska svaga.

En förening avvisar tanken på professionella tränare och ledare. Många föreningar betalar enligt dem redan arvoden till sina ledare.

Vidare framkom att certifiering av ledare skulle riskera att ”döda” det sista engagemanget – det är redan nu svårt att få folk att ställa upp. I stället skulle man kunna överväga att tränare och ledare fick ersättning för att delta i utbildningar. Kanske kunde det finnas ett riktat stöd till ledare och styrelser. Till exempel skulle man kunna få ett visst stöd per hundra medlemmar.

Idrottsrörelsen behöver också bli bättre på att berätta vad ledarskapet ger och hur givande det är att leda ungdomar.⁴⁶⁷

Föräldrar och ideella krafter

SSF längd uppmärksammar att Sisu har en bra utbildning för föräldrar. Man uppmanar föreningarna att ge information och utbildning till föräldrarna. Många föräldrar är också ledare, vilket kan vara en nackdel: om barnen slutar med träningen så slutar ofta föräldern som ledare. Idrotten längdskidåkning är beroende av ideella insatser. Cirka 70 procent av alla skidspår i Sverige dras upp och underhålls av ideella krafter.

⁴⁶⁵ Sollefteå Skidor IF, intervju, 2016-10-03 och längdkonsulent (se ovan) intervju 2016-10-04.

⁴⁶⁶ Intervjuer Åsarnas IK, 2016-05-02 och Sollefteå Skidor IF, 2016-10-03.

⁴⁶⁷ Östersunds SK (ÖSK) och Jämtland Härjedalen Skidförbund (JHSF) intervjuer 2016-05-02.

Genomförande av barnrättsperspektivet

Förbundets längdansvariga hänvisar till att genomförandet av barnrättsperspektivet framgår av riktlinjer och regler och att det ingår i utbildningsmaterial.

Av riktlinjerna för barn- och ungdomsverksamheten inom SSF, dvs. samtliga grenar, framgår att utifrån idrottens synvinkel är det viktigaste inte barnets ålder utan dess fysiologicaliska, psykiska och sociala utvecklingsnivå. Det innebär att man utifrån ett barnrättsperspektiv ska se till det enskilda barnets behov och förutsättningar på den utvecklingsnivå där barnet eller ungdomen befinner sig och utifrån detta anpassa verksamheten.

Allsidig träning, rörelseutveckling och specifik teknikträning är nyckeln till framgång för både bredd och elit. SSF tror på det spontana rörelsebehovet och vill skapa miljöer där det finns utbildade ledare och tränare som tror på detta.⁴⁶⁸

I längdåkningens riktlinjer för barn upp till 12 år och för barn över 12 år nämns inte explicit barnrättsperspektivet. Riktlinjerna för barn upp till 12 år innehåller dock en redovisning av värdegrunden som har fastställts av RF, Idrotten vill. Man skriver att om man har detta i minnet följer man FN:s barnkonvention.

Från föreningarna pekar man på att det är viktigt att se varje barn och lyssna på det. I en förening har man exempelvis börjat med utvecklingssamtal med ungdomarna. Föreningen är angelägen om att ungdomarna vid dessa tillfällen kan ta upp kritik – vilket de också har gjort – och att det som sägs inte förs vidare utan ungdomarnas kännedom. Till exempel har det funnits konflikter inom en träningsgrupp.⁴⁶⁹

Regler och rutiner om barn kränks

Enligt förbundet ska föreningarna ha regler och rutiner för att hantera kränkningar av barn och ungdomar. I detta sammanhang är ledarna centrala för att upptäcka om barn kränks.

SSF har tagit fram en policy och en handlingsplan mot sexuella trakasserier som fastställdes av förbundsstyrelsen den 16 mars 2012. Syftet med policyn och handlingsplanen är att motverka och förebygga trakasserier på grund av kön och sexuella trakasserier. SSF definierar vad som avses med trakasserier, ansvarsförhållanden och åtgärder för att man ska leva upp till policyn. Det finns också en vägledning för hur man ska agera när trakasserier har ägt rum. Vidare har SSF en jämställdhets- och mångfaldspolicy. Av denna framgår att man strävar efter en trygg och säker arbetsmiljö för såväl aktiva som personal. Man accepterar inte någon form av mobbning, diskriminering, sexuella trakas-

⁴⁶⁸ Svenska Skidförbundets anvisningar för barn- och ungdomsverksamheten 2016-05-03.

⁴⁶⁹ Intervju Åsarnas IK 2016-05-02.

serier, våld eller hot. Det är exempelvis förbjudet att genom tal, skrift, symboler eller beröring kränka någon. Policyn innehåller inga åtgärder eller bestraffningar.⁴⁷⁰

Förbundet uppger att ett sexuellt övergrepp begicks på ett alpint skidgymnasium för några år sedan och att ungdomar blev dömda. I övrigt känner man inte till att det har förekommit sådana övergrepp eller andra kränkningar.

Exempel på samverkan – projektet Alla på snö

Alla på snö är ett samverkansprojekt som initierades av Svenska Skidrådet 2008.⁴⁷¹ Det startades som ett pilotprojekt 2009–2010 i Norrköping då elever i årskurs 4 under en skoldag fick möjlighet att prova på utförsåkning, längdåkning och pulkaåkning på en skidanläggning. Bakgrunden till projektet är att vinteridrotter i dag ställs inför en rad nya utmaningar, t.ex. klimatförändringar med färre dagar med snö i landets södra delar och betydande kostnader såväl för transporter till vintersportanläggningar som för den förhållandevis dyra utrustning som behövs för att kunna utöva idrotterna. Frågorna om vintersporternas rekrytering har också gällt de barn och vuxna som nyligen flyttat till Sverige samt de stora grupper barn och ungdomar vars föräldrar inte bär med sig den svenska friluftslivs- eller vintersporttraditionen.⁴⁷²

Projektets vision är att göra snöglädje till en rättighet för alla fjärdeklassare, oavsett bakgrund och förutsättningar. Alla på snö har utvecklats till en långsiktig rikstäckande satsning som drivs av SSF i samarbete med Svenska Skidrådets organisationer, kommuner, skidklubbar, lokalavdelningar samt vintersportanläggningar. Projektet finansieras genom SF-stöd, Idrottslyftet och egen finansiering.

Sedan projektet inleddes har över 93 000 barn fått möjlighet att uppleva en dag på snö i en anläggning i hemkommunen.⁴⁷³

En förening som ingår i uppföljningen av Alla på snö-projektet har köpt in 50 utrustningar för längdskidåkning till två skolor. Satsningen har kunnat genomföras med hjälp av två lärare som samtidigt är skidledare i föreningen. Finansieringen av projektet har gjorts via Idrottslyftet och med kommunala medel.⁴⁷⁴

⁴⁷⁰ Jämställdhets- och mångfaldspolicy som antogs i styrelsen 2016-08-30.

⁴⁷¹ Svenska Skidrådet är en stiftelse som vill bidra till att öka intresset för vinteraktiviteter på snö. I stiftelsen ingår Svenska Skidförbundet (SSF), Friluftsförbundet (FLF), Svenska Liftnäringarnas Organisation (SLAO), Skidåkning i skola och universitet (Skisu), Svenska Skidläraresällskapet (SSLF) och Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH).

⁴⁷² GIH, Lärande i friluftsliv, Perspektiv och ämnesdidaktiska exempel.

⁴⁷³ Ski Team Sweden X-country 2016/2017.

⁴⁷⁴ Sollefteå Skidor IF, intervju, 2016-10-03.

Uppföljning och sanktioner

Förbundet uppger att man lämnar in de rapporter som krävs när det gäller uppföljningen av statliga medel som fördelas via RF. I övrigt görs ingen uppföljning.

En förening uppger att en uppföljning av LOK-stödet har genomförts av RF vid ett tillfälle.⁴⁷⁵

Betydelsen av statliga bidrag

Förbundet framhåller att de statliga bidragen innebär att man kan styra verksamheten i önskvärd riktning, t.ex. genom Idrottslyftet. En stor del av de grundläggande verksamheterna vilar på stöd från staten, såsom barn- och ungdomsverksamheter samt satsning på motion, t.ex. Skidor hela livet. Man menar att för föreningarna är LOK-stöd och andra bidrag betydelsefulla.

Vid intervjuer med föreningarna har det framkommit att LOK-stödet uppfattas som enkelt att söka genom digitaliseringen i form av Idrott Online. Tidigare fyllde man i och skickade in blanketter.

Det har också framkommit att verksamheten i föreningarna, bl.a. barn- och ungdomsverksamheten, sponsras av det lokala näringslivet.

Det finns också exempel på särskilda projekt som kan genomföras tack vare finansiering från olika håll. En förening anordnar skidträning för ensamkommande flyktingungdomar och andra nyanlända. Man har sökt bidrag från SSF, McDonalds och fått utrustning från en sportkedja. Man söker LOK-medel för dessa ungdomar genom att utelämna de sista fyra siffrorna i personnumret. Några av ungdomarna har till och med deltagit i tävlingar. Föreningen menar att projektet har varit lyckat och att man är stolt över att man kunnat erbjuda träningsmöjligheterna. Ett dilemma är dock att ingen kan skjutsa ungdomarna till och från träningen.⁴⁷⁶

Möjligheter och hinder för den fortsatta utvecklingen

Vid flera intervjuer framkommer det att hinder för en positiv utveckling är bristande snötillgång, kostnader för utrustning och konkurrens med andra idrotter som kräver mindre tid för att bli bra i. Det behövs mycket träning för att bli en bra längdåkare.

Från förbundet menar man att det skulle vara bra om man försöker stimulera barn och ungdom till att utöva flera idrotter. Det skulle kunna åstadkommas genom att vinteridrotter inte har träning på sommaren och omvänt. Bidragssystemet skulle kunna stimulera en sådan utveckling. Skidföreningar tappar medlemmar under sommaren och därför har föreningarna sommarträning. Vidare pekade man på att det finns många nya idrotter och därför råder det en konkurrenssituation om barn och ungdomar särskilt när det gäller att fortsätta

⁴⁷⁵ Ibid.

⁴⁷⁶ Åsarna IK, intervju, 2016-05-02.

med idrotten. Från 12 års ålder blir det större utmaningar att hålla på med fler idrotter då de flesta idrotter då utökar antalet träningar/vecka. Men inom längdskidåkning så finns inget ”måste”, däremot så blir det svårare för individen och familjen.

En annan fråga som uppmärksammades är föräldrarnas och skolans betydelse för att skapa intresse hos barn för idrott och friluftsliv. I normalfallet är det föräldrarna som visar vägen för barnen till idrotten. Skolans roll minskar eftersom man minskar på antalet timmar vilket innebär att det blir ännu viktigare att ha ”rätt” föräldrar.

2014/15:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Stöd till lokala åtgärder mot övergödning
2014/15:RFR2	TRAFIKUTSKOTTET Hållbara analyser? Om samhällsekonomiska analyser inom transportsektorn med särskild hänsyn till hållbar utveckling
2014/15:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning om järnvägens vägval
2014/15:RFR4	FÖRSVARsutskottet Blev det som vi tänkt oss? En uppföljning av vissa frågor i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009
2014/15:RFR5	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Huvudrapport
2014/15:RFR6	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 3: Enkätundersökning till studieansvariga
2014/15:RFR7	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 4: Den fallstudiebaserade undersökningens första fas
2014/15:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Seminarium om samhällsekonomiska analyser
2014/15:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsnäringen och dess konkurrenskraft
2014/15:RFR10	SKATTEUTSKOTTET Skattebefriade bränslen i industriella processer, så kallade råvarubränslen
2014/15:RFR11	UTBILDNINGsutskottet Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om idrott och fysisk aktivitet i skolan – ett sätt att stärka inläring och hälsa
2014/15:RFR12	KONSTITUTIONsutskottet Konstitutionsutskottets hearing om journalisters och medie-redaktioners säkerhet och arbetsförutsättningar
2014/15:RFR13	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET Finsam – en uppföljning av finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser
2014/15:RFR14	SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsam – finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser
2014/15:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om internationellt samarbete mot skatteflykt

- 2014/15:RFR16 NÄRINGSUTSKOTTET OCH UTRIKESUTSKOTTET
Offentlig utfrågning om ett handelsavtal mellan EU och USA
(TTIP)
- 2014/15:RFR17 CIVILUTSKOTTET
Civilutskottets offentliga utfrågning om unga vuxnas möjlighet att
finansiera ett eget boende

2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015
2015/16:RFR3	FÖRSVARSKOTTET Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskattehöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016

2015/16:RFR16	UTBILDNINGSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film
2015/16RFR18	UTBILDNINGSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen
2015/16RFR19	UTBILDNINGSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016
2015/16RFR22	UTBILDNINGSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist
2015/16RFR23	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets seminarium om cancervården – utmaningar och möjligheter
2015/16RFR24	UTBILDNINGSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik
2015/16RFR25	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om piratkopiering och andra rättighetsintrång på den digitala marknaden
2015/16RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansieringsmodeller för transportinfrastruktur
2015/16RFR27	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om familjerätten är i takt med tiden

2016/17:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET It-infrastrukturen – i dag och i framtiden
2016/17:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av den nya fastighetsmäklarlagen
2016/17:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 27 september 2016
2016/17:RFR4	UTBILDNINGSPOLITIKUTSKOTTET Forskarskolor för lärare och förskollärare – en uppföljning av fyra statliga satsningar
2016/17:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 15 november 2016
2016/17:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsams fortsatta utveckling - nästa steg
2016/17:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket
2016/17:RFR8	SKATTEUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Konkurrenskraften hos svenska multinationella företag i ljuset av nya regler inom internationell beskattning
2016/17:RFR9	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om marknadsföring i sociala medier
2016/17:RFR10	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar 2010–2012
2016/17:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om Skattereformen 25 år – dess historia och framtid